Urząd Statystyczny
we Wrocławiu

90 lat
1918-2008

ANALIZY
STATYSTYCZNE

KAPITAŁ LUDZKI W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM W LATACH 2002-2006

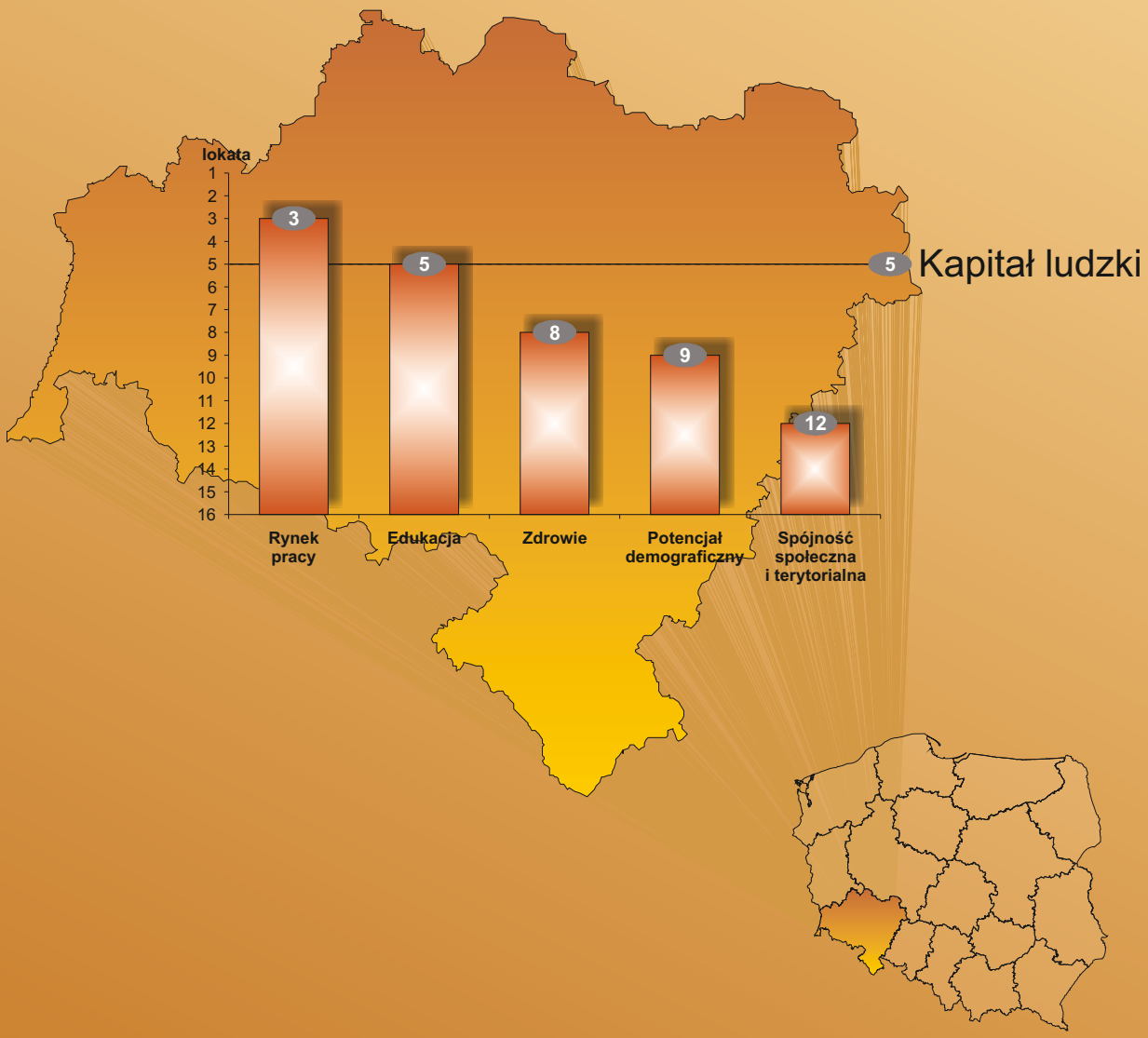

Wrocław 2008

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska (-)	- zjawisko nie wystąpiło.
Zero: (0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5;
(0,0)	- zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
Kropka (.)	- zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
Znak x	- wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
Znak Δ	- oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji; ich pełne nazwy podano w uwagach ogólnych do Rocznika.
Znak #	- oznacza, że dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.
Przecinek (,)	- oznacza liczby prezentujące liczby dziesiętne.
„W tym”	- oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła.

Urząd Statystyczny we Wrocławiu

ANALIZY
STATYSTYCZNE

KAPITAŁ LUDZKI W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM W LATACH 2002-2006

Międzywojewódzka analiza porównawcza

ISBN 978-83-88634-82-6

Wrocław 2008

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Przewodniczący: dr Stanisław Kamiński

Redaktor Główny: Maria Czekaj

Członkowie:
Beata Bal-Domańska, Sławomir Banaszak, Agnieszka Ilczuk,
Krystyna Kalichowicz, Danuta Komarowska, Wacław Mazur,
Anna Staniów, Elżbieta Stańczyk, Halina Woźniak, Małgorzata Wysoczańska

Sekretarz: Katarzyna Kraszewska

Opracowanie publikacji:
Wydział Analiz przy udziale Wydziałów:
Statystyki Społecznej,
Statystyki Gospodarczej,
Badań Ankietowych

Autor opracowania: dr Elżbieta Stańczyk

Konsultacja merytoryczna: prof. zw. dr hab. Maria Cieślak

Recenzenci:
dr hab. Ireneusz Kuropka, prof. UE we Wrocławiu
prof. zw. dr hab. Zdzisław Pisz

Redaktor Techniczny: Irena Makiej-Borowiecka

Skład komputerowy i grafika:
Wojciech Szpakowski
Leszek Łukaszewicz

Projekt okładki:
Leszek Łukaszewicz

Druk: Urząd Statystyczny we Wrocławiu - Wydział Poligrafii
59-220 Legnica, ul. Jaworzyńska 65

Szanowni Państwo

Przekazuję Państwu publikację „Kapitał ludzki w województwie dolnośląskim w latach 2002-2006”, której celem jest porównawcza analiza kapitału ludzkiego województwa dolnośląskiego na tle pozostałych województw oraz kapitału ludzkiego powiatów województwa dolnośląskiego. W opracowaniu uwzględniono pięć podstawowych obszarów kapitału ludzkiego, tj.: edukację, rynek pracy, zdrowie, potencjał demograficzny oraz spójność społeczną i terytorialną. Wymienione obszary opisywane były za pomocą wybranych wskaźników liczonych oddzielnie dla roku 2002 – dane NSP – oraz lat 2003 i 2006 na podstawie danych gromadzonych przez resort statystyki publicznej.

Publikacja składa się z części analitycznej i tabelarycznej poprzedzonych opisem przyjętej metodologii, gdzie oprócz zakresu podmiotowego i przedmiotowego badania oraz objaśnień podstawowych pojęć i definicji przedstawiono, wzorując się na koncepcji Wskaźnika Rozwoju Społecznego *HDI*, konstrukcję syntetycznego miernika kapitału ludzkiego. Miernik ten był podstawą oceny położenia województwa dolnośląskiego względem pozostałych województw oraz zróżnicowania powiatów województwa dolnośląskiego.

Część analityczna została podzielona na rozdziały odpowiadające źródłom danych (NSP i sprawozdawczość bieżąca) i podmiotom opracowania, tj. województwu dolnośląskiemu prezentowanemu na tle innych województw oraz powiatom województwa dolnośląskiego. W każdym z rozdziałów, w poszczególnych częściach dotyczących pięciu badanych obszarów kapitału ludzkiego, przeprowadzono dobór cech do analizy, przedstawiono wartości wybranych wskaźników, podano wartości mierników syntetycznych oraz scharakteryzowano ich zróżnicowanie.

Informacje ujęte w części tabelarycznej zawierają wartości finalnych wskaźników diagnostycznych oraz wartości mierników kapitału ludzkiego dla województw i powiatów.

Serdeczne podziękowanie składam Pani Prof. zw. dr hab. Marii Cieślak za wydatną pomoc i zaangażowanie w przygotowanie niniejszego opracowania, w szczególności za cierpliwość i wnikliwe czytanie maszynopisu oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów metodologicznych. Cenne uwagi merytoryczne i wskazówki Pani Profesor przyczyniły się do udoskonalenia treści i formy opracowania. Serdecznie dziękuję recenzentom, Panu Prof. zw. dr hab. Zdzisławowi Piszowi i Panu Prof. dr hab. Ireneuszowi Kuropce za cenne uwagi i sugestie dotyczące opracowania. Dziękuję również Pani Prof. zw. dr hab. Stanisławie Bartosiewicz za wnikliwą, krytyczną i życzliwą ocenę konspektu opracowania.

Mam nadzieję, że zaprezentowane opracowanie spotka się z zainteresowaniem i okaże się przydatne dla osób i instytucji zajmujących się empirycznym pomiarem kapitału ludzkiego oraz gospodarowaniem posiadanym kapitałem ludzkim, w tym dla jednostek samorządu terytorialnego, określających cele i priorytety polityki rozwoju swojego regionu.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

dr Stanisław Kamiński

Dear Readers,

I am very pleased to present the publication Human capital in the Dolnośląskie voivodship in years 2002-2006, whose aim is to analyze, comparatively, human capital of the Dolnośląskie voivodship as compared to other voivodships, and human capital of powiats in the Dolnośląskie voivodship. The publication includes five basic fields of human capital, i.e. education, labour market, health, demographic potential and social and territorial cohesion. The above mentioned fields were described by means of selected measures counted separately for 2002 - data from the National Census - as well as years 2003 and 2006 on the basis of data gathered by the department of public statistics.

The publication consists of analytical and tabular parts, which have been preceded by a description of adopted methodology, where, apart from subjective and objective range of study and the explanation of basic notions and definitions, the construction of the synthetic human capital measure (basing on the concept of Social Development Index HDI) has been presented. This measure was the basis for the assessment of the location of the Dolnośląskie voivodship against the other voivodships, and for the differentiation of powiats of the Dolnośląskie voivodship.

The analytical part has been divided into chapters corresponding to the sources of data (National Census and current reporting) and the subjects of the study, i.e. the Dolnośląskie voivodship presented against the other voivodships as well as powiats of the Dolnośląskie voivodship. In each of the chapters, in parts referring to the five studied fields of human capital, selection of features for the analysis has been done, values of selected measures have been presented, values of synthetic measures have been given, and their differentiation has been characterized.

The information, included in the tabular part, contains values of final diagnostic measures and values of human capital measures for voivodships and powiats.

I would like to thank prof. Maria Cieślak for her great help and engagement in preparing this publication, especially for her detailed studying of the typescript and helping in solving some of the methodological problems. Her essential comments and tips have, substantially, contributed to the improvement of the contents and form of the publication. I am very grateful to prof. Zdzisław Pisz and to prof. Ireneusz Kuropka, who, as reviewers, have made valuable comments and suggestions. I am also very grateful to prof. Stanisława Bartosiewicz for her thorough and critical assessment of the draft of this publication.

I do hope that the presented publication will raise the public's interest, and will become useful for people and institutions dealing with the empirical measurement of human capital and managing possessed human capital, including entities of the territorial self-government which set aims and priorities for the policies of development of their regions.

Director
of the Statistical Office in Wrocław

Stanisław Kamiński, Ph.D.

Spis treści

I. Wprowadzenie ... 19
II. Uwagi metodologiczne ... 27
1. Zakres podmiotowy ... 27
2. Zakres danych, metody badań ... 27
3. Podstawowe pojęcia i definicje ... 32
Edukacja ... 32
Rynek pracy ... 35
Zdrowie ... 40
Potencjał demograficzny ... 40
Spójność społeczna i terytorialna ... 42
III. Kapitał ludzki w województwie dolnośląskim na tle pozostałych województw w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2002 r. ... 44
1. Charakterystyka cech wybranych do analizy ... 44
2. Kapitał ludzki według wyróżnionych obszarów badawczych ... 53
Edukacja ... 53
Rynek pracy ... 56
Zdrowie ... 59
Potencjał demograficzny ... 61
Spójność społeczna i terytorialna ... 64
3. Ogólny miernik kapitału ludzkiego w województwie dolnośląskim na tle pozostałych województw ... 69
4. Zróżnicowanie ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych ... 70
5. Podsumowanie ... 71
IV. Kapitał ludzki w powiatach województwa dolnośląskiego w świetle wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2002 r. ... 73
1. Charakterystyka cech wybranych do analizy ... 73
2. Kapitał ludzki według wyróżnionych obszarów badawczych ... 77
Edukacja ... 77
Rynek pracy ... 79
Zdrowie ... 83
Potencjał demograficzny ... 85
Spójność społeczna i terytorialna ... 87
3. Ogólny miernik kapitału ludzkiego w powiatach województwa dolnośląskiego ... 91
4. Zróżnicowanie ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych ... 92
5. Podsumowanie ... 94
V. Kapitał ludzki w województwie dolnośląskim na tle pozostałych województw w latach 2003-2006 ... 95
1. Charakterystyka cech wybranych do analizy ... 95
2. Kapitał ludzki według wyróżnionych obszarów badawczych ... 108
Edukacja ... 108
Rynek pracy ... 117
Zdrowie ... 126
Potencjał demograficzny ... 132
Spójność społeczna i terytorialna ... 137

3. Ogólny miernik kapitału ludzkiego w województwie dolnośląskim na tle pozostałych województw ... 144
4. Zróżnicowanie ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych ... 146
5. Podsumowanie ... 148
VI. Kapitał ludzki w powiatach województwa dolnośląskiego w latach 2003-2006 ... 149
1. Charakterystyka cech wybranych do analizy ... 149
2. Kapitał ludzki według wyróżnionych obszarów badawczych ... 153
Edukacja ... 153
Rynek pracy ... 159
Zdrowie ... 166
Potencjał demograficzny ... 170
Spójność społeczna i terytorialna ... 174
3. Ogólny miernik kapitału ludzkiego w powiatach województwa dolnośląskiego ... 178
4. Zróżnicowanie ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych ... 180
5. Podsumowanie ... 181
VII. Uwagi końcowe ... 183

Literatura ... 187

Tablice

Tabl. 1. Edukacja - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2002 r. ... 191
Tabl. 2. Rynek pracy - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2002 r. ... 192
Tabl. 3. Zdrowie - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2002 r. ... 193
Tabl. 4. Potencjał demograficzny - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2002 r. ... 194
Tabl. 5. Spójność społeczna i terytorialna - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2002 r. ... 196
Tabl. 6. Edukacja - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2002 r. ... 200
Tabl. 7. Rynek pracy - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2002 r. ... 201
Tabl. 8. Zdrowie - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2002 r. ... 203
Tabl. 9. Potencjał demograficzny - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2002 r. ... 204
Tabl. 10. Spójność społeczna i terytorialna - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2002 r. ... 206
Tabl. 11. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów edukacji i województw w 2002 r. ... 213

Tabl. 12. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów rynku pracy i województw w 2002 r. ... 214
Tabl. 13. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów zdrowia i województw w 2002 r. ... 215
Tabl. 14. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów potencjału demograficznego i województw w 2002 r. ... 216
Tabl. 15. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów spójności społecznej i terytorialnej oraz województw w 2002 r. ... 217
Tabl. 16. Miernik kapitału ludzkiego i jego struktura według obszarów badawczych i województw w 2002 r. ... 218
Tabl. 17. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów edukacji i powiatów w 2002 r. ... 219
Tabl. 18. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów rynku pracy i powiatów w 2002 r. ... 220
Tabl. 19. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów zdrowia i powiatów w 2002 r. ... 221
Tabl. 20. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów potencjału demograficznego i powiatów w 2002 r. ... 222
Tabl. 21. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów spójności społecznej i terytorialnej i powiatów w 2002 r. ... 223
Tabl. 22. Miernik kapitału ludzkiego i jego struktura według obszarów badawczych i powiatów w 2002 r. ... 224
Tabl. 23. Edukacja - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2006 r. ... 225
Tabl. 24. Rynek pracy - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2006 r. ... 229
Tabl. 25. Zdrowie - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2006 r. ... 232
Tabl. 26. Potencjał demograficzny - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2006 r. ... 234
Tabl. 27. Spójność społeczna i terytorialna - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla województw w 2006 r. ... 236
Tabl. 28. Edukacja - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2006 r. ... 240
Tabl. 29. Rynek pracy - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2006 r. ... 243
Tabl. 30. Zdrowie - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2006 r. ... 245
Tabl. 31. Potencjał demograficzny - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2006 r. ... 247
Tabl. 32. Spójność społeczna i terytorialna - wartości finalnych wskaźników diagnostycznych dla powiatów w 2006 r. ... 249
Tabl. 33. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów edukacji i województw w 2006 r. ... 252
Tabl. 34. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów rynku pracy i województw w 2006 r. ... 254

Tabl. 35. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów zdrowia i województw w 2006 r. ... 256
Tabl. 36. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów potencjału demograficznego i województw w 2006 r. ... 257
Tabl. 37. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów spójności społecznej i terytorialnej oraz województw w 2006 r. ... 258
Tabl. 38 Miernik kapitału ludzkiego według obszarów badawczych i województw w 2006 r. ... 260
Tabl. 39. Struktura miernika kapitału ludzkiego według obszarów badawczych i województw w latach 2003 i 2006 ... 262
Tabl. 40. Dynamika miernika kapitału ludzkiego według obszarów badawczych i województw w latach 2003- 2006 ... 263
Tabl. 41. Mierniki kapitału ludzkiego województwa dolnośląskiego w 2003 i 2006 r. według wyróżnionych obszarów i zakresów ... 264
Tabl. 42. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów edukacji i powiatów w 2006 r. ... 265
Tabl. 43. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów rynku pracy i powiatów w 2006 r. ... 267
Tabl. 44. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów zdrowia i powiatów w 2006 r. ... 269
Tabl. 45. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów potencjału demograficznego i powiatów w 2006 r. ... 271
Tabl. 46. Mierniki kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów spójności społecznej i terytorialnej oraz powiatów w 2006 r. ... 272
Tabl. 47. Miernik kapitału ludzkiego według obszarów badawczych i powiatów w 2006 r. ... 273
Tabl. 48. Struktura miernika kapitału ludzkiego według obszarów badawczych i powiatów w latach 2003 i 2006 ... 275
Tabl. 49. Dynamika miernika kapitału ludzkiego według obszarów badawczych i powiatów w latach 2003-2006 ... 276

Spis zestawień

Zestawienie 1. Lokaty województw i poziomy wartości mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych w 2002 r. ... 72
Zestawienie 2. Lokaty powiatów i poziomy wartości mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych w 2002 r. ... 94
Zestawienie 3. Lokaty województw i poziomy wartości mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych w 2003 i 2006 r. ... 148
Zestawienie 4. Lokaty powiatów i poziomy wartości mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych w 2003 i 2006 r. ... 182

Spis wykresów

Wykres 1. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji według województw w 2002 r. ... 72
Wykres 2. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze edukacji w 2002 r. ... 72

Wykres 3. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze edukacji i województw w 2002 r. 72
Wykres 4. Struktura miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze edukacji w wybranych województwach w 2002 r. 72
Wykres 5. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy według województw w 2002 r. 72
Wykres 6. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze rynku pracy w 2002 r. 72
Wykres 7. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze rynku pracy i województw w 2002 r. 72
Wykres 8. Struktura miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze rynku pracy w wybranych województwach w 2002 r. 72
Wykres 9. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia według województw w 2002 r. . 72
Wykres 10. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze zdrowia w 2002 r. 72
Wykres 11. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze zdrowia i województw w 2002 r. 72
Wykres 12. Struktura miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze zdrowia w wybranych województwach w 2002 r. 72
Wykres 13. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego według województw w 2002 r. 72
Wykres 14. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze potencjału demograficznego w 2002 r. 72
Wykres 15. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze potencjału demograficznego i województw w 2002 r. 72
Wykres 16. Struktura miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze potencjału demograficznego w wybranych województwach w 2002 r. 72
Wykres 17. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej według województw w 2002 r. 72
Wykres 18. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze spójności społecznej i terytorialnej w 2002 r. 72
Wykres 19. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze spójności społecznej i terytorialnej i województw w 2002 r. 72
Wykres 20. Struktura miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze spójności społecznej i terytorialnej w wybranych województwach w 2002 r. 72
Wykres 21. Ogólny miernik kapitału ludzkiego według województw w 2002 r. 72
Wykres 22. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych obszarach badawczych w 2002 r. 72
Wykres 23. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według obszarów badawczych i województw w 2002 r. 72

Wykres 24. Struktura miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych w wybranych województwach w 2002 r. 72
Wykres 25. Miernik kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i województw w 2002 r. 72
Wykres 26. Ogólny miernik kapitału ludzkiego według powiatów w 2002 r. 94
Wykres 27. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji według powiatów w 2002 r..... 94
Wykres 28. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy według powiatów w 2002 r. 94
Wykres 29. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i powiatów w 2002 r. 94
Wykres 30. Struktura procentowa miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i powiatów w 2002 r. 94
Wykres 31. Miernik kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i powiatów w 2002 r. 94
Wykres 32. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji według województw w 2006 r. 148
Wykres 33. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze edukacji w 2006 r. 148
Wykres 34. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wybranych zakresów w obszarze edukacji i województw w 2003 i 2006 r. 148
Wykres 35. Dynamika mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze edukacji w województwie dolnośląskim w 2006 r. 148
Wykres 36. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy według województw w 2006 r. 148
Wykres 37. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze rynku pracy w 2006 r. 148
Wykres 38. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze rynku pracy i województw w 2003 i 2006 r. 148
Wykres 39. Dynamika mierników kapitału ludzkiego według wybranych zakresów w obszarze rynku pracy w województwie dolnośląskim w 2006 r. 148
Wykres 40. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia według województw w 2006 r. 148
Wykres 41. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze zdrowia w 2006 r. 148
Wykres 42. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze zdrowia i województw w 2003 i 2006 r. 148
Wykres 43. Dynamika mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze zdrowia w województwie dolnośląskim w 2006 r. 148
Wykres 44. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego według województw w 2006 r. 148
Wykres 45. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze potencjału demograficznego w 2006 r. 148

Wykres 46. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze potencjału demograficznego i województw w 2003 i 2006 r. ... 148
Wykres 47. Dynamika mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze potencjału demograficznego w województwie dolnośląskim w 2006 r. ... 148
Wykres 48. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej według województw w 2006 r. ... 148
Wykres 49. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych zakresach w obszarze spójności społecznej i terytorialnej w 2006 r. ... 148
Wykres 50. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wybranych zakresów w obszarze spójności społecznej i terytorialnej oraz województw w 2003 i 2006 r. ... 148
Wykres 51. Dynamika mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych zakresów w obszarze spójności społecznej i terytorialnej w województwie dolnośląskim w 2006 r. ... 148
Wykres 52. Ogólny miernik kapitału ludzkiego według województw w 2006 r. ... 148
Wykres 53. Lokaty województwa dolnośląskiego pod względem mierników kapitału ludzkiego w wyróżnionych obszarach badawczych w 2006 r. ... 148
Wykres 54. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i województw w 2003 i 2006 r. ... 148
Wykres 55. Dynamika mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych w województwie dolnośląskim w 2006 r. ... 148
Wykres 56. Miernik kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i województw w 2003 i 2006 r. ... 148
Wykres 57. Ogólny miernik kapitału ludzkiego według powiatów w 2006 r. ... 182
Wykres 58. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji według powiatów w 2006 r. ... 182
Wykres 59. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy według powiatów w 2006 r. ... 182
Wykres 60. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia według powiatów w 2006 r. ... 182
Wykres 61. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego według powiatów w 2006 r. ... 182
Wykres 62. Miernik kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej według powiatów w 2006 r. ... 182
Wykres 63. Różnica w zajmowanych lokatach pod względem wartości miernika kapitału ludzkiego w układzie powiatów w latach 2003 i 2006 ... 182
Wykres 64. Zróżnicowanie mierników kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i powiatów 2003 i 2006 r. ... 182
Wykres 65. Miernik kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i powiatów w 2003 i 2006 r. ... 182
Wykres 66. Struktura procentowa miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych i powiatów w 2006 r. ... 182

Contents

I. Introduction ... *19*
II. Methodological notes ... *27*
1. Subject range ... *27*
2. Data range, methods of research ... *27*
3. Basic notions and definitions ... *32*
Education ... *32*
Labour market ... *35*
Health ... *40*
Demographic potential ... *40*
Social and territorial cohesion ... *42*
III. Human capital in the Dolnośląskie voivodship as compared to other voivodships in the light of results of the National Population and Housing Census in 2002 ... *44*
1. Characteristic of features selected for analysis ... *44*
2. Human capital by distinguished research fields ... *53*
Education ... *53*
Labour market ... *56*
Health ... *59*
Demographic potential ... *61*
Social and territorial cohesion ... *64*
3. General measure of human capital in the Dolnośląskie voivodship as compared to other voivodships ... *69*
4. Differentiation of human capital general measure by distinguished research fields ... *70*
5. Summary ... *71*
IV. Human capital in powiats of the Dolnośląskie voivodship in the light of results of the National Population and Housing Census in 2002 ... *73*
1. Characteristic of features selected for analysis ... *73*
2. Human capital by distinguished research fields ... *77*
Education ... *77*
Labour market ... *79*
Health ... *83*
Demographic potential ... *85*
Social and territorial cohesion ... *87*
3. General measure of human capital in powiats of the Dolnośląskie voivodship. ... *91*
4. Differentiation of human capital general measure by distinguished research fields ... *92*
5. Summary ... *94*
V. Human capital in the Dolnośląskie voivodship as compared to other voivodships in years 2003-2006 ... *95*
1. Characteristic of features selected for analysis ... *95*
2. Human capital by distinguished research fields ... *108*
Education ... *108*
Labour market ... *117*
Health ... *126*

Demographic potential *132*
Social and territorial cohesion *137*
3. General measure of human capital in the Dolnośląskie voivodship as compared to other voivodships *144*
4. Differentiation of human capital general measure by distinguished research fields *146*
5. Summary *148*
VI. Human capital in powiats of the Dolnośląskie voivodship in years 2003-2006 ..... *149*
1. Characteristic of features selected for analysis *149*
2. Human capital by distinguished research fields *153*
Education *153*
Labour market *159*
Health *166*
Demographic potential *170*
Social and territorial cohesion *174*
3. General measure of human capital in powiats of the Dolnośląskie voivodship *178*
4. Differentiation of human capital general measure by distinguished research fields *180*
5. Summary *181*
VII. Final notes *185*

Bibliography *187*

Tables

Tabl. 1. Education – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2002 ..... *191*
Tabl. 2. Labour market – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2002 ..... *192*
Tabl. 3. Health – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2002 ..... *193*
Tabl. 4. Demographic potential – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2002 ..... *194*
Tabl. 5. Social and territorial cohesion – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2002 ..... *196*
Tabl. 6. Education – values of final diagnostic indexes for powiats in 2002 ..... *200*
Tabl. 7. Labour market – values of final diagnostic indexes for powiats in 2002 ..... *201*
Tabl. 8. Health – values of final diagnostic indexes for powiats in 2002 ..... *203*
Tabl. 9. Demographic potential – values of final diagnostic indexes for powiats in 2002 ..... *204*
Tabl. 10. Social and territorial cohesion – values of final diagnostic indexes for powiats in 2002 ..... *206*
Tabl. 11. Human capital measures by distinguished ranges of education and voivodships in 2002 ..... *213*

Tabl. 12. Human capital measures by distinguished ranges of labour market and voivodships in 2002 ..... *214*
Tabl. 13. Human capital measures by distinguished ranges of health and voivodships in 2002 ..... *215*
Tabl. 14. Human capital measures by distinguished ranges of demographic potential and voivodships in 2002 ..... *216*
Tabl. 15. Human capital measures by distinguished ranges of social and territorial cohesion and voivodships in 2002 ..... *217*
Tabl. 16. Measure of human capital and its structure by research fields and voivodships in 2002 ..... *218*
Tabl. 17. Measures of human capital by distinguished ranges of education and powiats in 2002 ..... *219*
Tabl. 18. Measures of human capital by distinguished ranges of labour market and powiats in 2002 ..... *220*
Tabl. 19. Measures of human capital by distinguished ranges of health and powiats in 2002 ..... *221*
Tabl. 20. Measures of human capital by distinguished ranges of demographic potential and powiats in 2002 ..... *222*
Tabl. 21. Measures of human capital by distinguished ranges of social and territorial cohesion and powiats in 2002 ..... *223*
Tabl. 22. Measure of human capital and its structure by research fields and powiats in 2002 ..... *224*
Tabl. 23. Education – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2006 ..... *225*
Tabl. 24. Labour market – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2006 ..... *229*
Tabl. 25. Health – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2006 ..... *232*
Tabl. 26. Demographic potential – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2006 ..... *234*
Tabl. 27. Social and territorial cohesion – values of final diagnostic indexes for voivodships in 2006 ..... *236*
Tabl. 28. Education – values of final diagnostic indexes for powiats in 2006 ..... *240*
Tabl. 29. Labour market – values of final diagnostic indexes for powiats in 2006 ..... *243*
Tabl. 30. Health – values of final diagnostic indexes for powiats in 2006 ..... *245*
Tabl. 31. Demographic potential – values of final diagnostic indexes for powiats in 2006 ..... *247*
Tabl. 32. Social and territorial cohesion – values of final diagnostic indexes for powiats in 2006 ..... *249*
Tabl. 33. Human capital measures by distinguished ranges of education and voivodships in 2006 ..... *252*
Tabl. 34. Human capital measures by distinguished ranges of labour market and voivodships in 2006 ..... *254*

Tabl. 35. Human capital measures by distinguished ranges of health and voivodships in 2006 ..... *256*
Tabl. 36. Human capital measures by distinguished ranges of demographic potential and voivodships in 2006 ..... *257*
Tabl. 37. Human capital measures by distinguished ranges of social and territorial cohesion and voivodships in 2006 ..... *258*
Tabl. 38. Measure of human capital by research fields and voivodships in 2006 ..... *260*
Tabl. 39. Structure of human capital measure by research fields and voivodships in years 2003 and 2006 ..... *262*
Tabl. 40. Dynamics of human capital measure by research fields and voivodships in years 2003-2006 ..... *263*
Tabl. 41. Measures of human capital in the dolnośląskie voivodship in 2003 and 2006 by distinguished fields and ranges *264*
Tabl. 42. Measures of human capital by distinguished ranges of education and powiats in 2006 ..... *265*
Tabl. 43. Measures of human capital by distinguished ranges of labour market and powiats in 2006 ..... *267*
Tabl. 44. Measures of human capital by distinguished ranges of health and powiats in 2006 ..... *269*
Tabl. 45. Measures of human capital by distinguished ranges of demographic potential and powiats in 2006 ..... *271*
Tabl. 46. Measures of human capital by distinguished ranges of social and territorial cohesion and powiats in 2006 ..... *272*
Tabl. 47. Measure of human capital by research fields and powiats in 2006 ..... *273*
Tabl. 48. Structure of human capital measure by research fields and powiats in years 2003 and 2006 ..... *275*
Tabl. 49. Dynamics of human capital measure by research fields and powiats in years 2003-2006 ..... *276*

List of comparisons

Comparison 1. Places of voivodships and value levels of human capital measures by distinguished research fields in 2002 ..... *72*
Comparison 2. Places of powiats and value levels of human capital measures by distinguished research fields in 2002 ..... *94*
Comparison 3. Places of voivodships and value levels of human capital measures by distinguished research fields in years 2003 and 2006 ..... *148*
Comparison 4. Places of powiats and value levels of human capital measures by distinguished research fields in years 2003 and 2006 ..... *182*

List of graphs

Graph 1. Human capital measure in education by voivodships in 2002 ..... *72*

Graph 2. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of education in 2002. 72
Graph 3. Differentiation of human capital measures by distinguished ranges within the fields of education and voivodships in 2002 72
Graph 4. Structure of human capital measure by distinguished ranges within the fields of education and selected voivodships in 2002 72
Graph 5. Human capital measure in labour market by voivodships in 2002 72
Graph 6. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of labour market in 2002. 72
Graph 7. Differentiation of human capital measures by distinguished ranges within the fields of labour market and voivodships in 2002 72
Graph 8. Structure of human capital measure by distinguished ranges within the fields of labour market and selected voivodships in 2002. 72
Graph 9. Human capital measure in health by voivodships in 2002 72
Graph 10. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of health in 2002. 72
Graph 11. Differentiation of human capital measures by distinguished ranges within the fields of health and voivodships in 2002 72
Graph 12. Structure of human capital measure by distinguished ranges within the fields of health in selected voivodships in 2002 72
Graph 13. Human capital measure in demographic potential by voivodships in 2002 72
Graph 14. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of demographic potential in 2002 72
Graph 15. Differentiation of human capital measures by distinguished ranges within the fields of demographic potential and voivodships in 2002 72
Graph 16. Structure of human capital measure by distinguished ranges within the fields of demographic potential in selected voivodships in 2002 72
Graph 17. Human capital measure in social and territorial cohesion by voivodships in 2002 72
Graph 18. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of social and territorial cohesion in 2002 72
Graph 19. Differentiation of human capital measures by distinguished ranges within the fields of social and territorial cohesion and voivodships in 2002 72
Graph 20. Structure of human capital measure by distinguished ranges within the fields of social and territorial cohesion in selected voivodships in 2002 72
Graph 21. General measure of human capital by voivodships in 2002 72
Graph 22. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of human capital measures in distinguished research fields in 2002 72
Graph 23. Differentiation of human capital measures by research fields and voivodships in 2002 72

Graph 24. Structure of human capital measure by distinguished research fields in selected voivodships in 2002 72
Graph 25. Human capital measure by distinguished research fields and voivodships in 2002 72
Graph 26. General measure of human capital by powiats in 2002 94
Graph 27. Human capital measure in education by powiats in 2002 94
Graph 28. Human capital measure in labour market by powiats in 2002 94
Graph 29. Differentiation of human capital measures by distinguished research fields and powiats in 2002 94
Graph 30. Percentage structure of human capital measure by distinguished research fields and powiats in 2002 94
Graph 31. Human capital measure by distinguished research fields and powiats in 2002 94
Graph 32. Human capital measure in education by voivodships in 2006 148
Graph 33. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of education in 2006 148
Graph 34. Differentiation of human capital measures by selected ranges of education and voivodships in 2003 and 2006 148
Graph 35. Dynamics of human capital measures by distinguished ranges of education in the dolnośląskie voivodship in 2006 148
Graph 36. Human capital measure in labour market by voivodships in 2006 148
Graph 37. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of labour market in 2006 148
Graph 38. Differentiation of human capital measures by selected ranges of labour market and voivodships in 2003 and 2006 148
Graph 39. Dynamics of human capital measures by distinguished ranges of labour market in the Dolnośląskie voivodship in 2006 148
Graph 40. Human capital measure in health by voivodships in 2006 148
Graph 41. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of health in 2006 148
Graph 42. Differentiation of human capital measures by distinguished ranges of health and voivodships in 2003 and 2006 148
Graph 43. Dynamics of human capital measures by distinguished ranges of health in the Dolnośląskie voivodship in 2006 148
Graph 44. Human capital measure in demographic potential by voivodships in 2006 148
Graph 45. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of demographic potential in 2006 148
Graph 46. Differentiation of human capital measures by distinguished ranges of demographic potential and voivodships in 2003 and 2006 148
Graph 47. Dynamics of human capital measures by distinguished ranges of demographic potential in the Dolnośląskie voivodship in 2006 148

Graph 48. Human capital measure in social and territorial cohesion by voivodships in 2006 ..... *148*
Graph 49. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of partial human capital measures in distinguished ranges of social and territorial cohesion in 2006 ..... *148*
Graph 50. Differentiation of human capital measures by selected ranges of social and territorial cohesion and voivodships in 2003 and 2006 ..... *148*
Graph 51. Dynamics of human capital measure by distinguished ranges of social and territorial cohesion in the Dolnośląskie voivodship in 2006 ..... *148*
Graph 52. General measure of human capital by voivodships in 2006 ..... *148*
Graph 53. Places of the Dolnośląskie voivodship in terms of human capital measures in distinguished research fields in 2006 ..... *148*
Graph 54. Differentiation of human capital measures by distinguished research fields and voivodships in 2003 and 2006 ..... *148*
Graph 55. Dynamics of human capital measure by distinguished research fields in the Dolnośląskie voivodship in 2006 ..... *148*
Graph 56. Human capital measure by distinguished research fields and voivodships in 2003 and 2006 ..... *148*
Graph 57. General measure of human capital by powiats in 2006 ..... *182*
Graph 58. Human capital measure in education by powiats in 2006 ..... *182*
Graph 59. Human capital measure in labour market by powiats in 2006 ..... *182*
Graph 60. Human capital measure in health by powiats in 2006 ..... *182*
Graph 61. Human capital measure in demographic potencial by powiats in 2006 ..... *182*
Graph 62. Human capital measure in social and territorial cohesion by powiats in 2006 ..... *182*
Graph 63. Difference in places taken in terms of value of human capital measure among powiats in years 2003 and 2006 ..... *182*
Graph 64. Differentiation of human capital measures by distinguished research fields and powiats in 2003 and 2006 ..... *182*
Graph 65. Human capital measure by distinguished research fields and powiats in 2003 and 2006 ..... *182*
Graph 66. Percentage structure of human capital measure by distinguished research fields and powiats in 2006 ..... *182*

I. WPROWADZENIE

Celem opracowania jest porównawcza prezentacja kapitału ludzkiego województwa dolnośląskiego na tle pozostałych województw oraz kapitału ludzkiego powiatów województwa dolnośląskiego w 2002 roku oraz w latach 2003 i 2006. Zróżnicowanie jednostek terytorialnych (województw, powiatów województwa dolnośląskiego) pod względem posiadanego kapitału przedstawiono w oparciu o wybrane wskaźniki obliczone na podstawie danych gromadzonych przez resort statystyki publicznej. Źródłami danych dla 2002 r. są wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, a dla lat 2003 i 2006 dane uzyskane z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) oraz ze sprawozdawczości bieżącej.

Do podjęcia tego tematu skłoniło rosnące znaczenie kapitału ludzkiego, traktowanego jako jeden z najważniejszych czynników wzrostu gospodarczego w wielu współczesnych teoriach ekonomicznych, co przenosi się na uwzględnianie roli kapitału ludzkiego w planach rozwoju Unii Europejskiej czy w innych regionalnych strategiach rozwoju. Bodźcem do opracowania był także brak odpowiednich pozycji literaturowych na polskim rynku wydawniczym.

Z kapitałem ludzkim wiąże się koncepcja gospodarki opartej na wiedzy (GOW)[1], zgodnie z którą czynnikiem determinującym tempo i poziom rozwoju gospodarczego jest wiedza, zastępująca kapitał w tradycyjnym tego słowa znaczeniu. Według tej koncepcji właśnie kapitał ludzki jest podstawą sukcesu ekonomicznego i trwałego rozwoju[2].

Zgodnie z założeniami Strategii Lizbońskiej przyjętej dla Unii Europejskiej przez Radę Europejską w 2000 r., tj. strategii, której celem było uczynienie z Unii Europejskiej do 2010 r. najbardziej konkurencyjnej, opartej na wiedzy gospodarki na świecie oraz z celami polityki spójności krajów unijnych, rozwój kapitału ludzkiego przyczynia się do pełniejszego wykorzystania zasobów pracy oraz wsparcia wzrostu konkurencyjności gospodarki[3].

Znaczenie kapitału ludzkiego było również kwestią podjętą na Szczycie Rady Europejskiej w 2005 r. w odnowionej Strategii Lizbońskiej. W czasie wspomnianego szczytu w 2005 r. Rada podkreśliła m.in., że „najważniejszym atutem Europy jest kapitał ludzki"[4].

Również jednym z zaproponowanych priorytetów działań Unii Europejskiej i państw członkowskich do 2010 roku w dokumencie „Wspólne działania na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Nowy początek Strategii Lizbońskiej" było rozwijanie wiedzy i innowacji dla wzrostu gospodarczego[5]. Wiedza – jak stwierdzono również w komunikacie Komisji

---

[1] Por. m.in. B. Liberska, *Współczesne procesy globalizacji gospodarki światowej* [w:] *Globalizacja. Mechanizmy i wyzwania,* pod red. B. Liberskiej, PWE, Warszawa, 2002, s. 31.

[2] Por. m.in. *Knowledge Management in the Learning Society. Educations and Skills, Centre for Educational Research and Innovation*, OECD, 2000 [za:] T. Bal – Woźniak, *Kapitał intelektualny w gospodarce opartej na wiedzy* [w:] *Kapitał ludzki w gospodarce opartej na wiedzy*, pod red. D. Kopcińskiej, Wyd. Printgroup, Szczecin, 2006, s. 71 oraz R. Przybyszewski, *Kapitał ludzki w procesie kształtowania się gospodarki opartej na wiedzy*, Wyd. Difin, Warszawa, 2007, s. 43.

[3] Por. m.in. Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, http://www.pfsl.pl/.

[4] Uzasadnienie w konkluzjach Rady z dnia 24 maja 2005 r. dotyczących nowych wskaźników w dziedzinie edukacji i szkoleń (2005/C141/04*);* www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/.

[5] http://www.funduszestrukturalne.gov.pl/informator/npr2/npr/NPR_9.doc.

Europejskiej do Rady Parlamentu Europejskiego w 2005 r. – „stanowi decydujący czynnik, dzięki któremu Europa może zachować przewagę konkurencyjną na arenie międzynarodowej”[6].

Odpowiedzią na wyzwania, jakie stawia odnowiona Strategia Lizbońska przed państwami członkowskimi Unii Europejskiej, jest w Polsce „Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013”, przyjęty przez Radę Ministrów w listopadzie 2006 r. i zatwierdzony do realizacji przez Komisję Europejską we wrześniu 2007 r.

Celem Programu Operacyjnego jest wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego, szczególnie w następujących obszarach: zatrudnienie, edukacja, integracja społeczna, rozwój potencjału adaptacyjnego pracowników i przedsiębiorstw, zdrowie, a także budowa sprawnej i skutecznej administracji publicznej wszystkich szczebli i wdrażanie zasady dobrego rządzenia. W ramach Programu Operacyjnego wsparciem objęto również zagadnienia związane z rozwojem zasobów ludzkich na terenach wiejskich.

W „Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki 2007-2013” pojęcie *kapitał ludzki*, zgodnie z definicją encyklopedyczną, oznacza „zasób wiedzy, umiejętności oraz zdrowia zawartego w każdym człowieku i w społeczeństwie jako całości, określający zdolności do pracy, adaptacji do zmian w otoczeniu oraz możliwości kreacji nowych rozwiązań. W bezpośredniej korelacji z kapitałem ludzkim pozostaje kapitał społeczny, oznaczający zasoby umiejętności, informacji, kultury, wiedzy i kreatywności jednostek oraz związki pomiędzy ludźmi i organizacjami”[7].

Warto tu dodać, iż pojęcie kapitału ludzkiego jest wciąż dyskusyjne, rozumiane jest bardzo szeroko i często niejednoznacznie.

Koncepcja kapitału ludzkiego, którego rola została ostatnio znacząco wyeksponowana, powstała na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku na gruncie ekonomii neoklasycznej (rozwinęła się w latach 70.). Do twórców tej teorii należą: T. W. Schulz, G. S. Becker, B. Weisbrod, J. Mincer, W. L. Hansen. W latach późniejszych wkład w rozwój tej teorii wnieśli S. Bowles, Y. Weiss, F. Welch i J. Tirbengen, G. Stiller, F. Modigliani czy R. J. Lucas i inni[8].

Teoria kapitału ludzkiego sięga w swej istocie już myśli A. Smitha, który doszukiwał się podobieństw między zdolnościami i umiejętnościami pracowników a właściwościami kapitału rzeczowego – trwałego (model klasyczny)[9]. Według A. Smitha kapitał – ucieleśniona w człowieku wiedza, nabyte przez niego umiejętności, zasoby zdrowia były jedną z form, w której przejawia się równocześnie kapitał trwały.

Określenie kapitał ludzki pochodzi od T. W. Schultza (lata sześćdziesiąte ub. wieku), który napisał „wszystkie ludzkie zdolności są bądź wrodzone, bądź nabyte. Każdy człowiek rodzi się z pewnym szczególnym zespołem genów określających jego wrodzone zdolności.

---

[6] http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/COM2005_330_pl.pdf s. 6.
[7] Program Operacyjny *Kapitał ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów i zatwierdzony przez Komisję Europejską, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego,Warszawa, 2007, s. 4.
[8] M.in. por. M. Blaug, *Metodologia ekonomii*, PWN, Warszawa, 1995, s. 16.
[9] A. Smith, *The Wealth of Nations*, Modern Library, New York, 1937 [za:] W. Jarecki, *Koncepcja kapitału ludzkiego*, http://mikro.univ.szczecin.pl/.

Cechy nabytej jakości populacji, które mają wartość i mogą być wzbogacone za pomocą odpowiedniego inwestowania, będziemy uważać za kapitał ludzki"[10]. Ten kapitał ucieleśniony w człowieku stanowią nabyte umiejętności, wiedza, dobre zdrowie. Wartość produkcyjną nagromadzonych zdolności i umiejętności człowieka podnoszą, zdaniem T. W. Schulza, inwestycje w szkolnictwo, w doskonalenie zawodowe czy informacje o pracy. Inwestycje te przynoszą zwrot nakładów w ciągu długiego okresu. T. W. Schultz sformułował również tezę, że szybszy wzrost dochodu narodowego w porównaniu ze wzrostem nakładów pracy, ziemi i kapitału rzeczowego ma źródło przede wszystkim we wzroście poziomu wykształcenia pracujących.

Teoria kapitału ludzkiego została wzbogacona i całościowo opracowana przez G. S. Beckera[11], który w rozważaniach nad ideą kapitału ludzkiego uznał, że geneza kapitału ludzkiego „może być wyprowadzona zarówno z odkrycia, że znaczna część wzrostu dochodu Stanów Zjednoczonych nie daje się wytłumaczyć wzrostem kapitału rzeczowego i siły roboczej, jak również z podkreślanego przez wielu ekonomistów znaczenia wykształcenia w promowaniu rozwoju ekonomicznego"[12]. Do ważnych źródeł kapitału ludzkiego, oprócz edukacji, G. S. Becker zaliczył także wiedzę przekazywaną przez rodziców, doświadczenie czy umiejętności zdobyte w pracy. Podstawową kategorią teorii G. S. Beckera są występujące po raz pierwszy w teoriach ekonomicznych szeroko rozumiane inwestycje w kapitał ludzki, czyli „ogół działań, które wpływają na przyszły pieniężny i fizyczny dochód przez powiększanie zasobów w ludziach"[13]. Należą do nich m.in. nakłady na rozwój umiejętności ogólnych, których nie opłaca się rozwijać pracodawcy, gdyż powiększają one wyłącznie zasób ogólnego kapitału pracownika oraz inwestycje w całkowicie specjalistyczne umiejętności i kwalifikacje pracowników, przydatne wyłącznie w miejscu pracy. G. S. Becker szczególnie wymienia następujące inwestycje:

- formalna edukacja,
- doskonalenie zawodowe,
- wykorzystywanie innych źródeł wiedzy poza szkołą i pracą,
- inwestycje związane z ochroną zdrowia i sferą duchową człowieka.[14]

Zdaniem G. S. Beckera wykształcenie, z punktu widzenia jednostki, należy traktować jako inwestycję, której łączny koszt stanowią bezpośrednie wydatki na edukację oraz zarobki utracone w ciągu okresu pobierania nauki, zaś korzyści wyrażają się w strumieniu dochodów.

W polskim piśmiennictwie również jest doceniana rola kapitału ludzkiego, przykładowo S. R. Domański uważa, że „pojęcie kapitału ludzkiego [...] można określić jako zasób wiedzy, umiejętności, zdrowia, energii witalnej zawarty w społeczeństwie. Zasób ten jest dany

---

[10] m.in. T. W. Schultz, *Investment in Human Capital, American Economic Review*, nr 1/1961 czy T.W. Schultz, *Education and Economic Growth*, University of Chicago Press, Chicago, 1961, [za:] J. Fitz-enz., *Rentowność inwestycji w kapitał ludzki*, Dom Wydawniczy ABC, Kraków, 2001, s. 9.

[11] G. S. Becker, *Human Capital*, New York, 1975, [za:] S. R. Domański, *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*", PWN, Warszawa, 1993, s. 14; por. też W. Jarecki, *Koncepcja kapitału ludzkiego,* http://mikro.univ.szczecin.pl/bp/pdf/4/2.pdf.

[12] G. S. Becker, *Human Capital*, ibidem, [za:] K. Uramek, *Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w wybranych krajach OECD*, Wiadomości Statystyczne, 2/2006, GUS, Warszawa, s. 15.

[13] G. S. Becker, *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*, PWN, Warszawa 1990.

[14] G. S. Becker, *Human Capital*, ibidem, [za:] S. R. Domański, *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*, PWN, Warszawa, 1993, s. 14.

przez genetyczne cechy danej populacji raz na zawsze, ale można go powiększać drogą inwestycji zwanych inwestycjami w człowieka: w ludzi, w kapitał ludzki, w ludzkie życie”[15]. Jego zdaniem inwestycjami w człowieka, podnoszącymi jakość ludzkich zdolności mogą być m.in.:

- szeroko rozumiane usługi i udogodnienia związane z ochroną zdrowia,
- szkolenia w pracy,
- formalne kształcenie na wszystkich poziomach edukacji,
- programy studiów dla dorosłych,
- migracje ludności mające na celu podjęcie lepszej pracy czy dostosowanie się do zmieniających się warunków,
- poszukiwanie informacji o sytuacji ekonomicznej firm i perspektywach zawodowych,
- badania naukowe[16].

Teoria kapitału ludzkiego stała się w ekonomii istotnym elementem wszechstronnej analizy roli czynnika ludzkiego w bardzo szerokim zakresie zjawisk i procesów ekonomicznych, zarówno w skali makroekonomicznej jak i mikroekonomicznej. W niektórych modelach ekonomicznych (endogenicznych wzrostu gospodarczego) kapitał ludzki występuje jako argument funkcji produkcji (m.in. w pracach R. E. Lucasa, C. Azariadisa i A. Dracena), w innych – jako czynnik wpływający na powstawanie innowacji i rozwój nowych technologii, istotnych elementów wzrostu gospodarczego (m.in. R. Nelsona i E. Phelpsa oraz P. Romera).

I tak np. dzięki włączeniu kapitału ludzkiego do funkcji produkcji R. E. Lucas skonstruował jeden z pierwszych modeli wzrostu gospodarczego, które pozwalają na utrzymanie wysokich stóp wzrostu gospodarczego przez długi okres. Pod pojęciem kapitału ludzkiego rozumie on „ogólny poziom umiejętności, który oznacza, że pracownik charakteryzujący się kapitałem ludzkim *h(t)* jest tak samo wydajny, jak dwóch pracowników o kapitale ludzkim *½ h(t)* każdy, lub jest dwa razy mniej produktywny od pracownika o kapitale ludzkim *2 h(t)*” [17].

W modelu N. Mankiwa, D. Romera i D. N. Weila bazującym na neoklasycznym modelu Solowa kapitał ludzki jest dodatkowym czynnikiem produkcji, którego rolą jest wdrażanie nowych produktów. Kapitał ludzki rozumiany jest jako zdolności zdobywane w procesie edukacji – z pominięciem inwestowania w zdrowie itp.

Według P. Romera czynnikiem rozwoju technologicznego jest kreowanie nowej wiedzy przy udziale kapitału ludzkiego. Pod pojęciem *kapitał ludzki* P. Romer rozumie „rezultat działalności ludzi w formalnej edukacji oraz szkoleniach zawodowych”[18].

---

[15] S. R. Domański, *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*, PWN, Warszawa, 1993, s. 19, oraz *Polityka stopy procentowej a kapitał ludzki i rynek pracy* – skrót wyników badań własnych prowadzonych w Katedrze Polityki Pieniężnej *d. Teorii Kapitału,* SGH, w latach 1999-2001.

[16] S. R. Domański, *Kapitał ludzki* …ibidem, s. 20.

[17] R. E. Lucas, *Mechanisms of Economic Growth* [w:] Journal of Monetary Economics, vol. 22, 1988 [za:] K. Uramek, *Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w wybranych krajach OECD*, Wiadomości Statystyczne, 2/2006, GUS, Warszawa, s. 15.

[18] P. Romer, *Human Capital and Growth: Theory and Evidence*, Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, 1990, nr 32, s. 251-286, [za:] K. Uramek, *Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w wybranych krajach OECD*, Wiadomości Statystyczne, s. 15.

W literaturze przedmiotu można spotkać się z różnymi sposobami mierzenia kapitału ludzkiego. Jednym z zasadniczych problemów jest określenie, w jaki sposób wartości niematerialne wpływają na rozwój społeczno-gospodarczy. Brak jest jednego, uniwersalnego i niekwestionowanego miernika kapitału ludzkiego. Zdaniem W. Florczak w większości badań wybór konkretnego miernika podyktowany jest zazwyczaj dostępnością danych, rzadziej względami merytorycznymi, co rzutuje na dokładność uzyskiwanych szacunków, a niejednokrotnie prowadzi do rezultatów sprzecznych z postulatami teoretycznymi[19].

I tak, jedną z prób finansowego określenia wartości kapitału ludzkiego podjął w 1999 r. Instytut Saratogi, którego badania koncentrowały się na trzech wskaźnikach, zaproponowanych przez J. Fitz-enza: przychodów, kosztów, zysków oraz rentowności inwestycji w kapitał ludzki[20]. Wskaźniki te mogą być przydatne do określania wartości inwestycji w kapitał ludzki w poszczególnych przedsiębiorstwach i ocenie ich efektywności.

W ujęciu makroekonomicznym najczęściej stosowane mierniki odnoszą się do poziomu edukacji społeczeństwa. Często stosowanym miernikiem był odsetek ludności z umiejętnością czytania i pisania - np. P. Romer[21], C. Azariadis i A. Drazen[22]. W wielu badaniach empirycznych stosowany jest współczynnik skolaryzacji dla odpowiedniego poziomu edukacji – np. R. J. Barro, N. Mankiw, D. Romer i D. Weil, R. E. Levine i D. Renelt[23]. Miernik ten nie określa zasobu kapitału ludzkiego, tylko inwestycje, które mają na niego wpływ.

Najczęściej wykorzystywanym miernikiem zasobu kapitału ludzkiego stały się też osiągnięcia edukacyjne ludności, które wyznacza się przy użyciu dwóch wskaźników: średniej liczby lat uczęszczania do szkoły oraz odsetka populacji z najwyższym ukończonym poziomem edukacyjnym. Pierwszy wskaźnik stosowali między innymi L. J. Lau[24], V. Nehru[25], G. Kyriacou[26] oraz G. Psacharopoulos i A. M. Arriagada[27], podczas gdy drugi – głównie R. J. Barro i J. Lee[28].

Problemem jakości kształcenia zajęli się między innymi R. J. Barro i J. Lee, którzy dodali takie wskaźniki jak: wynagrodzenia nauczycieli, długość trwania roku szkolnego oraz relacja

---

[19] W. Florczak , *Miary kapitału ludzkiego w badaniach ekonomicznych i społecznych*, Wiadomości Statystyczne 12/2006, GUS, Warszawa, s. 52.

[20] J. Fitz-enz, *Rentowność inwestycji w kapitał ludzki*, Oficyna Wydawnicza, Kraków, 2001.

[21] P. Romer, *Human Capital and Growth: Theory and Evidence*, Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, 1990, nr 32, s. 251-286 [za:] K. Uramek *Taksonomiczne* ...ibidem.

[22] C. Azariadis, A. Drazen, *Threshold Externalities in Economic Development*", Quarterly Journal of Economics, t. 105 (May), 1990, s. 501-526; [za:] K.Uramek *Taksonomiczne* ...ibidem.

[23] R. J. Barro., *Economic Growth in a Cross Section of Countrie*", Quarterly Journal of Economics, t. 106, 1991, s. 407-443; N. Mankiw, D. Romer, D. N. Weil, 1992, *A Contribution to the Empirics of Economic Growth*, Quarterly Journal of Economics, t. 107 s. 407-437; R. E. Levine, D. Renelt, *A Sensivity Analysis of Cross-Country Growth Regression,* American Economic Review, 1992, t. 82, s. 942-963; [za:] K.Uramek *Taksonomiczne* ...ibidem.

[24] L. J. Lau, D. T. Jamison, F. F. Louat, 1991, *Education and Productivity in Developing Countries: An Aggregate Production Function Approach*", World Bank PRE Working Paper Series 612.

[25] V. Nehru, E. Swanson, A. Dubey, 1995, *A New Database on Human Capital Stock in Developing and Industrial Countries: Sources, Methodology and Results*, Journal of Development Economics, t. 46, s. 379-401.

[26] G. A. Kyriacou, 1991, *Level and Growth Effects of Human Capital: A Cross-Country Study of the Convergence Hypothesis*, Economic Research Reports, s. 19-26; [za:] K.Uramek *Taksonomiczne* ...ibidem.

[27] G. Psacharopoulos, A. M. Arriagada, 1986, *The Educational Composition of the Labour Force: An International Comparison*, International Labour Review, t. 125, s. 561-574.

[28] R. J. Barro, 1991, *Economic Growth in a Cross Section of Countries*, Quarterly Journal of Economics, t. 106, s. 407-443, *Determinants of Economic Growth*: A Cross-Country Empirical Study, Cambridge, Mass et al.: MIT Press,1997 i 1999, *Human capital and Growth in Cross-Country Regressions*, Swedish Economic Policy Review, 1999, t. 6, s. 237-277 oraz R. J. Barro, J. W. Lee, 1993, *International Comparisons of Educational Attainment*, Journal of Monetary Economics, t. 32, s. 363-394; [za:] K.Uramek *Taksonomiczne* ...ibidem.

między liczbą nauczycieli i uczniów. Natomiast E. A. Hanushek i D. D. Kimko zaproponowali konstrukcję miary kapitału ludzkiego uwzględniając wyniki uzyskiwane w standaryzowanych testach przez absolwentów różnych szczebli edukacji. W przeciwieństwie do E. A. Hanusheka i D. D. Kimko – którzy jakość kapitału ludzkiego odseparowali od ilości kapitału ludzkiego – L. Woessman połączył je w jedną miarę, uwzględniając czynniki ilościowe (długość okresu pobierania nauki) i jakościowe (indeks jakości kształcenia Hanusheka i Kimko), po uwzględnieniu skokowych zmian w produktywności pracowników o różnym poziomie wykształcenia (stopy zwrotu)[29].

Inny sposób mierzenia kapitału ludzkiego polegał na potraktowaniu wydatków na cele edukacyjne jako inwestycje – R. J. Barro i X. Sala-i-Martin[30]. M.in. B. Liberda i T. Tokarski[31] do analizy wpływu kapitału ludzkiego na wzrost gospodarczy w krajach OECD (na bazie zmodyfikowanego modelu Bankiwa-Romera-Weila) przyjęli udział nakładów na edukację w PKB jako stopy inwestycji w kapitał ludzki.

W. Welfe w wielu badaniach dotyczących wzrostu gospodarczego używa jako miary kapitału ludzkiego ważonej sumy pracujących, w której wagami są:

- relacje lat kształcenia względem lat wymaganych dla kształcenia podstawowego,
- relacje wynagrodzeń przeciętnych uzależnione od poziomu wykształcenia[32].

L. Zienkowski analizę kapitału ludzkiego opiera na strukturze wykształcenia (wyróżniając wykształcenie podstawowe, średnie i wyższe)[33]. Założył on, że wartość kapitału wiedzy na poziomie podstawowym odpowiada nakładom poniesionym na szkolnictwo podstawowe. Wartość kapitału wiedzy na poziomie średnim jest równa sumie nakładów na szkolnictwo podstawowe i średnie. Analogicznie dla kapitału wiedzy na poziomie wyższym uwzględnia nakłady poniesione na szkolnictwo podstawowe, średnie i powyżej średniego.

A. Gabryjelska i P. Gadomski do analizy zjawiska konwergencji kapitału ludzkiego w krajach OECD użyli następujących wskaźników[34]:

- współczynnik skolaryzacji dla szkół podstawowych,
- współczynnik skolaryzacji dla szkół ponadpodstawowych,
- współczynnik skolaryzacji dla szkół wyższych,
- oczekiwana długość życia w momencie narodzin,

---

[29] E. A. Hanushek., D. D. Kimko, *Schooling Labour Force Quality and the Growth of Nations*, American Economic Review, nr 90/5 oraz Woessman L., Specifying Human Capital, Journal of Economic Surveys, vol 17/3 [za:] W. Florczak, *Miary kapitału ludzkiego w badaniach ekonomicznych i społecznych*, Wiadomości Statystyczne 12/2006, GUS Warszawa, s. 61-62.

[30] R. J. Barro, X. Sala-i-Martin, 1995, *Economic Growth,* Mc Graw-Hill Inc., New York, 1995 [za:] K. Uramek, *Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w wybranych krajach OECD*, Wiadomości Statystyczne 2/2006, GUS Warszawa. s. 16.

[31] B. Liberda, T. Tokarski, *Kapitał ludzki a wzrost gospodarczy w krajach OECD*, Gospodarka Narodowa, 2004, nr 3, s. 16-26.

[32] W. Welfe*, Empiryczne modele wzrostu gospodarczego*", Ekonomista, 2000, s. 483-497 oraz W. Welfe, L. Sabanty, W. Florczak, *Szacunek kapitału ludzkiego*, Wiadomości Statystyczne, GUS, Warszawa, 2001, XLVI.

[33] L. Zienkowski*, Gospodarka oparta na wiedzy – mit czy rzeczywistość*?, [w:] *Wiedza a wzrost gospodarczy*, praca zbiorowa pod redakcją L. Zienkowskiego, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 2003, s. 17.

[34] A. Gabryjelska, P. Gadomski, *Kapitał ludzki w krajach OECD – konwergencja czy dywergencja?* [w:] S. Krajewski i L. Kucharski, *Transformacja, wzrost gospodarczy, restrukturyzacja i rynek pracy w Polsce. Ujęcie teoretyczne i empiryczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, 2004.

- wydatki na edukację – jako udział procentowy PKB,
- wydatki na ochronę zdrowia – jako udział procentowy PKB.

Warto dodać, iż w 2002 roku w Barcelonie Rada Europejska uszczegółowiła Strategię Lizbońską z 2000 r. przyjmując dokument „Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010. Program prac dotyczący realizacji przyszłych celów systemów edukacji". W dokumencie tym zaproponowano 80 wskaźników (ilościowych i jakościowych) przypisanych określonym celom, m.in. poprawie jakości i efektywności systemów edukacji w UE, ułatwieniu powszechnego dostępu do systemów edukacji, otwarciu systemów edukacji na środowisko i świat (wzmocnienie powiązań ze światem pracy, działalnością badawczą i społeczeństwem, rozwijanie przedsiębiorczości, poprawa sytuacji w zakresie nauki języków obcych, rozwijanie mobilności i wymiany, wzmocnienie współpracy europejskiej)[35].

Na potrzeby niniejszego opracowania skorzystano z niektórych wcześniej wymienionych, a także z niektórych zaproponowanych wskaźników monitorowania „Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013", zawartych w dokumencie „Uwagi do wskaźników Projektu Kapitał Ludzki"[36]. Autorzy wymienionego dokumentu przygotowanego przez Fundację Naukową Instytutu Badań Strukturalnych na zlecenie Departamentu Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym Ministerstwa Rozwoju Regionalnego dla każdego wskaźnika do poszczególnych priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki opisali metody liczenia, zgłaszali - o ile było to zasadne – swoje uwagi krytyczne pod adresem stosowalności i interpretacji wskaźnika, a także wyliczali i proponowali wartości docelowe wskaźnika.

Zgodnie z sugestiami zawartymi w przytoczonych wcześniej definicjach, w niniejszej publikacji objęto badaniem pięć podstawowych obszarów kapitału ludzkiego, tj.:

- edukację,
- rynek pracy,
- zdrowie,
- potencjał demograficzny,
- spójność społeczną i terytorialną.

Wymienione obszary opisano za pomocą cech mających postać wskaźników.

W celu kompleksowego określenia stopnia zróżnicowania jednostek terytorialnych (województw, powiatów województwa dolnośląskiego) pod względem kapitału ludzkiego zastosowano, wzorując się na koncepcji Wskaźnika Rozwoju Społecznego *HDI (Human Development Index)*[37], taksonomiczne mierniki rozwoju, tj. ogólny miernik kapitału ludzkiego oraz mierniki dla każdego wyróżnionego obszaru badawczego. Wartości tych mierników były podstawą oceny położenia województwa dolnośląskiego względem pozostałych województw.

---

[35] M. Sielatycki, *Jak porównywać polską oświatę z europejską – zastosowanie porównawczych wskaźników edukacyjnych zawartych w dokumencie Komisji Europejskiej Edukacja w Europie: „Różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010"*, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa, (http://codn.codn.edu.pl/o_codn).

[36] J. Zawistowski, P. Rogala, *Uwagi do wskaźników Projektu Kapitał Ludzki,* Fundacja Naukowa Instytutu Badań Strukturalnych, Warszawa, 2006.

[37] *Human Development Report 2001*, Oxford University Press, New York, 2001.

Mierniki zestawiono oddzielnie dla roku 2002 (dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań) oraz dla lat 2003 i 2006, tak aby zaobserwować zmiany wartości poszczególnych wskaźników opisujących kapitał ludzki oraz lokat jednostek terytorialnych w rankingach.

Publikacja składa się z części analitycznej i tabelarycznej poprzedzonych opisem przyjętej metodologii (rozdział II), gdzie oprócz zakresu podmiotowego i przedmiotowego badania oraz objaśnień podstawowych pojęć i definicji przedstawiono metody badań, w tym konstrukcję syntetycznego miernika kapitału ludzkiego.

Rozdziały trzeci i czwarty poświęcono wynikom spisu ludności z 2002 r. W trzecim poddano analizie kapitał ludzki województwa dolnośląskiego na tle pozostałych województw Polski, natomiast w czwartym – kapitał ludzki powiatów województwa dolnośląskiego.

W rozdziale piątym, na podstawie informacji gromadzonych przez resort statystyki publicznej, tj. danych uzyskanych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) oraz ze sprawozdawczości bieżącej w 2003 i 2006 roku, przedstawiono zróżnicowanie województw pod względem posiadanego kapitału oraz miejsce województwa dolnośląskiego w rankingu województw.

Zróżnicowanie powiatów województwa dolnośląskiego pod względem posiadanego kapitału ludzkiego w latach 2003 i 2006 w świetle dostępnych danych ze sprawozdawczości bieżącej zaprezentowano w rozdziale szóstym.

W każdym z rozdziałów, w poszczególnych częściach dotyczących pięciu badanych obszarów kapitału ludzkiego, przeprowadzono metodą Hellwiga formalny dobór cech mających postać wskaźników, uzasadniono merytoryczny wybór podstawowych wskaźników, opisano kształtowanie się ich wartości w czasie i przestrzeni, podano wartości mierników syntetycznych oraz scharakteryzowano ich zróżnicowanie. Analizę zamyka charakterystyka zróżnicowania jednostek terytorialnych (województw, powiatów województwa dolnośląskiego) według ogólnego miernika kapitału ludzkiego bazującego na miernikach wyznaczonych dla wcześniej omówionych obszarów.

Stopień szczegółowości analizy uzależniony jest od posiadanych danych, dlatego niektóre rozdziały opracowania są bardziej szczegółowe, inne zaś mniej.

Część tabelaryczna stanowi integralną część opracowania. Zawarto w niej zestawienie wartości finalnych wskaźników diagnostycznych oraz wartości mierników kapitału ludzkiego dla województw i powiatów województwa dolnośląskiego.

II. UWAGI METODOLOGICZNE

1. Zakres podmiotowy

Podmiotem niniejszego opracowania są województwa Polski oraz powiaty województwa dolnośląskiego zgodnie z podziałem terytorialnym określonym w ustawie z dnia 24 VII 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz. U. nr 96, poz. 603).

Dane dla każdego analizowanego roku (2002, 2003 i 2006) opracowano zgodnie z podziałem terytorialnym na powiaty i miasta na prawach powiatu według stanu w dniu 31 XII 2006 r. Z dniem 1 stycznia 2003 r. w województwie dolnośląskim miasto Wałbrzych utraciło status miasta na prawach powiatu i zostało włączone do powiatu wałbrzyskiego jako gmina miejska (Dz. U. Nr 93 poz. 821 z dn. 29 czerwca 2002 r.), dlatego dla zachowania porównywalności w 2002 roku powiat wałbrzyski rozpatruje się łącznie z miastem Wałbrzychem.

Według stanu w dniu 31 XII 2006 r. w Polsce było 16 województw (dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, lubelskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, opolskie, podkarpackie, podlaskie, pomorskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie), a w województwie dolnośląskim 26 powiatów (bolesławiecki, dzierżoniowski, głogowski górowski, jaworski, jeleniogórski, kamiennogórski, kłodzki, legnicki, lubański, lubiński, lwówecki, milicki, oleśnicki, oławski, polkowicki, strzeliński, średzki, świdnicki, trzebnicki, wałbrzyski, wołowski, wrocławski, ząbkowicki, zgorzelecki, złotoryjski) oraz 3 miasta na prawach powiatu: Jelenia Góra, Legnica i Wrocław.

2. Zakres danych, metody badań

Źródłem danych empirycznych w analizie są informacje gromadzone przez resort statystyki publicznej, tj. dane Powszechnego Spisu Ludności i Mieszkań 2002, dane uzyskane z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) oraz ze sprawozdawczości bieżącej, publikowane m.in. w rocznikach statystycznych, biuletynach, kwartalnikach oraz udostępniane na stronie internetowej GUS.

W niniejszym opracowaniu poddano badaniu kapitał ludzki w zakresie pięciu obszarów, tj. edukacji, rynku pracy, zdrowia, potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej. Inne obszary, zaliczane przez niektórych autorów do kapitału ludzkiego, nie mogły być objęte badaniem ze względu na brak danych. Wymienione obszary są opisywane za pomocą cech, których wartości liczbowe mają postać wskaźników, co umożliwia porównanie jednostek terytorialnych różnej wielkości. Kapitał ludzki został opisany liczbowo w trojaki sposób, tj. przez:

- podanie wartości liczbowej każdej z cech dla każdego obiektu – jednostki terytorialnej i w każdym momencie z wybranego przedziału czasu (co umożliwia szczegółową analizę każdego obszaru kapitału ludzkiego),

- syntetyzowanie informacji dostarczanych przez cechy zaliczone do jednego obszaru (uzyskuje się wtedy syntetyczną ocenę obszaru w danej jednostce terytorialnej i w danym czasie) oraz
- syntetyzowanie wszystkich obszarów dla danej jednostki terytorialnej i danego momentu czasowego.

W celu kompleksowego określenia stopnia zróżnicowania jednostek terytorialnych (województw, powiatów) pod względem kapitału ludzkiego zastosowano taksonomiczne mierniki rozwoju.

Dla każdego wyróżnionego obszaru badawczego i każdego roku (2002 oraz 2003 i 2006) liczone były taksonomiczne mierniki syntetyczne (zwane odpowiednio „miernikami rozwoju jednostki terytorialnej w obszarze *k* w roku *t*"), które następnie posłużyły wyznaczeniu mierników charakteryzujących poziom kapitału ludzkiego danej jednostki terytorialnej (województwa, powiatu) w roku *t*. Mierniki te były obliczane jako średnia arytmetyczna ważona mierników syntetycznych rozwoju jednostek terytorialnych w obszarze *k* w roku *t* oraz zostały nazwane „miernikami kapitału ludzkiego jednostek terytorialnych w roku *t*".

Pierwszym etapem badania był dobór cech statystycznych, które możliwie wyczerpująco i trafnie charakteryzowałyby analizowane zjawiska. Zakres przedmiotowy przeprowadzonej analizy wynikał głównie z merytorycznej ich ważności oraz dostępności danych statystycznych. Z tak dobranych cech statystycznych tworzono wstępny zestaw potencjalnych wskaźników diagnostycznych charakteryzujących kapitał ludzki.

Ze zbioru potencjalnych cech, wykorzystując klasyczny współczynnik zmienności oparty na odchyleniu standardowym V_s, dokonano eliminacji cech charakteryzujących się niskim zróżnicowaniem. Przyjęto, że zbyt słabymi właściwościami diagnostycznymi odznaczają się cechy, dla których współczynnik zmienności jest mniejszy lub równy wartości progowej V_S^* wynoszącej 10%.

Kolejnym kryterium doboru cech do analizy było ich słabe skorelowanie. Zatem dla każdego wyróżnionego obszaru badawczego obliczono współczynniki korelacji wszystkich par zmiennych. Jednym ze sposobów eliminacji cech, które są nośnikiem podobnych lub takich samych informacji, w zależności od układu wartości macierzy korelacji, jest metoda parametrycznej klasyfikacji i doboru cech Hellwiga[38]. Podstawę klasyfikacji cech według tej metody stanowiła krytyczna wartość współczynnika korelacji liniowej r^*, która jest wyznaczona na określonym poziomie istotności. W niniejszej analizie przyjęto, zarówno w przekroju powiatowym jak i wojewódzkim, poziom $r^* = 0{,}7$ arbitralnie[39]. Dostępne cechy statystyczne mogą być silnie skorelowane (podobne ze względu na znaczny stopień skorelowania), co powoduje, że tworzą tzw. skupienia cech będących nośnikiem podobnych informacji. Skupieniami cech są

[38]Por. m.in. J. Dziechciarz, *Ekonometria – metody, przykłady, zadania*, PWE, Wrocław, 2003, *Taksonomia struktur w badaniach regionalnych*, pod red. D. Strahl, Wyd. AE Wrocław, 1998, E. Nowak, *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*, PWE, Warszawa, 1990 czy A. Młodak, *Analiza taksonomiczna w statystyce regionalnej*, Wyd. Difin, Warszawa, 2006, s.29-31.

[39] W analizach statystycznych zwykle przyjmuje się, że wartość współczynnika korelacji Pearsona z przedziału (0,7; 0,9) świadczy o znaczącej zależności korelacyjnej między zmiennymi.

więc takie podzbiory, w których współczynnik korelacji liniowej między dowolnymi dwiema cechami jest nie mniejszy niż zadana krytyczna wartość współczynnika korelacji r^* - w opracowaniu 0,7. W każdym skupieniu znajduje się cecha tzw. centralna, tj. taka, dla której suma bezwzględnych wartości współczynników korelacji z pozostałymi cechami jest największa oraz co najmniej jedna cecha satelitarna, tj. taka, dla której podobieństwo do wyróżnionej cechy centralnej (mierzone współczynnikiem korelacji) jest nie mniejsze niż zadana wartość krytyczna r^*. Cechy, które nie należą do skupień nazywane są cechami izolowanymi. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych tworzą cechy centralne i izolowane.

Kolejny etap analizy dotyczył określenia charakteru przyjętych cech diagnostycznych, tj. ich podziału na stymulanty oraz destymulanty. Pod pojęciem stymulant rozumie się cechy, których wysokie wartości wskazują na wysoki poziom kapitału ludzkiego (im wyższe wartości tych cech, tym wyższe wartości miernika rozwoju województwa, powiatu). Destymulantami są cechy, których wysokie wartości mogą hamować rozwój kapitału ludzkiego – pożądane są niskie wartości tych cech (im niższe ich wartości, tym wyższe wartości miernika rozwoju województwa, powiatu).

Dla każdego z przyjętych do badania 5 obszarów badawczych (edukacja, rynek pracy, zdrowie, potencjał demograficzny oraz spójność społeczna i terytorialna) na podstawie finalnego zestawu cech – wskaźników diagnostycznych – dla każdej jednostki terytorialnej (województwa, powiatu) w latach: 2002 (NSP) oraz 2003 i 2006 obliczono, wzorując się na koncepcji Wskaźnika Rozwoju Społecznego *HDI (Human Development Index)*[40] odpowiednią wartość syntetycznych mierników rozwoju *i*-tej jednostki terytorialnej w obszarze *k* w roku *t* według wzoru:

$$H_{ik}^{t} = \sum_{j=1}^{n_k} w_{jk} \frac{X_{jik} - \min\{X_{jik}\}}{\max\{X_{jik}\} - \min\{X_{jik}\}} \text{ w przypadku stymulant}$$

oraz

$$H_{ik}^{t} = \sum_{j=1}^{n_k} w_{jk} \frac{\max\{X_{jik}\} - X_{jik}}{\max\{X_{jik}\} - \min\{X_{jik}\}} \text{ w przypadku destymulant,}$$

gdzie

i – numer jednostki terytorialnej (województwa lub powiatu), i =1, …, 16 lub i = 1,…, 29,

k – numer obszaru badawczego, k = 1, …, 5 (edukacja – 1, rynek pracy – 2, zdrowie – 3, potencjał demograficzny – 4, spójność społeczna i terytorialna – 5),

n_k - liczba wskaźników diagnostycznych w k-tym obszarze,

t – analizowany rok, t = 2002 (NSP), 2003 i 2006,

[40] Wskaźnik HDI jest miernikiem syntetycznym opartym na średniej wskaźników obejmujących trzy podstawowe sfery życia: zdrowie (oceniane przez przeciętne dalsze trwanie życia noworodka), edukację (średnia ważona ogólnego współczynnika skolaryzacji brutto dla wszystkich poziomów edukacji i poziomu analfabetyzmu, tj. procentu dorosłej ludności umiejącej pisać i czytać ze zrozumieniem) oraz dochód (wielkości PKB na mieszkańca); por. m.in. *Human Development Report 2001*, Oxford University Press, New York, 2001.

H_{ik}^{t} wartość syntetycznego miernika dla *i*-tej jednostki terytorialnej w *k*-tym obszarze w okresie *t;*

X_{jik}^{t} wartość *j*-tego wskaźnika diagnostycznego dla *i*-tej jednostki terytorialnej w *k*-tym obszarze w okresie *t*,

w_{jk} - waga *j*-tego wskaźnika diagnostycznego w *k*-tym obszarze.

Wagi wskaźników zależą od wagi przypisanej wyróżnionym grupom w ramach poszczególnych obszarów:

$$w_{jk} = \frac{1}{m_k \cdot n_{mk}}, \text{ gdzie}$$

m_k – liczba wyróżnionych zakresów w ramach danego obszaru,

n_{mk}– liczba wskaźników diagnostycznych w *m*-tym zakresie i *k*-tym obszarze.

Dodatkowo, zgodnie z powyższą metodologią w ramach *k*-tego obszaru dla każdego $m_{k\text{ -tego}}$ zakresu policzono cząstkowe mierniki rozwoju *i*-tej jednostki terytorialnej, przypisując jednakowe znaczenie każdej cesze, tj. wagę równą $1/n_k$.

Ogólny miernik kapitału ludzkiego dla *i*-tej jednostki terytorialnej w okresie *t* obliczono według wzoru:

$$H_i^t = \frac{1}{5}\sum_{k=1}^{5} H_{ik}^t$$

Mierniki te (ogólny miernik kapitału ludzkiego, mierniki dla poszczególnych *k* –tych obszarów zaliczanych do kapitału ludzkiego oraz cząstkowe mierniki dla poszczególnych m_k – – tych zakresów w ramach *k* –tych obszarów) przyjmują wartości z przedziału [0, 1], przy czym miara rozwoju jest równa 1 dla wzorca rozwoju (tj. teoretycznej jednostki, dla której wszystkie analizowane cechy, mające postać stymulant przyjmują wartości maksymalne, a wszystkie destymulanty wartości minimalne) oraz 0 dla antywzorca (tj. teoretycznej jednostki, dla której wszystkie analizowane cechy przyjmują wartości najmniej korzystne). Stąd im wyższa wartość miernika rozwoju, tym wyższym poziomem badanego zjawiska charakteryzuje się dana jednostka terytorialna, czyli – im większa rozpiętość między daną jednostką a przyjętym wzorcem teoretycznym, tym niższy poziom rozwoju danej jednostki, a więc tym więcej dana jednostka ma do nadrobienia w rozwoju.

Na podstawie taksonomicznych mierników rozwoju dokonano podziału jednostek terytorialnych (województw, powiatów) na 4 grupy poziomu kapitału ludzkiego:

- I grupa (wysoki poziom kapitału ludzkiego – region wysoko rozwinięty) – miernik $H_i > \overline{H} + s$,
- II grupa (średni poziom kapitału ludzkiego) – miernik H_i w przedziale $\overline{H} < H_i \leq \overline{H} + s$,
- III grupa (niski poziom kapitału ludzkiego) – miernik H_i w przedziale $\overline{H} - s < H_i \leq \overline{H}$,
- IV grupa (bardzo niski poziom kapitału ludzkiego) – miernik $H_i \leq \overline{H} - s$, gdzie

$\overline{H}$ – średnia arytmetyczna, s – odchylenie standardowe.

Mierniki przedstawione są w ujęciu czasowym: oddzielnie dla roku 2002 (dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań) oraz dla 2003 r. i 2006 r. Dla określenia dynamiki wartości mierników rozwoju (cząstkowych i syntetycznych) w okresie 2003-2006 obliczone są dla każdej *i*-tej jednostki terytorialnej indeksy dynamiki.

Zgodność uporządkowań jednostek terytorialnych (województw, powiatów) według wartości mierników rozwoju kapitału ludzkiego w okresie t (2003) i t_0 (2006) mierzono współczynnikiem korelacji rang Spearmana:

$$r_S = 1 - \frac{6 \cdot \sum_{i=1}^{n} (R_i^t - R_i^{t_0})^2}{n \cdot (n^2 - 1)}$$

gdzie $R_i^t - R_i^{t_0}$ jest dla *i*-tej jednostki terytorialnej (województwa, powiatu) różnicą pomiędzy rangą w okresie t oraz okresie t_0.

Im wyższa (dodatnia) wartość współczynnika korelacji rang Spearmana, tym większa stabilność zajmowanych rang.

W celu określenia stopnia zróżnicowania (specjalizacji) struktury ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych pięciu obszarów obliczono dla każdej jednostki terytorialnej współczynnik zmienności odpowiednich dystansów do jednostki zajmującej pierwszą lokatę (V_i^t) oraz odchylenie przeciętne zajmowanych rang w poszczególnych obszarach (D_i^t):

$$V_i^t = \frac{\frac{1}{5}\sum_{k=1}^{5}(H_{k\max}^t - H_{ki}^t)}{\sqrt{\frac{\sum_{k=1}^{5}((H_{k\max}^t - H_{ki}^t) - \frac{1}{5}\sum_{k=1}^{5}(H_{k\max}^t - H_{ki}^t))^2}{5}}} \cdot 100\% \text{ oraz}$$

$$D_i^t = \frac{1}{5}\sum_{k=1}^{5}\left|R_{ki}^t - \overline{R}_i^t\right| \text{ gdzie:}$$

$H_{k\max}^t - H_{ki}^t$ oznaczają dla *i*-tej jednostki terytorialnej w okresie t odpowiednio dystanse w poszczególnym *k*-tym obszarze,

R_{ki}^t – lokata i-tej jednostki terytorialnej w *k*-tym obszarze w okresie t,

$\overline{R}_i^t$ – średnia arytmetyczna lokat *i*-tej jednostki terytorialnej w okresie t.

Różnica między wartością $H_{k\max}^t$ a miarą w danym momencie lub okresie t H_{ki}^t wyraża dystans dzielący dany obiekt od wzorca w tymże momencie lub okresie t.

Wykorzystanie przedstawionych mierników pozwoliło na syntetyzację informacji dawanych przez poszczególne, rozpatrywane w badaniu cechy, a tym samym na uniknięcie nadmiernej szczegółowości opisu wyników badania. Tym niemniej w opracowaniu, w opisie zwrócono uwagę na cechy przyjmujące ekstremalne wartości, a więc takie, które świadczą o wyjątkowo korzystnej albo przeciwnie – wyjątkowo niekorzystnej sytuacji jednostek terytorialnych.

3. Podstawowe pojęcia i definicje

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 prezentowane w niniejszym opracowaniu odnoszą się do kategorii **ludności faktycznie zamieszkałej**.

Do kategorii tej zaliczane są następujące osoby:

- **mieszkające stale**, które:
  - były obecne w momencie spisu,
  - były nieobecne w momencie spisu przez okres krótszy niż 2 miesiące,
  - były nieobecne w momencie spisu przez okres dłuższy niż 2 miesiące, jeśli ich nieobecność wynikała z powodu odbywania zasadniczej służby wojskowej lub innej w systemie skoszarowanym, przebywania w zakładzie karnym lub śledczym oraz z powodu pobytu za granicą,
- **przebywające czasowo przez okres powyżej 2 miesięcy** z powodu:
  - nauki,
  - pracy,
  - warunków rodzinnych lub mieszkaniowych,
  - leczenia lub rehabilitacji w zakładach dla przewlekle lub nieuleczalnie chorych,
  - przebywania w domu opieki.

Kategoria ludności „faktycznej" nie uwzględniała osób z zagranicy, które nie mają miejsca stałego pobytu w Polsce. W skali kraju ludność „faktyczna" jest równa ludności stale zamieszkałej.

Jako czas okresowej nieobecności lub przebywania przyjęty został czas faktyczny, a nie zamierzony.

Dane o stanie i strukturze ludności dla 2003 i 2006 roku dotyczą również ludności faktycznie zamieszkałej. Bilans stanu i struktury ludności opracowywano przy uwzględnieniu wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002. Współczynniki dotyczące urodzeń i zgonów obliczono w oparciu o liczbę ludności zameldowanej na pobyt stały (według stanu w dniu 30 VI).

Edukacja

Poziom wykształcenia jest to najwyższy ukończony poziom kształcenia w szkole lub szkolenia w innym trybie i formie, uznany zgodnie z obowiązującym systemem szkolnictwa. Podstawą zaliczenia wykształcenia do określonego poziomu było uzyskane świadectwo

(dyplom) ukończenia odpowiedniej szkoły: podstawowej, gimnazjum, ponadpodstawowej, wyższej. W NSP 2002, z uwagi na wprowadzoną w dniu 1 stycznia 1999 roku reformę szkolnictwa, badaniem poziomu wykształcenia objęto osoby w wieku 13 lat i więcej.

W publikacji zastosowano następującą klasyfikację poziomu wykształcenia:

- wyższe,
- policealne,
- średnie zawodowe,
- średnie ogólnokształcące,
- zasadnicze zawodowe,
- gimnazjum,
- podstawowe ukończone,
- podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego.

Wykształcenie wyższe obejmuje osoby:

- z tytułem inżyniera, licencjata – tj. absolwentów wyższych szkół zawodowych, którzy uzyskali tytuł inżyniera lub licencjata (w ramach studiów pierwszego stopnia),
- z tytułem magistra, lekarza lub równorzędnym – tj. absolwentów studiów magisterskich, którzy uzyskali tytuł magistra, magistra inżyniera lub inny równorzędny (w ramach jednolitych studiów magisterskich lub studiów magisterskich uzupełniających),
- ze stopniem naukowym co najmniej doktora – jest to wykształcenie wyższe z tytułem naukowym profesora, stopniem doktora habilitowanego, doktora.

Wykształcenie policealne (bez matury i z maturą pomaturalne) jest to wykształcenie na poziomie średnim zawodowym, realizowane na podbudowie programowej szkoły średniej. Absolwenci otrzymują dyplom, który określa ich kwalifikacje zawodowe.

Wykształcenie ogólnokształcące (z maturą lub bez matury) jest to wykształcenie średnie ogólne, uzyskane w ramach średniej szkoły ogólnokształcącej.

Wykształcenie średnie zawodowe (z maturą lub bez matury) jest to wykształcenie średnie ogólne i zawodowe, uzyskane w ramach technikum, ogólnokształcącej szkoły artystycznej, liceum zawodowego lub liceum technicznego. Osoby posiadające świadectwo ukończenia takiej szkoły mają tytuł technika lub inny tytuł określony w klasyfikacji zawodów i specjalności szkolnictwa zawodowego.

Wykształcenie zasadnicze zawodowe jest to wykształcenie zdobyte w ramach zasadniczej szkoły zawodowej.

Wykształcenie gimnazjalne posiada osoba, która ukończyła 3-letnie gimnazjum.

Wykształcenie podstawowe jest to wykształcenie osiągnięte po ukończeniu liczby lat nauki wymaganej w danym okresie dla ukończenia szkoły podstawowej, szkoły (klas) przysposabiających do pracy zawodowej (w zakresie VI, VII, VIII klasy szkoły podstawowej) oraz po ukończeniu szkoły artystycznej I stopnia realizującej jednocześnie program szkoły podstawowej.

Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego obejmuje osoby, które nie ukończyły lat nauki wymaganej w danym okresie dla ukończenia szkoły podstawowej lub nigdy się nie uczyły.

Kształcenie ustawiczne dorosłych opisane jest przez udział osób w wieku 25–64 lata uczących się i dokształcających w ludności ogółem w tej samej grupie wieku.

Przez **szkołę** rozumie się jednostkę edukacyjną powołaną – na podstawie aktu założycielskiego lub wpisu do ewidencji – przez organ administracji rządowej, jednostkę samorządu terytorialnego, osobę prawną lub osobę fizyczną na podstawie przepisów ustawy o systemie oświaty.

W publikacji ujęto **szkoły** dla dzieci i młodzieży - ponadpodstawowe (szkoły zasadnicze, licea ogólnokształcące, licea zawodowe, technika oraz licea techniczne) i ponadgimnazjalne (zasadnicze szkoły zawodowe, licea ogólnokształcące, licea profilowane, technika).

Przez **klasę** rozumie się zespół uczniów uczących się według programu danego roku nauczania. W przypadku dużej liczby uczniów w danej klasie występują podziały klasy na oddziały (a, b, c, ..., itd). **Oddział** jest podstawową jednostką organizacyjną szkoły. W szkole oddział stanowi grupa uczniów pobierających naukę w tej samej klasie.

Przez **pomieszczenie szkolne** rozumie się pomieszczenie przeznaczone do realizacji programu nauczania w szkole. Do pomieszczeń szkolnych zalicza się sale lekcyjne, pracownie szkolne (w tym komputerowe), sale gimnastyczne, pływalnię (basen).

Współczynnik skolaryzacji brutto – relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Szkoły wyższe działają w oparciu o ustawę *Prawo o szkolnictwie wyższym* z dnia 27 lipca 2005 (Dz. U. Nr 164 z 2005 r., poz. 1365 z późn. zm.).

Studia wyższe to studia prowadzone przez uczelnię posiadającą uprawnienia do ich prowadzenia, kończące się uzyskaniem odpowiedniego tytułu zawodowego.

Studenci szkół wyższych to osoby zarejestrowane na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych (uprzednio na studiach dziennych, wieczorowych, zaocznych i eksternistycznych) łącznie ze studentami po ostatnim roku studiów bez egzaminu dyplomowego oraz korzystającymi z urlopów dziekańskich. Słuchacze studiów podyplomowych i doktoranckich tworzą odrębne zbiorowości.

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczono przedszkola oraz oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych. Do roku szkolnego 2003/2004 dziecko w wieku 6 lat miało prawo do rocznego przygotowania przedszkolnego. Z dniem 1 września 2004 r. wprowadzono obowiązek odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego przez dzieci w wieku 6 lat w przedszkolu albo w oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej.

Dane dotyczące wychowania przedszkolnego oraz szkół podano według stanu na początku roku szkolnego, natomiast dane dotyczące szkół wyższych – prezentuje się według stanu w dniu 30 XI.

Działalność badawcza i rozwojowa (badania i eksperymentalne prace rozwojowe, w skrócie B+R) są to systematycznie prowadzone prace twórcze, podjęte dla zwiększenia zasobu wiedzy, w tym wiedzy o człowieku, kulturze i społeczeństwie, jak również dla znalezienia nowych zastosowań dla tej wiedzy. Obejmuje ona badania podstawowe i stosowane oraz prace rozwojowe.

Nakłady na działalność badawczo-rozwojową obejmują nakłady bieżące poniesione na badania podstawowe, stosowane i prace rozwojowe oraz nakłady inwestycyjne na środki trwałe związane z działalnością B+R, niezależnie od źródła pochodzenia środków finansowych.

Dane dotyczące **zatrudnienia w działalności badawczej i rozwojowej** obejmują wyłącznie pracowników bezpośrednio z nią związanych, poświęcających na tę działalność co najmniej 10% nominalnego czasu pracy.

Nakłady na działalność innowacyjną obejmują nakłady na: prace badawcze i rozwojowe (B+R) wykonane przez własne zaplecze badawcze przedsiębiorstw, jak również nabyte od innych jednostek, zakup gotowej technologii w postaci dokumentacji i praw (patenty, wynalazki nieopatentowane, licencje, ujawnienia *know-how,* znaki towarowe itp.), nakłady inwestycyjne na środki trwałe niezbędne do wprowadzenia innowacji (maszyny i urządzenia techniczne oraz budynki, budowle i grunty), prace wdrożeniowe poprzedzające uruchomienie produkcji na skalę przemysłową, szkolenie personelu związane z działalnością innowacyjną oraz marketing dotyczący nowych i istotnie ulepszonych produktów.

Rynek pracy

W Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań 2002 zastosowano definicje aktywności ekonomicznej zalecane przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ i Urząd Statystyczny Wspólnoty Europejskiej (Eurostat). Zgodnie z tymi zaleceniami przedmiotem badania była bieżąca aktywność ekonomiczna, oznaczająca aktywność lub bierność zawodową w okresie badanego tygodnia.

Podstawą metodologii Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (**BAEL**) są definicje dotyczące ludności aktywnej zawodowo, pracujących i bezrobotnych, przyjęte na XIII Międzynarodowej Konferencji Statystyków Pracy w październiku 1982 r. i zalecane do stosowania przez Międzynarodową Organizację Pracy.

Podstawowym kryterium podziału ludności na pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo jest praca, czyli wykonywanie, posiadanie bądź poszukiwanie pracy. Przyjęta kolejność wyodrębniania poszczególnych kategorii ludności gwarantuje zaklasyfikowanie każdej osoby tylko do jednej kategorii. Obserwacja populacji objętej badaniem dokonywana jest poprzez gospodarstwa domowe. Do członków gospodarstwa domowego zaliczono osoby:

- obecne w gospodarstwie domowym – zameldowane na pobyt stały lub czasowy, przebywające bez zameldowania przez okres dłuższy niż 2 miesiące,
- nieobecne przez okres do 2 miesięcy włącznie (np. przebywające w sanatoriach, szpitalach, na urlopach, w delegacji służbowej),
- nieobecne przez okres dłuższy niż 2 miesiące, jeżeli nieobecność wynikała z charakteru wykonywanej przez nich pracy (marynarze, rybacy, geodeci).

Od I kwartału 2004 r. badaniem objęci są również cudzoziemcy będący członkami gospodarstw domowych w wylosowanych mieszkaniach. Od II kwartału 2003 r. do uogólniania wyników badania na populację generalną zastosowano dane o ludności Polski (ludność w wieku 15 lat i więcej) pochodzące z bilansów opracowanych na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 r.

Ludność aktywna zawodowo obejmuje wszystkie osoby uznane za pracujące lub bezrobotne zgodnie z definicjami podanymi poniżej.

Do **pracujących** zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia:

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- miały pracę ale jej nie wykonywały:
  - z powodu choroby, urlopu macierzyńskiego lub wypoczynkowego,
  - innych powodów, przy czym długość przerwy w pracy wynosiła do 3 miesięcy lub powyżej 3 miesięcy, ale osoby te były pracownikami najemnymi i w tym czasie otrzymywały co najmniej 50% dotychczasowego wynagrodzenia (od I kwartału 2006 r.).

Do **pracujących** – zgodnie z międzynarodowymi standardami – zaliczani byli również uczniowie, z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymywali wynagrodzenie. Ze względu na przyjęte założenia metodologiczne, **liczba pracujących** uzyskana w wyniku badania **BAEL** nie obejmuje niektórych kategorii osób, które są wliczane do pracujących w sprawozdawczości z zakresu zatrudnienia, m.in. pracujących, mieszkających w hotelach pracowniczych i pracujących za granicą na rzecz polskich pracodawców.

Wskaźnik zatrudnienia jest to udział osób pracujących w liczbie ludności ogółem oraz danej grupy.

Przyjęto iż, **pracodawca** to osoba, która prowadzi własną działalność gospodarczą i zatrudnia co najmniej jednego pracownika najemnego.

Pracujący na własny rachunek oznacza osobę, która prowadzi własną działalność gospodarczą i nie zatrudnia pracowników; do tej kategorii zaliczano również agentów (we wszystkich rodzajach agencji) oraz członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych**.**

Bezrobotni w badaniu **BAEL oraz NSP** to osoby w wieku 15-74, które spełniają jednocześnie trzy warunki:

- w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- aktywnie poszukiwały pracy tzn. podjęły konkretne działania w ciągu 4 tygodni (wliczając jako ostatni – tydzień badany), aby znaleźć pracę,
- były gotowe (zdolne) podjąć pracę[41].

Do bezrobotnych zostały zaliczone także osoby, które nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie (w ciągu 3 miesięcy) oraz były gotowe tę pracę podjąć (do 2003 r. włącznie, definicja nie uwzględniała ich gotowości do podjęcia pracy).

Dane o **bezrobotnych zarejestrowanych** obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy obowiązującą od 1 VI 2004 r. (Dz. U. Nr 99, poz. 1001) określone są jako bezrobotne. Pod pojęciem bezrobotnego należy rozumieć osobę niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy (bądź jeśli są to osoby niepełnosprawne - zdolne i gotowe do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy), nieuczącą się w szkole z wyjątkiem szkół dla dorosłych lub szkół wyższych w systemie wieczorowym lub zaocznym, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania (stałego lub czasowego) powiatowym urzędzie pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

- ukończyła 18 lat,
- kobieta nie ukończyła 60 lat, a mężczyzna 65 lat,
- nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, nie pobiera zasiłku przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub macierzyńskiego,
- nie jest właścicielem lub posiadaczem (samoistnym lub zależnym) nieruchomości rolnej o powierzchni użytków rolnych powyżej 2 ha przeliczeniowych, nie podlega ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe,
- nie podjęła pozarolniczej działalności lub nie podlega – na podstawie odrębnych przepisów – obowiązkowi ubezpieczenia społecznego z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników,

[41] W NSP 2002 r. dodatkowy warunek – w tygodniu badanym i następnym; w BAEL w 2006 r. warunek dodatkowy – w ciągu 2 tygodni następujących po tygodniu badanym.

- nie uzyskuje miesięcznego przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych.

Stopa bezrobocia niezależnie od źródeł informacji określana jest jako udział osób bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo (suma pracujących i bezrobotnych).

Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Stopę bezrobocia rejestrowanego podaje się z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (będących składową cywilnej ludności aktywnej zawodowo).

Dane **o pracujących według sektorów ekonomicznych** dotyczą:

- **w sektorze rolniczym** sekcji **PKD** „Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo" oraz „Rybołówstwo i rybactwo",
- **w sektorze przemysłowym** sekcji **PKD**: „Górnictwo i kopalnictwo", „Przetwórstwo przemysłowe", „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę", „Budownictwo",
- **w sektorze usług –** pozostałe sekcje **PKD.**

Informacje **o ruchu zatrudnionych** dotyczą pełnozatrudnionych, bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo. Dane te dotyczą liczby przyjęć do pracy i zwolnień z pracy, a nie liczby osób. Liczba przyjęć do pracy oraz zwolnień z pracy może być wyższa od liczby osób, ponieważ jedna osoba może kilkakrotnie zmienić pracę w ciągu roku.

Do **absolwentów** zaliczono osoby w wieku 15-30 lat, które ukończyły szkołę w okresie ostatnich 12 miesięcy i nie kontynuują nauki.

Współczynnik przyjęć do pracy obliczono jako stosunek liczby przyjęć pomniejszonej o osoby powracające do pracy z urlopów wychowawczych i bezpłatnych w danym roku do liczby zatrudnionych w dniu 31 XII roku poprzedniego. Do liczby przyjętych do pracy zaliczono osoby podejmujące pracę po raz pierwszy i kolejny.

Współczynnik zwolnień obliczono jako stosunek liczby zwolnień pomniejszonej o osoby, które otrzymały urlopy wychowawcze i bezpłatne w danym roku do liczby zatrudnionych w dniu 31 XII roku poprzedniego. Do liczby zwolnionych z pracy zaliczono osoby, z którymi rozwiązano umowę o pracę w drodze wypowiedzenia przez pracownika lub zakład pracy, łącznie ze zwolnieniami grupowymi, osoby, które przeniesiono na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy, osoby, które porzuciły pracę, a także – ze względów ewidencyjnych – osoby zmarłe.

Wskaźnik płynności rynku pracy – jest to stosunek liczby bezrobotnych, którzy podjęli pracę w danym okresie sprawozdawczym do liczby nowo zarejestrowanych bezrobotnych w tym okresie.

Wolne miejsca pracy – to miejsca pracy powstałe w wyniku ruchu zatrudnionych, bądź nowo utworzone, w stosunku do których spełnione zostały jednocześnie trzy warunki:

- miejsca pracy w dniu sprawozdawczym były faktycznie nie obsadzone,
- pracodawca czynił starania, aby znaleźć osoby chętne do podjęcia pracy,
- w przypadku znalezienia właściwych kandydatów, pracodawca byłby gotów do natychmiastowego przyjęcia tych osób.

Wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy jest to stosunek wolnych miejsc pracy do sumy zagospodarowanych (określanych aktualną liczbą pracujących) i niezagospodarowanych miejsc pracy.

Produkcja sprzedana przemysłu dotyczy całokształtu działalności podmiotu gospodarczego i obejmuje: wartość sprzedanych wyrobów gotowych (niezależnie od tego, czy otrzymano za nie należne opłaty), półfabrykatów i części własnej produkcji; wartość robót i usług świadczonych odpłatnie, tj. zarówno przemysłowych, jak i nieprzemysłowych; zryczałtowaną odpłatność agenta w przypadku zawarcia umowy na warunkach zlecenia lub pełne przychody agenta w przypadku zawarcia umowy agencyjnej, produkty przeznaczone na powiększenie wartości własnych środków trwałych. Produkcję sprzedaną przemysłu prezentuje się w cenach bieżących. Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. Dane opracowano metodą przedsiębiorstw. Metoda przedsiębiorstw (podmiotowa) oznacza przyjmowanie całych podmiotów gospodarki narodowej za podstawę grupowania wszystkich danych charakteryzujących ich działalność według poszczególnych poziomów klasyfikacyjnych i podziałów terytorialnych.

Dane dotyczące **podmiotów gospodarki narodowej** obejmują podmioty zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON), tj. osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, z wyłączeniem osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto przypadające na 1 zatrudnionego obliczono przyjmując:

- wynagrodzenia osobowe, bez wynagrodzeń osób wykonujących pracę nakładczą uczniów, osób zatrudnionych za granicą,
- wypłaty z tytułu udziału w zysku i w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach,
- dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej,
- honoraria wypłacone niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, np. dziennikarzom, realizatorom filmów, programów radiowych i telewizyjnych.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto obliczane jest dla zatrudnionych w podmiotach gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Zdrowie

Dane dotyczące **ochrony zdrowia** obejmują informacje o działalności publicznej i niepublicznej służby zdrowia, z wyłączeniem ochrony zdrowia resortu obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji, a także służby zdrowia w zakładach karnych.

Dane o **pracownikach medycznych** obejmują osoby pracujące w wymiarze pełnego etatu, w wymiarze godzin przekraczającym pełny etat oraz w niepełnym wymiarze godzin w stosunku do czasu pracy określonego obowiązującymi przepisami dla danego rodzaju pracy, w przypadku jeśli ta praca ma dla nich charakter podstawowy; osoby te niezależnie od wymiaru czasu pracy są liczone raz. Dane o pracownikach medycznych obejmują osoby, dla których głównym miejscem pracy jest praktyka lekarska, pielęgniarska lub położnicza; lekarzy, pielęgniarki, położne łącznie z osobami odbywającymi staż.

Porady udzielone przez lekarzy i lekarzy dentystów podaje się łącznie z badaniami profilaktycznymi, a w roku 2003 również z poradami lekarskimi udzielonymi w izbach przyjęć szpitali ogólnych.

Informacje o **żłobkach** podano łącznie z oddziałami żłobkowymi.

Do osób utrzymujących się **z renty z tytułu niezdolności do pracy** (renty inwalidzkiej) należą również pobierający świadczenia rehabilitacyjne, renty szkoleniowe, renty powypadkowe. Dotyczy to świadczeń stałych lub okresowych uzyskanych z tytułu orzeczenia odpowiedniego organu orzekającego o całkowitej lub częściowej utracie zdolności do wykonywania pracy.

Informacje o **zatrudnionych w warunkach zagrożenia** czynnikami szkodliwymi dla zdrowia dotyczą osób narażonych na działanie czynników związanych: ze środowiskiem pracy (substancje chemiczne, przemysłowe pyły zwłókniające, hałas, wibracja, gorący lub zimny mikroklimat itp.), z uciążliwością pracy (wymuszona pozycja ciała, nadmierne obciążenie fizyczne itp.) oraz z czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi. Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Potencjał demograficzny

Współczynnik urbanizacji - udział ludności miejskiej w ludności ogółem.

W wynikach prezentowanych według wieku wprowadzono podział na ekonomiczne grupy wieku:

- **przedprodukcyjny –** mężczyźni i kobiety w wieku 0-17 lat (według BAEL 15-17 lat),
- **produkcyjny –** mężczyźni w wieku 18-64 lata i kobiety w wieku 18-59 lat,
- **poprodukcyjny –** mężczyźni w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety w wieku 60 lat i więcej.

Obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym oznacza liczbę osób w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym.

W publikacji wprowadzony został także podział na biologiczne grupy wieku:

- 0-14 lat – dzieci,
- 15-64 lata – dorośli bez osób starszych,
- 65 lat i więcej – osoby starsze.

Rodzina (biologiczna) w spisie definiowana jest jako dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (kohabitanci) – osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Tak więc, rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci.
Wyróżniano następujące typy rodzin:

- małżeństwo bez dzieci,
- małżeństwo z dziećmi,
- partnerzy bez dzieci,
- partnerzy z dziećmi,
- samotna matka z dziećmi,
- samotny ojciec z dziećmi.

Dane o urodzeniach i zgonach prezentowane są zgodnie z kryteriami definicji urodzenia i zgonu noworodka rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia.

Umieralność osób w wieku 15-59 lat – liczba zgonów osób w wieku 15-49 lat na 10000 ludności w tej grupie wiekowej.

Współczynnik umieralności niemowląt (natężenia zgonów niemowląt) **–** liczba zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych zarejestrowanych w danym roku.

Współczynnik płodności – liczba urodzeń żywych w badanym okresie przypadająca na 1000 kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat). Urodzenia z matek w wieku poniżej 15 lat oraz z matek w wieku 50 i więcej lat zalicza się do wymienionej grupy kobiet 15-49 lat.

Współczynnik dynamiki demograficznej jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.

Przy opracowywaniu danych o **zgonach według przyczyn** przyjmuje się wyjściową przyczynę zgonu. Za przyczynę wyjściową uważa się chorobę stanowiącą początek procesu chorobowego, który doprowadził do zgonu albo uraz czy zatrucie, w wyniku którego nastąpił zgon.

Przeciętne dalsze trwanie życia wyraża średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia osoba w danym wieku, przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

Migracje ludności to przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy administracyjnej jednostki terytorialnej. Migracją jest zatem zmiana gminy zamieszkania lub w przypadku gminy miejsko-wiejskiej przeniesienie się z terenów miejskich do wiejskich tej gminy lub odwrotnie. Migracją jest także zmiana kraju zamieszkania. Nie jest migracją zmiana adresu w ramach tej samej gminy miejskiej, wiejskiej, części miejskiej lub wiejskiej gminy miejsko-wiejskiej.

Migracje wewnętrzne to przemieszczenia ludności w granicach państwa, czyli zmiana gminy zamieszkania lub w przypadku gminy miejsko-wiejskiej przeniesienie się z terenów miejskich do wiejskich tej gminy lub odwrotnie.

Obrót migracji wewnętrznych oznacza sumę wszystkich osób migrujących (napływ i odpływ migracyjny łącznie).

Migracje zagraniczne to wyjazdy z kraju stałego zamieszkania (emigracja) lub przyjazdy do kraju (imigracja) w celu zamieszkania na stałe lub na pobyt czasowy.

Prezentowane w publikacji dane odnośnie wieku i poziomu wykształcenia osób migrujących przedstawiają stan w momencie spisu, a nie w momencie migracji.

Spójność społeczna i terytorialna

Osobą niepełnosprawną w świetle danych spisu 2002 jest taka osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiadała, lecz odczuwała ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa).

W 2003 i 2006 roku do **osób niepełnosprawnych** zaliczono osoby w wieku 15 lat i więcej, które mają przyznane orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub niezdolności do pracy.

Przestępstwo stwierdzone jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem. Dane o sprawcach przestępstw opracowano na podstawie statystyki policyjnej.

Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb, łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany do celów mieszkalnych, konstrukcyjnie wydzielony (trwałymi ścianami) w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni bądź z ulicy, podwórza lub ogrodu.

Zamieszkane pomieszczenia nie będące mieszkaniami są to pomieszczenia, które w czasie spisu – z różnych przyczyn, np. losowych, przyjętego trybu życia – były jedynym miejscem zamieszkania osób (osoby) tworzących gospodarstwo domowe. Należą tu:

- pomieszczenia znajdujące się w trwałym budynku (mieszkalnym lub innym) wybudowane do innych celów niż mieszkalne i które nie zostały do celów mieszkalnych przebudowane np. strych, pralnia, suszarnia, garaż, pomieszczenie magazynowe, inwentarskie lub gospodarcze (stajnia, obora, stodoła) lub inne (pokój w hotelu, sala szkolna),
- pomieszczenia pół-trwałe, wzniesione do zamieszkania w nim rodziny lub pojedynczej osoby, z założenia przez ograniczony czas – zwykle kilku lat np. tzw. „kontenery” lub baraki wzniesione dla osób dotkniętych klęską żywiołową (dla powodzian, pogorzelców), budynki tymczasowe zamieszkane do czasu wybudowania nowego domu,

- pomieszczenia prowizoryczne, np. szopa, komórka, chata,
- obiekty ruchome, np. barakowóz, wagon kolejowy, przyczepa kempingowa, jacht, barka.

Powierzchnia użytkowa mieszkania – to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Główne źródło utrzymania osoby jest to źródło przynoszące jej największy dochód. Jeżeli osoba miała w ciągu roku poprzedzającego spis tylko jedno źródło dochodów – było ono jednocześnie jej głównym, a zarazem wyłącznym źródłem utrzymania.

Ze względu na posiadane źródła utrzymania ludność dzieli się na dwie kategorie:

- **posiadający własne źródła utrzymania**, do których zaliczono osoby utrzymujące się z dochodów uzyskiwanych w ciągu całego roku poprzedzającego moment spisu: z pracy osobiście wykonywanej, z niezarobkowych źródeł, a także z własności lub z najmu,
- **utrzymywani**, tj. osoby, dla których pozostawanie na utrzymaniu jest źródłem utrzymania.

W publikacji przyjęto następującą klasyfikację źródeł utrzymania:

- **praca (**praca najemna, praca na rachunek własny, praca w swoim gospodarstwie rolnym / działce rolnej),
- **niezarobkowe źródło (**emerytura pracownicza, kombatancka i pochodne oraz emerytura rolna, renta z tytułu niezdolności do pracy – renta inwalidzka, renta socjalna, renta rodzinna, zasiłek dla bezrobotnych, zasiłek pomocy społecznej i inne),
- **inne dochody (**z własności i z najmu**),**
- **na utrzymaniu osoby** (z gospodarstwa domowego lub spoza gospodarstwa domowego), posiadającej własne źródło dochodów.

Dane o **domach i zakładach pomocy społecznej** dotyczą placówek stacjonarnych, dla których organami założycielskimi i podmiotami prowadzącymi są: jednostki samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje społeczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundacje, osoby fizyczne i prawne, pracodawcy. Obejmują takie placówki jak: domy pomocy społecznej, rodzinne domy pomocy, placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym, w podeszłym wieku; w ramach działalności gospodarczej statutowej, środowiskowe domy samopomocy i inne ośrodki dla osób z zaburzeniami psychicznymi, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, noclegownie oraz schroniska. Dane o domach i zakładach pomocy społecznej obejmują także filie i oddziały.

Współczynnik zmienności cechy jest to iloraz odchylenia standardowego i wartości ważonej średniej arytmetycznej. Jego wartość interpretuje się jako stopień zróżnicowania zbiorowości ze względu na badaną cechę. Podawany jest w procentach. Dla województw liczony jest na podstawie danych charakteryzujących powiaty, a dla powiatów na podstawie danych charakteryzujących gminy.

III. KAPITAŁ LUDZKI W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM NA TLE POZOSTAŁYCH WOJEWÓDZTW W ŚWIETLE WYNIKÓW NARODOWEGO SPISU POWSZECHNEGO LUDNOŚCI I MIESZKAŃ W 2002 R.

Celem niniejszego rozdziału jest analiza kapitału ludzkiego województwa dolnośląskiego na tle pozostałych województw Polski na podstawie danych spisu ludności z roku 2002. Ze względu na dużą liczbę cech, których wartości są dostępne z danych spisu, dokonano wyboru cech diagnostycznych (patrz rozdział II), wykorzystanych do obliczenia wartości taksonomicznych mierników kapitału ludzkiego ogólnego oraz w poszczególnych obszarach i zakresach. Wartości tych mierników są podstawą syntetycznej oceny położenia województwa dolnośląskiego względem pozostałych województw. W opisie analitycznym uwzględniono niekiedy cechy spoza listy cech diagnostycznych, jako dodatkowe informacje o województwie. Dla każdego obszaru analiza prowadzona jest w ten sposób, że najpierw prezentowane są wartości poszczególnych cech, potem wartości mierników taksonomicznych dla obszarów i zakresów. Na zakończenie podano miernik ogólny i jego interpretację.

Prezentację rozpoczyna informacja o dostępnych dla województw cechach. Wartości wszystkich cech są rozpatrywane w postaci wskaźników dla zachowania porównywalności międzywojewódzkiej, a w następnym rozdziale – międzypowiatowej.

1. Charakterystyka cech wybranych do analizy

Niżej podana jest lista cech, dla których informacje są dostępne ze spisu z 2002 r. w układzie województw. Ta lista jest traktowana jako lista wstępna i posłuży wyborowi cech diagnostycznych.

1. Edukacja

Struktura ludności według wykształcenia

- udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej,
- liczba osób ze stopniem co najmniej doktora na 10 tys. ludności,
- udział ludności z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej,

Osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat

- udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat,
- udział ludności z wykształceniem podstawowym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat,

Dokształcanie

- udział osób z wykształceniem wyższym kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem wyższym,
- udział osób z wykształceniem średnim kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem średnim,

- udział osób niekontynuujących nauki w ogólnej liczbie osób z wykształceniem podstawowym,

Otwartość systemu edukacji na świat

- udział imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy, dla których powodem migracji była nauka, studia, w ogólnej liczbie imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy,
- udział emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy, dla których powodem migracji była nauka, studia, w ogólnej liczbie emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy.

2. Rynek pracy

Aktywność ekonomiczna ludności - pracujący

- wskaźnik zatrudnienia ogółem,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku produkcyjnym,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 15-24 lata,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób z wykształceniem wyższym,
- udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób pracujących,
- różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wy-kształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym oraz bez wykształcenia szkolnego,
- różnica wartości wskaźnika zatrudnienia osób z wykształceniem wyższym i wskaźnika zatrudnienia osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego,

Aktywność ekonomiczna ludności - bezrobotni

- stopa bezrobocia ogółem,
- stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym,
- różnica wskaźników: udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym i udział osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego,

Zawody osób pracujących

- udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących,
- udział specjalistów bez wykształcenia wyższego w ogólnej liczbie specjalistów,
- udział pracowników przy pracach prostych w ogólnej liczbie pracujących,

Sektorowość

- udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących,
- udział pracujących w sektorze usług w ogólnej liczbie pracujących,

Przedsiębiorczość

- udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy.

3. Zdrowie

Długość życia

- liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności,
- liczba mężczyzn w wieku 80 lat i więcej na 1000 mężczyzn,
- liczba kobiet w wieku 80 lat i więcej na 1000 kobiet,

Stan zdrowia

- liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy (renty inwalidzkiej) na 1000 ludności,
- liczba osób przebywających w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych, hospicjach na 10 tys. ludności,
- liczba osób przebywających w zakładach psychiatrycznych, ośrodkach leczenia odwykowego na 10 tys. ludności.

4. Potencjał demograficzny

Stan i struktura ludności

- współczynnik urbanizacji,
- liczba dzieci w wieku 0-14 lat przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej (współczynnik młodości demograficznej),
- udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności,
- udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności,
- obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym,

Reprodukcja ludności

- liczba dzieci w wieku 0-2 lata na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat,
- udział małżeństw bez dzieci w ogólnej liczbie małżeństw,
- udział małżeństw z wykształceniem wyższym co najmniej jednego z małżonków w ogólnej liczbie małżeństw z dziećmi w gospodarstwach domowych,

Migracje

- napływ ludności przybyłej z innych województw w latach 1989-2002 na 1000 ludności,
- saldo migracji międzywojewódzkich w latach 1989-2002 na 1000 ludności,
- obrót migracji wewnętrznych w latach 1989-2002 na 1000 ludności,
- udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju,
- udział osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju,
- udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania była praca na własny rachunek w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju,
- udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju,
- liczba emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy na 1000 ludności,
- liczba imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy na 1000 ludności.

5. Spójność społeczna i terytorialna

Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy

- stopa bezrobocia osób w wieku 15-24 lata,
- stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej,
- udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych,
- udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie bezrobotnych,

Niepełnosprawni

- liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności,
- liczba osób niepełnosprawnych, dla których głównym źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) na 1000 niepełnosprawnych,
- stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych,
- liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-15 lat na 1000 ludności w wieku 0-15 lat,
- udział osób niepełnosprawnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych,
- udział osób niepełnosprawnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych,

Zagrożenie ubóstwem

- liczba mieszkańców schronisk dla bezdomnych i noclegowni oraz osób mieszkających w pomieszczeniach nie będących mieszkaniami na 100 tys. ludności,
- udział ludności w mieszkaniach bez łazienki w ogólnej liczbie ludności w mieszkaniach,
- udział ludności w mieszkaniach, w których na izbę przypada 3 i więcej osób,
- udział ludności w mieszkaniach, w których na osobę przypada mniej niż 7 m^2,
- udział rodzin z czworgiem dzieci i więcej na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu,
- udział samotnych matek i ojców posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu,
- liczba ludności w gospodarstwach domowych, dla których głównym źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) na 1000 ludności w gospodarstwach domowych,

Zróżnicowanie terytorialne

- współczynnik zmienności wskaźnika: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej,
- współczynnik zmienności wskaźnika zatrudnienia,
- współczynnik zmienności stopy bezrobocia,
- współczynnik zmienności wskaźnika: udział gospodarstw domowych utrzymujących się z zasiłku (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) w ogólnej liczbie gospodarstw domowych,
- współczynnik zmienności wskaźnika: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności,

Dystans wsi do miasta

- różnica wskaźników: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w miastach i na wsi,
- różnica wskaźników: udział osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie ludności na wsi i w miastach,
- różnica wskaźników: stopa bezrobocia na wsi i w miastach,
- różnica wskaźników: udział osób bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy na wsi i w miastach,

- różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę, wodociąg, ustęp w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi,
- różnica wskaźników: udział rodzin posiadających na utrzymaniu 4 i więcej dzieci w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu na wsi i w miastach,
- różnica wskaźników: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności na wsi i w miastach,
- różnica wskaźników: liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym na wsi i w miastach.

Z powyższego zbioru cech dokonano eliminacji cech charakteryzujących się niskim zróżnicowaniem, tj. tych, dla których współczynnik zmienności był mniejszy niż 10%.

1. Edukacja
Dokształcanie
- udział osób z wykształceniem średnim kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem średnim.

2. Rynek pracy
Aktywność ekonomiczna ludności - pracujący
- wskaźnik zatrudnienia,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku produkcyjnym.

4. Potencjał demograficzny
Stan i struktura ludności
- udział ludności w wieku produkcyjnym.

5. Spójność społeczna i terytorialna
Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy
- stopa bezrobocia osób w wieku 15-24 lata.

Do wyboru cech diagnostycznych z powyższej listy zastosowano metodę parametrycznej klasyfikacji i doboru cech Z. Hellwiga[1] (patrz rozdz. II). Metoda ta pozwala na wydzielenie trzech klas cech, tj. cech centralnych, satelitarnych i izolowanych, przy czym cechy centralne i izolowane tworzą zbiór cech diagnostycznych. Spośród cech z listy wstępnej do klasy cech satelitarnych należały:

1. Edukacja
Dokształcanie
- udział osób niekontynuujących nauki w ogólnej liczbie osób z wykształceniem podstawowym.

2. Rynek pracy
Aktywność ekonomiczna ludności - pracujący
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 15-24 lata,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób z wykształceniem wyższym,
- różnica wartości wskaźnika zatrudnienia dla osób z wykształceniem wyższym i wskaźnika zatrudnienia dla osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego,

[1] J. Dziechciarz ,*Ekonometria–metody, przykłady, zadania*, PWE, Wrocław 2003, E. Nowak, *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno–gospodarczych*, PWE, Warszawa 1990.

Aktywność ekonomiczna ludności - bezrobotni

- różnica wskaźników: udział osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym i udział osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego,

Zawody osób pracujących

- udział pracowników przy pracach prostych w ogólnej liczbie pracujących,

Sektorowość

- udział pracujących w sektorze usług w ogólnej liczbie pracujących.

3. Zdrowie

Długość życia

- liczba mężczyzn w wieku 80 lat i więcej na 1000 mężczyzn,
- liczba kobiet w wieku 80 lat i więcej na 1000 kobiet.

4. Potencjał demograficzny

Stan i struktura ludności

- liczba dzieci w wieku 0-14 lat przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej (współczynnik młodości demograficznej),

Reprodukcja

- udział małżeństw bez dzieci w ogólnej liczbie małżeństw,

Migracje

- udział osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju,
- liczba imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy - na 1000 ludności.

5. Spójność społeczna i terytorialna

Niepełnosprawni

- liczba osób niepełnosprawnych, dla których głównym źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) na 1000 niepełnosprawnych,
- udział niepełnosprawnych z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie niepełnosprawnych,

Zróżnicowanie terytorialne

- współczynnik zmienności wskaźnika: udział gospodarstw domowych utrzymujących się z zasiłku (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) w ogólnej liczbie gospodarstw domowych,

Dystans wsi do miasta

- różnica wskaźników: udział osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie ludności na wsi i w miastach,
- różnica wskaźników: stopa bezrobocia na wsi i w miastach.

Pozostałe cechy (centralne i izolowane) utworzyły zestaw finalny wskaźników diagnostycznych. W tabl. III.1. podano ich listę wraz z określeniem charakteru wskaźnika (S stymulanta, D – destymulanta).

Tabl. III.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw

1. Edukacja	
Struktura ludności według wykształcenia	
1.1. udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	S
1.2. liczba osób ze stopniem co najmniej doktora na 10 tys. ludności	S
1.3. udział ludności z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	D
Osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat	
1.4. udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat	S
1.5. udział ludności z wykształceniem podstawowym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat	D
Dokształcanie	
1.6. udział osób z wykształceniem wyższym kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem wyższym	S
Otwartość systemu edukacji na świat	
1.7. udział imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy, dla których powodem migracji była nauka, studia, w ogólnej liczbie imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy	S
1.8. udział emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy, dla których powodem migracji była nauka, studia w ogólnej liczbie emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy	S
2. Rynek pracy	
Aktywność ekonomiczna ludności – pracujący	
2.1.wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej	S
2.2. udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących	S
2.3. różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym oraz bez wykształcenia szkolnego	S
Aktywność ekonomiczna ludności – bezrobotni	
2.4. stopa bezrobocia ogółem	D
2.5. stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym	D
Zawody osób pracujących	
2.6. udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących	S
2.7. udział specjalistów bez wykształcenia wyższego w ogólnej liczbie specjalistów	D
Sektorowość rynku pracy	
2.8. udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących	D
Przedsiębiorczość	
2.9. udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy	S

Tabl. III.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw (cd.)

3. Zdrowie	
Długość życia	
3.1. liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności	S
Stan zdrowia	
3.2. liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy (renty inwalidzkiej) na 1000 ludności	D
3.3. liczba osób przebywających zakładów opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych, hospicjach na 10 tys. ludności	D
3.4. liczba osób przebywających w zakładach psychiatrycznych, ośrodkach leczenia odwykowego na 10 tys. ludności	D
4. Potencjał demograficzny	
Stan i struktura ludności	
4.1. współczynnik urbanizacji	S
4.2. udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności	S
4.3. obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym	D
Reprodukcja ludności	
4.4. liczba dzieci w wieku 0-2 lata na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat	S
4.5. udział małżeństw z wykształceniem wyższym co najmniej jednego z małżonków w ogólnej liczbie małżeństw z dziećmi w gospodarstwach domowych	S
Migracje	
4.6. napływ ludności przybyłej z innych województw w latach 1989-2002 na 1000 ludności	S
4.7. saldo migracji międzywojewódzkich w latach 1989-2002 na 1000 ludności	S
4.8. obrót migracji wewnętrznych w latach 1989-2002 na 1000 ludności	S
4.9. udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju	S
4.10. udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania była praca na własny rachunek w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju	S
4.11. udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju	D
4.12. liczba emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy na 1000 ludności	D
5. Spójność społeczna i terytorialna	
Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy	
5.1. stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej	D
5.2. udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych	D
5.3. udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie bezrobotnych	D

Tabl. III.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw (dok.)

Niepełnosprawni	
5.4. liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności	D
5.5. stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych	D
5.6. liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-15 lat na 1000 ludności w wieku 0-15 lat	D
5.7. udział osób niepełnosprawnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych	D
Zagrożenie ubóstwem	
5.8. liczba mieszkańców schronisk dla bezdomnych i noclegowni oraz osób mieszkających w pomieszczeniach nie będących mieszkaniami na 100 tys. ludności	D
5.9. udział ludności w mieszkaniach bez łazienki w ogólnej liczbie ludności w mieszkaniach	D
5.10. udział ludności w mieszkaniach, w których na izbę przypada 3 i więcej osób	D
5.11. udział ludności w mieszkaniach, w których na osobę przypada mniej niż 7 m^2	D
5.12. udział rodzin z czworgiem dzieci i więcej na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	D
5.13. udział samotnych matek i ojców posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	D
5.14. liczba ludności w gospodarstwach domowych, dla których głównych źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) na 1000 ludności w gospodarstwach domowych	D
Zróżnicowanie terytorialne	
5.15. współczynnik zmienności wskaźnika: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	D
5.16. współczynnik zmienności wskaźnika zatrudnienia	D
5.17. współczynnik zmienności stopy bezrobocia	D
5.18. współczynnik zmienności wskaźnika: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności	D
Dystans wsi do miasta	
5.19. różnica wskaźników: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w miastach i na wsi	S
5.20. różnica wskaźników: udział osób bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy na wsi i w miastach	D
5.21. różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę, wodociąg, ustęp w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	D
5.22. różnica wskaźników: udział rodzin posiadających na utrzymaniu 4 i więcej dzieci w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu na wsi i w miastach	D
5.23. różnica wskaźników: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności na wsi i w miastach	D
5.24. różnica wskaźników: liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy na 100 osób w wieku produkcyjnym na wsi i w miastach	D

Na podstawie powyższego finalnego zestawu wskaźników diagnostycznych obliczono dla wszystkich województw wartości mierników kapitału ludzkiego, ogólnego – na podstawie wszystkich cech diagnostycznych, obszarowego dla każdego z pięciu wyróżnionych obszarów badawczych, tj. edukacji, rynku pracy, zdrowia, potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej (w tab. III.1 obszary są oznaczone liczbami 1, 2, …, 5) oraz cząstkowych – dla zakresów wyodrębnionych w ramach poszczególnych obszarów (w tab. III.1. zakresy zaznaczono kursywą).

2. Kapitał ludzki według wyróżnionych obszarów badawczych

Edukacja

Pojęcie kapitału ludzkiego jest na ogół rozumiane szeroko, obejmując w obszarze edukacji przede wszystkim wiedzę, umiejętności konkretnych osób, nabyte w systemie szkolnictwa czy dokształcania zawodowego, które szczególnie mogą być przydatne na rynku pracy[2]. Dobre wykształcenie, zasób wiedzy i wysokie kwalifikacje zdobyte w procesie kształcenia oraz umiejętności adaptacji do zachodzących na rynku pracy zmian, a także zdolności, ułatwiają zdobycie lepszej pracy i wyższych dochodów. Znaczenie edukacji jako ważnego czynnika wzrostu ekonomicznego, innowacyjności, zatrudnienia i spójności społecznej było podkreślane przez organy UE coraz wyraźniej już od 2000 r. W 2002 r. na posiedzeniu Rady Europy w Barcelonie Rada ds. Edukacji i Komisja Europejska wystąpiły o uznanie *explicite* edukacji za dziedzinę priorytetową w Strategii Lizbońskiej[3].

Dla określenia poziomu kapitału ludzkiego w obszarze edukacji dla danej jednostki terytorialnej istotne znaczenie ma struktura ludności według wykształcenia, w tym głównie udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności (w wieku 13 lat i więcej) oraz liczba osób o najwyższych, potwierdzonych formalnie kwalifikacjach, tzn. osób ze stopniem naukowym co najmniej doktora na 10 tys. ludności. Wskaźniki te określają także zasoby ludzkie dla nauki i techniki, tzn. informują jaka część ludności aktualnie zajmuje się lub potencjalnie może zająć się pracą związaną z tworzeniem, rozwojem, rozpowszechnianiem i zastosowaniem wiedzy naukowo-technicznej.

Do określenia rozwoju edukacji uwzględniono także wskaźniki charakteryzujące osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat (tj. teoretycznie po ukończeniu edukacji na poziomie szkoły wyższej) oraz skłonność do ciągłego uczenia się, uzupełniania wiedzy po opuszczeniu szkoły (udział osób z wykształceniem wyższym kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem wyższym). W związku z dokonującym się postępem technologicznym, który wymaga umiejętności szybkiego przystosowywania się do zmian, dokształcanie stało się niezbędnym środkiem do aktualizowania kwalifikacji. Powolna reakcja

[2] Por. m.in. W. Florczak, L. Sabaty, W. Welfe, *Szacunek kapitału ludzkiego*, Wiadomości Statystyczne, 5/2001, GUS, Warszawa, s.16.

[3] *Education and training in Europe*: *diverse systems, shared goals for 2010,* Luksemburg: Biuro Urzędowych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2002; (http://europa.eu.int/).

osób aktywnych zawodowo na zmiany technologiczne oraz zbyt niski poziom ich kwalifikacji wpływa na wzrost bezrobocia strukturalnego.

W związku z koniecznością coraz lepszego dostosowania edukacji do zmieniających się potrzeb rynku pracy i wymagań społeczeństwa oraz sprostania wyzwaniom wynikającym z zachodzących procesów globalizacji szczególne znaczenie ma otwarcie systemów edukacji na świat, rozwijanie mobilności i wymiana doświadczeń. O otwartości polskiego systemu edukacji na świat świadczyć mogą, w świetle danych spisu z 2002 r., odsetki migrantów, dla których powodem migracji była nauka, studia.

W świetle danych ze spisu powszechnego, jedynego badania dostarczającego pełnych informacji o wykształceniu ludności, w Polsce w 2002 r. osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 10,1% ogólnej liczby osób w wieku 13 lat i więcej[4]. Województwo dolnośląskie charakteryzowało się porównywalnym do średniej krajowej odsetkiem osób z wykształceniem wyższym i zajmowało piąte miejsce, po województwach: mazowieckim (14,2%), pomorskim (11,2%), małopolskim (10,2%) i zachodniopomorskim (10,2%). Na 10 tys. ludności przypadało w województwie dolnośląskim ok. 40 osób ze stopniem co najmniej doktora (3 miejsce), przy przeciętnej wartości w kraju na poziomie 33 osób. Wyższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w województwie mazowieckim (65 osób na 10 tys. ludności) oraz małopolskim (46 osób).

Spośród ludności z wykształceniem wyższym w województwie dolnośląskim 10,4% kontynuowało naukę – w Polsce 12,0%. Poza podlaskim i lubelskim w pozostałych województwach udziały osób kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem wyższym przekraczały poziom województwa dolnośląskiego.

Pod względem osiągnięć edukacyjnych osób w wieku 25-29 lat (udziału ludności z wykształceniem wyższym) w tej grupie wiekowej województwo dolnośląskie plasowało się na dalszych pozycjach niż pod względem udziału osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej.

Na tle pozostałych województw dolnośląskie wyróżniało się stosunkowo wysokim odsetkiem imigrantów, dla których powodem migracji była nauka, studia, w ogólnej liczbie imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy, tj. 21,4%, podczas gdy w skali całego kraju udział ten kształtował się na poziomie 17,6%.

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji obliczony dla każdego województwa na podstawie finalnego zestawu wskaźników diagnostycznych (tabl. III.1) przyjmował wartości od 0,163 do 0,794 (zmienność na poziomie 32,3%). Pierwsza lokata przypadła województwu mazowieckiemu, a ostatnia – warmińsko-mazurskiemu. Województwo dolnośląskie plasowało się na 8 miejscu, z wartością miernika równą 0,482, czyli nieznacznie przewyższającą średni poziom we wszystkich województwach. Aby pokonać dystans dzielący

[4] Z pominięciem osób o nieokreślonym wykształceniu.

województwo dolnośląskie od pierwszego w rankingu – mazowieckiego, jego miernik rozwoju musiałby ulec zwiększeniu o 64,7%.

Wykorzystując klasyczne parametry statystyczne, tj. średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe, dokonano klasyfikacji województw według mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, wyodrębniając cztery grupy poziomu wartości – por. tabl. III.2.

Tabl. III.2. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,604; 0,794]	1. mazowieckie	(0,457; 0,604]	2. małopolskie 3. wielkopolskie 4. łódzkie 5. śląskie 6. świętokrzyskie 7. pomorskie 8. dolnośląskie 9. zachodnio-pomorskie	(0,310; 0,457]	10. lubelskie 11. kujawsko-pomorskie 12. podkarpackie 13. opolskie 14. lubuskie	[0,163; 0,310]	15. podlaskie 16. warmińsko-mazurskie

Do grupy o wysokim poziomie kapitału ludzkiego w obszarze edukacji zostało zaklasyfikowane tylko województwo mazowieckie, które wyróżniało się najwyższymi wartościami mierników w zakresie struktury ludności według wykształcenia (1 lokata) i w zakresie osiągnięć edukacyjnych osób w wieku 25-29 lat (także 1 lokata) oraz wysokich – w zakresie dokształcania (4 lokata).

Zdecydowanie najbardziej liczne były grupy województw o średnich i niskich wartościach miary syntetycznej (łącznie 13 jednostek). Województwo dolnośląskie znajdowało się w II grupie – o średnim poziomie kapitału ludzkiego w obszarze edukacji. Na niską pozycję województwa dolnośląskiego (8 lokata) wpływ miała szczególnie niska wartość wskaźnika pod względem dokształcania (opisanego udziałem osób z wykształceniem wyższym kontynuujących naukę wśród ogółu osób z wykształceniem wyższym). Na 100 osób z wykształceniem wyższym przypadało w dolnośląskim ok. 10 osób kontynuujących dalszą naukę. Niższe, od poziomu dla województwa dolnośląskiego, odsetki osób kontynuujących naukę wystąpiły tylko w lubelskim i podlaskim (odpowiednio 8,2% i 9,7%).

Znacznie mniejszy dystans do wartości maksymalnej wystąpił w województwie dolnośląskim w przypadku mierników z zakresu struktury ludności według wykształcenia – 4 lokata (średni poziom rozwoju), osiągnięć edukacyjnych osób w wieku 25-29 lat – 8 lokata oraz otwartości sytemu edukacji na świat – 5 miejsce (również średnie poziomy rozwoju). Pod względem miernika rozwoju w zakresie dokształcania województwo plasowało się na 14 miejscu (niski poziom rozwoju).

Zatem, w obszarze edukacji do mocnych stron województwa dolnośląskiego można zaliczyć strukturę ludności według wykształcenia (szczególnie korzystny, na tle pozostałych

województw wskaźnik określający liczbę osób ze stopniem co najmniej doktora na 10 tys. ludności), natomiast do słabych – dokształcanie (niski udział osób z wykształceniem wyższym kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem wyższym).

Zupełnie odmiennym stopniem zróżnicowania (specjalizacją) mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji pod względem wyróżnionych trzech zakresów odznaczało się województwo świętokrzyskie: stosunkowo wysoki udział osób z wykształceniem wyższym kontynuujących naukę (dający 1 miejsce w rankingu) i wysokie wartości wskaźników charakteryzujących osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat (4 lokata) oraz niskie charakteryzujących strukturę ludności według wykształcenia (13 lokata). Warto tu dodać, że mimo odmiennego stopnia zróżnicowania wartość miernika w obszarze edukacji dla województwa świętokrzyskiego – 0,502 (6 lokata) kształtowała się na porównywalnym poziomie do województwa dolnośląskiego.

W zależności od zakresu pozostałe województwa zajmowały również różne lokaty. Największa zgodność zajmowanych lokat wystąpiła w przypadku województwa mazowieckiego oraz województw zajmujących ostatnie miejsca, tj. warmińsko-mazurskiego i podlaskiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła odpowiednio 4 oraz 3 i 4 miejsca (w dolnośląskim – 10 miejsc).

Rynek pracy

Jak już wspomniano wcześniej, kapitał ludzki jest między innymi zasobem wiedzy i umiejętności określającym zwłaszcza zdolności do pracy oraz możliwości dostosowawcze do zmian. Ponieważ obejmuje oprócz edukacji również pracę i przedsiębiorczość, jest pewną formą kapitału – źródłem obecnych i przyszłych dochodów.

Poziom kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy określono na podstawie wskaźników charakteryzujących następujące zakresy: aktywność ekonomiczna ludności – pracujący, aktywność ekonomiczna ludności – bezrobotni, zawody osób pracujących, sektorowość rynku pracy i przedsiębiorczość (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. III.1.). Do obliczeń miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy uwzględniono m.in. wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej, ponieważ do jednych z wyzwań, jakie nieuchronnie pojawią się w ciągu najbliższych lat na rynku pracy zalicza się przede wszystkim sprzyjanie przedłużeniu okresu aktywności zawodowej (przeciwdziałanie dezaktywizacji) osób w wieku 55 lat i starszych.

O wysokiej wartości wykształcenia (w szczególności wyższego) przy zatrudnieniu świadczy m.in. wskaźnik, który jest różnicą udziału osób pracujących w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udziału osób pracujących w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego.

Dodatkowo wyróżniono także grupę wskaźników dotyczących bezrobocia, którego wysoki poziom może spowodować spadek produktywności, prowadzić do upadku znaczenia wartości społecznych i odwrócenia hierarchii ich ważności. Wysoka stopa bezrobocia osób

z wykształceniem wyższym to m.in. efekt niedopasowania systemu kształcenia do potrzeb rynku pracy.

O poziomie przedsiębiorczości świadczy udział pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy. Społeczeństwo wiedzy i gospodarka ukierunkowana na rozwój usług stwarzają możliwości prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek, co może przyczynić się do zwiększenia liczby atrakcyjnych miejsc pracy.

Szczególnie ważnym wskaźnikiem świadczącym o wykorzystaniu zasobów ludzkich na rynku pracy jest udział osób pracujących w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym. Ze względu na to, że udział ten charakteryzował się niskim zróżnicowaniem według województw, cecha ta została wykreślona ze zbioru potencjalnych cech diagnostycznych.

Poszczególne województwa odznaczały się także niewielkim zróżnicowaniem pod względem wskaźnika zatrudnienia[5] (zmienność na poziomie 5,5%), dlatego cecha ta nie została uwzględniona do obliczania miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy. Znacznie większe różnice wystąpiły w przypadku wskaźnika zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej i cecha ta znalazła się w finalnym zestawie wskaźników. Na 100 osób w wieku 55 lat i więcej przypadało w 2002 r. od 11 osób pracujących – w warmińsko-mazurskim do 20 osób pracujących – w lubelskim (zmienność 22,3%). W województwie dolnośląskim wskaźnik zatrudnienia w tej grupie osób wynosił tylko 11,5% (14 lokata), przy średniej krajowej wynoszącej 15,1%.

Zdecydowanie wyższą pozycję w rankingu województw (4 lokata) uzyskiwało województwo dolnośląskie pod względem kwalifikacji osób pracujących, scharakteryzowanych odsetkiem osób z wykształceniem wyższym - 19,2% (średnia w Polsce – 18,1%). Dane spisowe potwierdzają, iż szanse na podjęcie pracy były zdecydowanie wyższe wśród osób z wykształceniem wyższym niż z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego. Na 100 osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym przypadały w kraju 93 osoby pracujące, a na 100 osób aktywnych zawodowo z wykształceniem co najwyżej podstawowym przypadało ok. 71 pracujących. Podobnie w województwie dolnośląskim: średnio wśród 100 osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym było 93 pracujących (i 7 bezrobotnych), a wśród osób z wykształceniem co najwyżej podstawowym – 57 pracujących (i 43 bezrobotnych).

Według danych spisowych wśród ogółu pracujących specjaliści stanowili w województwach od 10,6% do 16,6%, przy średniej krajowej wynoszącej 13,1%. W ogólnej liczbie specjalistów 18,5% nie posiadało wyższego wykształcenia; w tym najwięcej – 27,2% w lubuskim oraz najmniej – 12,5% w warmińsko-mazurskim.

Udział osób pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących kształtował się na poziomie 17,1%, w tym w województwie dolnośląskim – 8,9% (drugie

[5] Warto dodać, iż w Polsce według danych spisu z 2002 roku wskaźnik zatrudnienia kształtował się na poziomie ok. 44 osób pracujących na 100 osób w wieku 15 lat i więcej (aktywnych i biernych zawodowo), w tym w dolnośląskim ok. 40 osób.

miejsce po śląskim). Pod względem struktury zatrudnienia według sektorów ekonomicznych województwa odznaczały się znacznie większym zróżnicowaniem niż pod względem struktury zawodowej pracujących. Szczególnie wysokie odsetki pracujących w sektorze rolniczym wystąpiły w województwach: świętokrzyskim, podlaskim i lubelskim – powyżej 30,0% (czyli przeszło trzykrotnie wyższe niż w dolnośląskim).

W ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy 19,8% stanowili pracujący na własny rachunek, przy czym najniższy poziom przedsiębiorczości wystąpił w województwie śląskim – 13,0%, a najwyższy w lubelskim – 28,2%. W województwie dolnośląskim odsetek pracujących na własny rachunek był niższy od średniej krajowej i wynosił 15,9%.

Wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy odznaczały się mniejszym zróżnicowaniem (15,2%) niż w obszarze edukacji (35,4%). Były to wartości z przedziału od 0,404 (województwo świętokrzyskie) do 0,740 (województwo mazowieckie). Dolnośląskie z wartością miernika równą 0,557 zajmowało 4 miejsce. Dzielił je od mazowieckiego mniejszy dystans niż w przypadku mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji.

Poniższa tabela zawiera wyodrębnione grupy poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy.

Tabl. III.3. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,589; 0,740]	1. mazowieckie 2. pomorskie	(0,511; 0,589]	3. małopolskie 4. dolnośląskie 5. wielkopolskie 6. podlaskie 7. łódzkie	(0,433; 0,511]	8. lubelskie 9. śląskie 10. zachodnio-pomorskie 11. warmińsko-mazurskie 12. podkarpackie 13. opolskie 14. kujawsko-pomorskie	[0,404; 0,433]	15. lubuskie 16. świętokrzyskie

Do grupy województw o wysokim poziomie miernika syntetycznego oprócz mazowieckiego zostało zaklasyfikowane również pomorskie.

Podobnie jak w przypadku miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, również i w przypadku miernika w obszarze rynku pracy najbardziej liczne były grupy województw o średnich i niskich wartościach miernika syntetycznego (łącznie 12 jednostek). Dolnośląskie znajdowało się w grupie o średnim poziomie kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy. Na tle pozostałych województw wyróżniało się dobrymi notami, m.in. w zakresie struktury zawodowej osób pracujących (wysoki udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących) oraz w zakresie sektorowości rynku pracy (niski udział pracujących w rolnictwie), a także w zakresie aktywności ekonomicznej ludności – pracujący (wysoki odsetek osób z wykształceniem wyższym wśród ogółu pracujących). Pod względem mierników w zakresie

przedsiębiorczości i mierników w zakresie bezrobocia dolnośląskie plasowało się na dalekich lokatach (odpowiednio 15 i 12).

Zatem w województwie dolnośląskim najmniejszy dystans do wartości maksymalnej wystąpił w przypadku mierników cząstkowych w zakresie struktury zawodowej osób pracujących, natomiast największy – w zakresie przedsiębiorczości. Na 100 pracujących w województwie dolnośląskim przypadało 14 specjalistów (wśród których osoby bez wykształcenia wyższego stanowiły 15,2%), podczas gdy w mazowieckim – ok. 17 specjalistów (wśród których osoby bez wykształcenia wyższego stanowiły 19,2%).

Warto podkreślić, że miernik rozwoju w zakresie przedsiębiorczości musiałby dla województwa dolnośląskiego ulec zwiększeniu aż ponad pięciokrotnie, aby osiągnąć poziom porównywalny z plasującym się na miejscu pierwszym województwem lubelskim. Ta wysoka pozycja województwa lubelskiego (i niska dolnośląskiego) w świetle danych spisu 2002 r. wynika z przyjętego w opracowaniu wskaźnika przedsiębiorczości, nie w pełni oddającego istotę analizowanego zjawiska. Wskaźnik ten to udział pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy; jest on wysoki w województwach o małej liczbie wielkich przedsiębiorstw, a niski w województwach o dużej liczbie takich przedsiębiorstw.

Zmienność cząstkowych mierników rozwoju poszczególnych zakresów rynku pracy kształtowała się odmiennie. Największe zróżnicowanie województw wystąpiło w zakresie sektorowości i przedsiębiorczości, a najmniejsze w zakresie aktywności ekonomicznej – pracujących. Nie było województwa, które zajmowałoby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych zakresów cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy. Najmniejszą różnicą pod względem zajmowanych lokat w poszczególnych zakresach rynku pracy odznaczało się województwo małopolskie (rozstęp zajmowanych lokat wynosił 4 miejsca, a największą – śląskie i lubelskie (rozstęp zajmowanych lokat – 15 miejsc).

Województwo dolnośląskie odznaczało się znacznym stopniem zróżnicowania (specjalizacji) według wyróżnionych zakresów rynku pracy: pod względem cząstkowych mierników w zakresie sektorowości rynku pracy oraz w zakresie struktury zawodowej osób pracujących plasowało się na 2 miejscu (zakresy te należały do mocnych stron województwa), ale w zakresie przedsiębiorczości na miejscu 15 (słaba strona województwa).

Zdrowie

Kolejnym obszarem badawczym wpływającym na wzrost poziomu życia społeczeństwa, a także i na jakość kapitału ludzkiego, jest zdrowie. Kondycja zdrowotna ludności przekłada się na liczbę osób aktywnych zawodowo oraz na jakość i wydajność pracy.

O zdrowotności społeczeństwa świadczyć może, w świetle danych ze spisu 2002 r., długość życia opisana odsetkiem osób w wieku 80 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności oraz stan zdrowia, opisany liczbą osób utrzymujących się renty z tytułu niezdolności do pracy, jak również liczbą osób przebywających w zakładach pomocy społecznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych, hospicjach.

Ogółem w Polsce w 2002 r. w przeliczeniu na 1000 ludności przypadały 22 osoby w wieku 80 lat i więcej. Najwięcej osób w wieku 80 lat i więcej w porównaniu do liczby ludności było w województwie łódzkim (27 osób), a najmniej – w zachodniopomorskim (16 osób); w dolnośląskim było 19 takich osób.

Na każde 1000 ludności przypadało w skali całego kraju 91 osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy, przy czym najmniej – 52 osoby w województwie opolskim, a najwięcej – 134 osoby w małopolskim. Województwo dolnośląskie plasowało się na pozycji 7 z wartością 92 osoby utrzymujące się z renty z tytułu niezdolności do pracy na 1000 ludności. Natomiast pod względem liczby osób przebywających w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych, hospicjach w stosunku do liczby ludności województwo dolnośląskie zajmowało 1 miejsce – 16 osób na 10 tys. ludności, przy ogólnopolskiej wartości kształtującej się na poziomie 8 osób na 10 tys. ludności.

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia charakteryzował się większym zróżnicowaniem niż omawiane wcześniej obszary badawcze, tj. edukacja i rynek pracy. Przyjmował wartości z przedziału od 0,163 (lubuskie) do 0,802 (mazowieckie). Województwo dolnośląskie znalazło się na pozycji 13 nie osiągając nawet 1/2 poziomu maksymalnego, wyprzedzając w rankingu tylko zachodniopomorskie, warmińsko-mazurskie i lubuskie.

W oparciu o średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe dokonano klasyfikacji województw według mierników kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia, wyodrębniając cztery grupy poziomu wartości miernika (tabl. III.4).

Tabl. III.4. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,720; 0,802]	1. mazowieckie 2. łódzkie 3. świętokrzyskie 4. podlaskie	(0,524; 0,720]	5. lubelskie 6. wielkopolskie 7. kujawsko-pomorskie	(0,328; 0,524]	8. podkarpackie 9. małopolskie 10. śląskie 11. pomorskie 12. opolskie 13. dolnośląskie 14. zachodnio-pomorskie	[0,163; 0,328]	15. warmińsko-mazurskie 16. lubuskie

Grupa o wysokim poziomie kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia liczyła 4 województwa: mazowieckie, łódzkie, świętokrzyskie i podlaskie, dla których mierniki rozwoju osiągnęły ponad 3/4 poziomu wzorcowego. Województwo dolnośląskie zostało zaklasyfikowane do grupy III – o niskim poziomie rozwoju. Niska pozycja dolnośląskiego była wynikiem stosunkowo niewielkiej na tle pozostałych województw liczby osób w wieku 80 lat i więcej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz stosunkowej dużej, w przeliczeniu na 10 tys. ludności, liczby osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy, a także osób przebywających w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych, hospicjach.

Lokaty województw pod względem cząstkowych mierników zdrowia w zakresie długości życia oraz stanu zdrowia kształtowały się odmiennie.

Występowała także dysproporcja w stopniu zróżnicowania mierników w obu tych zakresach obszaru zdrowia, tj. zmienność na poziomie 70,1% w przypadku miernika charakteryzującego długość życia, a 20,8% - w przypadku miernika charakteryzującego stan zdrowia.

Potencjał demograficzny

Na poziom kapitału ludzkiego wpływ ma również potencjał demograficzny, przedstawiony za pomocą wybranych wskaźników demograficznych charakteryzujących strukturę wiekową ludności, reprodukcję oraz migracje (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl.III.1). Wskaźniki te są podstawą wielu analiz demograficznych charakteryzujących zasoby ludnościowe.

Do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego uwzględniono m.in. współczynnik urbanizacji determinujący strukturę ludności według poziomu wykształcenia. Mieszkańcy miast odznaczają się wyższym poziomem wykształcenia w porównaniu z mieszkańcami wsi.

Ważnym czynnikiem charakteryzującym przyszłościowy potencjał demograficzny jest udział dzieci (tj. osób w wieku 0-14 lat) w ogólnej liczbie ludności, który świadczy o młodości społeczeństwa. Ważnymi są również współczynniki struktury wiekowej oparte na grupowaniu ekonomicznym, np. współczynnik obciążenia demograficznego ludnością w wieku poprodukcyjnym wskazujący na dysproporcję w udziałach ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym. Stopniowe zwiększanie się wartości tego współczynnika świadczy o starzeniu się społeczeństwa. Starzenie się ludności może zaś w istotnym stopniu wpłynąć na rynek pracy, wydajność i wzrost gospodarczy, a także na ochronę socjalną i finanse publiczne.

Na podstawie danych spisowych poziom płodności kobiet, od którego zależy tempo starzenia się ludności w dłuższym okresie przedstawiono za pomocą wskaźnika określającego liczbę dzieci w wieku 0-2 lata przydającą na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat.

W budowaniu wartości, jaką jest kapitał ludzki, dużą rolę odgrywa rodzina zapewniając nie tylko odnowę pokoleń, ale także dając początek procesowi inwestowania w kapitał ludzki poprzez zapewnianie wykształcenia, przekazywanie wartości, wspieranie i motywowanie dzieci przez rodziców itp. Pewnych cech, niezbędnych zarówno w życiu zawodowym jak i społecznym, człowiek nabywa przede wszystkim w gronie rodziny. Zdaniem G.S. Beckera, amerykańskiego naukowca, właśnie rodzina jest bazą kapitału ludzkiego[6].

Do scharakteryzowania potencjału demograficznego wykorzystano także wskaźniki bazujące na wybranym typie rodziny – małżeństwie, tj. udział małżeństw bez dzieci w ogólnej liczbie małżeństw oraz udział małżeństw z wykształceniem wyższym co najmniej jednego

[6] G. S. Becker, *Rodzina jest podstawową jednostka społeczną*, Polska Rodzina, nr 1/95, marzec 1995 oraz *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*, PWN, Warszawa, 1990, s. 60.

z małżonków w ogólnej liczbie małżeństw z dziećmi w gospodarstwach domowych. Ze względu na fakt, iż udział małżeństw bez dzieci w ogólnej liczbie małżeństw charakteryzował się niskim zróżnicowaniem według województw, cecha ta została wykreślona ze zbioru cech diagnostycznych przyjętych do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego.

Za najważniejszy przejaw przestrzennej mobilności ludności uważa się migracje, opisane w opracowaniu m.in. obrotem migracji wewnętrznych (ruchliwością ludności) oraz saldem migracji międzywojewódzkich (migracją netto) – w latach 1989-2002, w przeliczeniu na 1000 ludności. Oprócz wielkości napływu i odpływu ludności uwzględniono również w analizie udziały osób z wykształceniem wyższym oraz osób, dla których głównym źródłem utrzymania była praca na własny rachunek wśród ogólnej liczby ludności przybyłej do danego województwa z innego miejsca w kraju, tj. grupy osób ważnych ze względu na szanse dla danej jednostki terytorialnej, jakie niesie ze sobą ich kapitał ludzki.

Szczególne znaczenie dla kapitału ludzkiego w danym regionie ma także odpływ ludności za granicę, którego wzrost świadczyć może o pogorszeniu się warunków życia czy o trudnej sytuacji absolwentów wchodzących na rynek pracy, m.in. o zmniejszonych możliwościach znalezienia satysfakcjonującej pracy, mimo posiadania formalnych kwalifikacji.

Z danych spisowych wynika, że w Polsce 61,8% ludności mieszkało w miastach. Pod względem stopnia urbanizacji zróżnicowanie województw kształtowało się na poziomie 16,9%. Najbardziej zurbanizowanym województwem było śląskie (79,1%), a najmniej – podkarpackie (40,6%). W województwie dolnośląskim w miastach mieszkało 71,4% ludności (2 lokata).

Na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat przypadało średnio w kraju 113 dzieci w wieku 0-2 lata. Najwyższy poziom płodności kobiet wystąpił w województwie podkarpackim (129 dzieci), a najniższy – w śląskim (100 dzieci). Województwo dolnośląskie plasowało się na przedostatniej pozycji pod względem płodności kobiet – 101 dziecko na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat.

W Polsce w ogólnej liczbie małżeństw z dziećmi w gospodarstwach domowych małżeństwa z wykształceniem wyższym co najmniej jednego z małżonków stanowiły 16,7%. Dla województwa dolnośląskiego udział ten kształtował się na poziomie nieznacznie wyższym od ogólnopolskiego – 17,4% (4 lokata). Najwyższe odsetki małżeństw z wykształceniem wyższym co najmniej jednego z małżonków wystąpiły w województwie mazowieckim (22,1%).

Największą ruchliwością ludności odznaczało się województwo warmińsko-mazurskie, dla którego obrót migracji wewnętrznych wynosił 243 osoby na 1000 ludności. Znacznie mniejszą ruchliwością ludności charakteryzowało się województwo dolnośląskie – 198 migrantów (przybywających i wyjeżdżających z miejsca zamieszkania) na 1000 ludności.

Średnio w całym kraju w ogólnej liczbie ludności przybyłej z innego miejsca w kraju migranci z wykształceniem wyższym stanowili 16,4%. W przypadku województwa dolnośląskiego udział ten przyjął porównywalną do poziomu krajowego wartość – 16,5%. Najbardziej korzystną strukturą według wykształcenia odznaczali się migranci napływający do

województwa mazowieckiego – 23,7% osób z wykształceniem wyższym, a najmniej – do opolskiego – 13,4%.

Na 1000 ludności przypadało w województwie dolnośląskim, podobnie jak w skali całego kraju, ok. 21 emigrantów przebywających czasowo za granicą powyżej 2 miesięcy. Najmniej emigrantów, w porównaniu do liczby ludności, zanotowano w województwie łódzkim – ok. 7 emigrantów na 1000 ludności, a najwięcej w opolskim - ok. 99 emigrantów.

Na pierwszym miejscu pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego plasowało się województwo pomorskie, dla którego miernik wynosił 0,653, a na ostatnim – opolskie, z wartością miernika 0,355. Województwo dolnośląskie z wartością miernika rozwoju równą 0,445, stanowiącą 68,1% wartości maksymalnej, zajmowało 12 pozycję.

W tabl. III.5. przedstawiono wyodrębnione grupy poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego.

Tabl. III.5. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,584; 0,653]	1. pomorskie 2. wielkopolskie 3. zachodniopomorskie	(0,506; 0,584]	4. mazowieckie 5. warmińsko-mazurskie 6. kujawsko-pomorskie 7. lubelskie 8. lubuskie 9. małopolskie	(0,429; 0,506]	10. podlaskie 11. śląskie 12. dolnośląskie 13. podkarpackie 14. łódzkie	[0,355; 0,429]	15. świętokrzyskie 16. opolskie

Grupa województw o wysokim poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego obejmowała 3 jednostki, mianowicie województwa pomorskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie. Najbardziej liczną grupę stanowiły województwa o średnim i niskim poziomie miernika (łącznie 11 jednostek), w tym dolnośląskie znajdujące się na 12 miejscu. Pozostałe 2 województwa zostały zaklasyfikowane do grupy o bardzo niskim poziomie rozwoju potencjału demograficznego.

Na otrzymaną niską lokatę województwa dolnośląskiego pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego wpływ miał bardzo niski (0,403) poziom miernika w zakresie reprodukcji plasujący województwo na 14 miejscu, w tym szczególnie stosunkowo małej liczby dzieci w wieku 0-2 lata przydającej na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat. Województwo dolnośląskie charakteryzowało się również niskim poziomem miernika w zakresie stanu i struktury ludności (niskie odsetki osób w wieku 0-14 lat w ogólnej

liczbie ludności i stosunkowe wysokie wartości współczynnika obciążenia demograficznego ludnością w wieku poprodukcyjnym) oraz w zakresie migracji (m.in. niewielka, na tle pozostałych województw, ruchliwość ludności i stosunkowo znaczne liczby emigrantów w stosunku do liczby ludności).

Podobnie, jak w przypadku analizowanych wcześniej obszarów kapitału ludzkiego, w zależności od zakresu województwa zajmowały różne lokaty. Nie było województwa, które zajmowałoby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych cząstkowych mierników rozwoju w obszarze potencjału demograficznego.

Najmniejsza zgodność zajmowanych lokat (największa specjalizacja) wystąpiła w przypadku województwa lubelskiego i świętokrzyskiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 13 miejsc, natomiast największa zgodność (najmniejsza specjalizacja) – w przypadku małopolskiego, dla którego wspomniana różnica wyniosła 3 miejsca. Województwo dolnośląskie nie odznaczało się znacznym stopniem specjalizacji według wyróżnionych zakresów potencjału demograficznego – różnica skrajnych lokat wynosiła 5 miejsc (pod względem cząstkowych mierników rozwoju w zakresie reprodukcji – 14 lokata, pod względem stanu i struktury ludności oraz migracji – 9 lokata).

Zupełnie odmienna sytuacja wystąpiła np. w województwie podkarpackim, dla którego miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego miał porównywalną z województwem dolnośląskim wartość (0,444), natomiast województwo to osiągnęło lepsze od dolnośląskiego wyniki w zakresie reprodukcji (11 lokata) i znacznie gorsze w zakresie migracji (16 lokata).

Spójność społeczna i terytorialna

Zgodnie ze Strategią Lizbońską, przyjętą w 2000 r., Unia Europejska powinna do 2010 roku stać się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką w świecie – gospodarką opartą na wiedzy, zdolną do trwałego wzrostu, tworzącą coraz większą liczbę lepszych miejsc pracy i zapewniającą większą spójność społeczną. Zapewnienie społecznej spójności jest jednym z celów strategicznych programów z Lizbony[7].

Spójność społeczna – w rozumieniu Rady Europy – to posiadana przez społeczeństwo zdolność zapewnienia dobrobytu wszystkim swym członkom, minimalizowania rozbieżności między nimi i unikania polaryzacji. Społeczeństwo spójne to wspólnota wolnych, wspierających się nawzajem ludzi, którzy dążą do tych wspólnych celów metodami demokratycznymi [8].

[7] Por. http://eur-lex.europa.eu/.
[8] *Europejski Komitet Spójności Społecznej. Zrewidowana strategia spójności społecznej* zatwierdzona przez Komitet Ministrów 31.03.2004 r., Strasburg, 2004, http://www.coe.org.pl.

Wzrost spójności społecznej polega na zmniejszaniu zróżnicowań w wykorzystaniu kapitału ludzkiego pomiędzy poszczególnymi obszarami, m.in. na zmniejszaniu zjawiska wykluczenia społecznego[9].

O poziomie wykluczenia społecznego poszczególnych województw świadczą m.in. wybrane wskaźniki odnoszące się do osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, osób niepełnosprawnych czy zagrożonych ubóstwem (z powodu złych warunków mieszkaniowych, wielodzietności, niskiego dochodu). Ubóstwo oraz bezrobocie należą do głównych powodów korzystania z pomocy społecznej.

Do osób znajdujących się w szczególnie ciężkiej sytuacji na rynku pracy zaliczono zatem: długotrwale bezrobotnych, bezrobotnych bez kwalifikacji (tj. bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego) oraz osoby, które ukończyły 55 lat i są bezrobotne.

„Koncepcja spójności terytorialnej rozciąga się poza obszar pojęcia spójności gospodarczej i społecznej, stanowiąc jej uzupełnienie i wzmocnienie zarazem. W kategoriach realizowanej polityki celem jest pomoc w osiągnięciu bardziej zrównoważonego rozwoju, za sprawą zmniejszania występujących, zapobiegania stanom nierównowagi terytorialnej oraz zwiększania spójności kierunków polityki realizowanej wobec sektorów czy branż jak i polityki regionalnej. Istotna jest tu także poprawa integracji terytorialnej”[10].

Zgodnie z Traktatem ustanawiającym Wspólnotę Europejską, w celu wzmocnienia spójności gospodarczej i społecznej Wspólnota zmierza do zmniejszenia dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów oraz zacofania regionów, w tym obszarów wiejskich[11]. W niniejszym opracowaniu w obszarze spójności społecznej i terytorialnej uwzględniono dysproporcje w zakresie rozwoju zasobów ludzkich wewnątrzregionalne, opisane współczynnikami zmienności dla poziomu zatrudnienia, stopy bezrobocia, dla odsetka osób z wykształceniem wyższym, liczby osób niepełnosprawnych na 1000 ludności oraz dysproporcje między wsią a miastem. Na mocy Komunikatu Komisji Wspólnot Europejskich do Rady i Parlamentu Europejskiego, do wyzwań, przed którymi stoją tereny wiejskie, jeśli chodzi o wzrost gospodarczy, zatrudnienie i zrównoważony rozwój w nadchodzących latach należą m.in.: niski poziom kwalifikacji i kapitału ludzkiego, niższy wskaźnik zatrudnienia

---

[9] *Wykluczenie społeczne to brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób ubogich* - definicja wykluczenia społecznego przyjęta w dokumencie powołującym Zespół Zadaniowy ds. Reintegracji Społecznej, który opracował Narodową Strategię Integracji Społecznej dla Polski.

[10] *Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca*, Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej, Komisja Europejska, Luksemburg, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2004., (http://europa.eu.int).

[11] *Decyzja Rady Unii Europejskiej z dnia 6 października 2006 r. w sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla spójności (2006/702/WE).,* Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L.291 z dn. 21.10.2006, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/ lub www.funduszestrukturalne.gov.pl/Dokumenty/20072013/wytyczne/wspolnoty/.

i wyższy wskaźnik bezrobocia, niższe poziomy dochodów czy niekorzystna sytuacja demograficzna[12]. Do opisania dystansu wsi do miasta wybrano zatem m.in. różnice takich wskaźników jak: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności na wsi i w miastach, udział osób bezrobotnych poszukujących pracy powyżej 24 miesięcy na wsi i w miastach, udział rodzin posiadających 4 i więcej dzieci na utrzymaniu w wieku 24 lat w ogólnej liczbie rodzin na wsi i w miastach czy liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy na 100 osób w wieku produkcyjnym na wsi i w miastach (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabela III.1).

W Polsce w 2002 r. na 1000 ludności przypadały 143 osoby niepełnosprawne, w tym najmniej w województwie opolskim – 100 osób oraz najwięcej w lubelskim – 186 osób. Województwo dolnośląskie przekraczało poziom ogólnopolski – 150 osób niepełnosprawnych na 1000 ludności, czyli co siódmy mieszkaniec tego województwa był niepełnosprawny. Stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych kształtowała się w kraju na poziomie 20,4%. W województwie dolnośląskim była o 8 punktów procentowych wyższa od średniej krajowej, a od poziomu najniższego (w lubelskim) była wyższa o 16,8 punktów procentowych.

Według danych spisu 2002 r. w Polsce w ogólnej liczbie bezrobotnych ok. 25,2% stanowiły osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy oraz 20,3% – bezrobotni z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego. Stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej kształtowała się na poziomie 8,4%, a w dolnośląskim – 12,0%.

Wyniki spisu 2002 roku wykazały, iż na 1000 ludności w gospodarstwach domowych przypadało 28 osób, dla których głównych źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych lub pomocy społecznej). W województwie dolnośląskim takich osób było o 9 więcej niż średnia krajowa oraz o 16 więcej niż wartość najniższa (małopolskie).

W ogólnej liczbie ludności w mieszkaniach udział ludności w mieszkaniach bez łazienki stanowił w kraju 10,9% (w dolnośląskim – 10,7%), udział ludności w mieszkaniach, w których na izbę przypadało 3 i więcej osób wynosił 2,2% (w dolnośląskim – 1,8%) oraz udział ludności w mieszkaniach, w których przypada mniej niż 7 m^2 na osobę przyjmował wartość 3,4% (w dolnośląskim 2,5%).

Do grupy osób zagrożonych ubóstwem z powodu trudnej sytuacji rodzinnej można zaliczyć rodziny wielodzietne (z czworgiem i więcej dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat) oraz samotne matki i ojców posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat.

W ogólnej liczbie rodzin posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat rodziny z czworgiem i więcej dzieci stanowiły od 3,2% (łódzkie) do 8,8% (podkarpackie), przy

[12] Komunikat Komisji Wspólnot Europejskich do Rady i Parlamentu Europejskiego z dnia 21 grudnia 2006, *Zatrudnienie na obszarach wiejskich: wypełnianie luki w zatrudnieniu,* Bruksela, dnia 2006; http://eur-lex.europa.eu/.

ogólnopolskiej średniej na poziomie równym 5,0%. Natomiast udział samotnych matek i ojców w ogólnej liczbie rodzin posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat kształtował się na poziomie od 15,3% (podkarpackie) do 22,4% (dolnośląskie), przy ogólnopolskiej średniej na poziomie równym 18,5%.

Województwo dolnośląskie na tle pozostałych województw odznaczało się znacznym stopniem zróżnicowania wewnątrzregionalnego. Współczynnik zmienności wyniósł dla: odsetka osób z wykształceniem wyższym 57,4% (przy wartości najmniejszej równej 35,4% – śląskie), poziomu zatrudnienia – 10,2% (przy najmniejszej równej 5,4% – kujawsko-pomorskie) i liczby osób niepełnosprawnych na 1000 ludności – 23,4% (przy najmniejszej wynoszącej 6,8% – lubuskie).

Natomiast pod względem takich wskaźników jak: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności, udział rodzin z czworgiem i więcej dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin czy udział mieszkań wyposażonych w łazienkę, wodociąg, ustęp w ogólnej liczbie mieszkań, województwo dolnośląskie wyróżniało się na tle innych województw stosunkowo niewielkim (poniżej średniej krajowej) dystansem wsi do miasta. I tak, np. różnica udziałów osób z wykształceniem wyższym w miastach i na wsi wynosiła dla dolnośląskiego 8,5 pkt proc., podczas gdy dla województwa mazowieckiego o najwyższej wartości wskaźnika – 14,5 pkt proc. Różnica udziału mieszkań wyposażonych w łazienkę, wodociąg, ustęp w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi w województwie dolnośląskim wynosiła 13,7 punktu, przy najwyższej wartości wskaźnika równej 37,8 punktu procentowego w województwie lubelskim.

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej liczony dla poszczególnych województw przyjmował w 2002 roku wartości od 0,329 (warmińsko-mazurskie) do 0,783 (śląskie). Województwo dolnośląskie z wartością miernika równą 0,473 plasowało się na 14 pozycji. Aby pokonać dystans dzielący województwo dolnośląskie od pierwszego w rankingu – śląskiego, miernik rozwoju musiałby ulec zwiększeniu o 65,5%. Spośród pozostałych, już analizowanych wcześniej, obszarów badawczych charakteryzujących kapitał ludzki, spójność społeczna i terytorialna była najsłabszą stroną województwa dolnośląskiego.

W wyniku klasyfikacji województw według mierników kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej wyodrębniono cztery grupy poziomu wartości miernika – tabl. III.6.

Tabl. III.6. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,655; 0,783]	1. śląskie 2. wielkopolskie	(0,549; 0,655]	3. małopolskie 4. opolskie 5. łódzkie 6. podkarpackie 7. podlaskie	(0,444; 0,549]	8. lubuskie 9. kujawsko-pomorskie 10. lubelskie 11. mazowieckie 12. pomorskie 13. świętokrzyskie 14. dolnośląskie	[0,329; 0,444]	15. zachodnio-pomorskie 16. warmińsko-mazurskie

Wyodrębniona w oparciu o średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe grupa o najwyższym poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej obejmowała tylko dwa województwa, oprócz wspomnianego wcześniej śląskiego, także wielkopolskie. Wysoka pozycja województwa śląskiego w rankingu wynikała z najlepszych wyników w zakresie zróżnicowania wewnątrzregionalnego, zróżnicowania między wsią a miastem oraz wskaźnika określającego natężenie osób zagrożonych ubóstwem, natomiast wielkopolskiego – szczególnie dobrych wyników w zakresie wskaźnika określającego natężenie osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz osób zagrożonych ubóstwem.

Podobnie jak w przypadku analizowanych wcześniej obszarów badawczych charakteryzujących kapitał ludzki, najbardziej licznymi grupami województw były województwa o średnich i niskich wartościach mierników.

Województwo dolnośląskie zostało zaklasyfikowane do grupy III o niskim poziomie wskaźnika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej.

Szczególnie niskie wartości mierników cząstkowych uzyskano dla województwa dolnośląskiego w przypadku mierników obliczonych na podstawie wskaźników charakteryzujących sytuację osób niepełnosprawnych (15 lokata i grupa IV o bardzo niskim poziomie) i dotyczących zróżnicowania terytorialnego (14 lokata i IV grupa) oraz wskaźników dotyczących osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (12 lokata i grupa III o niskim poziomie). Najlepiej wypadło województwo dolnośląskie pod względem miernika w zakresie zagrożenia ubóstwem oraz w zakresie dystansu wsi do miasta (6 lokaty i grupy II o średnim poziomie miernika).

Dystans dzielący województwo dolnośląskie od wartości maksymalnych cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej był największy w przypadku mierników w zakresie zróżnicowania terytorialnego. Aby pokonać ten dystans i osiągnąć poziom porównywalny z najlepszym w rankingu województwem śląskim, miernik

rozwoju dla województwa dolnośląskiego w tym zakresie musiałby zwiększyć swoją wartość ponad 2,5 krotnie.

Pod względem każdego z analizowanych zakresów spójności społecznej i terytorialnej województwa odznaczały się znacznym zróżnicowaniem (największym pod względem miernika w zakresie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy). W zależności od zakresu województwa zajmowały różne lokaty. Najmniejsza zgodność zajmowanych lokat (największa specjalizacja) wystąpiła w przypadku województwa mazowieckiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 15 miejsc (w przypadku województwa dolnośląskiego różnica ta wynosiła 9 miejsc).

3. Ogólny miernik kapitału ludzkiego w województwie dolnośląskim na tle pozostałych województw

Jak już wspomniano wcześniej, w niniejszym opracowaniu pojęcie kapitał ludzki zostało scharakteryzowane za pomocą wybranych wskaźników diagnostycznych opisujących poziom edukacji, rynek pracy, zdrowie, potencjał demograficzny oraz spójność społeczną i terytorialną.

Mierniki kapitału ludzkiego – obliczone na podstawie tych wskaźników dla każdego z pięciu wyróżnionych obszarów badawczych oraz dla każdego zakresu w ramach poszczególnych obszarów, umożliwiły pokazanie zróżnicowania rozwoju kapitału ludzkiego w poszczególnych województwach.

W momencie spisu 2002 ogólny miernik kapitału ludzkiego województw, liczony jako średnia arytmetyczna mierników syntetycznych dla badanych obszarów, przyjmował wartości od 0,357 do 0,683 (zmienność 15,1%).

Na pierwszym miejscu pod względem wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego plasowało się województwo mazowieckie, natomiast najniższą notę uzyskało województwo warmińsko-mazurskie. W 6 województwach miernik kapitału ludzkiego nie osiągnął 1/2 poziomu wzorcowego. W tej grupie znajdowało się województwo dolnośląskie zajmujące 12 miejsce z wartością miernika równą 0,466. Aby pokonać dystans dzielący dolnośląskie od pierwszego w rankingu – mazowieckiego, jego miernik kapitału ludzkiego musiałby ulec zwiększeniu o 46,7%.

Na podstawie wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego w 2002 roku wyodrębniono 4 grupy województw charakteryzujących się zbliżonym poziomem wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego – tabl. III.7.

Tabl. III.7. Województwa według ogólnego miernika kapitału ludzkiego

grupa I. wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,587; 0,683]	1. mazowieckie 2. wielkopolskie	(0,510; 0,587]	3. łódzkie 4. małopolskie 5. śląskie 6. lubelskie 7. pomorskie 8. świętokrzyskie	(0,433; 0,510]	9. podlaskie 10. kujawsko-pomorskie 11. podkarpackie 12. dolnośląskie 13. zachodnio-pomorskie 14. opolskie	[0,357; 0,433]	15. lubuskie 16. warmińsko-mazurskie

Cechą charakterystyczną otrzymanej klasyfikacji, podobnie jak w przypadku pięciu obszarów kapitału ludzkiego, jest bardzo nierównomierny rozkład liczby województw w poszczególnych grupach. W I grupie o wysokich wartościach miernika kapitału ludzkiego znalazły się województwa mazowieckie i wielkopolskie. Najbardziej liczne były grupy obejmujące województwa o średnich i niskich wartościach miernika (łącznie 12 jednostek, w tym województwo dolnośląskie). Do grupy o bardzo niskim poziomie kapitału ludzkiego zaliczone zostały 2 województwa – lubuskie i warmińsko-mazurskie.

Przewaga województwa mazowieckiego w stosunku do pozostałych województw wynikała głównie z wysokich wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, rynku pracy, zdrowia a także potencjału demograficznego. W drugiej i trzeciej grupie, o średnim i niskim poziomie miernika ogólnego, rozwój poszczególnych obszarów kapitału ludzkiego kształtował się różnorodnie. I tak, województwo dolnośląskie charakteryzowało się dobrymi notami w zakresie rynku pracy (4 lokata) i edukacji (8 lokata) – osiągając na tle pozostałych województw średni poziom miernika oraz słabymi notami w zakresie zdrowia (13 lokata), potencjału demograficznego (12) oraz spójności społecznej i terytorialnej (14).

Natomiast województwo podkarpackie, dla którego miernik kapitału ludzkiego miał porównywalną z województwem dolnośląskim wartość, osiągnęło m.in. lepsze od dolnośląskiego wyniki w zakresie spójności społecznej i terytorialnej (6 lokata) oraz w zakresie zdrowia (8 lokata) i znacznie gorsze w zakresie rynku pracy (12 lokata) i potencjału demograficznego (13 lokata).

4. Zróżnicowanie ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych

W celu uwypuklenia różnic w stopniu specjalizacji (zróżnicowania) kapitału ludzkiego według wyróżnionych 5 obszarów badawczych, obliczono dla każdego województwa współczynnik zmienności dystansów do województwa zajmującego pierwszą lokatę. Na podstawie wartości syntetycznych mierników kapitału ludzkiego można stwierdzić, iż największym stopniem zróżnicowana (specjalizacją) kapitału ludzkiego odznaczało się województwo mazowieckie (współczynnik zmienności 145,3%), dla którego mierniki kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, rynku pracy i zdrowia przyjmowały wartości największe podczas gdy pod względem spójności społecznej i terytorialnej – niższe od średniej z wszystkich województw (dające 11 pozycję w rankingu). Łącznie dla 4 województw, tj. dla: mazowieckiego, podlaskiego, pomorskiego i śląskiego, współczynnik zmienności odpowiednich dystansów przyjmował wartości powyżej 50%.

Najmniejsza zmienność rozwoju według wyróżnionych obszarów kapitału ludzkiego wystąpiła w województwach: podkarpackim, dolnośląskim i opolskim, dla których współczynniki zmienności odpowiednich dystansów do jednostki zajmującej pierwszą lokatę wyniosły odpowiednio: 23,9%, 30,7% oraz 31,3%.

W przypadku województwa dolnośląskiego – 12 lokata w klasyfikacji ogólnej przy mierniku równym 0,466 oraz dystansie do wartości największej wynoszącym 0,217 (46,7%

wartości miernika) – stwierdzono największy dystans wynoszący 0,432 dla mierników kapitału ludzkiego w zakresie zdrowia, natomiast najmniejszy w zakresie rynku pracy – 0,183. Spośród analizowanych obszarów badawczych charakteryzujących kapitał ludzki, rynek pracy był zatem najmocniejszą stroną dla województwa dolnośląskiego, a zdrowie oraz spójność społeczna i terytorialna – najsłabszą stroną.

Konsekwencją znacznego zróżnicowania (specjalizacji) kapitału ludzkiego według wyróżnionych 5 obszarów badawczych opisujących kapitał ludzki była niewielka zgodność uporządkowań województw, w tym szczególnie pod względem mierników kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy oraz spójności społecznej i terytorialnej.

Nie było województwa, które zajmowałoby zbliżoną lokatę pod względem wyróżnionych mierników kapitału ludzkiego, tj. liczonych dla każdych z pięciu obszarów badawczych.

Różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła od 4 do 13 miejsc; przeciętne odchylenie lokat przyjmowało wartości od 1,5 do 4,9. Aż dla 9 województw wspomniana różnica lokat wynosiła 10 i więcej miejsc. Największa dysproporcja w zajmowanych lokatach według wartości mierników kapitału ludzkiego poszczególnych obszarów wystąpiła w przypadku województwa świętokrzyskiego – 13 lokat (3 lokata pod względem zdrowia, ale 16 – rynku pracy).

Równie znaczna dysproporcja w zajmowanych lokatach wystąpiła w przypadku trzech województw: łódzkiego, opolskiego i zachodniopomorskiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 12 miejsc.

W przypadku województwa dolnośląskiego rozstęp wartości zajmowanych lokat w poszczególnych obszarach kapitału ludzkiego wynosił 10 miejsc (4 lokata pod względem rynku pracy oraz 14 pod względem spójności społecznej i terytorialnej). Odchylenie przeciętne lokat kształtowało się na poziomie 3,4 lokaty.

Najmniejszą różnicą pod względem zajmowanych lokat w poszczególnych obszarach kapitału ludzkiego odznaczało się województwo wielkopolskie – rozstęp zajmowanych lokat wynosił 4 miejsca (2 lokata pod względem potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej, a najniższa – 6 pod względem zdrowia).

5. Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, że zróżnicowanie województw pod względem ogólnego miernika kapitału ludzkiego liczonego na podstawie danych spisu z 2002 roku nie było znaczne. Pierwsze lokaty w rankingu zajmowały województwa mazowieckie i wielkopolskie (wysoki poziom wartości miernika), a ostatnie – warmińsko-mazurskie i lubuskie (bardzo niski poziom).

Wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego liczone były w oparciu o mierniki dla wyróżnionych obszarów badawczych: edukacji, rynku pracy, zdrowia, potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej. W każdym z wymienionych obszarów kapitału ludzkiego lokaty województw kształtowały się odmiennie, inne były również grupy

województw według poziomu wartości miernika. Stwierdzono m.in., że największe dysproporcje wystąpiły w przypadku mierników w obszarze zdrowia oraz edukacji (zmienność na poziomie odpowiednio 37,4% oraz 32,3%), a najmniejsze – w obszarze rynku pracy i potencjału demograficznego (zmienność na poziomie odpowiednio 15,2% i 15,3%).

Największy dystans między skrajnymi województwami, tj. województwem znajdującym się w uporządkowaniu na pierwszym i ostatnim miejscu wystąpił pod względem mierników w obszarze zdrowia oraz edukacji i wynosił odpowiednio: 0,631 oraz 0,639. Aby pokonać ten dystans i osiągnąć poziom porównywalny z plasującym się na miejscu pierwszym województwem, miernik rozwoju dla województw zajmujących ostatnie pozycje musiałby ulec zwiększeniu prawie pięciokrotnie. Relatywnie niska wartość rozstępu miernika kapitału ludzkiego wystąpiła w obszarze potencjału demograficznego i rynku pracy; dystans między skrajnymi województwami wynosił odpowiednio 0,298 i 0,336.

Województwo dolnośląskie pod względem ogólnego miernika kapitału ludzkiego plasowało się na 12 pozycji, przy czym najlepsze noty uzyskało w przypadku rynku pracy i edukacji, a najsłabsze w przypadku spójności społecznej i terytorialnej oraz zdrowia. Największy dystans między województwem dolnośląskim a województwem zajmującym pierwsze miejsce w rankingu wystąpił w przypadku mierników kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia (0,432), a najmniejszy – w przypadku mierników w obszarze rynku pracy (0,183).

ZESTAWIENIE 1. LOKATY WOJEWÓDZTW I POZIOMY WARTOŚCI MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH W 2002 R.

Wyszczególnienie	**KAPITAŁ LUDZKI**	Edukacja	Rynek pracy	Zdrowie	Potencjał demograficzny	Spójność społeczna i terytoralna
Dolnośląskie	**12**	**8**	**4**	**13**	**12**	**14**
Kujawsko-pomorskie	9	11	14	7	6	9
Lubelskie	8	10	8	5	7	10
Lubuskie	15	14	15	16	8	8
Łódzkie	5	4	7	2	14	5
Małopolskie	3	2	3	9	9	3
Mazowieckie	1	1	1	1	4	11
Opolskie	13	13	13	12	16	4
Podkarpackie	7	12	12	18	13	6
Podlaskie	10	15	6	4	10	7
Pomorskie	6	7	2	11	1	12
Śląskie	4	5	9	10	11	1
Świętokrzyskie	11	6	16	3	15	13
Warmińsko-mazurskie	16	16	11	15	5	16
Wielkopolskie	2	3	5	6	2	2
Zachodniopomorskie	14	9	10	14	3	15

Poziom wartości miernika

b. niski | niski | średni | wysoki

Wykres 1. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE EDUKACJI WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2002 R.

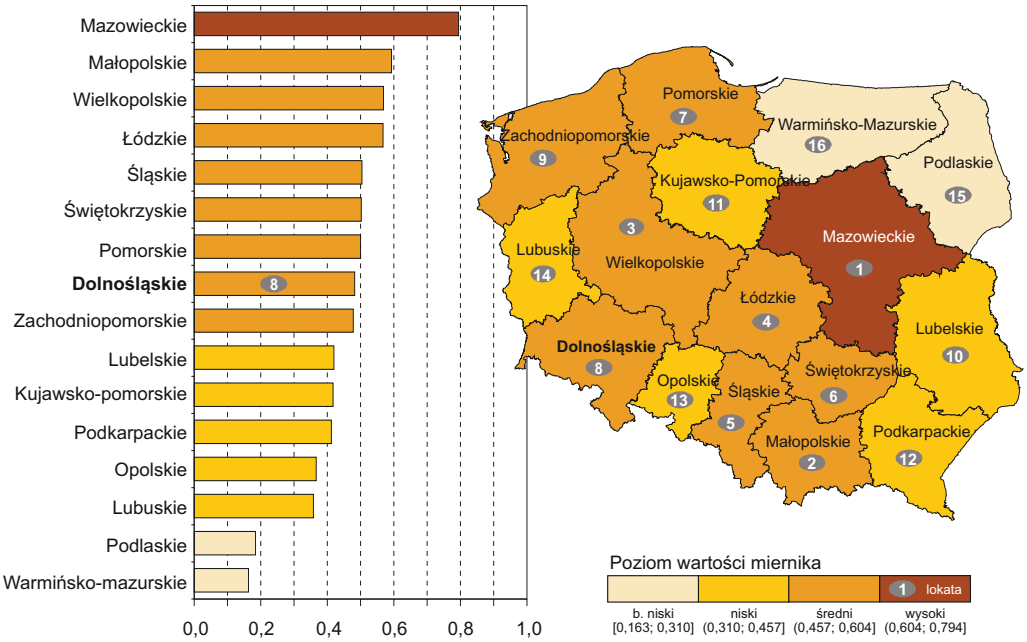

Wykres 2. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE EDUKACJI W 2002 R.

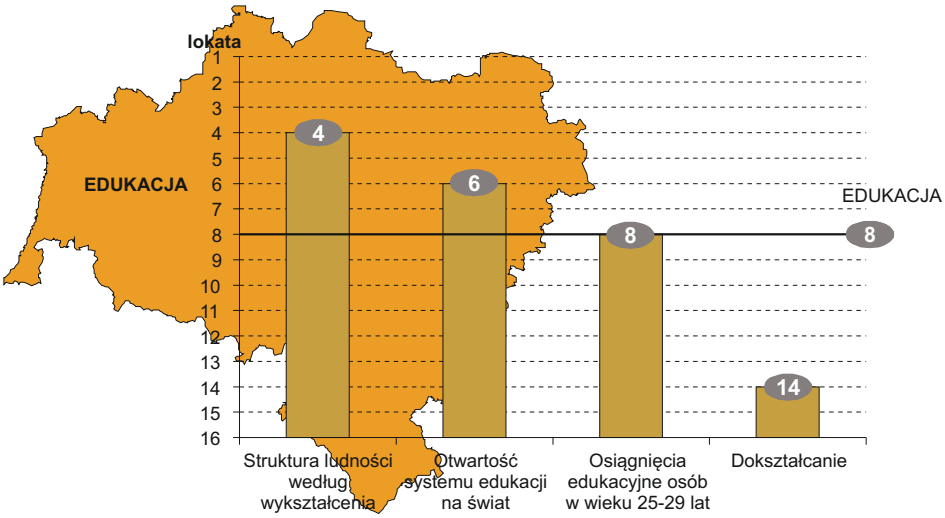

Wykres 3. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE EDUKACJI I WOJEWÓDZTW W 2002 R.

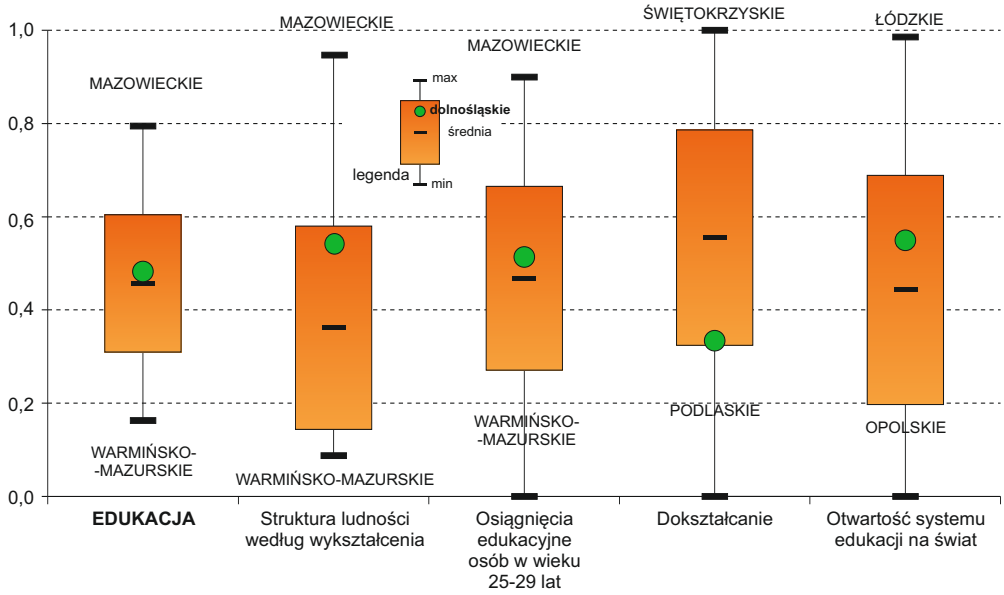

Wykres 4. STRUKTURA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE EDUKACJI W WYBRANYCH WOJEWÓDZTWACH W 2002 R.

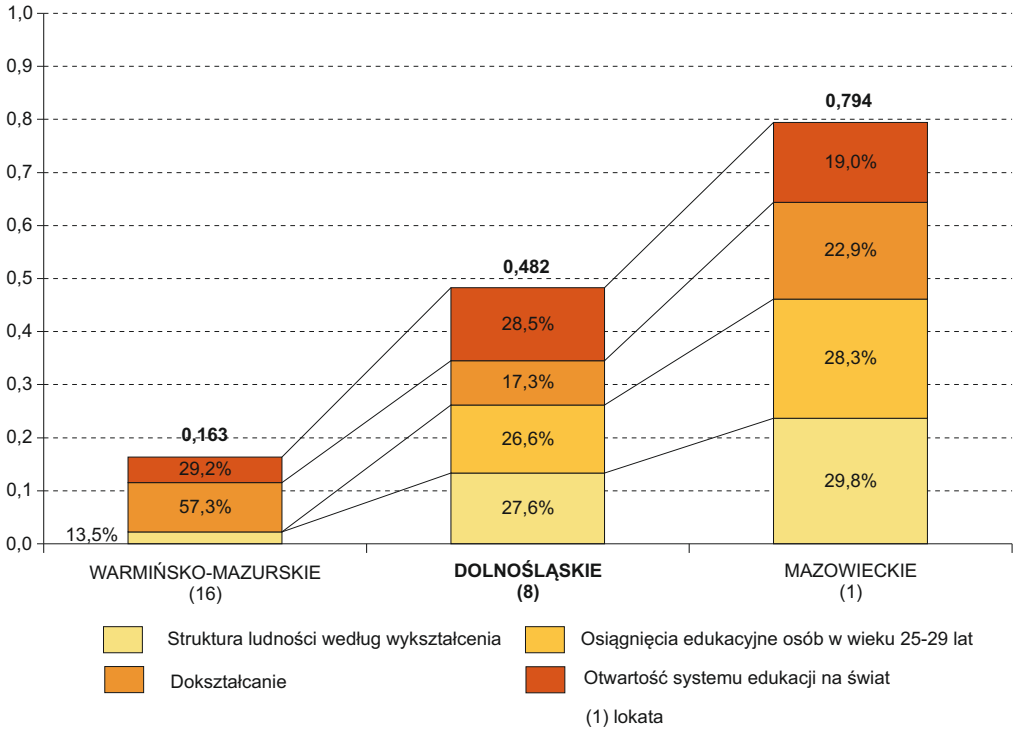

Wykres 5. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE RYNKU PRACY WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2002 R.

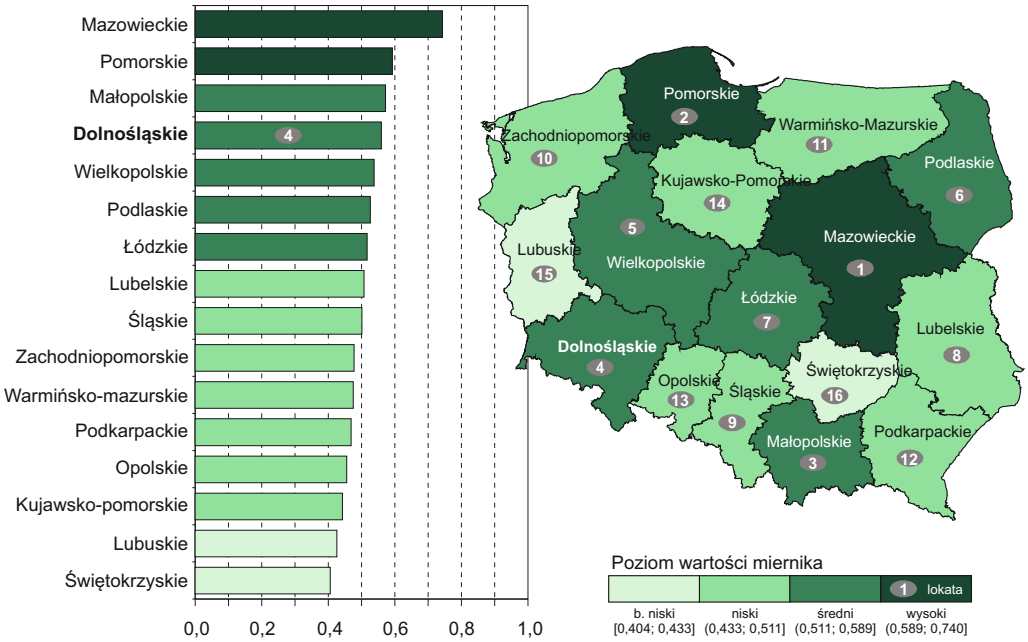

Wykres 6. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE RYNKU PRACY W 2002 R.

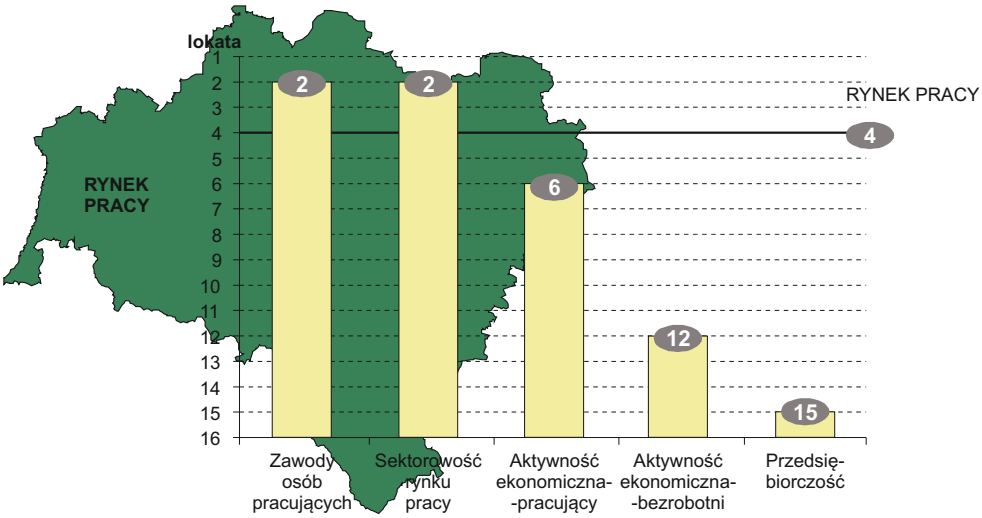

Wykres 7. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE RYNKU PRACY I WOJEWÓDZTW W 2002 R.

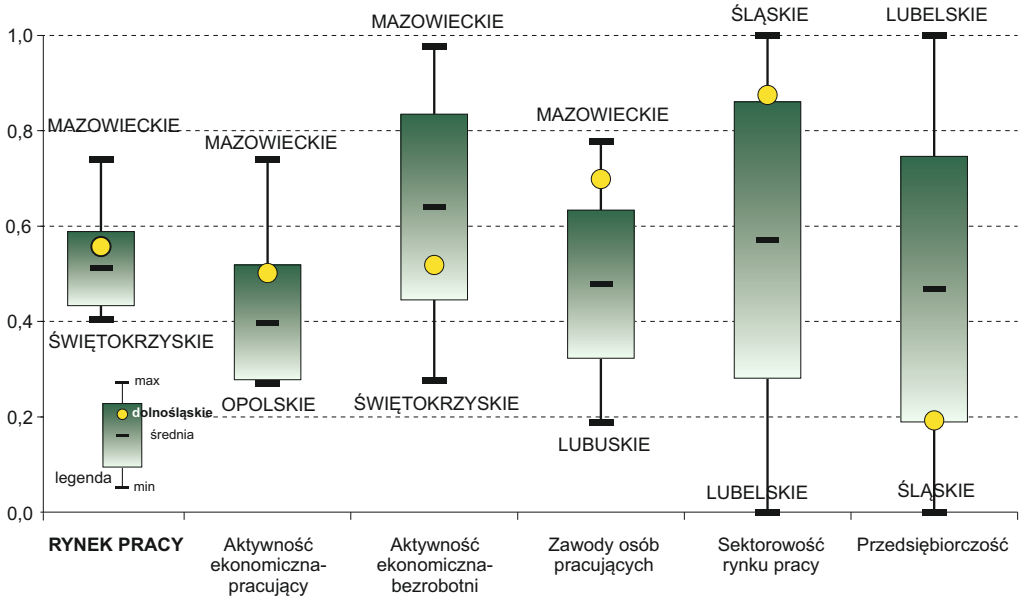

Wykres 8. STRUKTURA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE RYNKU PRACY W WYBRANYCH WOJEWÓDZTWACH W 2002 R.

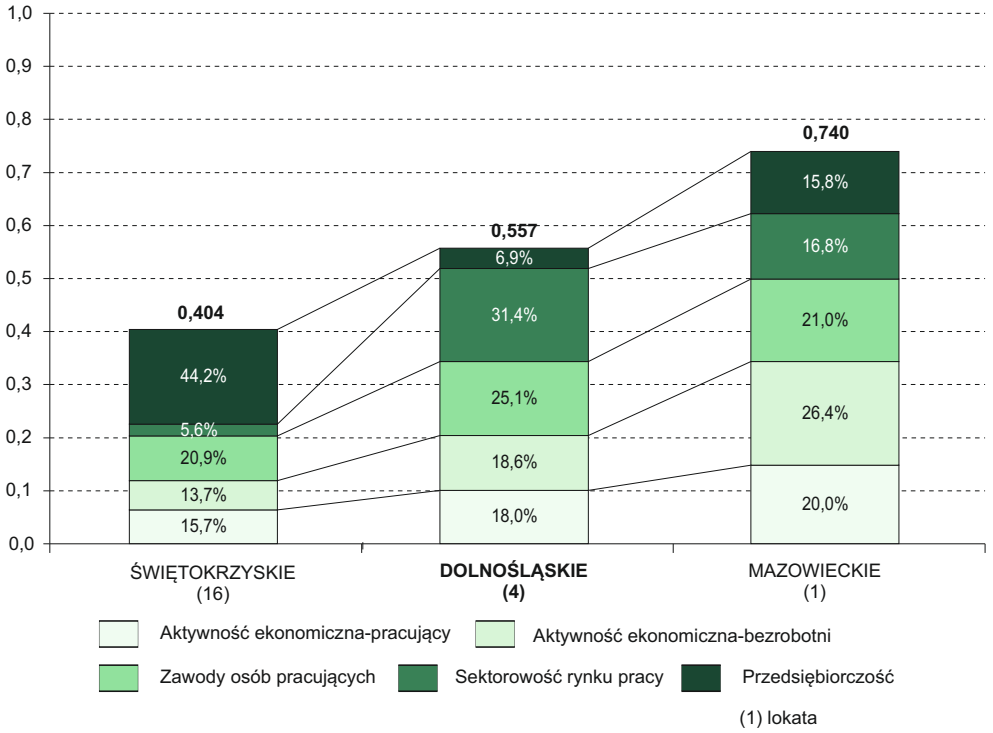

Wykres 9. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE ZDROWIA WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2002 R.

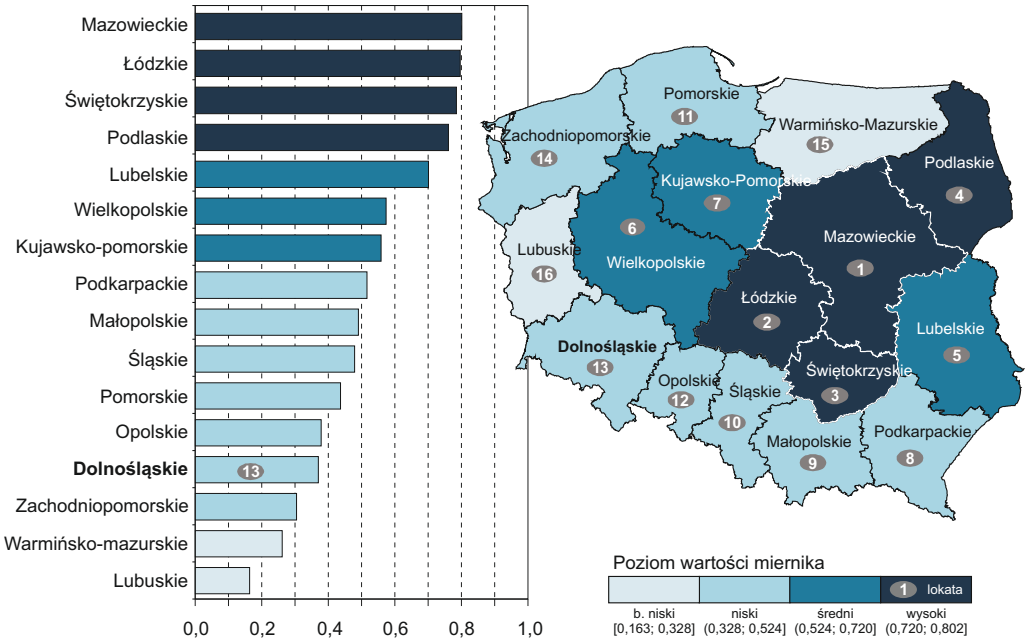

Wykres 10. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE ZDROWIA W 2002 R.

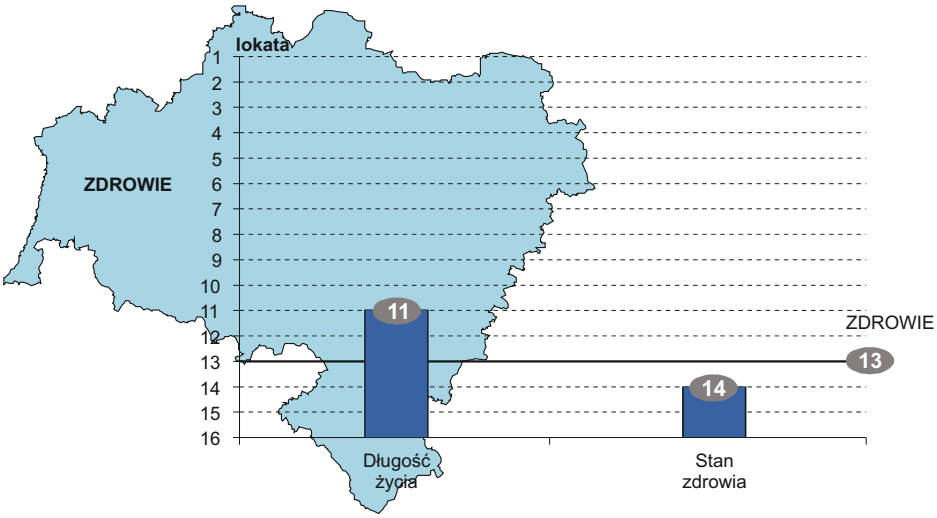

Wykres 11. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE ZDROWIA I WOJEWÓDZTW W 2002 R.

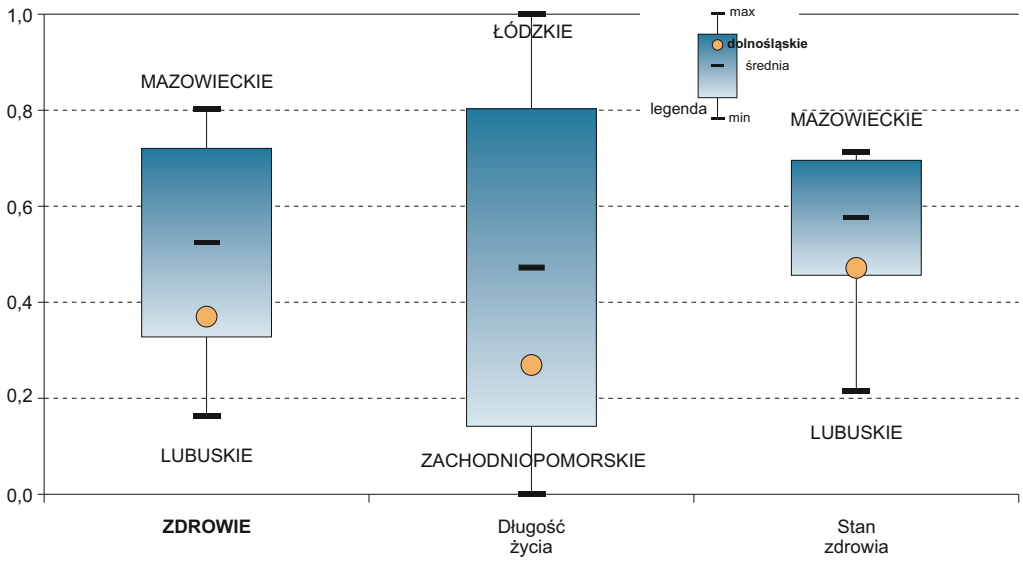

Wykres 12. STRUKTURA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE ZDROWIA W WYBRANYCH WOJEWÓDZTWACH W 2002 R.

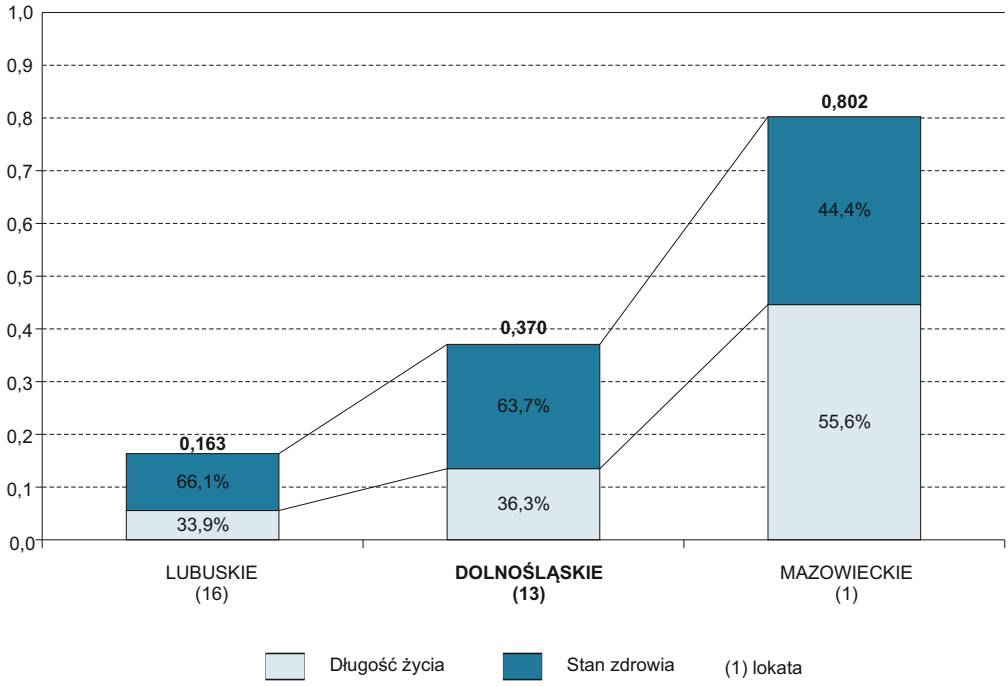

Wykres 13. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2002 R.

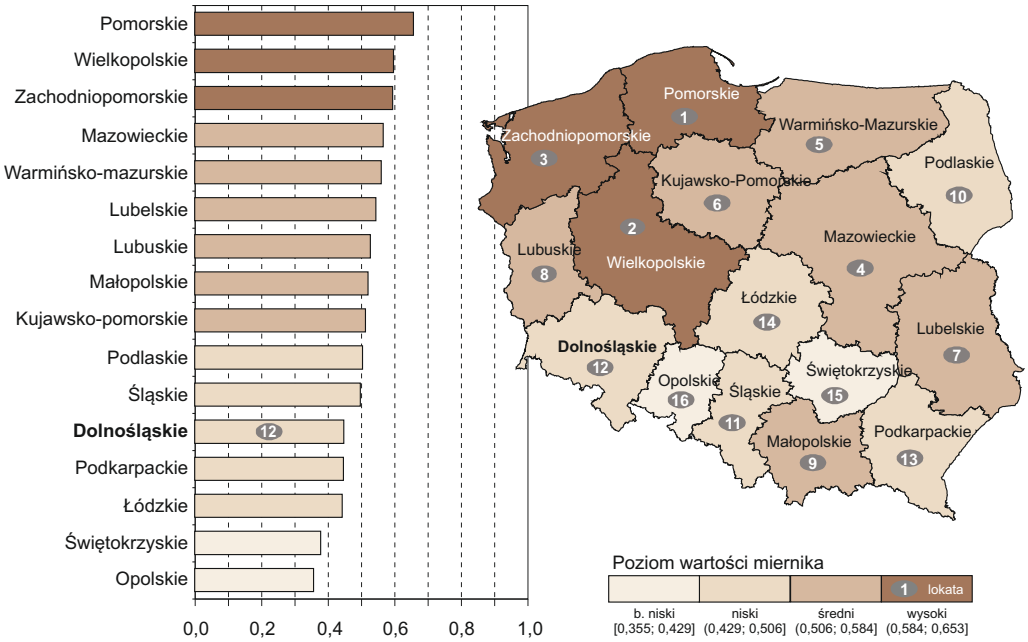

Wykres 14. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO W 2002 R.

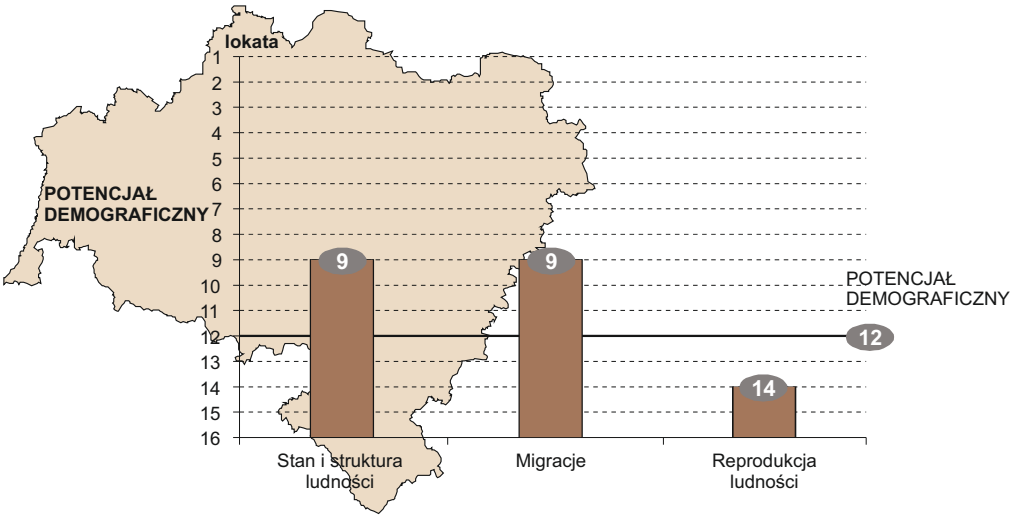

Wykres 15. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO I WOJEWÓDZTW W 2002 R.

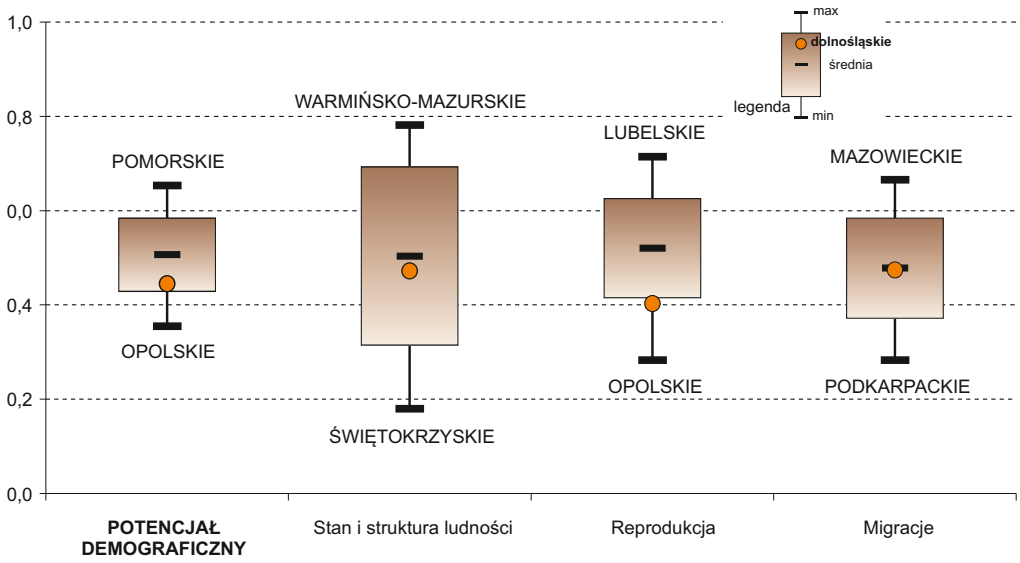

Wykres 16. STRUKTURA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO W WYBRANYCH WOJEWÓDZTWACH W 2002 R.

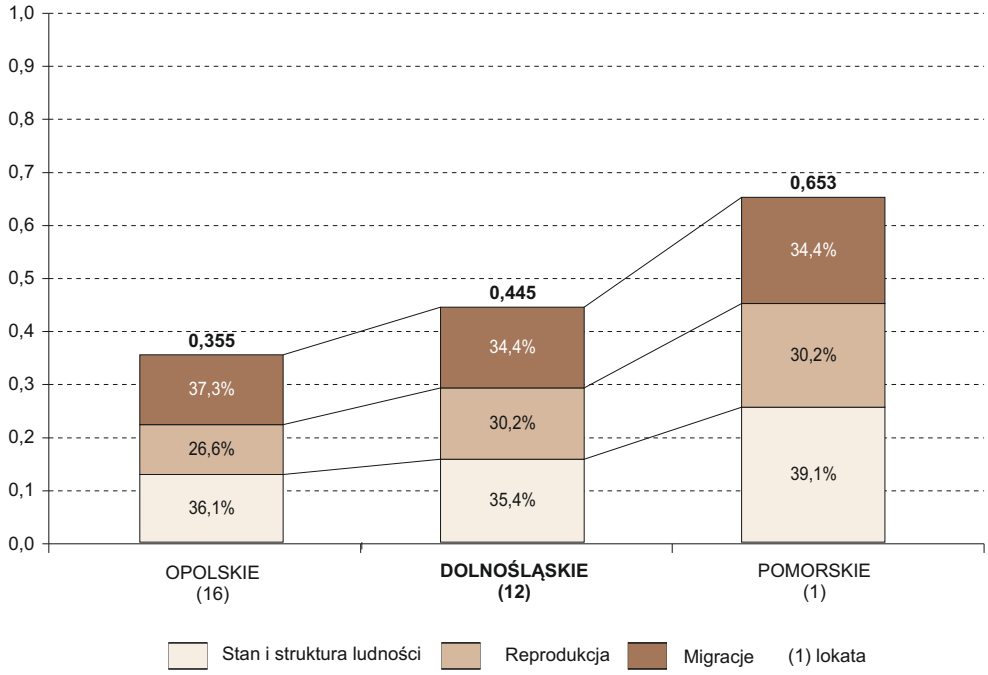

Wykres 17. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2002 R.

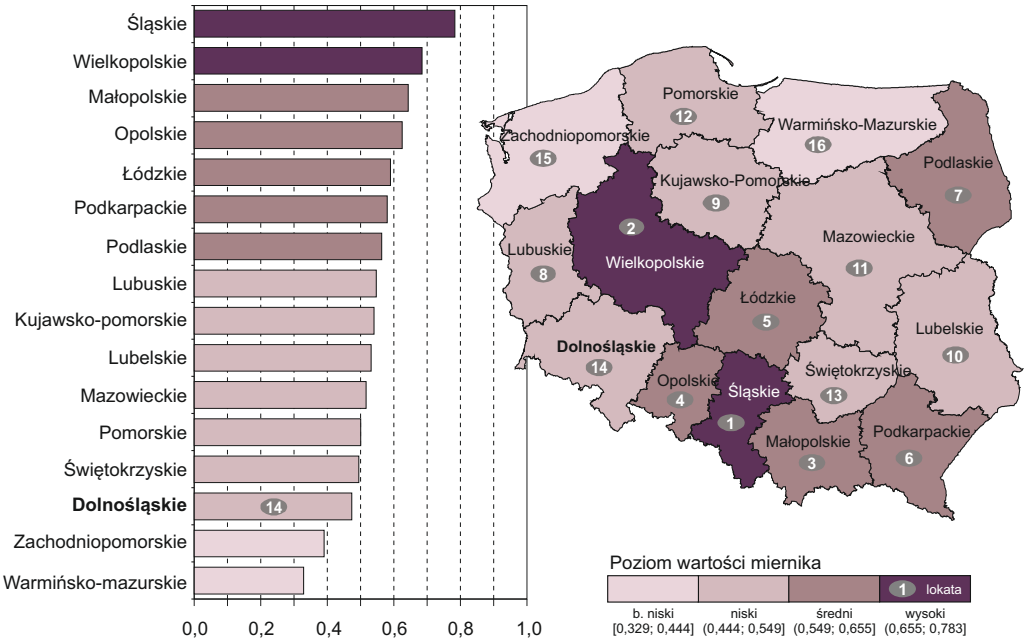

Wykres 18. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ W 2002 R.

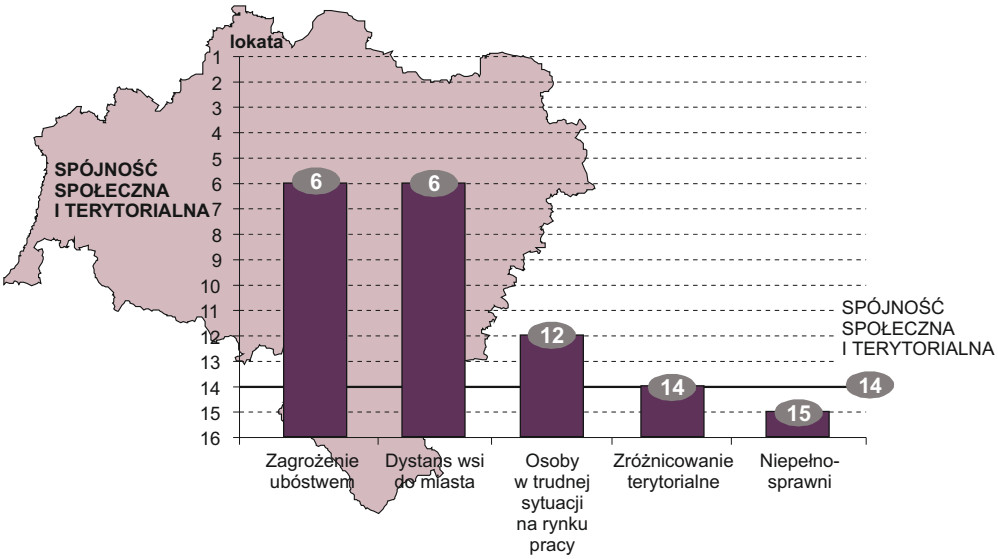

Wykres 19. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ I WOJEWÓDZTW W 2002 R.

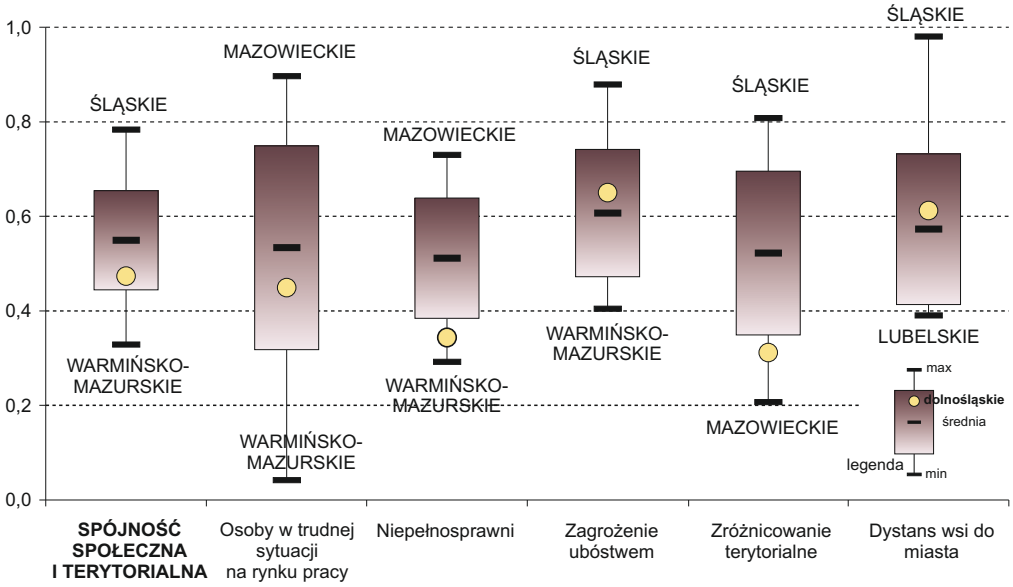

Wykres 20. STRUKTURA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ W WYBRANYCH WOJEWÓDZTWACH W 2002 R.

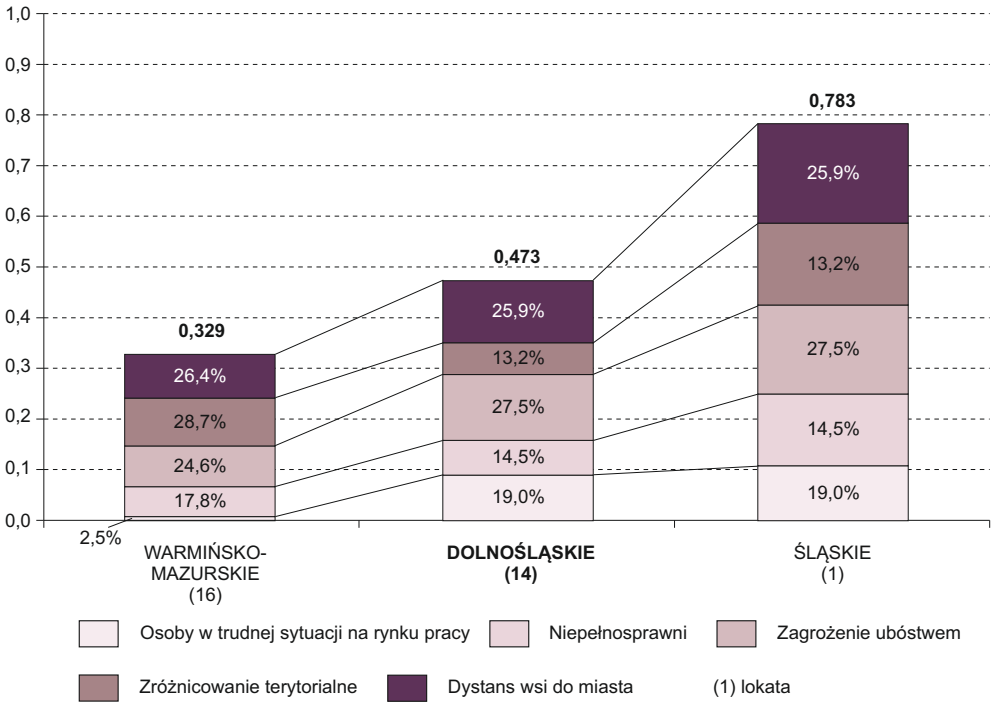

Wykres 21. OGÓLNY MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2002 R.

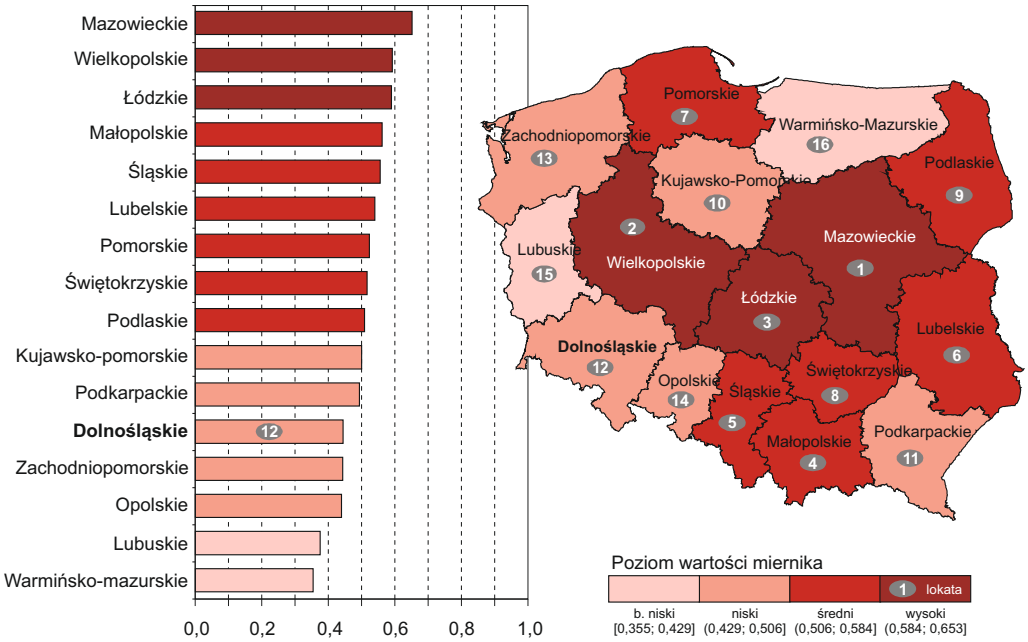

Wykres 22. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH OBSZARACH BADAWCZYCH W 2002 R.

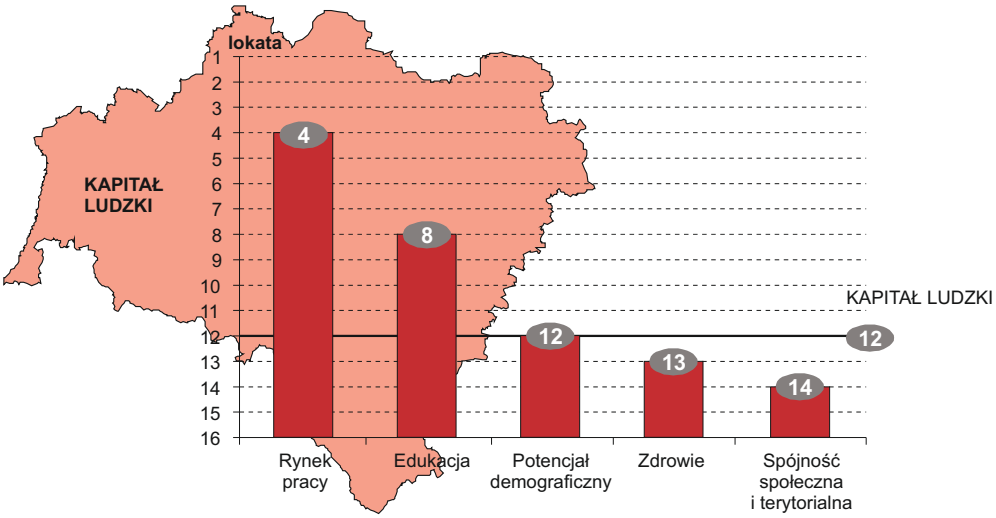

Wykres 23. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W 2002 R.

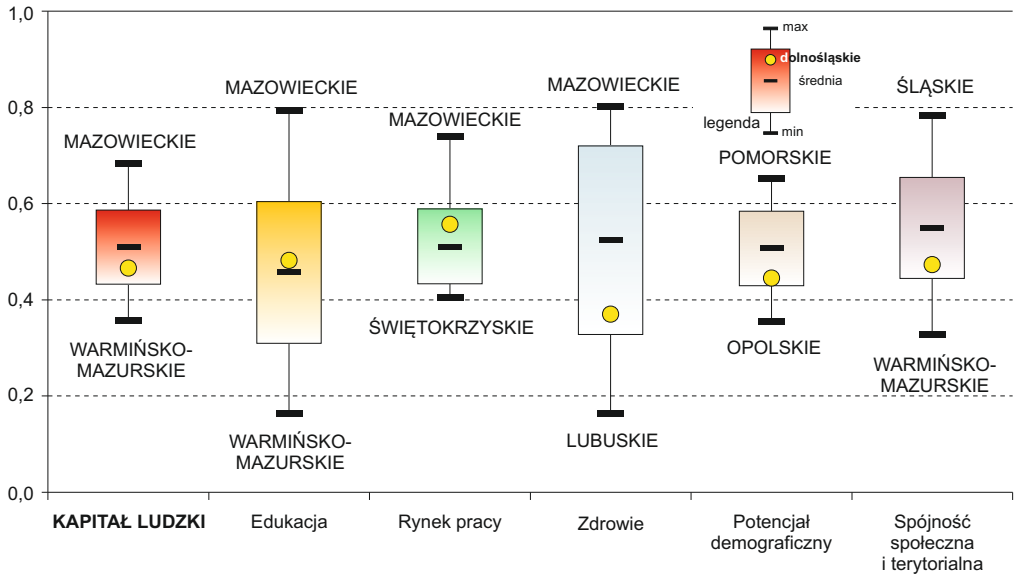

Wykres 24. STRUKTURA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH W WYBRANYCH WOJEWÓDZTWACH W 2002 R.

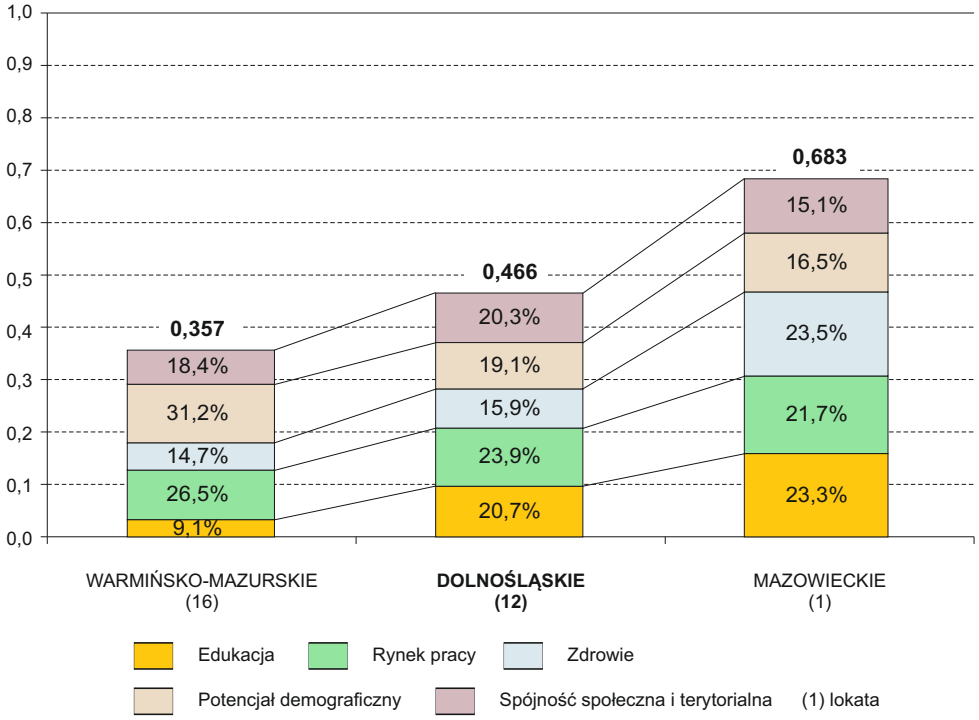

Wykres 25. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W 2002 R.

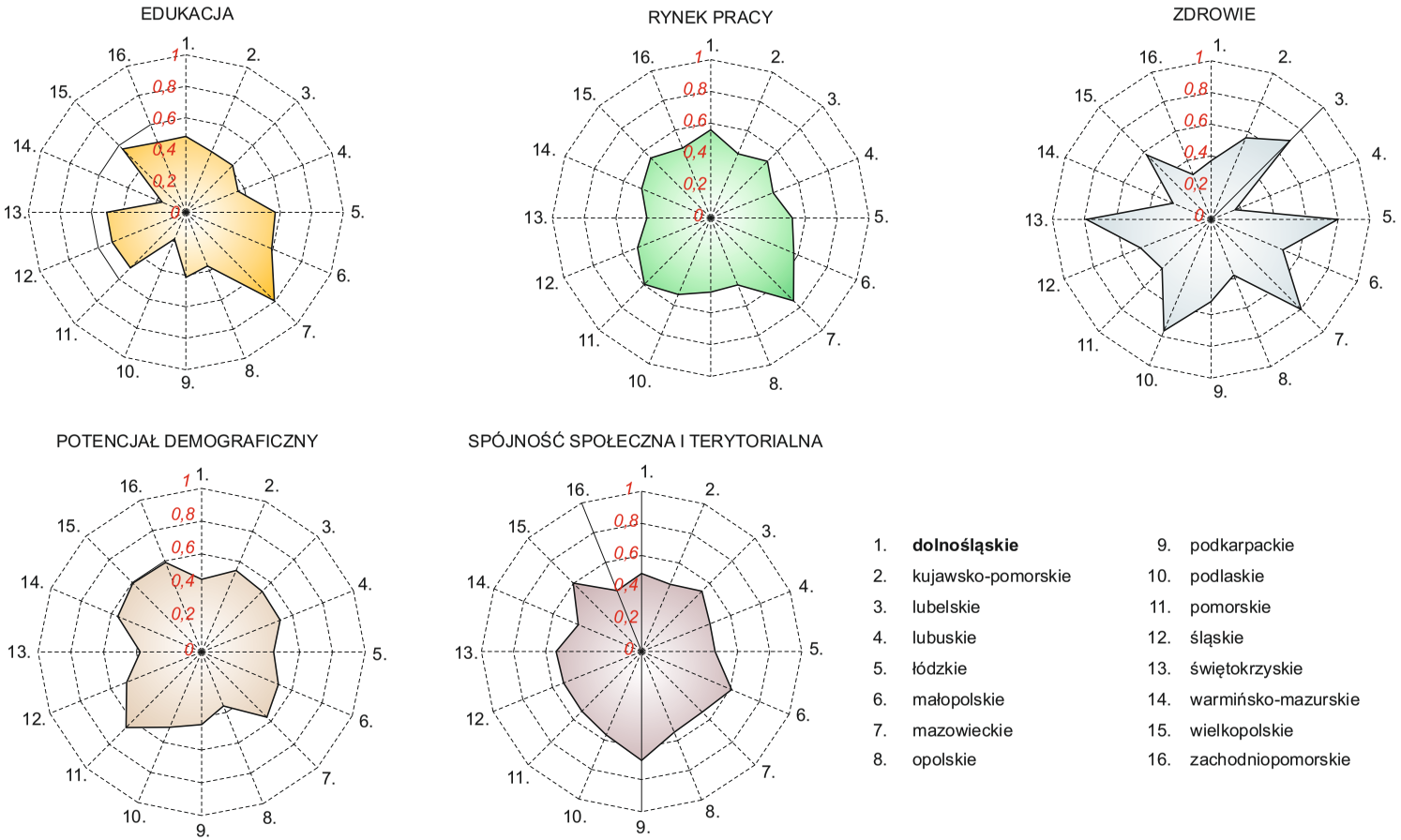

IV. KAPITAŁ LUDZKI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO W ŚWIETLE WYNIKÓW NARODOWEGO SPISU POWSZECHNEGO LUDNOŚCI I MIESZKAŃ W 2002 R.

Rozdział poświęcony jest analizie kapitału ludzkiego powiatów województwa dolnośląskiego na podstawie wyników spisu ludności z 2002 r.

Zróżnicowanie powiatów pod względem posiadanego kapitału ludzkiego, podobnie jak w przypadku zróżnicowania województw, przedstawiono przy wykorzystaniu taksonomicznych mierników rozwoju obliczonych na podstawie wybranych cech pochodzących ze spisu. Analizę kapitału ludzkiego powiatów województwa dolnośląskiego poprzedza dobór cech diagnostycznych (patrz rozdział II), wykorzystanych do obliczenia wartości taksonomicznych mierników kapitału ludzkiego ogólnego, a także w poszczególnych obszarach i w zakresach.

Część analityczna została podzielona na części odpowiadające określonym obszarom tematycznym. W każdej z nich, podobnie jak w rozdziale dotyczącym województw, przedstawiono wartości wybranych cech diagnostycznych oraz wartości taksonomicznych mierników rozwoju umożliwiające ranking powiatów ze względu na opisywany obszar czy zakres. Analizę zamyka charakterystyka ogólnego miernika kapitału ludzkiego bazującego na miernikach wyznaczonych dla wcześniej omówionych obszarów.

1. Charakterystyka cech wybranych do analizy

Wzorując się na wstępnym zestawie potencjalnych cech diagnostycznych (w postaci wskaźników) charakteryzujących kapitał ludzki w układzie województw (patrz rozdział III), na podstawie dostępnych danych ze spisu ludności w 2002 r. utworzono wstępną listę cech w przekroju powiatów, która posłużyła wyborowi cech diagnostycznych.

Na liście tej nie znalazły się, ze względu na brak danych w układzie powiatów, następujące cechy:

1. Edukacja

- liczba osób ze stopniem co najmniej doktora na 10 tys. ludności,

Dokształcanie

- udział osób z wykształceniem wyższym kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem wyższym,
- udział osób z wykształceniem średnim kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem średnim,
- udział osób niekontynuujących nauki w ogólnej liczbie osób z wykształceniem podstawowym,

Otwartość systemu edukacji na świat

- udział imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy, dla których powodem migracji była nauka, studia, w ogólnej liczbie imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy,

- udział emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy, dla których powodem migracji była nauka, studia, w ogólnej liczbie emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy.

2. Rynek pracy

Zawody osób pracujących

- udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących,
- udział specjalistów bez wykształcenia wyższego w ogólnej liczbie specjalistów,
- udział pracowników przy pracach prostych w ogólnej liczbie pracujących.

3. Zdrowie

Stan zdrowia

- liczba osób przebywających w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych, hospicjach na 1000 ludności,
- liczba osób przebywających w zakładach psychiatrycznych, ośrodkach leczenia odwykowego na 1000 ludności.

4. Potencjał demograficzny

Reprodukcja ludności

- udział małżeństw z wykształceniem wyższym co najmniej jednego z małżonków w ogólnej liczbie małżeństw z dziećmi w gospodarstwach domowych,

Migracje

- udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju,
- udział osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju,
- udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania była praca na własny rachunek w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju,
- udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju.

5. Spójność społeczna i terytorialna

Dystans wsi do miasta

- różnica wskaźników: udział osób bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy na wsi i w miastach.

Następnie, tak jak w przypadku województw, dokonano eliminacji cech charakteryzujących się niskim zróżnicowaniem i kolejno, na podstawie metody parametrycznej klasyfikacji i doboru cech Hellwiga, wyodrębniono klasy cech centralnych i izolowanych, które utworzyły finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabela IV.1.

W tabeli IV.1. zawarta jest lista tych wskaźników wraz z określeniem charakteru wskaźnika (S – stymulanta, D – destymulanta) .

Tabl. IV.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla powiatów

1. Edukacja	
Struktura ludności według wykształcenia	
1.1. udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	S
1.2. udział ludności z wykształceniem podstawowym ukończonym oraz podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej)	D
Osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat	
1.3. udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat	S
1.4. udział ludności z wykształceniem podstawowym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat	D
2. Rynek pracy	
Aktywność ekonomiczna ludności - pracujący	
2.1.wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej	S
2.2. udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących	S
2.3. różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego	S
Aktywność ekonomiczna ludności - bezrobotni	
2.4. stopa bezrobocia ogółem	D
2.5. stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym	D
Sektorowość rynku pracy	
2.6. udział ludności utrzymującej się z pracy w rolnictwie w ogólnej liczbie utrzymujących się z pracy	D
Przedsiębiorczość	
2.7. udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy	S
3. Zdrowie	
Długość życia	
3.1. liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności	S
Stan zdrowia	
3.2. liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy (renty inwalidzkiej) na 1000 ludności	D
4. Potencjał demograficzny	
Stan i struktura ludności	
4.1. współczynnik urbanizacji	S
4.2. udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności	S
4.3. obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym	D
Reprodukcja ludności	
4.4. liczba dzieci w wieku 0-2 lata na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat	S
Migracje	
4.6. napływ ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innych powiatów na 1000 ludności	S
4.7. saldo migracji międzypowiatowych w latach 1989-2002 na 1000 ludności	S
4.8. obrót migracji wewnętrznych 1989-2002 na 1000 ludności	S
4.9. liczba emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy na 1000 ludności	D

Tabl. IV.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla powiatów (cd.)

5. Spójność społeczna i terytorialna	
Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy	
5.1. stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej	D
5.2. udział bezrobotnych pozostających pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych	D
5.3. udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie bezrobotnych	D
Niepełnosprawni	
5.4. liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności	D
5.5. stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych	D
5.6. liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-15 lat na 1000 ludności w wieku 0-15 lat	D
5.7. udział osób niepełnosprawnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie niepełnosprawnych	D
Zagrożenie ubóstwem	
5.8. liczba mieszkańców schronisk dla bezdomnych i noclegowni oraz osób mieszkających w pomieszczeniach nie będących mieszkaniami na 100 tys. ludności	D
5.9. udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań zamieszkanych	D
5.10. udział ludności w mieszkaniach, w których na izbę przypada 3 i więcej osób	D
5.11. udział ludności w mieszkaniach, w których przypada na osobę mniej niż 7 m^2	D
5.12. udział rodzin z czworgiem dzieci i więcej na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	D
5.13. udział samotnych matek i ojców posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	D
5.14. liczba ludności, dla której głównych źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) na 1000 ludności	D
Zróżnicowanie terytorialne	
5.15. współczynnik zmienności wskaźnika: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	D
5.16. współczynnik zmienności wskaźnika zatrudnienia	D
5.17. współczynnik zmienności stopy bezrobocia	D
5.18. współczynnik zmienności wskaźnika: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności	D
Dystans wsi do miasta	
5.19. różnica wskaźników: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w miastach i na wsi	S
5.20. różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	D
5.21. różnica wskaźników: udział rodzin posiadających na utrzymaniu 4 i więcej dzieci w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu na wsi i w miastach	D
5.22. różnica wskaźników: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności na wsi i w miastach	D
5.23. różnica wskaźników: liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy (renty inwalidzkiej) na 1000 osób w wieku produkcyjnym na wsi i w miastach	D

Na podstawie powyższego finalnego zestawu wskaźników diagnostycznych obliczono, analogicznie jak w układzie województw, dla wszystkich powiatów wartości mierników kapitału ludzkiego: ogólnego, obszarowych – dla każdego z pięciu wyróżnionych obszarów badawczych (edukacji, rynku pracy, zdrowia, potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej) oraz cząstkowych – dla zakresów wyodrębnionych w ramach poszczególnych obszarów.

2. Kapitał ludzki według wyróżnionych obszarów badawczych

Edukacja

W niniejszym opracowaniu w powiatach województwa dolnośląskiego poziom kapitału ludzkiego w obszarze edukacji został przedstawiony, na podstawie danych spisu z 2002 roku, za pomocą dwóch zakresów, tj. struktury ludności według wykształcenia oraz osiągnięć edukacyjnych osób w wieku 25-29 lat.

Mierniki kapitału ludzkiego w obszarze edukacji umożliwiające ranking powiatów pod względem struktury ludności według wykształcenia (w ogólnej liczbie ludności w wieku 13 lat i więcej) oraz osiągnięć edukacyjnych osób w wieku 25-29 lat obliczono na podstawie odsetka ludności z wykształceniem wyższym oraz odsetka ludności z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego.

Ze względu na brak danych ze spisu w przekroju powiatowym nie uwzględniono takiej cechy jak liczba osób ze stopniem co najmniej doktora na 10 tys. ludności oraz cech świadczących o dokształcaniu ludności, a także cech świadczących o otwartości systemu edukacji na świat.

Czynnikiem wpływającym na strukturę ludności według poziomu wykształcenia było miejsce zamieszkania. Powiaty zurbanizowane charakteryzowały się znacznie wyższym udziałem ludności z wykształceniem wyższym niż pozostałe, w których ludność miejska nie miała znacznej przewagi. I tak, w świetle danych spisu z 2002 roku, najwyższe udziały ludności z wykształceniem wyższym zarówno w ogólnej liczbie ludności, jak i ludności w wieku 13 lat i więcej wystąpiły w miastach na prawach powiatu. We Wrocławiu na 100 osób w wieku 13 lat i więcej przypadało ok. 20 osób z wykształceniem wyższym, w Jeleniej Górze – 13 osób oraz w Legnicy – 11 osób[1]. Spośród pozostałych powiatów najwyższymi odsetkami osób z wykształceniem wyższym wyróżniały się powiaty lubiński i głogowski (odpowiednio 9,1% i 8,7%). Odsetek osób z wykształceniem wyższym mniejszy niż 5% odnotowano w takich powiatach jak: legnicki, górowski i średzki.

Udział ludności z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie ludności w wieku 13 lat i więcej kształtował się na poziomie od 22,4% (powiat m. Wrocław) do 41,5% (powiat legnicki). W 22 powiatach ludność z wykształceniem co najwyżej podstawowym i bez wykształcenia szkolnego stanowiła ponad 1/3 ludności w wieku 13 lat i więcej.

[1] Z pominięciem osób o nieokreślonym wykształceniu.

W przypadku wskaźników charakteryzujących osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat również najwyższe odsetki osób z wykształceniem wyższym oraz najniższe – z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego wystąpiły w miastach na prawach powiatu, w tym np. we Wrocławiu udziały te wynosiły odpowiednio 37,1% i 5,6%. W 25 powiatach udziały osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w wieku 25-29 lat kształtowały się na poziomie niższym niż średnia wartość dla województwa, tj. 20,5%, w tym najniższy udział odnotowano w powiecie górowskim – 9,9%.

Powiaty województwa dolnośląskiego charakteryzowały się zatem znacznym zróżnicowaniem pod względem poziomu wykształcenia ludności. W efekcie miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, obliczony na podstawie omówionych powyżej wskaźników również odznaczał się wysokim zróżnicowaniem – na poziomie 80,8%. Miernik rozwoju przyjmował wartości od 0,038 dla powiatu średzkiego do 1,000 dla m. Wrocławia, które osiągnęło najlepsze wyniki pod względem każdej cechy uwzględnionej w obliczeniu miernika rozwoju. W 20 powiatach miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji nie osiągnął nawet ¼ poziomu wzorcowego.

Wykorzystując klasyczne parametry statystyczne, tj. średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe, dokonano klasyfikacji powiatów według miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, wyodrębniając cztery grupy poziomu wartości – por. tabl. IV.2.

Tabl. IV.2. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,464; 1,000]	1. m. Wrocław 2. m. Jelenia Góra 3. m. Legnica 4. lubiński 5. głogowski	(0,257; 0,464]	6. oławski 7. świdnicki 8. oleśnicki 9. wołowski	(0,049; 0,257]	10. bolesławiecki 11. lubański 12. milicki 13. trzebnicki 14. kamiennogórski 15. wałbrzyski 16. jeleniogórski 17. kłodzki 18. jaworski 19. polkowicki 20. wrocławski 21. ząbkowicki 22. lwówecki 23. zgorzelecki 24. strzeliński 25. dzierżoniowski 26. złotoryjski 27. górowski 28. legnicki	[0,038; 0,049]	29. średzki

Do grupy o wysokich wartościach miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji zostały zaklasyfikowane, oprócz miast na prawach powiatu, również powiat lubiński i głogowski. Dla wymienionych powiatów uzyskano wysokie wartości cząstkowych mierników zarówno w zakresie struktury ludności według wykształcenia ludności, jak i osiągnięć edukacyjnych osób w wieku 25-29 lat.

Grupa II o średnim poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji liczyła 4 powiaty, natomiast grupa III – o niskim poziomie miernika aż 19 powiatów, które nie osiągały nawet ¼ poziomu jednostki plasującej się miejscu pierwszym. Do grupy ostatniej – IV, o bardzo niskim poziomie miernika, został zaklasyfikowany tylko powiat średzki. Niska pozycja powiatu średzkiego w rankingu wynikała z bardzo niskich udziałów osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w wieku 13 lat i więcej oraz w wieku 25-29 lat.

Zgodność uporządkowań powiatów według wartości cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, tj. w zakresie struktury ludności według wykształcenia oraz w zakresie osiągnięć edukacyjnych w wieku 25-29 lat określono współczynnikiem korelacji rang Spearmana – miał on wartość 0,60, czyli wystąpił umiarkowany poziom zgodności. Tylko 6 powiatów tj.: m. Wrocław, m. Jelenia Góra, powiat lubiński, oławski, świdnicki i lubański, plasowało się na takich samych pozycjach (tj. odpowiednio na: 1, 2, 4, 6, 7 i 11 miejscu).

Dla 11 powiatów przesunięcia między lokatami wynosiły co najmniej 5 pozycji, w tym dla jeleniogórskiego – 20 pozycji (8 lokata pod względem miernika kapitału ludzkiego w zakresie struktury ludności według wykształcenia oraz 28 lokata w zakresie osiągnięć edukacyjnych w wieku 25-29 lat) i wałbrzyskiego – 17 pozycji (9 lokata w zakresie struktury ludności według wykształcenia oraz 26 lokata w zakresie osiągnięć edukacyjnych osób w wieku 25-29 lat). Zupełnie odmienna dysproporcja wystąpiła w powiecie lwóweckim zajmującym 24 miejsce pod względem miernika kapitału ludzkiego w zakresie struktury ludności według wykształcenia, natomiast 14 miejsce w zakresie osiągnięć edukacyjnych osób w wieku 25-29 lat.

Rynek pracy

Dla każdego powiatu poziom kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy określono na podstawie wskaźników charakteryzujących następujące zakresy: aktywność ekonomiczna ludności – pracujący, aktywność ekonomiczna ludności – bezrobotni, sektorowość rynku pracy i przedsiębiorczość (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. IV.1).

Ze względu na brak danych ze spisu w przekroju powiatowym nie uwzględniono takich cech z zakresu zawodów osób pracujących, jak udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących oraz udział specjalistów bez wykształcenia wyższego w ogólnej liczbie specjalistów.

Do opisu aktywności ekonomicznej ludności – pracujących wybrano m.in. wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej oraz udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących.

Według danych spisu w 2002 roku na 100 osób w wieku 55 lat i więcej (aktywnych i biernych zawodowo) przypadało w powiatach województwa dolnośląskiego od ok. 7 pracujących (powiat dzierżoniowski i wałbrzyski) do 15 pracujących (m. Wrocław). Do powiatów, które na tle pozostałych jednostek terytorialnych wyróżniały się stosunkowo wysokim poziomem zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej zaliczyć można, oprócz m. Wrocławia, także powiaty: lubiński, wrocławski, głogowski i polkowicki (odpowiednie wskaźniki wynosiły 14,6%; 13,9% 13,4% i 13,4%).

Pod względem kwalifikacji osób pracujących scharakteryzowanych odsetkiem osób z wykształceniem wyższym miejsce pierwsze w rankingu powiatów zajmował również powiat m. Wrocław – 33,4%. W m. Jeleniej Górze i m. Legnicy udziały osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących wynosiły odpowiednio 24,4% i 21,1%. Spośród pozostałych powiatów najwyższym odsetkiem pracujących z wykształceniem wyższym wyróżniał się powiat wałbrzyski (17,5%), a najniższym – średzki (9,4%).

O wysokiej wartości wykształcenia (w szczególności wyższego) przy zatrudnieniu świadczy np. wskaźnik, który jest różnicą udziału osób pracujących z wykształceniem wyższym i udziału osób pracujących z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo.

W województwie dolnośląskim w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym osoby pracujące stanowiły 93,2%, a w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem co najwyżej podstawowym – 56,5% (różnica udziałów 36,7 punktu procentowego). Najbardziej odbiegał od poziomu wskaźnika w województwie ogółem powiat wałbrzyski – różnica udziału osób pracujących z wykształceniem wyższym i udziału osób pracujących z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo wynosiła 49,6 punktu procentowego (wśród ogółu osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym było 92,1% pracujących, a wśród ogółu aktywnych zawodowo z wykształceniem co najwyżej podstawowym – 42,5%).

Stopa bezrobocia ogółem według danych spisu 2002 r. kształtowała się w województwie dolnośląskim na poziomie 25,2%. W 7 powiatach, a mianowicie lwóweckim, lubańskim, kamiennogórskim, wałbrzyskim, kłodzkim, złotoryjskim i dzierżoniowskim, na 100 osób aktywnych zawodowo przypadało przeszło 30 bezrobotnych. Najniższy poziom bezrobocia zanotowano we Wrocławiu – 18,3% oraz w powiecie wrocławskim – 19,4%. Zatem w powiecie wrocławskim średnio co piąta osoba aktywna zawodowo była bezrobotna, natomiast w lwóweckim – co trzecia.

Wśród osób z wykształceniem wyższym stopa bezrobocia była blisko czterokrotnie niższa od stopy bezrobocia ogółem. Najwyższy poziom bezrobocia osób z wykształceniem wyższym wystąpił w powiecie lwóweckim – 8,3%, a najniższy w zgorzeleckim – 4,3%.

O poziomie przedsiębiorczości świadczy udział pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy – wynosił on w województwie 15,9%.

W 7 powiatach, tj. w legnickim, strzelińskim, wrocławskim, trzebnickim, jaworskim, górowskim i ząbkowickim – odsetek pracujących na własny rachunek przekraczał 20%.

Najniższy poziom przedsiębiorczości wystąpił w powiecie zgorzeleckim – 10,3%, a najwyższy w legnickim – 21,5%.

Do scharakteryzowania poziomu kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy uwzględniono także strukturę sektorową pracujących, reprezentowaną udziałem ludności utrzymującej się z pracy w rolnictwie w ogólnej liczbie utrzymujących się z pracy. Średnio w województwie dolnośląskim pracowało w sektorze rolniczym 7,3% ogółu pracujących. Najbardziej niekorzystną strukturą sektorową rynku pracy charakteryzowały się powiaty: strzeliński, górowski i legnicki, w których przeszło 20% pracowało w sektorze rolniczym. Najniższe odsetki pracujących w sektorze rolniczym wystąpiły, oprócz miast na prawach powiatu, w wałbrzyskim (2,4%), zgorzeleckim (3,1%) i jeleniogórskim (4,6%).

W rankingu powiatów pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy pierwsze miejsca zajmowały miasta na prawach powiatu: Wrocław (miernik wynosił 0,725), Jelenia Góra (0,700) i Legnica (0,603). Spośród pozostałych powiatów najlepsze noty otrzymał powiat wrocławski (0,599). Na ostatnich miejscach plasowały się powiaty: lwówecki (0,345), kamiennogórski (0,361) oraz górowski (0,378). Zróżnicowanie powiatów pod względem wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy było znacznie mniejsze niż pod względem mierników w obszarze edukacji – współczynnik zmienności wynosił tylko 17,8%. Również dystans między powiatem znajdującym się na miejscu pierwszym i ostatnim był mniejszy – wyniósł 0,381 (w przypadku edukacji – 0,962).

Pod względem wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy wyodrębniono, korzystając ze średniej arytmetycznej oraz odchylenia standardowego, 4 grupy powiatów pod względem poziomów wartości miernika – tabl. IV.3.

Tabl. IV.3. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,577; 0,725]	1. m. Wrocław 2. m. Jelenia Góra 3. m. Legnica 4. wrocławski 5. jeleniogórski	(0,490; 0,577]	6. trzebnicki 7. zgorzelecki 8. lubiński 9. milicki 10. oleśnicki 11. świdnicki	(0,403; 0,490]	12. lubański 13. bolesławiecki 14. jaworski 15. kłodzki 16. strzeliński 17. średzki 18. głogowski 19. oławski 20. ząbkowicki 21. dzierżoniowski 22. wałbrzyski 23. polkowicki 24. legnicki	[0,345; 0,403]	25. złotoryjski 26. wołowski 27. górowski 28. kamienno-górski 29. lwówecki

Do grupy o wysokich wartościach miernika zostały zaklasyfikowane 3 miasta na prawach powiatu oraz powiat wrocławski i jeleniogórski. Na wysoką wartość miernika rozwoju m. Wrocławia, m. Legnicy i m. Jeleniej Góry wpływ miał przede wszystkim miejski charakter powiatów – niskie odsetki osób pracujących w rolnictwie oraz wysoki poziom zatrudnienia. Na otrzymaną wysoką lokatę powiatu wrocławskiego pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy wpływ miał bardzo wysoki (0,970) poziom miernika w zakresie przedsiębiorczości plasujący powiat wrocławski na 3 miejscu oraz w zakresie aktywności ekonomicznej – bezrobocia (0,801), pod względem którym powiat ten zajmował 1 miejsce w rankingu.

Powiaty o niższych wartościach miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy, tj.: lwówecki, kamiennogórski i górowski odznaczały się m.in. wysoką stopą bezrobocia (zarówno ogółem jak i grupy osób z wykształceniem wyższym) oraz bardzo niskimi wartościami wskaźników charakteryzujących poziom zatrudnienia.

Pod względem wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy powiaty województwa dolnośląskiego charakteryzowały się znacznie mniejszym zróżnicowaniem niż w przypadku mierników cząstkowych – wybranych zakresów rynku pracy. Największe dysproporcje między powiatami wystąpiły w przypadku mierników w zakresie przedsiębiorczości, sektorowości rynku pracy oraz aktywności zawodowej – bezrobotnych.

W celu uwypuklenia różnic w specjalizacji (zróżnicowaniu) kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy według wyróżnionych czterech zakresów (aktywność ekonomiczna ludności – pracujący, aktywność ekonomiczna – bezrobotni, sektorowość rynku pracy oraz przedsiębiorczość) obliczono dla każdego powiatu współczynnik zmienności odpowiednich dystansów od powiatu plasującego się na pierwszym miejscu.

Największym stopniem zróżnicowania (specjalizacją) rynku pracy w zależności od wymienionych zakresów odznaczały się powiaty: m. Wrocław, m. Jelenia Góra, zgorzelecki i wrocławski, dla których współczynniki zmienności były wyższe niż 100%.

Rozwój każdego zakresu w obszarze rynku pracy kształtował się na porównywalnym poziomie w przypadku powiatu oławskiego (współczynnik zmienności 10,3%).

Konsekwencją znacznego zróżnicowania (specjalizacji) rynku pracy według wyróżnionych czterech zakresów była niewielka zgodność uporządkowań powiatów.

Aż dla 11 powiatów różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła więcej niż 20 miejsc. Największa dysproporcja w zajmowanych lokatach według wartości mierników rozwoju poszczególnych zakresów rynku pracy wystąpiła w przypadku powiatu strzelińskiego (2 lokata pod względem przedsiębiorczości, 8 – bezrobotnych, ale 29 – sektorowości rynku pracy i 24 – pod względem aktywności ekonomicznej – pracujący) oraz zgorzeleckiego (2 lokata pod względem aktywności ekonomicznej – bezrobotni, 5 – sektorowości rynku pracy, ale 29 – przedsiębiorczości).

Zdrowie

W przekroju powiatowym o zdrowotności społeczeństwa na podstawie danych spisowych świadczyć może długość życia opisana odsetkiem osób w wieku 80 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności oraz stan zdrowia, opisany liczbą osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy (renty inwalidzkiej).

Na każde 1000 ludności przypadało w województwie 19 osób w wieku 80 lat i więcej, w tym najwięcej w powiecie lwóweckim – 23 osoby oraz najmniej – 11 osób w lubińskim. Wskaźnikami powyżej 20 osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności charakteryzowały się oprócz lwóweckiego powiaty: ząbkowicki, milicki, m. Wrocław oraz m. Jelenia Góra. Powiat m. Legnica, w przeciwieństwie do pozostałych miast na prawach powiatu, wyróżniał się niską wartością tego wskaźnika – 16 osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności, czyli o 5 osób mniej niż we Wrocławiu i w Jeleniej Górze. Także dysproporcja w wartości wskaźnika długości życia między m. Legnicą (plasującym się na 25 miejscu) a sąsiadującym powiatem legnickim (6 miejsce) była znacznie większa niż w przypadku Wrocławia i Jeleniej Góry a powiatem wrocławskim i jeleniogórskim.

Pod względem kolejnego wskaźnika świadczącego o zdrowotności społeczeństwa – liczby osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy (z renty inwalidzkiej) na 1000 ludności powiaty odznaczały się większym zróżnicowaniem (21,2%) niż pod względem wskaźnika świadczącego o długości życia (15,6%). Najwięcej osób utrzymujących się z renty inwalidzkiej w porównaniu do liczby ludności przypadało na powiat górowski i wałbrzyski (odpowiednio 151 i 150 osób na 1000 ludności). W 14 powiatach na 1000 ludności przypadało poniżej 100 osób utrzymujących się z renty inwalidzkiej, w tym najmniej w zgorzeleckim i m. Wrocławiu (odpowiednio 67 i 68 osób). Zatem w powiecie zgorzeleckim średnio co piętnasta osoba utrzymywała się z renty z tytułu niezdolności do pracy (z renty inwalidzkiej), natomiast w górowskim – co siódma.

Pozostałe miasta na prawach powiatu odznaczały się znacznie wyższymi wartościami tego wskaźnika niż Wrocław, Legnica – o 13 osób więcej i Jelenia Góra – o 38 osób więcej.

Na miejscu pierwszym pod względem wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia, obliczonego na podstawie wymienionych cech, plasował się Wrocław (0,951). Pozostałe miasta na prawach powiatu zajmowały dalsze miejsca, m. Jelenia Góra – 10 (z wartością miernika równą 0,728), a m. Legnica – 15 (0,657). Natomiast drugie miejsce w rankingu powiatów przypadło powiatowi legnickiemu (0,840), a ostatnie miejsce – wałbrzyskiemu z wartością równą 0,351, stanowiącą 54,2% wartości średniej arytmetycznej miernika.

W tabl. IV.4. przedstawiono wyodrębnione cztery grupy poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia.

Tabl. IV.4. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,790; 0,951]	1. m. Wrocław 2. legnicki 3. wołowski 4. lubański	(0,648; 0,790]	5. wrocławski 6. milicki 7. trzebnicki 8. zgorzelecki 9. dzierżoniowski 10. m. Jelenia Góra 11. strzeliński 12. oławski 13. lwówecki 14. średzki 15. m. Legnica 16. jaworski 17. oleśnicki	(0,506; 0,648]	18. jeleniogórski 19. kamiennogórski 20. ząbkowicki 21. złotoryjski 22. świdnicki 23. kłodzki	[0,351; 0,506]	24. bolesławiecki 25. polkowicki 26. głogowski 27. lubiński 28. górowski 29. wałbrzyski

Oprócz m. Wrocławia do grupy I o wysokim poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia zostały zaklasyfikowane powiaty: legnicki, wołowski i lubański. Wysoka pozycja m. Wrocławia (a także powiatu legnickiego) wynikała z wysokich not zarówno pod względem wskaźnika długości życia, jak i stanu zdrowia. Wymienione w I grupie powiaty wołowski i lubański wyróżniały się szczególnie pod względem wskaźnika stanu zdrowia – liczbą osób utrzymujących się renty z tytułu niezdolności do pracy w porównaniu do liczby ludności.

Grupa IV – bardzo niski poziom miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia obejmowała 6 powiatów: wałbrzyski, górowski, lubiński, głogowski, polkowicki i bolesławiecki. Powiaty te plasowały się na ostatnich pozycjach pod względem wskaźnika stanu zdrowia (górowski, wałbrzyski) albo wskaźnika długości życia (lubiński, głogowski, polkowicki i bolesławiecki).

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, iż w każdym z dwóch wymienionych zakresów w obszarze zdrowia lokaty powiatów kształtowały się odmiennie.

Dla 7 powiatów różnica między najwyższą a najniższą lokatą wyniosła więcej niż 20 miejsc. Największa dysproporcja w zajmowanych lokatach według wartości cząstkowych mierników rozwoju poszczególnych zakresów zdrowia wystąpiła w przypadku powiatu ząbkowickiego (2 lokata pod względem długości życia i 27 – stanu zdrowia), lwóweckiego (1 lokata pod względem długości życia i 25 – stanu zdrowia), lubińskiego (29 lokata pod względem długości życia i 5 – stanu zdrowia) oraz zgorzeleckiego (24 lokata pod względem długości życia i 1 – stanu zdrowia).

Żaden powiat nie plasował się na takich samych lokatach pod względem długości życia i stanu zdrowia. Najmniejsza dysproporcja (zróżnicowanie) w zajmowanych lokatach według wartości mierników rozwoju poszczególnych zakresów w obszarze zdrowia wystąpiła

w 7 powiatach: kamiennogórskim, legnickim, trzebnickim, lubańskim, świdnickim, złotoryjskim i w m. Wrocławiu, dla których różnica między lokatami wynosiła 1 lub 2 miejsca.

Konsekwencją odmiennego uporządkowania powiatów według wyróżnionych zakresów miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia były również odmienne grupy powiatów wyodrębnione na podstawie wartości cząstkowych mierników. W grupie powiatów o wysokim poziomie miernika w zakresie długości życia znalazły się dwa powiaty, mianowicie lwówecki i ząbkowicki, natomiast w zakresie stanu zdrowia trzy powiaty – zgorzelecki, m. Wrocław oraz oławski. Do grupy o bardzo niskim poziomie miernika w zakresie długości życia zostały zaklasyfikowane powiaty: bolesławiecki, polkowicki, głogowski i lubiński, natomiast w zakresie stanu zdrowia – kłodzki, ząbkowicki, wałbrzyski i górowski.

Potencjał demograficzny

Podobnie jak dla województw, również i w przekroju powiatowym potencjał demograficzny w świetle danych spisu 2002 r. przedstawiony został za pomocą wybranych wskaźników demograficznych charakteryzujących stan i strukturę ludności, reprodukcję oraz migracje.

Ze względu na brak odpowiednich danych ze spisu nie uwzględniono takich cech jak udział małżeństw z wykształceniem wyższym co najmniej jednego z małżonków w ogólnej liczbie małżeństw z dziećmi w gospodarstwach domowych oraz udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności przybyłej.

W 2002 roku pod względem stopnia urbanizacji zróżnicowanie powiatów województwa dolnośląskiego kształtowało się na poziomie 36,6%. Najbardziej zurbanizowanymi były powiaty: wałbrzyski (89,6% ludności miejskiej), dzierżoniowski (81,6%), głogowski (80,0%) i lubiński (79,5%). W powiatach tych odsetki ludności miejskiej przekraczały przeciętny poziom dla województwa wynoszący 71,4%, a w pozostałych dwudziestu powiatach nie osiągały 70%, przy czym w 10 ludność miejska stanowiła mniej niż 50%. Najmniej zurbanizowanym był powiat wrocławski (16,6% ludności miejskiej) oraz średzki (18,1%).

Znacznie mniejszym zróżnicowaniem niż stopień urbanizacji charakteryzowały się powiaty pod względem udziału dzieci (tj. osób w wieku 0-14 lat) w ogólnej liczbie ludności oraz pod względem obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym.

Odsetek dzieci w ogólnej liczbie ludności kształtował się w powiatach od 13,1% do 21,2%. Najniższe wartości wystąpiły w miastach na prawach powiatu: Wrocławiu (13,1%), Legnicy (16,4%) oraz Jeleniej Górze (14,1%). Najbardziej młodym społeczeństwem charakteryzowały się powiaty: górowski, polkowicki i milicki, w których na 100 osób przypadało ok. 20 dzieci.

Na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało od 15 osób w wieku poprodukcyjnym w powiecie głogowskim do 28 osób w wałbrzyskim i w dzierżoniowskim, przy przeciętnej wartości w województwie wynoszącej 24 osoby. Natomiast w miastach na prawach

powiatu obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym wynosiło odpowiednio: w Jeleniej Górze - 27,1%, w Legnicy- 21,8% i we Wrocławiu – 26,5%.

Najwyższy poziom płodności kobiet według danych spisowych wystąpił w powiecie górowskim – ok. 139 dzieci w wieku 0-2 lata na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat, a najniższy – w m. Wrocławiu – 80 dzieci. Mniej niż 100 dzieci na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat przypadało w 6 powiatach, tj. oprócz miast na prawach powiatu, w wałbrzyskim, kłodzkim i dzierżoniowskim.

Największą ruchliwością ludności odznaczał się powiat polkowicki, dla którego obrót migracji wewnętrznych wynosił 266 osób na 1000 ludności, natomiast najmniejszą wałbrzyski – ok. 139 migrantów na 1000 ludności oraz m. Wrocław i m. Legnica – odpowiednio 159 i 156 migrantów (przybywających i wyjeżdżających z miejsca zamieszkania).

Saldo migracji międzypowiatowych w latach 1989-2002 w przeliczeniu na liczbę mieszkańców kształtowało się w poszczególnych powiatach odmiennie. Nadwyżka imigrantów nad emigrantami wystąpiła w 6 powiatach: wrocławskim, m. Wrocławiu, trzebnickim, jeleniogórskim, m. Legnicy oraz oławskim, a w pozostałych 23 powiatach saldo migracji międzypowiatowych było ujemne. Szczególnie wyróżnić można powiat wrocławski (66 osób nadwyżki imigrantów nad emigrantami na 1000 ludności) oraz powiat m. Wrocław (38 osób nadwyżki imigrantów nad emigrantami na 1000 ludności).

Najwyższy ubytek migracyjny w przeliczeniu na liczbę ludności wystąpił w powiecie kamiennogórskim – na 1000 ludności przypadało średnio 80 osób, które wymeldowały się ze stałego miejsca zamieszkania do innego powiatu oraz 29 osób (z innego powiatu), które zameldowały na stałe (51 osób nadwyżki emigrantów nad imigrantami na 1000 ludności). We wspomnianym wcześniej, powiecie wrocławskim – na każdy 1000 ludności wymeldowało się ze stałego miejsca zamieszkania do innego powiatu ok. 139 osób oraz 72 osoby zameldowały na stałe z innego powiatu.

W porównaniu do liczby ludności najwięcej emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy było z powiatu dzierżoniowskiego (44 emigrantów na 1000 ludności) oraz powiatów przygranicznych, takich jak: ząbkowicki, jeleniogórski (po 29 emigrantów) i kłodzki (27 emigrantów). Najmniej emigrantów zagranicznych stwierdzono w powiecie milickim i górowskim.

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego, obliczony dla poszczególnych powiatów na podstawie przedstawionych cech (patrz tablica IV.1. – finalny zestaw wskaźników diagnostycznych) przyjmował wartości największe w powiatach polkowickim (0,720) oraz górowskim (0,689) i milickim (0,688). Na ostatnich miejscach plasowały się natomiast m. Jelenia Góra i m. Wrocław (z wartością miernika równą 0,318), czyli powiaty, które pod względem omawianych wcześniej obszarów kapitału ludzkiego (edukacji i rynku pracy) zajmowały pierwsze miejsca.

Trzeciemu miastu na prawach powiatu – Legnicy – przypadła 19 lokata przy mierniku równym 0,473.

W poniższej tabeli przedstawiono wyodrębnione grupy poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego.

Tabl. IV.5. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,607; 0,720]	1. polkowicki 2. górowski 3. milicki 4. wrocławski 5. trzebnicki	(0,498; 0,607]	6. oleśnicki 7. oławski 8. głogowski 9. jaworski 10. lubański 11. bolesławiecki 12. średzki 13. strzeliński 14. lubiński 15. legnicki 16. lwówecki	(0,389; 0,498]	17. kamienno-górski 18. zgorzelecki 19. m. Legnica 20. złotoryjski 21. jeleniogórski 22. świdnicki 23. wołowski 24. ząbkowicki	[0,318; 0,389]	25. wałbrzyski 26. dzierżonio-wski 27. kłodzki 28. m. Wrocław 29. m. Jelenia Góra

Grupa powiatów o wysokim poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego obejmowała 5 jednostek, tj.: powiat polkowicki, górowski, milicki, wrocławski i trzebnicki. Do grupy o bardzo niskim poziomie miernika w obszarze potencjału demograficznego zostało zaklasyfikowanych 5 powiatów: m. Jelenia Góra, m. Wrocław, kłodzki, dzierżoniowski i wałbrzyski. Powiaty te charakteryzowały się szczególnie niskimi notami w zakresie reprodukcji ludności.

Na podstawie wartości cząstkowych mierników rozwoju można stwierdzić znaczne zróżnicowanie potencjału demograficznego według wyróżnionych 3 zakresów (stanu i struktury ludności, reprodukcji i migracji), konsekwencją którego była niewielka zgodność uporządkowań powiatów. Aż dla 16 powiatów różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 10 i więcej miejsc.

Największa dysproporcja w zajmowanych lokatach według wartości cząstkowych mierników rozwoju poszczególnych zakresów potencjału demograficznego wystąpiła w przypadku powiatu głogowskiego (1 lokata pod względem stanu i struktury ludności, ale 16 – reprodukcji i 25 – migracji). Wymienić można także powiaty m. Wrocław (24 lokata pod względem stanu i struktury ludności, 29 – reprodukcji, ale 6 – migracji) oraz strzeliński (29 lokata pod względem stanu i struktury ludności, ale 6 – reprodukcji i 9 – migracji).

Spójność społeczna i terytorialna

Do analizy poziomu spójności społecznej i terytorialnej poszczególnych powiatów zastosowano wybrane wskaźniki charakteryzujące następujące zakresy: osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (długotrwale bezrobotni, bezrobotni bez kwalifikacji oraz osoby, które ukończyły 55 rok życia), osoby niepełnosprawne, osoby

zagrożone ubóstwem (z powodu złych warunków mieszkaniowych, wielodzietności, niskiego dochodu) oraz zróżnicowanie terytorialne i dystans między wsią a miastem (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. IV.1).

Według danych spisu w 2002 roku stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej wynosiła dla województwa dolnośląskiego 12,0%; w powiatach kształtowała się na poziomie od 8,5% (powiat wrocławski) do 16,5% (powiat dzierżoniowski).

Na 100 bezrobotnych przypadało 25 bezrobotnych pozostających pracy powyżej 24 miesięcy, w tym najmniej – 17 osób w m. Wrocławiu oraz po ok. 20 osób w powiecie trzebnickim i wrocławskim. Natomiast w takich powiatach jak: górowski, lubański, lwówecki, złotoryjski, głogowski przypadało na 100 bezrobotnych ponad 30 bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 2 lata.

Wśród ogółu bezrobotnych osoby z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego stanowiły 21,2%, w tym najmniej w powiecie głogowskim (15,9%), a najwięcej w powiecie średzkim (27,2%).

Na 1000 ludności w województwie dolnośląskim przypadało według danych spisowych ok. 150 osób niepełnosprawnych. Najwięcej osób niepełnosprawnych w stosunku do liczby ludności było w powiecie wałbrzyskim, w którym średnio co piąta osoba była niepełnosprawna, a najmniej – w powiecie oławskim – średnio co dziewiąta osoba była niepełnosprawna.

Pojęcie „złe warunki mieszkaniowe" opisywały takie wskaźniki jak: liczba mieszkańców schronisk dla bezdomnych i noclegowni oraz osób mieszkających w pomieszczeniach nie będących mieszkaniami na 100 tys. ludności, udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań zamieszkanych, udział ludności w mieszkaniach, w których na izbę przypada 3 i więcej osób oraz udział ludności w mieszkaniach, w których przypada poniżej 7 m^2 na osobę. Szczególnie warto wyróżnić cechę określającą jaki jest udział zamieszkanych mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań zamieszkanych, pod względem której powiaty województwa dolnośląskiego charakteryzowały się znacznym zróżnicowaniem. Według danych spisu średnio w województwie dolnośląskim 13,1% zamieszkanych mieszkań było bez łazienki, przy czym najlepiej przedstawiały się warunki mieszkaniowe, mierzone tym wskaźnikiem, w powiecie głogowskim (wskaźnik - 3,6%) oraz lubińskim (4,2%). W trzech powiatach: wałbrzyskim, kamiennogórskim i lubańskim ponad 20% zamieszkanych mieszkań było bez łazienki (odpowiednie udziały: 25,3%, 22,6% i 20,9%).

Jedną z przyczyn zagrożenia ubóstwem może być wielodzietność i brak środków finansowych. Z danych spisu wynika, że na 1000 ludności przypadało 50 osób, dla których głównych źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych lub pomocy społecznej), w tym najmniej w powiecie m. Wrocław (21 osób), a najwięcej w powiecie lubińskim (82 osoby).

W niniejszym opracowaniu poziom zróżnicowania terytorialnego (wewnątrzpowiatowego) opisano współczynnikami zmienności dla: wskaźnika zatrudnienia, stopy bezrobocia, odsetka osób z wykształceniem wyższym oraz liczby osób niepełno-

sprawnych na 1000 ludności. Do opisania dystansu wsi do miasta wybrano m.in różnice takich wskaźników jak: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności na wsi i w miastach, udział rodzin posiadających 4 i więcej dzieci na utrzymaniu w wieku 24 lat w ogólnej liczbie rodzin na wsi i w miastach oraz liczbę osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy na 100 osób w wieku produkcyjnym na wsi i w miastach (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabela IV.1).

Największe zróżnicowanie terytorialne – dysproporcje wewnątrzpowiatowe (największe współczynniki zmienności) wystąpiły w przypadku takiej cechy jak udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności – od 20,6% (powiat milicki) do 50,4% (powiat bolesławiecki). Natomiast najmniejsze dysproporcje wewnątrzpowiatowe (najmniejsze współczynniki zmienności) wystąpiły dla wskaźnika zatrudnienia – od 1,5% (milicki) do 11,8% (kłodzki).

W województwie dolnośląskim na 1000 osób mieszkających na wsi przypadało 40 osób z wykształceniem wyższym, podczas gdy w miastach – 124 osoby, czyli przeszło trzykrotnie więcej. Największa dysproporcja w odsetkach osób z wykształceniem wyższym między wsią a miastem wystąpiła w powiecie bolesławieckim, w którym wskaźnik w miastach był o 9,2 pkt proc. wyższy niż na wsi (12,9% w miastach i 3,7% na wsi) i w powiecie oleśnickim – różnica 7,8 pkt proc. (w miastach 11,1% i 3,3% na wsi). Oprócz wymienionych dwóch powiatów jeszcze w kolejnych 9 jednostkach różnica udziałów osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności na wsi i w miastach była większa niż 5 punktów procentowych.

Najmniejsza dysproporcja między wsią a miastem w odsetkach osób z wykształceniem wyższym wyniosła 2,4 pkt proc. w powiecie lubińskim – na wsi 4,4%, a w miastach 6,9%. Wyróżnić tu można również powiat wrocławski, w którym na 1000 osób mieszkających na wsi przypadało 68 osób z wykształceniem wyższym (czyli porównywalna wielkość do wsi w powiecie lubińskim), natomiast w miastach 99 osób (różnica 3 pkt proc.).

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej liczony dla poszczególnych powiatów w 2002 roku przyjmował wartości od 0,367 do 0,838; zróżnicowanie powiatów było nieznacznie większe niż pod względem miernika w obszarze rynku pracy – współczynnik zmienności wynosił tylko 19,1%. Miejsce pierwsze w rankingu powiatów przypadło m. Wrocław, a ostatnie – powiatowi kłodzkiemu. Wysoka pozycja m. Wrocławia była wynikiem wysokich not w każdym zakresie w obszarze spójności społecznej i terytorialnej, a niskie wartości miernika rozwoju dla powiatu kłodzkiego były wynikiem niskich not również w każdym z zakresów. Spośród pozostałych miast na prawach powiatu najmniejszy dystans (najmniejsze opóźnienie rozwoju kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej) do prowadzącego w rankingu m. Wrocławia miało m. Jelenia Góra (2 lokata; różnica wartości miernika stanowiła 10,2%). M. Legnica plasowało się na 3 miejscu - dystans do m. Wrocławia stanowił 15,0% wartości miernika.

W wyniku klasyfikacji powiatów według miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej wyodrębniono cztery grupy poziomu wartości mierników – tabl. IV.6.

Tabl. IV.6. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej

	I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom
Przedział wartości miernika	(0,639; 0,838]	(0,537; 0,639]		(0,434; 0,537]		[0,367; 0,434]	
	1. m. Wrocław 2. m. Jelenia Góra 3. m. Legnica		4. milicki 5. wrocławski 6. trzebnicki 7. lubiński 8. bolesławiecki 9. oławski 10. kamienno-górski 11. średzki 12. głogowski 13. oleśnicki		14. strzeliński 15. ząbkowicki 16. wołowski 17. jeleniogórski 18. górowski 19. wałbrzyski 20. świdnicki 21. legnicki 22. dzierżoniowski 23. lwówecki 24. zgorzelecki 25. lubański 26. jaworski 27. polkowicki		28. złotoryjski 29. kłodzki

Do grupy o wysokim poziomie wartości miernika zostały zaklasyfikowane tylko miasta na prawach powiatu. Podobnie jak w przypadku omawianych wcześniej obszarów kapitału ludzkiego, również i w przypadku miernika w obszarze spójności społecznej i terytorialnej najbardziej liczne były grupy powiatów o średnich i niskich wartościach miernika (łącznie 24 jednostek). Wyróżnić tu można powiat milicki i wrocławski (średni poziom wartości miernika). Wysoka pozycja powiatu milickiego (4 lokata) w rankingu wynikała z dobrych not w zakresie zróżnicowania terytorialnego (wewnątrzpowiatowego), w zakresie wskaźnika określającego natężenie osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy oraz osób zagrożonych ubóstwem, natomiast wrocławskiego – szczególnie dobrych wyników w zakresie natężenia osób niepełnosprawnych, zróżnicowania między wsią a miastem oraz w zakresie wskaźnika charakteryzującego natężenie osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy.

W grupie powiatów o bardzo niskich wartościach miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej znalazły się tylko 2 powiaty, mianowicie złotoryjski i kłodzki, które odznaczały się bardzo niskimi notami w każdym zakresie w obszarze spójności społecznej i terytorialnej.

Pod względem każdego z wymienionych w niniejszym opracowaniu zakresów w obszarze spójności społecznej i terytorialnej lokaty powiatów kształtowały się odmiennie, inne były również pod względem wartości cząstkowych mierników, grupy powiatów. Konsekwencją zróżnicowania (specjalizacji) rozwoju spójności społecznej według wyróżnionych zakresów była umiarkowana zgodność uporządkowań powiatów.

Największa dysproporcja w zajmowanych lokatach według wartości mierników poszczególnych zakresów spójności społecznej i terytorialnej (i największe odchylenie przeciętne lokat) wystąpiła w przypadku powiatu wołowskiego (3 lokata pod względem miernika w zakresie zagrożenia ubóstwem, ale 29 – w zakresie dystansu wsi do miasta). Łącznie dla 10 jednostek różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 20 i więcej miejsc. Najmniejszą dysproporcją w zajmowanych lokatach według zakresów miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej charakteryzowały się wymienione już wcześniej m. Wrocław i powiat kłodzki.

Najbardziej zróżnicowane były powiaty pod względem miernika z zakresu zróżnicowania terytorialnego oraz dystansu wsi do miasta, najmniej – pod względem miernika z zakresu zagrożenia ubóstwem.

3. Ogólny miernik kapitału ludzkiego w powiatach województwa dolnośląskiego

Podobnie jak w przypadku województw, kapitał ludzki w przekroju powiatowym został scharakteryzowany za pomocą wybranych wskaźników diagnostycznych opisujących poziom edukacji, rynek pracy, zdrowie, potencjał demograficzny oraz spójność społeczną i terytorialną. Ogólny miernik kapitału ludzkiego został policzony jako średnia arytmetyczna mierników wymienionych 5 obszarów.

W momencie spisu 2002 miernik kapitału ludzkiego przyjmował wartości od 0,359 do 0,766 (zmienność na poziomie 16,9%).

Na pierwszych miejscach pod względem wartości miernika kapitału ludzkiego plasowały się miasta na prawach powiatu: Wrocław, Jelenia Góra i Legnica. Spośród pozostałych powiatów najlepsze wyniki osiągnął powiat milicki (4 lokata z wartością miernika równą 0,558).

Warto tu zwrócić uwagę na fakt, iż w analizowanym roku wystąpiła większa dysproporcja między powiatem wrocławskim a Wrocławiem (różnica 0,215) niż między powiatem legnickim a m. Legnicą (0,140) czy między jeleniogórskim a Jelenią Górą (0,180).

Najniższe noty uzyskał powiat wałbrzyski (0,359), którego miernik rozwoju kapitału ludzkiego musiałby ulec prawie dwukrotnemu zwiększeniu, aby pokonać dystans dzielący ten powiat od pierwszego w rankingu – m. Wrocławia i półtorakrotnemu – aby osiągnąć poziom porównywalny z powiatem milickim.

W oparciu o klasyczne parametry statystyczne, średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe dokonano klasyfikacji powiatów według mierników wyodrębniając cztery grupy powiatów odznaczających zbliżonym poziomem wartości miernika: bardzo niski poziom, niski, średni oraz wysoki – tabl. IV.7.

Tabl. IV.7. Powiaty województwa dolnośląskiego według ogólnego miernika kapitału ludzkiego

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
Przedział wartości miernika (0,568; 0,766]	1. m. Wrocław 2. m. Jelenia Góra 3. m. Legnica	(0,486; 0,568]	4. milicki 5. wrocławski 6. trzebnicki 7. oławski 8. oleśnicki 9. lubiński 10. głogowski 11. lubański	(0,404; 0,486]	12.wołowski 13. strzeliński 14. zgorzelecki 15. bolesławiecki 16. jeleniogórski 17. legnicki 18. średzki 19. jaworski 20. świdnicki 21. kamienno-górski 22. polkowicki 23. lwówecki 24. ząbkowicki 25. dzierżoniowski	[0,359; 0,404]	26. górowski 27. złotoryjski 28. kłodzki 29. wałbrzyski

Cechą charakterystyczną otrzymanej klasyfikacji, podobnie jak w przypadku analizowanych wcześniej województw, był bardzo nierównomierny rozkład liczby powiatów. Grupa I – wysokie wartości miary syntetycznej obejmowała tylko 3 powiaty, mianowicie m. Wrocław, m. Jelenią Górę i m. Legnicę. Przewaga m. Wrocławia w stosunku do pozostałych powiatów i osiągnięcie wysokich not wynikała głównie z wysokich wartości miernika kapitału ludzkiego i zajmowanie 1 lokaty w obszarze edukacji, rynku pracy, zdrowia oraz spójności społecznej i terytorialnej.

Najbardziej liczne były grupy II i III, do których zostały zaklasyfikowane powiaty o średnich i niskich wartościach miernika (odpowiednio 8 i 14 jednostek). W grupach tych, rozwój miernika poszczególnych obszarów kapitału ludzkiego kształtował się różnorodnie. I tak na przykład, powiaty milicki, wrocławski i trzebnicki charakteryzowały się wysokim poziomem miernika w obszarze potencjału demograficznego oraz niskim w obszarze edukacji, natomiast lubiński i głogowski – wysokim poziomem miernika w obszarze edukacji oraz bardzo niskim w obszarze zdrowia.

Do grupy o bardzo niskim poziomie kapitału ludzkiego zostały zaliczone 4 powiaty: górowski, kłodzki, złotoryjski i wałbrzyski. Powiat wałbrzyski, zajmujący ostatnią lokatę, odznaczał się m.in. bardzo niskim poziomem kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia i potencjału demograficznego oraz niskim poziomem miernika w pozostałych 3 obszarach.

4. Zróżnicowanie ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych

Analogicznie do województw, również dla każdego powiatu obliczono dodatkowo współczynnik zmienności odpowiednich dystansów do powiatu zajmującego pierwszą lokatę, tak aby określić stopień zróżnicowania (specjalizację) struktury ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych 5 obszarów badawczych.

Na podstawie wartości mierników rozwoju można stwierdzić, iż w przypadku powiatów województwa dolnośląskiego wystąpiło większe zróżnicowanie (specjalizacja) kapitału ludzkiego według poszczególnych obszarów niż w przypadku województw.

Największym stopniem zróżnicowania (specjalizacją) kapitału ludzkiego odznaczało się m. Wrocław (współczynnik zmienności 200%), dla którego mierniki kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, rynku pracy, spójności społecznej i terytorialnej oraz zdrowia przyjmowały wartości największe podczas gdy w obszarze potencjału demograficznego – bardzo niskie (dające przedostatnią pozycję w rankingu).

Łącznie dla 24 powiatów współczynnik zmienności odpowiednich dystansów wartości mierników rozwoju według badanych obszarów przyjmował wartości powyżej 50%, w tym dla 4 jednostek powyżej 80%, tj. dla m. Wrocławia, dla powiatu wrocławskiego oraz trzebnickiego i milickiego.

W przypadku ogólnego miernika kapitału ludzkiego dla powiatu wrocławskiego dystans do wartości największej wyniósł 0,215 (w tym, m.in. dystans 0,844 dla edukacji, 0,126 dla rynku pracy, 0,238 dla spójności społecznej i terytorialnej oraz 0,088 dla potencjału demograficznego). Spośród analizowanych obszarów badawczych charakteryzujących kapitał ludzki, edukacja była zatem najsłabszą stroną dla powiatu wrocławskiego, a potencjał demograficzny i rynek pracy najmocniejszą stroną.

Najmniejsza zmienność rozwoju kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów wystąpiła w powiatach: głogowskim, wałbrzyskim oraz kłodzkim, plasujących się w klasyfikacji ogólnej na jednych z ostatnich pozycji. I tak, np. współczynnik zmienności odpowiednich dystansów do jednostki zajmującej pierwszą lokatę wyniósł dla powiatu głogowskiego 39,0%.

Konsekwencją znacznego zróżnicowania (specjalizacji) rozwoju kapitału ludzkiego według wyróżnionych 5 obszarów była niewielka zgodność uporządkowań powiatów. Najbardziej różniły się uporządkowania pod względem mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji oraz w obszarze potencjału demograficznego, podobnie jak w przypadku uporządkowań województw.

Nie było powiatu, który zajmowałby zbliżoną lokatę pod względem wyróżnionych mierników kapitału ludzkiego w każdym z 5 badanych obszarów. Różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła od 2 do 27 miejsc; przeciętne odchylenie lokat przyjmowało wartości od 2,0 do 8,6 lokaty. Dla 24 powiatów wspomniana różnica lokat wynosiła 10 i więcej miejsc. Największa dysproporcja w zajmowanych lokatach według wartości mierników kapitału ludzkiego wyróżnionych obszarów wystąpiła w przypadku m. Wrocławia (m.in. 1 lokata pod względem edukacji i rynku pracy, ale 28 – potencjału demograficznego) i m. Jeleniej Góry (m.in. 2 lokata pod względem edukacji, rynku pracy oraz spójności społecznej i terytorialnej, ale 29 – potencjału demograficznego).

Równie znaczna dysproporcja w zajmowanych lokatach wystąpiła w przypadku kolejnych trzech powiatów: górowskiego, legnickiego i polkowickiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 26 miejsc.

Najmniejszą różnicą pod względem zajmowanych lokat w poszczególnych obszarach kapitału ludzkiego wyróżniały się powiaty złotoryjski, trzebnicki oraz ząbkowicki – rozstęp zajmowanych lokat wynosił odpowiednio 8, 8 i 9 miejsc. Wymieniony powiat ząbkowicki odznaczał się m.in. takim samym – niskim – poziomem wartości miernika kapitału ludzkiego we wszystkich 5 obszarach.

5. Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, że zróżnicowanie powiatów pod względem ogólnego miernika kapitału ludzkiego liczonego na podstawie danych spisu z 2002 roku było wyższe niż w przypadku województw (zmienność wynosiła 16,9%, a dla województw 15,1%). Na pierwszych miejscach w rankingu powiatów plasowały się miasta na prawach powiatu: Wrocław, Jelenia Góra oraz Legnica, a na ostatnich powiaty – kłodzki, złotoryjski i wałbrzyski.

Ogólny miernik kapitału ludzkiego liczony był w oparciu o mierniki dla wyróżnionych 5 obszarów: edukacji, rynku pracy, zdrowia i potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i spójności terytorialnej. W każdym z wymienionych obszarów kapitału ludzkiego lokaty powiatów kształtowały się odmiennie, inne były również grupy powiatów według poziomu wartości miernika.

Stwierdzono m.in., że największe zróżnicowanie między powiatami występowało w przypadku miernika w obszarze edukacji (współczynnik zmienności równy 80,8%), a najmniejsze – w przypadku rynku pracy i spójności społecznej (zmienność na poziomie odpowiednio 17,8% oraz 19,1%).

Największym rozstępem miernika charakteryzował się obszar edukacji, dla którego skrajne powiaty w porządku wyznaczonym przez wartości odpowiedniego miernika były najbardziej oddalone od siebie. Dystans między skrajnymi powiatami wynosił 0,962.

Relatywnie niska wartość rozstępu wystąpiła w przypadku rynku pracy oraz spójności społecznej i terytorialnej; dystans między skrajnymi powiatami wynosił odpowiednio 0,381 i 0,402. Aby pokonać te dystanse i osiągnąć poziom porównywalny z plasującym się na miejscu pierwszym powiatem, mierniki rozwoju dla powiatu zajmującego ostatnią pozycję musiałby ulec zwiększeniu ponad dwukrotnie.

Zestawienie 2. LOKATY POWIATÓW I POZIOMY WARTOŚCI MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH w 2002 R

Wszyczególnienie	**KAPITAŁ LUDZKI**	Edukacja	Rynek pracy	Zdrowie	Potencjał demo-graficzny	Spójność społeczna i terytorialna
Bolesławiecki	15	10	13	24	11	8
Dzierżoniowski	25	25	21	9	26	22
Głogowski	10	5	18	26	8	12
Górowski	26	27	27	28	2	18
Jaworski	19	18	14	16	9	26
Jeleniogórski	16	16	5	18	21	17
Kamiennogórski	21	14	28	19	17	10
Kłodzki	28	17	15	23	27	29
Legnicki	17	28	24	2	15	21
Lubański	11	11	12	4	10	25
Lubiński	9	4	8	27	14	7
Lwówecki	23	22	29	13	16	23
Milicki	4	12	9	6	3	4
Oleśnicki	8	8	10	17	6	13
Oławski	7	6	19	12	7	9
Polkowicki	22	19	23	25	1	27
Strzeliński	13	24	16	11	13	14
Średzki	18	29	17	14	12	11
Świdnicki	20	7	11	22	22	20
Trzebnicki	6	13	6	7	5	6
Wałbrzyski	29	15	22	29	25	19
Wołowski	12	9	26	3	23	16
Wrocławski	5	20	4	5	4	5
Ząbkowicki	24	21	20	20	24	15
Zgorzelecki	14	23	7	8	18	24
Złotoryjski	27	26	25	21	20	28
m. Jelenia Góra	2	2	2	10	29	2
m. Legnica	3	3	3	15	19	3
m. Wrocław	1	1	1	1	28	1

Poziom wartości miernika

b. niski	niski	średni	wysoki

Wykres 26. OGÓLNY MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG POWIATÓW W 2002 R.

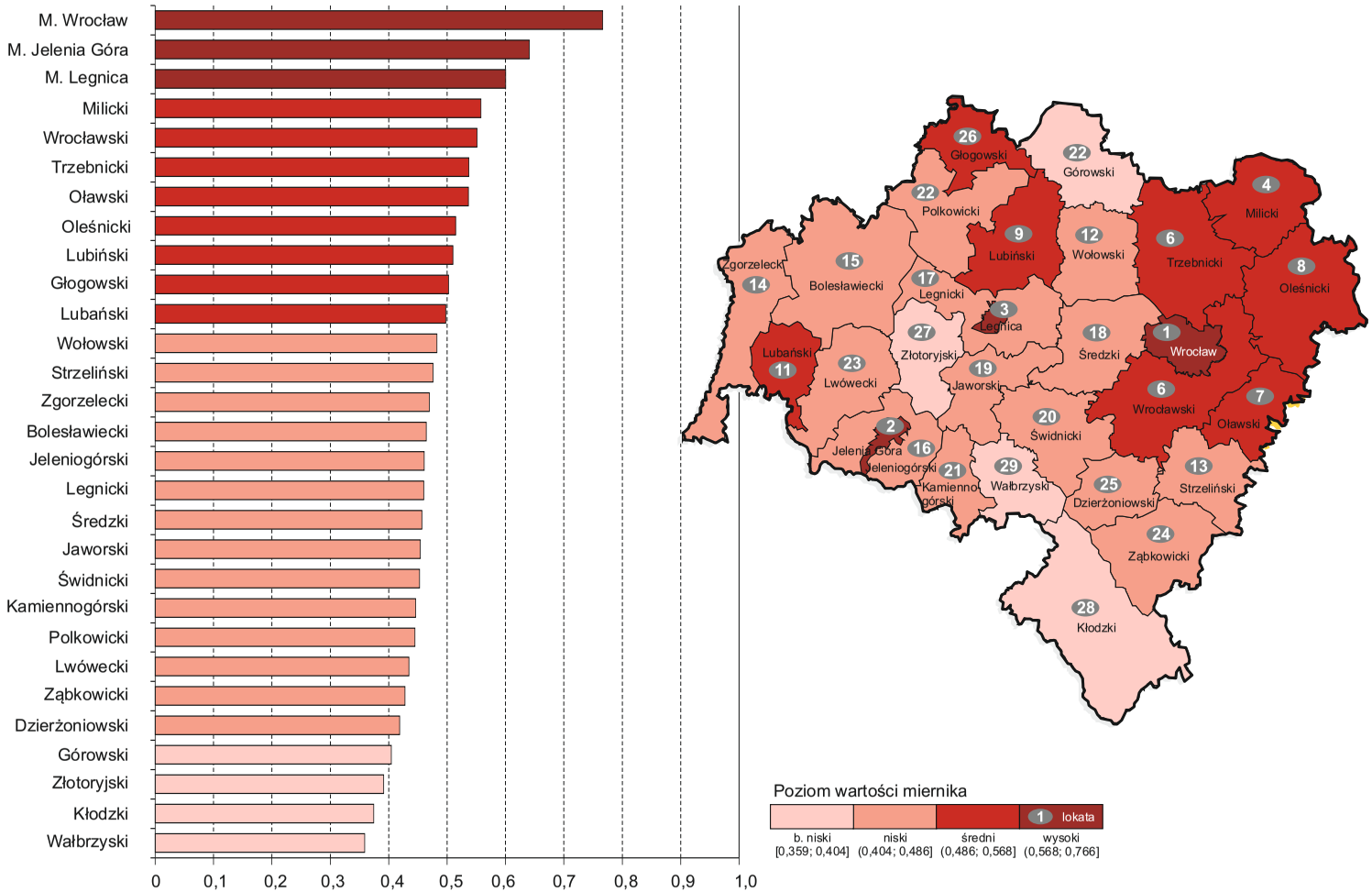

Wykres 27. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE EDUKACJI WEDŁUG POWIATÓW W 2002 R.

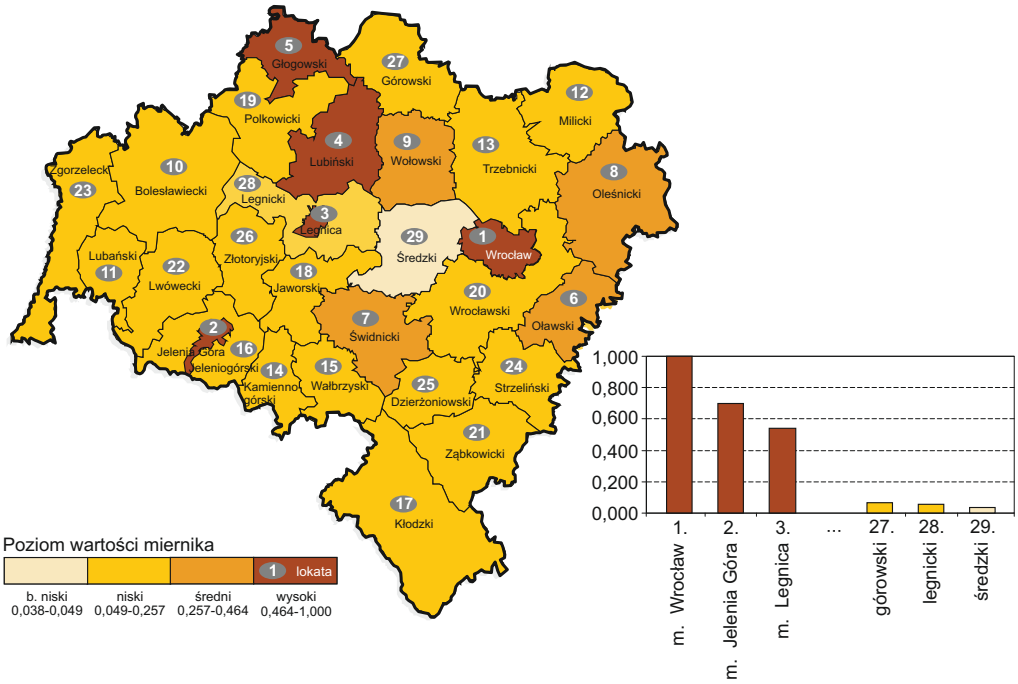

Wykres 28. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE RYNKU PRACY WEDŁUG POWIATÓW W 2002 R.

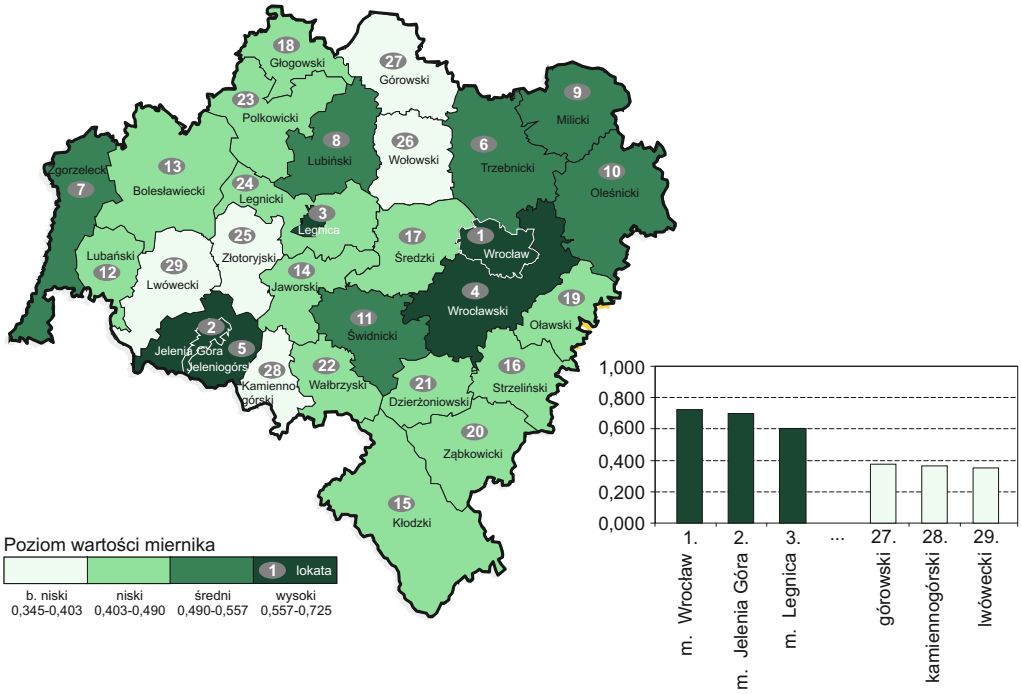

Wykres 29. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2002 R.

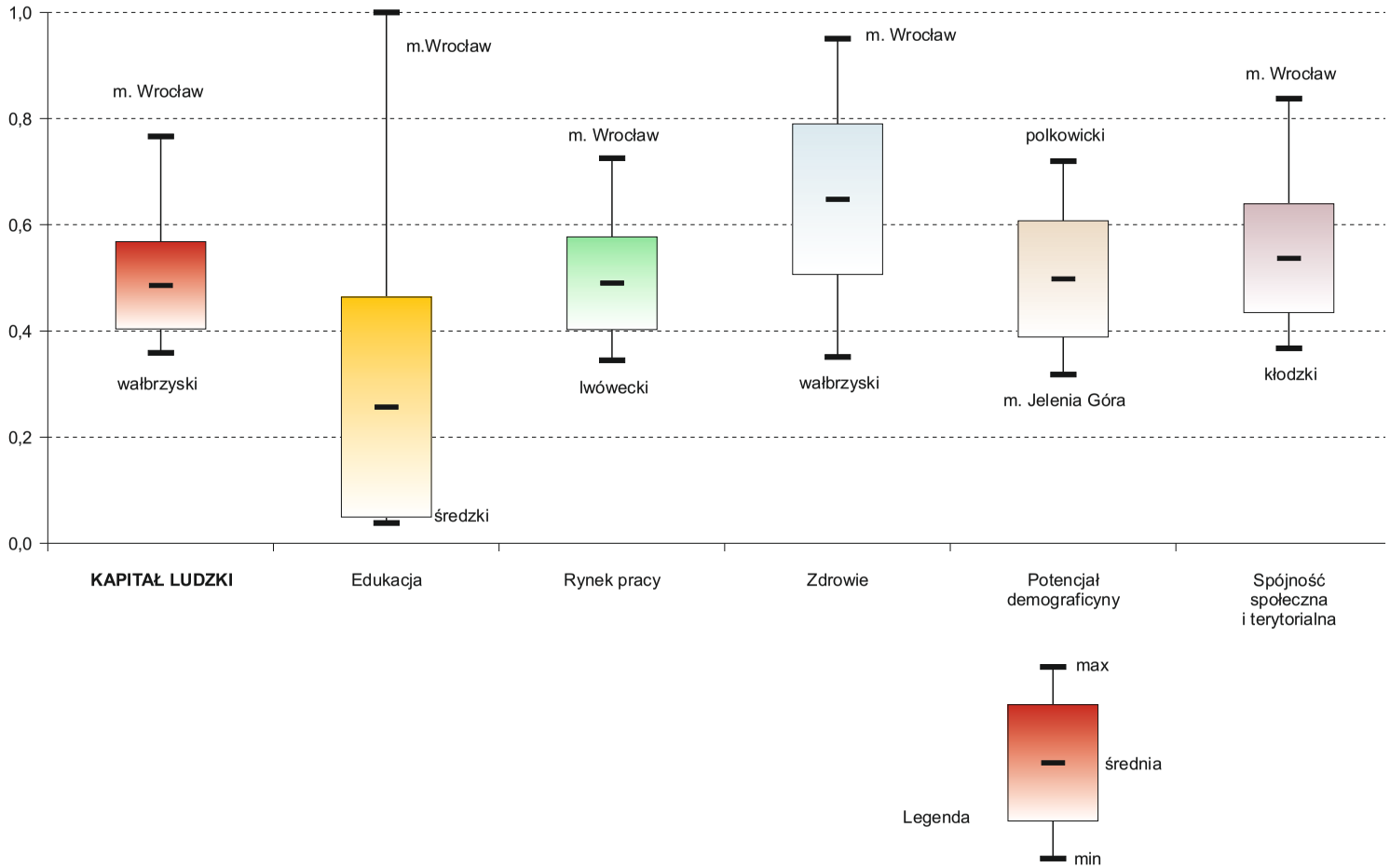

Wykres 30. STRUKTURA PROCENTOWA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2002 R.

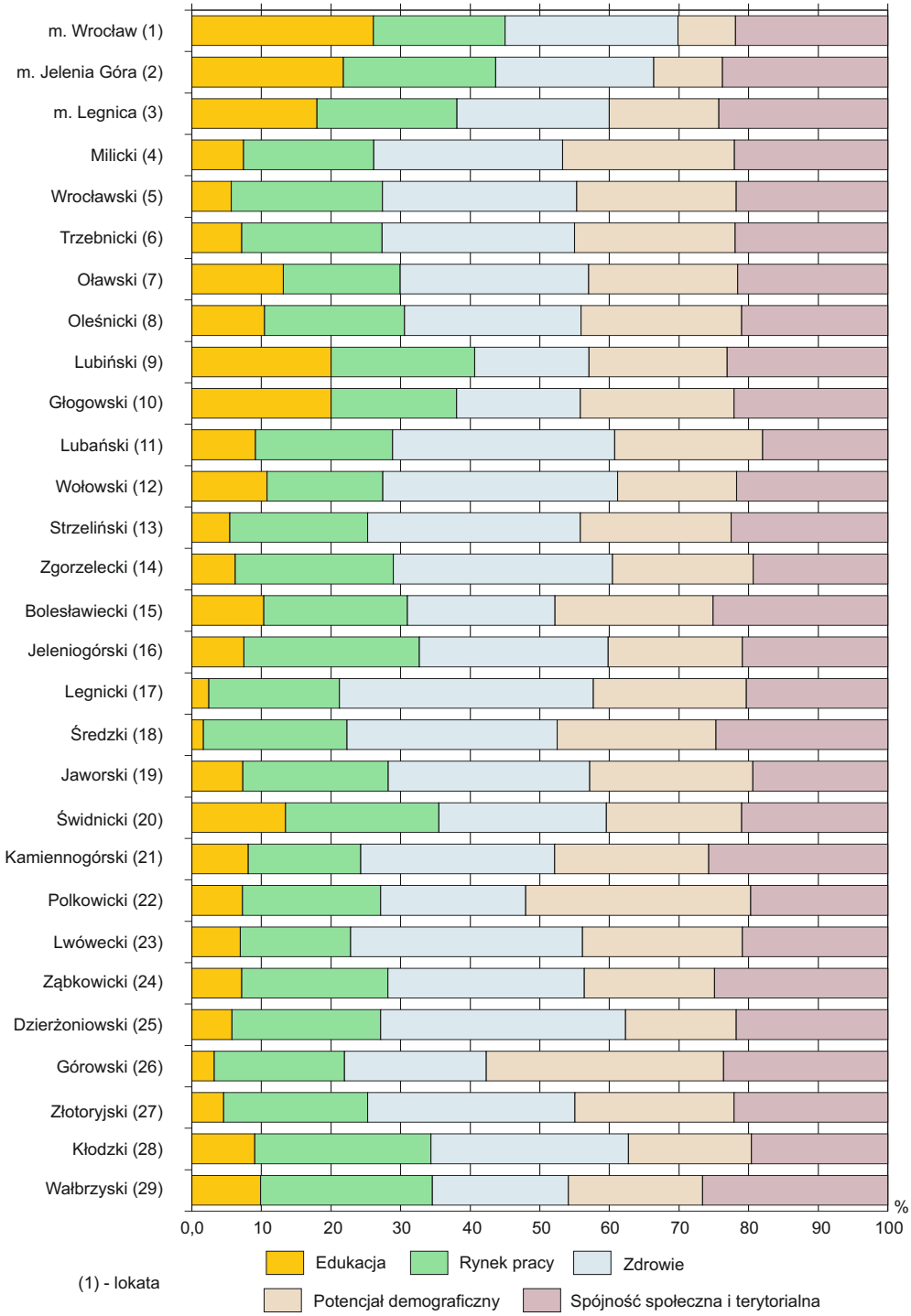

(1) - lokata

Wykres 31. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2002 R.

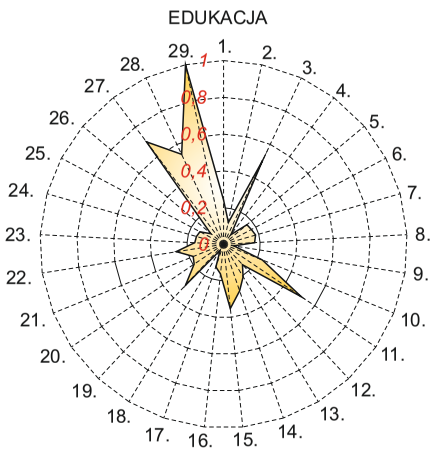

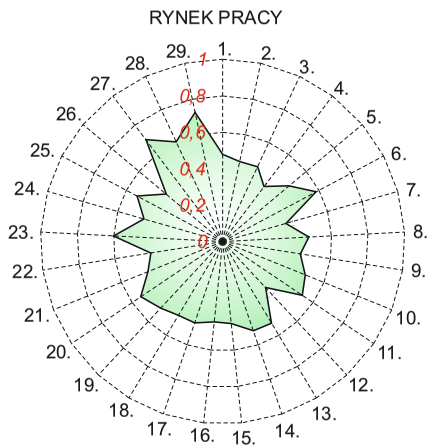

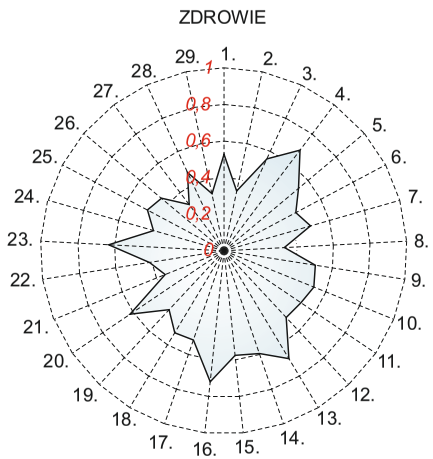

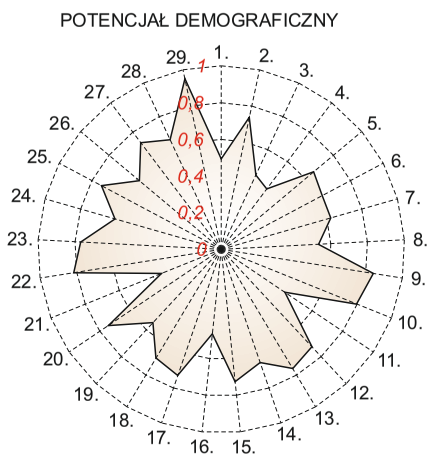

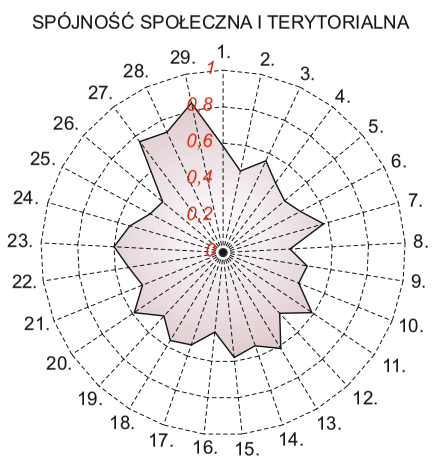

1. bolesławiecki
2. dzierżoniowski
3. głogowski
4. górowski
5. jaworski
6. jeleniogórski
7. kamiennogórski
8. kłodzki
9. legnicki
10. lubański
11. lubiński
12. lwówecki
13. milicki
14. oleśnicki
15. oławski
16. polkowicki
17. strzeliński
18. średzki
19. świdnicki
20. trzebnicki
21. wałbrzyski
22. wołowski
23. wrocławski
24. ząbkowicki
25. zgorzelecki
26. złotoryjski
27. m. Jelenia Góra
28. m. Legnica
29. m. Wrocław

V. KAPITAŁ LUDZKI W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM NA TLE POZOSTAŁYCH WOJEWÓDZTW W LATACH 2003-2006

W niniejszym rozdziale dokonano analizy kapitału ludzkiego województwa dolnośląskiego na tle pozostałych województw Polski w 2003 i 2006 roku na podstawie informacji gromadzonych przez resort statystyki publicznej, tj. danych uzyskanych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) oraz ze sprawozdawczości bieżącej. Analogicznie jak w przypadku poprzednich rozdziałów, zróżnicowanie województw pod względem posiadanego kapitału ludzkiego, w oparciu o wybrane cechy, przedstawiono przy wykorzystaniu taksonomicznych mierników rozwoju – ogólnego oraz w poszczególnych obszarach i zakresach.

Część analityczna została podzielona na części odpowiadające wyróżnionym obszarom badawczym, w których najpierw prezentowane są wartości poszczególnych cech, a następnie wartości taksonomicznych mierników rozwoju dla obszarów i zakresów. Analizę kapitału ludzkiego województwa dolnośląskiego poprzedza dobór cech diagnostycznych (patrz rozdział II), mających postać wskaźników (wykorzystanych do obliczenia wartości taksonomicznych mierników kapitału ludzkiego), a zamyka – charakterystyka zróżnicowania województw według ogólnego miernika bazującego na miernikach rozwoju wyznaczonych dla wcześniej omówionych obszarów.

1. Charakterystyka cech wybranych do analizy

Niżej podana jest lista cech, dla których interesujące nas informacje są dostępne dla lat 2003 i 2006 w układzie województw. Ta lista traktowana jako lista wstępna posłużyła wyborowi cech diagnostycznych.

1. Edukacja

Struktura ludności według wykształcenia (BAEL)

- udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 15 lat i więcej,
- udział ludności z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym oraz podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 15 lat i więcej,

Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata (BAEL)

- udział osób uczących się i dokształcających się w ogólnej liczbie osób w wieku 25-64 lata,

Kształcenie na wybranych poziomach edukacji

- liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na 100 dzieci w wieku 3-6 lat,
- uczniowie w szkołach podstawowych powtarzający klasę na 1000 uczniów (bez szkół specjalnych),
- współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół gimnazjalnych,
- uczniowie w szkołach gimnazjalnych powtarzający klasę na 1000 uczniów (bez szkół specjalnych),

- współczynnik skolaryzacji brutto dla liceów ogólnokształcących (bez szkół dla dorosłych),
- liczba osób przystępujących do egzaminu dojrzałości na 100 absolwentów liceów ogólnokształcących,
- liczba absolwentów liceów ogólnokształcących nieotrzymujących świadectwa dojrzałości na 100 absolwentów przystępujących do egzaminu dojrzałości,
- liczba osób przystępujących do egzaminu dojrzałości na 100 absolwentów szkół średnich zawodowych,
- liczba absolwentów szkół średnich zawodowych nieotrzymujących świadectwa dojrzałości na 100 absolwentów przystępujących do egzaminu dojrzałości,
- liczba studentów na 10 tys. ludności,
- liczba studentów studiów stacjonarnych na 100 osób w wieku 19-24 lata,
- liczba uczestników studiów doktoranckich na 1000 studentów,

Kierunki kształcenia

- odsetek uczniów kierunków matematycznych i technicznych w szkołach średnich zawodowych i zasadniczych zawodowych w ogólnej liczbie uczniów,
- udział studentów kierunków matematycznych i technicznych w ogólnej liczbie studentów,
- udział absolwentów szkół wyższych kierunków matematycznych i technicznych w ogólnej liczbie absolwentów,

Komputeryzacja

- liczba pracowni komputerowych na 100 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych),
- liczba pracowni komputerowych na 100 szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych),
- udział komputerów przeznaczonych do użytku uczniów z dostępem do Internetu w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w ogólnej liczbie komputerów,
- udział komputerów przeznaczonych do użytku uczniów z dostępem do Internetu w szkołach gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w ogólnej liczbie komputerów,
- liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu,
- liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu,
- liczba uczniów liceów ogólnokształcących dla młodzieży (bez szkół specjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu,
- udział komputerów przeznaczonych do użytku uczniów bez dostępu do Internetu w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w ogólnej liczbie komputerów w szkołach podstawowych,
- udział komputerów przeznaczonych do użytku uczniów bez dostępu do Internetu w szkołach gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w ogólnej liczbie komputerów w szkołach gimnazjalnych,

Nauka języków obcych

- liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów,
- liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego na 100 uczniów,
- liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów,
- liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu obowiązkowego na 100 uczniów,
- liczba uczniów szkół średnich ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów,

Warunki lokalowe nauczania – pomieszczenia, oddziały, odległość szkoły od domu ucznia

- liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) na pomieszczenie szkolne,
- liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) na 1 oddział,
- liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) mieszkających w odległości powyżej 5 km od szkoły na 100 uczniów,
- liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) na pomieszczenie szkolne,
- liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) na 1 oddział,
- liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych), mieszkających w odległości powyżej 5 km od szkoły na 100 uczniów,

Kadra nauczycielska

- liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) na 1 nauczyciela,
- liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) na jednego nauczyciela,
- liczba studentów przypadająca na 1 nauczyciela akademickiego,
- udział profesorów w ogólnej liczbie nauczycieli akademickich,

Otwartość systemu edukacji na świat

- liczba studentów zagranicznych na 1000 studentów,

Inwestycje w edukację .Wydatki na oświatę i wychowanie

- wydatki na oświatę i wychowanie budżetów jednostek samorządu terytorialnego (powiatów i gmin) na 1000 ludności w wieku 3-24 lat,
- wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (powiatów i gmin) na szkolnictwo podstawowe w przeliczeniu na 1 ucznia szkoły podstawowej,
- wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (powiatów i gmin) na szkolnictwo gimnazjalne w przeliczeniu na 1 ucznia gimnazjum,
- wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (powiatów i gmin) na ponadgimnazjalne szkoły zawodowe w przeliczeniu na 1 ucznia tych szkół,

- wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (powiatów i gmin) na licea ogólnokształcące w przeliczeniu na 1 ucznia liceum ogólnokształcącego,
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sekcji edukacja w relacji do średniego wynagrodzenia brutto,

Nauka i postęp techniczny

- liczba zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej na 1000 osób aktywnych zawodowo,
- udział pracowników naukowo-badawczych w ogólnej liczbie zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej,
- nakłady na działalność badawczo-rozwojową na 1 mieszkańca,
- nakłady na działalność innowacyjną na 1 mieszkańca,
- liczba zgłoszonych wynalazków na 1 mln mieszkańców,
- liczba nominacji profesorskich na 1 mln mieszkańców,
- liczba nadanych stopni doktora i doktora habilitowanego na 1 mln mieszkańców.

2. Rynek pracy

Aktywność ekonomiczna ludności – pracujący(BAEL)

- wskaźnik zatrudnienia,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku produkcyjnym,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 15-24 lata,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej,
- wskaźnik zatrudnienia w grupie osób z wykształceniem wyższym,
- udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób pracujących,
- różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego,

Aktywność ekonomiczna ludności – bezrobotni

- stopa bezrobocia rejestrowanego ogółem,
- stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym (BAEL),
- różnica wskaźników: udział zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem wyższym i udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym,
- liczba ofert pracy na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych,
- relacja: napływ/odpływ bezrobocia na 100 zarejestrowanych bezrobotnych,
- różnica wskaźników: liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych (napływ) i bezrobotnych wyrejestrowanych (odpływ) na 100 zarejestrowanych bezrobotnych,

Absolwenci na rynku pracy. Ruch zatrudnionych

- wskaźnik płynności rynku pracy,
- udział absolwentów w liczbie przyjętych do pracy ogółem,
- udział absolwentów z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie absolwentów podejmujących pierwszą pracę,

- różnica wskaźników: udział absolwentów z wykształceniem wyższym i udział absolwentów z wykształceniem zasadniczym w ogólnej liczbie absolwentów podejmujących pierwszą pracę,
- współczynnik przyjęć do pracy,
- wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy,
- współczynnik zwolnień zatrudnionych,

Zawody osób pracujących (BAEL)

- udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących,
- udział pracowników przy pracach prostych w ogólnej liczbie pracujących,

Sektorowość rynku pracy

- udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących,
- udział pracujących w sektorze usług w ogólnej liczbie pracujących,

Wydajność

- produkcja sprzedana przemysłu na 1 pracującego w przemyśle,

Przedsiębiorczość

- udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy (BAEL),
- liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności,
- liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności,
- udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON wśród ogółu zarejestrowanych,

Wynagrodzenia

- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto,
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osób na stanowiskach nierobotniczych w relacji do wynagrodzenia osób na stanowiskach robotniczych,
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osób z wykształceniem wyższym w relacji do średniej w województwie,
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto specjalistów w relacji do wynagrodzenia pracowników przy pracach prostych,
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osób pracujących 30 lat i więcej w relacji do wynagrodzenia osób pracujących do 1 roku.

3. Zdrowie

Długość życia

- liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności,
- przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn,
- przeciętne dalsze trwanie życia kobiet,

Stan zdrowia

- przeciętna liczba osób, poza KRUS, pobierających renty poza KRUS z tytułu niezdolności do pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym,
- liczba zachorowań na grypę na 100 tys. ludności,
- liczba zachorowań na gruźlicę na 100 tys. ludności,

- zarejestrowani w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu na 1000 ludności,
- liczba zgonów niemowląt na 1000 żywych urodzeń,
- liczba zgonów dzieci 0-4 na 1000 dzieci w wieku 0-4 lata,
- liczba zgonów w wieku 15-44 na 1000 ludności w wieku 15-44 lat,
- liczba zgonów, których przyczyną były nowotwory na 100 tys. ludności,
- liczba zgonów, których przyczyną były choroby układu krążenia na 100 tys. ludności,
- liczba przebywających w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych, hospicjach na 1000 ludności,
- liczba przebywających w zakładach psychiatrycznych, ośrodkach leczenia odwykowego na 1000 ludności,

Praca w warunkach zagrożenia zdrowia

- liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 osób w wieku produkcyjnym,
- liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym,
- liczba wypadków śmiertelnych na 1000 wypadków przy pracy,

Dostępność usług w ramach ochrony zdrowia

- liczba lekarzy na 10 tys. ludności,
- liczba położnych na 10 tys. kobiet w wieku 15-49 lat,
- liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności,
- liczba porad ogólnodostępnych w placówkach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca,
- przeciętna liczba ludności przypadająca na 1 aptekę,
- liczba dzieci w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0-3 lat,
- liczba miejsc w placówkach opieki społecznej na 1000 osób w wieku powyżej 65 lat,

Wydatki na ochronę zdrowia i pomoc społeczną w budżecie jednostek samorządu terytorialnego

- wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na ochronę zdrowia – w przeliczeniu na 1 mieszkańca,
- wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca.

4. Potencjał demograficzny

Stan i struktura ludności

- współczynnik urbanizacji,
- liczba dzieci w wieku 0-14 lat przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej (współczynnik młodości demograficznej),
- udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności,
- udział ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności,
- obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym,

Reprodukcja ludności

- współczynnik płodności,
- współczynnik dynamiki demograficznej,

- współczynnik dzietności,
- przeciętny wiek kobiet rodzących dziecko,
- udział matek w wieku 24 i mniej lat w ogólnej liczbie rodzących kobiet,
- udział matek w wieku 30 i więcej lat w ogólnej liczbie rodzących kobiet,
- udział matek z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie rodzących kobiet,
- udział matek niepracujących w ogólnej liczbie kobiet rodzących pierwsze dziecko,
- umieralność osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności,
- udział pracujących w ogólnej liczbie zmarłych w wieku 15-59 lat,
- różnica wskaźników: udział zmarłych z wykształceniem wyższym w wieku 25-59 lat w ogólnej liczbie zmarłych z wykształceniem wyższym i udział zmarłych w wieku 25-59 lat w ogólnej liczbie zmarłych,

Migracje

- napływ ludności przybyłej z innych województw na 10 tys. ludności,
- obrót migracji wewnętrznych ludności w na 10 tys. ludności,
- saldo migracji międzywojewódzkich osób w wieku 20-44 lata na 10 tys. ludności w wieku 20-44 lata,
- liczba emigrantów zagranicznych na 10 tys. ludności,
- liczba imigrantów zagranicznych na 10 tys. ludności,
- saldo migracji na 10 tys. ludności.

5. Spójność społeczna i terytorialna

Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy

- liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w ogólnej liczbie osób w wieku 18-24 lata,
- stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej (BAEL),
- udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych,
- udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych,
- udział bezrobotnych dotychczas niepracujących (bez stażu pracy) w ogólnej liczbie bezrobotnych,
- udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku w ogólnej liczbie bezrobotnych,

Niepełnosprawni

- liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności na 1000 osób aktywnych i biernych zawodowo (BAEL),
- udział osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności w ogólnej liczbie osób biernych zawodowo (BAEL),
- udział osób niepełnosprawnych bezrobotnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych,
- liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych,

Przestępstwa stwierdzone

- przestępstwa stwierdzone w postępowaniu przygotowawczym na 10 tys. ludności,
- dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne na 10 tys. ludności,

Zagrożenie ubóstwem

- odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji,
- odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej ustawowej granicy ubóstwa (2005),
- przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto w stosunku do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia,
- przeciętna miesięczna renta z tytułu niezdolności do pracy w stosunku do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia,
- liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności,
- liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. osób,
- liczba sierot i półsierot wychowujących się w placówkach socjalizacyjnych, rodzinnych i interwencyjnych na 10 tys. ludności w wieku 0-20 lat,
- odsetek matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet,
- udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań,

Zróżnicowanie terytorialne

- współczynnik zmienności liczby dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat,
- współczynnik zmienności stopy bezrobocia,
- współczynnik zmienności udziału bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych,
- współczynnik zmienności liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1000 ludności,

Dystans wsi do miasta

- różnica wskaźników: liczba dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat w miastach i na wsi,
- różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi,
- różnica wskaźników: liczba ludności przypadająca na 1 aptekę na wsi i w miastach,
- różnica wskaźników: liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności na 1000 osób aktywnych i biernych zawodowo na wsi i w miastach (BAEL),
- różnica wskaźników: udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet na wsi i w miastach.

Z powyższego zbioru cech dokonano eliminacji cech charakteryzujących się niskim zróżnicowaniem (co najmniej w jednym z analizowanych lat – 2003 i 2006) oraz cech satelitarnych i utworzono finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabela V.1.

Tabl. V.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw

1. Edukacja	
Struktura ludności według wykształcenia (BAEL)	
1.1. udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 15 lat i więcej	S
1.2. udział ludności z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym oraz podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 15 lat i więcej	D
Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata (BAEL)	
1.3. udział osób uczących się i dokształcających się w ogólnej liczbie osób w wieku 25-64 lata	S
Kształcenie na wybranych poziomach edukacji	
1.4. liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na 100 dzieci w wieku 3-6 lat	S
1.5. współczynnik skolaryzacji brutto dla liceów ogólnokształcących (bez szkół dla dorosłych)	S
1.6. uczniowie w szkołach gimnazjalnych powtarzający klasę na 1000 uczniów (bez szkół specjalnych)	D
1.7. liczba absolwentów szkół średnich zawodowych nieotrzymujących świadectwa dojrzałości na 100 absolwentów przystępujących do egzaminu dojrzałości	D
1.8. liczba studentów studiów stacjonarnych na 100 osób w wieku 19-24 lata	S
Kierunki kształcenia	
1.9. odsetek uczniów kierunków matematycznych i technicznych w szkołach średnich zawodowych i zasadniczych zawodowych w ogólnej liczbie uczniów	S
1.10. odsetek studentów kierunków matematycznych i technicznych w ogólnej liczbie studentów	S
Komputeryzacja	
1.11. liczba pracowni komputerowych na 100 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych)	S
1.12. liczba pracowni komputerowych na 100 szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych)	S
1.13. udział komputerów przeznaczonych do użytku uczniów bez dostępu do Internetu w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w ogólnej liczbie komputerów	D
1.14. udział komputerów przeznaczonych do użytku uczniów bez dostępu do Internetu w szkołach gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w ogólnej liczbie komputerów	D
1.15. liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu	D
1.16. liczba uczniów liceów ogólnokształcących dla młodzieży (bez szkół specjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu	D

Tabl. V.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw (cd.)

Nauka języków obcych	
1.17. liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	S
1.18. liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	S
1.19. liczba uczniów szkół średnich ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	S
Warunki lokalowe nauczania	
1.20. liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) mieszkających w odległości powyżej 5 km od szkoły na 1000 uczniów	D
1.21. liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych), mieszkających w odległości powyżej 5 km od szkoły na 1000 uczniów	D
Kadra nauczycielska	
1.22. liczba studentów przypadająca na 1 nauczyciela akademickiego	D
1.23. udział profesorów w ogólnej liczbie nauczycieli akademickich	S
Otwartość systemu edukacji na świat	
1.24. liczba studentów zagranicznych na 1000 studentów	S
Inwestycje w edukację .Wydatki na oświatę i wychowanie	
1.25. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na szkolnictwo podstawowe w przeliczeniu na 1 ucznia szkoły podstawowej podległej samorządowi terytorialnemu	S
1.26. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na szkolnictwo gimnazjalne w przeliczeniu na 1 ucznia gimnazjum podległego samorządowi terytorialnemu	S
1.27. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na licea ogólnokształcące w przeliczeniu na 1 ucznia liceum ogólnokształcącego podległego samorządowi terytorialnemu	S
Nauka i postęp techniczny	
1.28. liczba zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej na 1000 osób aktywnych zawodowo	S
1.29. nakłady na działalność innowacyjną na 1 mieszkańca	S
1.30. liczba zgłoszonych wynalazków na 1 mln mieszkańców	S
1.31. liczba nadanych stopni doktora i doktora habilitowanego na 1 mln mieszkańców	S
2. Rynek pracy	
Aktywność ekonomiczna ludności – pracujący (BAEL)	
2.1. wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej	S
2.2. udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób pracujących	S
2.3. różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego	S

Tabl. V.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw (cd.)

Aktywność ekonomiczna ludności – bezrobotni	
2.4. stopa bezrobocia rejestrowanego ogółem	D
2.5. stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym (BAEL)	D
2.6. różnica wskaźników: udział zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem wyższym i udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym	D
2.7. liczba ofert pracy na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych	S
2.8. różnica wskaźników: liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych (napływ) i bezrobotnych wyrejestrowanych (odpływ) na 100 zarejestrowanych bezrobotnych	D
Absolwenci na rynku pracy. Ruch zatrudnionych	
2.9. wskaźnik płynności rynku pracy	S
2.10. udział absolwentów z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie absolwentów podejmujących pierwszą pracę	S
2.11. różnica wskaźników: udział absolwentów z wykształceniem wyższym i udział absolwentów z wykształceniem zasadniczym w ogólnej liczbie absolwentów podejmujących pierwszą pracę	S
2.12. współczynnik przyjęć do pracy	S
2.13. wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy	S
Zawody osób pracujących (BAEL)	
2.14. udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących	S
2.15. udział pracowników przy pracach prostych w ogólnej liczbie pracujących	D
Sektorowość rynku pracy	
2.16. udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących	D
Przedsiębiorczość	
2.17. udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie pracujących (BAEL)	S
2.18. liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności	S
2.19. udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON wśród ogółu zarejestrowanych	S
Wydajność	
2.20. produkcja sprzedana przemysłu na 1 pracującego w przemyśle	S
Wynagrodzenia	
2.21. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	S
2.22. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osób na stanowiskach nierobotniczych w relacji do wynagrodzenia osób na stanowiskach robotniczych	S
3. Zdrowie	
Długość życia	
3.1. liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności	S
Stan zdrowia	
3.2. przeciętna liczba osób, poza KRUS, pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym	D

Tabl. V.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw (cd.)

Stan zdrowia (dok.)	
3.3. liczba zachorowań na grypę na 100 tys. ludności	D
3.4. liczba zachorowań na gruźlicę na 100 tys. ludności	D
3.5. zarejestrowani w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu na 1000 ludności,	D
3.6. liczba zgonów niemowląt na 1000 żywych urodzeń	D
3.7. liczba zgonów, których przyczyną były choroby układu krążenia na 100 tys. ludności	D
Praca w warunkach zagrożenia zdrowia	
3.8. liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 osób w wieku produkcyjnym	D
3.9. liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym	D
3.10. liczba wypadków śmiertelnych na 1000 wypadków przy pracy	D
Dostępność usług w ramach ochrony zdrowia	
3.11. liczba lekarzy na 10 tys. ludności	S
3.12. liczba położnych na 10 tys. kobiet w wieku 15-49 lat	S
3.13. liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	S
3.14. przeciętna liczba ludności przypadająca na 1 aptekę	D
3.15. liczba dzieci w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0-3 lat	S
3.16. liczba miejsc w placówkach opieki społecznej na 1000 osób w wieku powyżej 65 lat	S
Wydatki na ochronę zdrowia i pomoc społeczną w budżecie jednostek samorządu terytorialnego	
3.17. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 mieszkańca	S
3.18. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca	S
4. Potencjał demograficzny	
Stan i struktura ludności	
4.1. współczynnik urbanizacji	S
4.2. udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności	S
4.3. obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym	D
Reprodukcja ludności	
4.4. współczynnik dynamiki demograficznej	S
4.5. udział matek z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie kobiet rodzących	S
4.6. udział matek niepracujących w ogólnej liczbie kobiet rodzących pierwsze dziecko	D
4.7. umieralność osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	D
4.8. różnica wskaźników: udział zmarłych z wykształceniem wyższym w wieku 25-59 lat w ogólnej liczbie zmarłych z wykształceniem wyższym i udział zmarłych w wieku 25-59 lat w ogólnej liczbie zmarłych	D
Migracje	
4.9. napływ ludności przybyłej z innych województw na 10 tys. ludności	S
4.10. obrót migracji wewnętrznych ludności na 10 tys. ludności	S
4.11. saldo migracji międzywojewódzkich osób w wieku 20-44 lata na 10 tys. ludności w wieku 20-44 lata	S
4.12. liczba emigrantów zagranicznych na 10 tys. ludności	D

Tabl. V.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw (cd.)

5. Spójność społeczna i terytorialna	
Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy	
5.1. stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej (BAEL)	D
5.2. liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 24 lat i mniej w ogólnej liczbie osób w wieku 18-24 lata	D
5.3. udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych	D
5.4. udział bezrobotnych dotychczas niepracujących (bez stażu pracy) w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych	D
Niepełnosprawni	
5.5 liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności na 1000 osób aktywnych i biernych zawodowo (BAEL)	D
5.6. udział osób niepełnosprawnych bezrobotnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych	D
5.7. liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych,	D
Przestępstwa stwierdzone	
5.8. przestępstwa stwierdzone w postępowaniu przygotowawczym na 10 tys. ludności	D
5.9. dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne na 10 tys. ludności	D
Zagrożenie ubóstwem	
5.10. odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji	D
5.11. liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	D
5.12. liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. osób	
5.13. liczba osób korzystających ze schronienia w ramach świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. osób	D
5.14. liczba sierot i półsierot wychowujących się w placówkach socjalizacyjnych, rodzinnych i interwencyjnych na 10 tys. osób w wieku 0-20 lat	D
5.15. odsetek matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet	D
5.16. udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań	
Zróżnicowanie terytorialne	
5.17. współczynnik zmienności liczby dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat	D
5.18. współczynnik zmienności stopy bezrobocia	D
5.19. współczynnik zmienności liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1000 ludności	D
5.20. współczynnik zmienności liczby zgonów, których przyczyną były nowotwory na 100 tys. ludności	D
5.21. współczynnik zmienności udziału bezrobotnych w wieku 15-24 lata w ogólnej liczbie bezrobotnych	D

Tabl. V.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla województw (dok.)

Dystans wsi do miasta	
5.22. różnica wskaźników: liczba dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat w miastach i na wsi	D
5.23. różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	D
5.24. różnica wskaźników: liczba ludności przypadająca na 1 aptekę na wsi i w miastach	D
5.25. różnica wskaźników: liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności na 1000 osób aktywnych i biernych zawodowo na wsi i w miastach (BAEL)	D
5.26. różnica wskaźników: udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet na wsi i w miastach	D

Na podstawie powyższego finalnego zestawu wskaźników diagnostycznych obliczono, analogicznie jak w przypadku danych ze spisu w 2002 r., dla wszystkich województw wartości mierników kapitału ludzkiego: ogólnego, obszarowych – dla każdego z pięciu wyróżnionych obszarów badawczych (edukacji, rynku pracy, zdrowia, potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej) oraz cząstkowych – dla zakresów wyodrębnionych w ramach poszczególnych obszarów.

2. Kapitał ludzki według wyróżnionych obszarów badawczych

Edukacja

Poziom kapitału ludzkiego województwa dolnośląskiego w obszarze edukacji w latach 2003 i 2006 został przedstawiony, podobnie jak w przypadku roku 2002 (NSP), na podstawie wskaźników charakteryzujących strukturę ludności według wykształcenia i kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata oraz dodatkowych zakresów, tj.: kształcenie na wybranych poziomach edukacji, kierunki kształcenia, komputeryzacja, nauka języków obcych, warunki lokalowe nauczania (pomieszczenia, oddziały, odległość szkoły od domu ucznia), kadra nauczycielska, otwartość systemu edukacji na świat, wydatki na oświatę i wychowanie w budżecie samorządów terytorialnych oraz nauka i postęp techniczny (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. V.1).

Szczególne znaczenie dla określenia kapitału ludzkiego w obszarze edukacji ma struktura ludności według wykształcenia, w tym głównie udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności (w wieku 15 lat i więcej) oraz kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata, tj. udział osób uczących i dokształcających się w ogólnej liczbie osób w tej grupie wieku. Wskaźniki te obliczono na podstawie uogólnionych wyników reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Zgodnie ze „Strategią rozwoju kształcenia ustawicznego do roku 2010" przyjętą w 2003 r., warunkiem realizacji idei budowania społeczeństwa opartego na wiedzy jest nadanie

w Polsce odpowiedniej rangi koncepcji uczenia się przez całe życie oraz upowszechnienie realizacji tej koncepcji, która obejmuje rozwój indywidualny członków społeczeństwa, z położeniem nacisku na rozwój cech społecznych podejmowane we wszystkich formach – w systemie formalnym i nieformalnym, tj. w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego, uczelniach i placówkach kształcenia dorosłych oraz w ramach kształcenia incydentalnego, a więc w domu, w pracy i w społeczności[1].

Celem strategicznym rozwoju procesu kształcenia ustawicznego i uczenia się w ciągu całego życia jest wspomaganie i ukierunkowanie rozwoju osobowości, stymulowanie innowacyjności i kreatywności człowieka. Sprzyja to wzrostowi konkurencyjności, poprawie organizacji pracy i tworzeniu podstaw rozwoju społeczeństwa opartego na wiedzy.

Upowszechnienie kształcenia ustawicznego, czyli zwiększenie uczestnictwa osób dorosłych (szczególnie w wieku 25-64 lata) w kształceniu ustawicznym jest jednym z czynników wpływających na poprawę zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce, wymienioną jako jeden z celów strategicznych Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”[2].

Głównym celem działań w obszarze edukacji i szkoleń w ramach wymienionego Programu jest upowszechnienie kształcenia społeczeństwa na każdym poziomie edukacji. Z uwagi na fakt, iż uzyskano niewielkie zróżnicowanie województw w dostępie do usług edukacyjnych na poziomie obowiązkowej edukacji w szkole podstawowej i gimnazjalnej, cechy te nie zostały uwzględnione do obliczania miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji. Znacznie większe różnice wystąpiły w przypadku dostępności do usług edukacyjnych na poziomie szkół ponadgimnazjalnych, m.in. szkół ogólnokształcących, stąd współczynnik skolaryzacji brutto dla liceów ogólnokształcących (dla młodzieży z uwzględnieniem szkół specjalnych) jako miara powszechności nauczania w tych szkołach znalazł się w finalnym zestawie wskaźników. Dodatkowo uwzględniono wskaźniki dotyczące wyników egzaminu maturalnego osiąganych przez absolwentów szkół średnich.

O powszechności edukacji młodzieży na poziomie wyższym świadczy m.in. liczba studentów studiów stacjonarnych w przeliczeniu na 1000 osób w wieku 20-24 lata.

Szczególne znaczenie ma wskaźnik świadczący o upowszechnieniu edukacji przedszkolnej[3] (liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na 100 dzieci w wieku 3-6 lat), ponieważ poziom tej edukacji ma istotny wpływ na perspektywy dalszego kształcenia, na tym etapie kształtowane są bowiem predyspozycje edukacyjne przyszłych uczniów. Edukacja przedszkolna ma również szerszy kontekst społeczny – jako czynnik przeciwdziałania marginalizacji. Warto dodać, iż uczestnictwo w edukacji

---

[1] Por. *Strategia rozwoju kształcenia ustawicznego do roku 2010*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 lipca 2003 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, http://www.menis.gov.pl/.

[2] Program Operacyjny *Kapitał ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*, wersja zaakceptowana przez Komisję Europejską 9 września 2007 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2007, s. 120 (http://www.mrr.gov.pl/ProgramyOperacyjne+2007-2013/).

[3] Edukacja przedszkolna to pierwszy etap kształcenia w systemie oświaty; obejmuje ona dzieci w wieku 3–6 lat i realizowana jest w przedszkolach i w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych.

przedszkolnej jest jednym z podstawowych wskaźników monitorowania postępów w realizacji celów lizbońskich w dziedzinie kształcenia i szkoleń (w tym poprawy równości szans edukacji) w ramach strategii „Edukacja i szkolenia 2010”[4].

Jednym z celów „Strategii Informatyzacji Rzeczypospolitej Polskiej – ePolska” jest powszechna umiejętność posługiwania się teleinformatyką, doprowadzenie do stanu, w którym każdy absolwent szkoły średniej potrafi posługiwać się komputerem oraz czerpać korzyści z posługiwania się Internetem[5]. Komputeryzacja szkół edukacji obowiązkowej stała się więc jednym z wielu ważnych wyzwań stojących przed systemem oświaty. O poziomie komputeryzacji w szkołach świadczą wskaźniki dotyczące wyposażenia szkół dla dzieci i młodzieży w komputery, w tym z dostępem do Internetu.

Ważnym elementem współczesnej edukacji, który powinien być rozwijany w ramach kształcenia od wczesnych lat, jest nauczanie języków obcych. Odsetek osób uczących się języka obcego stale się zwiększa, co jest pozytywnym przejawem dostosowywania kształcenia w zakresie nauki języków obcych do wymogów rynku pracy. Znajomość języków obcych, podobnie jak umiejętności informatyczne, należą do podstawowych wskaźników monitorowania postępów w realizacji celów lizbońskich w dziedzinie kształcenia i szkoleń (w ramach rozwijania kluczowych kompetencji u młodych ludzi) opracowanych przez Komisję Europejską w 2007 r.[6]

Nauczanie języka obcego może mieć charakter obowiązkowy lub dodatkowy. Nauczanie obowiązkowe prowadzone jest w ramach nauczania programowego, natomiast nauczanie języka obcego jako przedmiotu dodatkowego prowadzone jest w ramach godzin będących do dyspozycji dyrektora szkoły[7].

Pod względem warunków lokalowych nauczania w szkołach podstawowych i gimnazjalnych opisanych liczbą uczniów przypadającą na pomieszczenie szkolne lub oddział nie występują znaczne różnice między województwami. Natomiast problemem w dostępie do edukacji występującym w różnym nasileniu jest odległość szkoły od domu ucznia, czyli konieczność pokonywania znacznych dystansów w drodze do szkoły przez uczniów[8]. W niniejszym opracowaniu wyróżniono zatem odsetek uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych mieszkających powyżej 5 km od szkoły w ogólnej liczbie uczniów.

---

[4] *Spójne ramy wskaźników i poziomów odniesienia dla potrzeb monitorowania postępów realizacji celów lizbońskich w dziedzinie kształcenia i szkoleń*, komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela, dnia 21. 02. 2007, (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/).

[5] *Strategia Informatyzacji Rzeczypospolitej Polskiej – ePolska*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa, 2004, (http://www.sprawynauki.waw.pl/).

[6] Kluczowe kompetencje rozumiane są jako te kompetencje, których wszyscy potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, przyjmowania aktywnej postawy obywatelskiej, osiągania integracji społecznej i zatrudnienia; *Spójne ramy wskaźników i poziomów odniesienia dla potrzeb monitorowania postępów realizacji celów lizbońskich w dziedzinie kształcenia i szkoleń*, komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela, dnia 21. 02. 2007, (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/).

[7] Por. m.in. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2006/2007*, GUS, Warszawa, 2007.

[8] Por. Program Operacyjny *Kapitał ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013*, wersja zaakceptowana przez Komisję Europejską 9 września 2007 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2007, s. 56, (http://www.mrr.gov.pl/ProgramyOperacyjne+2007-2013/).

Ważnym wskaźnikiem świadczącym o warunkach i jakości kształcenia jest liczba uczniów przypadających na jednego nauczyciela. Im niższa wartość wskaźnika, tym wyższy komfort nauczania i sprawniejszy proces kształcenia. Ze względu na fakt, iż w przypadku szkół podstawowych oraz gimnazjalnych wskaźnik ten charakteryzował się niskim zróżnicowaniem według województw, został wykreślony ze zbioru cech przyjętych do obliczenia miernika rozwoju kapitału ludzkiego w obszarze edukacji. Uwzględniono natomiast takie wskaźniki jak liczbę studentów przypadającą na jednego nauczyciela akademickiego oraz odsetek profesorów w ogólnej liczbie nauczycieli akademickich charakteryzujących w szkolnictwie wyższym warunki i jakość kształcenia.

Pewną formą inwestycji w kapitał ludzki są wydatki publiczne na edukację szkolną. Ponieważ obecnie niemal wszystkie publiczne szkoły i placówki oświatowe są prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego: gminy, powiaty i województwa, stąd do wskaźników reprezentujących inwestycje w edukację zaliczono wydatki jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie (szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne oraz ogólnokształcące) w przeliczeniu na jednego ucznia.

Z uwagi na fakt, iż czynnikami decydującymi o konkurencyjności społeczeństwa wiedzy i gospodarki opartej na wiedzy są postęp naukowo-techniczny i innowacje, w wielu dokumentach Komisji Europejskiej dotyczących edukacji zwraca się również uwagę na konieczność zwiększenia naboru na kierunki ścisłe i techniczne zarówno w szkolnictwie średnim, jak i wyższym[9]. Zwiększenie udziału liczby studentów na priorytetowych kierunkach studiów (m.in. elektroniki i telekomunikacji, energetyki, fizyki, informatyki, matematyki) jest też jednym z celów XIII osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 – Infrastruktura szkolnictwa wyższego zaakceptowanego przez Komisję Europejską w grudniu 2007 roku.[10] W niniejszym opracowaniu w ramach takiego zakresu edukacji jak „Kierunki kształcenia" zostały uwzględnione zatem wskaźniki diagnostyczne takie jak odsetek uczniów szkół średnich zawodowych kierunków matematycznych i technicznych w ogólnej liczbie uczniów oraz odsetek studentów kierunków matematycznych i technicznych w ogólnej liczbie studentów.

O otwartości polskiego systemu edukacji na świat – na programy międzynarodowe i dostosowaniu do standardów europejskich świadczyć mogą, w świetle dostępnych danych, odsetki studentów zagranicznych w ogólnej liczbie studentów.

Do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji uwzględniono także wybrane wskaźniki charakteryzujące naukę, postęp techniczny (innowacyjność), tj. dotyczące działalności badawczo-rozwojowej (liczba zatrudnionych w działalności B+R w porównaniu do liczby osób aktywnych zawodowo), wielkość nakładów innowacyjnych (na 1 mieszkańca),

---

[9] Por. m.in. *Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia - wspólne cele do roku 2010.* Program prac dotyczący przyszłych celów systemów edukacji, Komisja Europejska, Dyrektoriat Generalny ds. Edukacji i Kultury, Biuro Urzędowych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg, 2002, (http://www.ukie.gov.pl).

[10] Program Operacyjny *Infrastruktura i środowisko. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007 – 2013*, wersja zaakceptowana przez Komisję Europejską 5 grudnia 2007 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, http://www.mrr.gov.pl/ProgramyOperacyjne+2007-2013/ oraz http://www.nauka.gov.pl/.

efekty działalności innowacyjnej (liczba zgłoszonych wynalazków na 1 mln mieszkańców) oraz zasoby ludzkie dla nauki i techniki (liczba nadanych stopni doktora i doktora habilitowanego na 1 mln mieszkańców).

Według wyników reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (dane średnioroczne) w Polsce w 2006 r. osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 13,9% ogólnej liczby osób w wieku 15 lat i więcej, czyli o 3 punkty procentowe więcej niż w 2003 r. (10,9%). Województwo dolnośląskie charakteryzowało się w 2006 r. porównywalnym do średniej krajowej odsetkiem osób z wykształceniem wyższym (odpowiednio 14,0%) i zajmowało trzecie miejsce, po województwie mazowieckim (20,6%) i małopolskim (14,8%). Natomiast w 2003 r. dolnośląskie z udziałem osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 15 lat i więcej na poziomie 10,6% zajmowało dopiero 8 miejsce.

W latach 2003-2006 odnotowano korzystną zmianę – odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym uległ zmniejszeniu, zarówno w Polsce, jak i w każdym z województw, przy czym najsilniej w dolnośląskim – z 29,9% na 24,5%.

Województwo dolnośląskie, na tle pozostałych województw, wyróżniało się w analizowanych latach wysoką pozycją pod względem kształcenia ustawicznego, tj. udziału osób uczących się i dokształcających się w ogólnej liczbie ludności w wieku 25-64 lata (5,3% – w 2003 r. i 5,4% – w 2006 r.), zajmując drugą, po województwie mazowieckim, lokatę.

Na poziomie dostępności edukacji przedszkolnej wystąpiły wyraźne różnice pomiędzy województwami. W 2006 r. na 100 dzieci w wieku 3-6 lat przypadało od 51 dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego w województwie świętokrzyskim do 74 dzieci w opolskim. W województwie dolnośląskim wskaźnik ten wynosił 61 dzieci (6 lokata), przy średniej krajowej wynoszącej 60 dzieci. We wszystkich województwach w latach 2003-2006 nastąpił wzrost upowszechnienia edukacji przedszkolnej – wzrost wskaźnika od 3 dzieci w województwie wielkopolskim na każde 100 dzieci w odpowiedniej grupie wiekowej do 8 dzieci w mazowieckim. W województwie dolnośląskim w 2006 r. na 100 dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) uczęszczało do placówek przedszkolnych o ok. 6 dzieci więcej niż w 2003 r. Warto tu dodać, iż wzrost w latach 2003-2006 liczby dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego wynikał także ze zwiększenia liczby 6-latków w edukacji przedszkolnej z uwagi na objęcie ich obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego (od 2004 r.).

Jak już wspomniano wcześniej, najmniejsze dysproporcje między województwami w dostępie do usług edukacyjnych występują na poziomie obowiązkowej edukacji w szkole podstawowej i gimnazjalnej (zmienność współczynnika skolaryzacji brutto zarówno dla szkół podstawowych i gimnazjach w 2006 r. wynosiła 1,5%)[11], natomiast większe na poziomie edukacji w szkołach ogólnokształcących - zmienność współczynnika skolaryzacji w 2003 i 2006 r. wyniosła powyżej 10,5%. Na 100 osób w wieku 16-18 lat (tj. w grupie wieku

[11] W województwie dolnośląskim w 2006 r. na 100 dzieci w wieku 7-12 lat przypadało 99 uczniów szkół podstawowych (w tym 97 uczniów w wieku 7-12 lat); na 100 dzieci w wieku 13-15 lat przypadało 102 uczniów szkół gimnazjalnych (w tym 95 uczniów w wieku 13-15 lat).

określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania) przypadało w 2006 r. od 35 uczniów w szkołach ogólnokształcących – w opolskim do 53 uczniów – w mazowieckim. Podobnie jak w przypadku edukacji przedszkolnej, również upowszechnienie edukacji na poziomie szkół ogólnokształcących uległo we wszystkich województwach zwiększeniu.

W województwie dolnośląskim omawiany wskaźnik wynosił tylko 44 uczniów w liceach ogólnokształcących dla młodzieży w grupie wieku odpowiadającej poziomowi nauczania w tych szkołach osób (7 lokata), natomiast w 2003 roku – 41 uczniów (co dawało wówczas 4 lokatę). Spadek zajmowanych lokat w latach 2003-2006 wynikał z faktu, iż województwo dolnośląskie, na tle pozostałych województw odznaczało się najsłabszą dynamiką współczynnika skolaryzacji brutto dla szkół ogólnokształcących dla młodzieży.

Mocną stroną województwa dolnośląskiego, zarówno w 2006 r. jak i 3 lata wcześniej, była wysoka wartość upowszechnienia edukacji na poziomie szkół wyższych lokująca dolnośląskie na drugim (w 2006 i 2003 r.), po województwie małopolskim, miejscu. Otóż na 100 osób w wieku 19-24 lata przypadało w 2006 r. w dolnośląskim ponad 31 studentów studiów stacjonarnych (w 2003 r. – ok. 27 studentów), a w małopolskim – 34 studentów (w 2003 r. – 29). Średnio w dolnośląskim w 2006 r. co trzecia osoba spośród osób w wieku 19-24 lata studiowała (w 2003 r. – co czwarta), natomiast w województwie świętokrzyskim zajmującym ostatnie lokaty – co 7 osoba (zarówno w 2003 jak i 2006 r.).

Słabą stroną województwa dolnośląskiego, zarówno w 2006 r. jak i 3 lata wcześniej, były natomiast wyniki egzaminów maturalnych, m.in. – 34,5% absolwentów szkół średnich zawodowych przystępujących do egzaminu dojrzałości nie otrzymało świadectwa dojrzałości (w 2003 r. – 30,1%), przy przeciętnej wartości w kraju na poziomie 21,5% w 2006 r. (15,3% w 2003 r.)[12].

Spośród uczniów szkół średnich zawodowych w województwie dolnośląskim w 2006 r. 40,5% pobierało naukę w szkołach dla młodzieży o kierunkach matematycznych i technicznych[13] – 10 lokata. Poza zachodniopomorskim, warmińsko-mazurskim, mazowieckim, lubuskim, kujawsko-pomorskim i pomorskim w pozostałych województwach udziały uczniów szkół średnich zawodowych o kierunkach matematycznych i technicznych przekraczały w 2006 r. poziom województwa dolnośląskiego, w tym najwyższe odsetki wystąpiły w województwie lubelskim – 55,5%.

Pod względem udziału studentów kierunków matematycznych i technicznych[14] w ogólnej liczbie studentów województwo dolnośląskie zajmowało wyższe lokaty niż w przypadku szkół średnich zawodowych – 22,8% studentów kierunków matematycznych i technicznych

[12] W 2006 roku 87,5% absolwentów szkół średnich zawodowych przystąpiło egzaminu dojrzałości (14 lokata) oraz 98,6% absolwentów szkół ogólnokształcących (7 lokata); w przypadku szkół średnich zawodowych nie uzyskało świadectwa dojrzałości 34,5% przystępujących do egzaminu dojrzałości (16 lokata) oraz 4,7% w przypadku szkół ogólnokształcących (14 lokata).

[13] Obejmujących następujące grupy kierunków kształcenia: informatyczne, inżynieryjno-techniczne, produkcji i przetwórstwa, architektury i budownictwa.

[14] Obejmujących następujące grupy kierunków studiów: matematyczno-statystyczne, informatyczne, inżynieryjno-techniczne, produkcji i przetwórstwa, architektury i budownictwa.

w 2006 r. (druga lokata, po małopolskim – 23,1%), a w 2003 r. – 23,4% studentów (czwarta lokata po zachodniopomorskim 27,8%, małopolskim - 25,8% i łódzkim – 23,6%).

Na 1000 uczniów szkół podstawowych przypadało w 2006 roku od ok. 5 mieszkających powyżej 5 km od szkoły w województwie śląskim (w 2003 r. – też ok. 5) do 98 w warmińsko-mazurskim (w 2003 roku ok. 92). W województwie dolnośląskim w 2006 r. – na 1000 uczniów szkół podstawowych ok. 50 uczniów mieszkało w odległości powyżej 5 km od szkoły (11 lokata), a w 2003 r. – 46 uczniów (10 lokata).

W przypadku szkół gimnazjalnych na 1000 uczniów przypadało w 2006 r. w województwie dolnośląskim, podobnie jak w skali kraju, ok. 155 uczniów mieszkających powyżej 5 km od szkoły. W pozostałych województwach wskaźnik ten przyjmował wartości: od 49 uczniów w śląskim do 230 w opolskim.

Województwo dolnośląskie wyróżniało się wysokim poziomem wyposażenia w komputery szkół, zarówno podstawowych jak i gimnazjalnych. W roku szkolnym 2006/2007 na 100 szkół podstawowych (bez szkół specjalnych) w województwie dolnośląskim przypadało 106 pracowni komputerowych (przy średniej krajowej – 95 pracowni) i była to najwyższa, spośród pozostałych województw, wartość wskaźnika (najniższą wartość zanotowano w małopolskim – 87 pracowni). Średnio na 100 szkół gimnazjalnych (bez szkół specjalnych) w województwie dolnośląskim przypadało w 2006 r. – 107 pracowni komputerowych (przy średniej krajowej - 98 pracowni). Wyższy poziom wyposażenia szkół gimnazjalnych w komputery wystąpił tylko w województwie opolskim – 118 pracowni komputerowych na 100 szkół natomiast najniższy w małopolskim – 85 pracowni).

W Polsce w ogólnej liczbie komputerów przeznaczonych do użytku uczniów 18,2% nie było podłączonych do Internetu – w szkołach podstawowych i 4,6% – w szkołach gimnazjalnych. W województwie dolnośląskim w 2006 r. udział komputerów niepodłączonych do Internetu w ogólnej liczbie komputerów przeznaczonych do użytku uczniów szkół podstawowych wynosił 14,9%, natomiast w szkołach gimnazjalnych – 3,4%.

Na 10 komputerów przeznaczonych do użytku uczniów z dostępem do Internetu przypadało w 2006 r. w województwie dolnośląskim w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych) ok. 185 uczniów, przy średniej w Polsce – 178 uczniów.

W latach 2003-2006 liczba komputerów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych (bez specjalnych), w tym komputerów z dostępem do Internetu, we wszystkich województwach uległa zwiększeniu. Najbardziej zwiększył się udział komputerów z dostępem do Internetu w ogólnej liczbie komputerów przeznaczonych do użytku uczniów, m.in. w szkołach podstawowych z 61,8% do 81,8% (w dolnośląskim – z 64,7% do 85,1%).

W analizowanym okresie udział uczniów (szkół podstawowych oraz gimnazjalnych) uczących się języków obcych jako przedmiotu dodatkowego uległ znacznemu zwiększeniu. W szkołach podstawowych w skali całego kraju z 19,7% w 2003 r. do 51,6% w 2006 r. (w województwie dolnośląskim od 20,0% do 51,6%), a w gimnazjalnych – z 37,0% w 2003 r. do 50,1% w 2006 r. (w województwie dolnośląskim od 20,3% do 36,6%).

Jak już wspomniano wcześniej, nie wystąpiło duże zróżnicowanie województw pod względem liczby uczniów przypadających na jednego nauczyciela, zarówno w szkołach podstawowych jak i gimnazjalnych[15]. Znacznie większe różnice wystąpiły w przypadku liczby studentów przypadających na jednego nauczyciela akademickiego – w 2006 r. od 17 studentów w województwie lubelskim do 30 studentów w świętokrzyskim. W województwie dolnośląskim średnio na jednego nauczyciela przypadało w 2006 r., podobnie jak w kraju, 19 studentów, natomiast w 2003 r. – 21 studentów.

Z danych dotyczących budżetu jednostek samorządu terytorialnego wynika, iż wydatki na szkolnictwo podstawowe w przeliczeniu na 1 ucznia szkół będących w gestii jednostek samorządu terytorialnego wyniosły w województwie dolnośląskim w 2006 roku 5684 zł (w tym najwięcej w województwie mazowieckim – 6351 zł), na szkolnictwo gimnazjalne – 5299 zł (w tym najwięcej w województwie mazowieckim – 5510 zł) oraz na szkolnictwo ogólnokształcące – 4310 zł (w tym najwięcej w województwie zachodniopomorskim – 4855 zł).

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji liczony dla poszczególnych województw przyjmował w 2006 roku wartości od 0,353 (lubuskie) do 0,771 (mazowieckie), natomiast 3 lata wcześniej – od 0,214 (warmińsko-mazurskie) do 0,600 (mazowieckie). W latach 2003-2006 nastąpił wzrost wartości średniej arytmetycznej miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji oraz nieznacznie zwiększył się rozstęp między skrajnymi wartościami miernika, jakkolwiek zróżnicowanie województw pod względem wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji uległo zmniejszeniu (z 27,1% w 2003 roku do 21,0% w 2006 r.).

Województwo dolnośląskie plasowało się zarówno w 2003 roku jak i w 2006 r. na 5 pozycji z wartością miernika równą odpowiednio 0,413 i 0,602. Aby pokonać dystans dzielący województwo dolnośląskie od pierwszego w rankingu (w 2003 i 2006 r.) – mazowieckiego miernik rozwoju musiałby ulec zwiększeniu o 45,5% w 2003 r. oraz już tylko o 28,1% w 2006 r.

Wykorzystując klasyczne parametry statystyczne, tj. średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe, dokonano klasyfikacji województw według miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, wyodrębniając cztery grupy poziomu wartości – por. tabl. V.2.

[15] W 2006 r. na jednego nauczyciela przypadało: w szkołach podstawowych – 14 uczniów w Polsce (w dolnośląskim – 15 uczniów), w szkołach gimnazjalnych – 14 uczniów zarówno w kraju jaki w dolnośląskim, oraz w liceach ogólnokształcących – 16 uczniów (w kraju i w dolnośląskim).

Tabl. V.2. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
2003							
Przedział wartości miernika (0,459; 0,600]	1. mazowieckie 2. małopolskie	(0,368; 0,468]	3. śląskie 4. lubelskie 5. dolnośląskie 6. łódzkie 7. wielkopolskie 8. pomorskie 9. podlaskie	(0,268; 0,368]	10. podkarpackie 11. kujawsko-pomorskie 12. zachodnio-pomorskie 13. opolskie 14. świętokrzyskie	[0,214; 0,268]	15. lubuskie 16. warmińsko-mazurskie
2006							
Przedział wartości miernika (0,641; 0,771]	1. mazowieckie 2. małopolskie	(0,530; 0,641]	3. śląskie 4. lubelskie 5. dolnośląskie 6. łódzkie 7. pomorskie 8. wielkopolskie	(0,419; 0,530]	9. podkarpackie 10. podlaskie 11. zachodnio-pomorskie 12. kujawsko-pomorskie 13. opolskie	[0,353; 0,419]	14. świętokrzyskie 15. warmińsko-mazurskie 16. lubuskie

Do grupy o wysokim poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji zostało zaklasyfikowane w 2006 roku, a także w 2003 r. województwo mazowieckie, które szczególnie wyróżniało się na tle pozostałych województw najwyższymi wartościami mierników prawie we wszystkich zakresach edukacji. Na wysoką pozycję województwa małopolskiego wpływ miały m.in. wysokie wartości mierników pod względem zakresów: kształcenie na wybranych poziomach edukacji, kierunki kształcenia, warunki nauczania oraz nauka i postęp techniczny.

Zarówno w 2003 roku jak i 2006 r. zdecydowanie najbardziej liczne były grupy województw o średnich i niskich wartościach miary syntetycznej. Województwo dolnośląskie znajdowało się w obu latach w II grupie – o średnim poziomie rozwoju kapitału ludzkiego w obszarze edukacji. Pozycja województwa dolnośląskiego (5 w obu latach) była wynikiem wysokich not pod względem takich zakresów edukacji jak: kształcenie ustawiczne, komputeryzacja, struktura ludności według wykształcenia, nauka i postęp techniczny oraz inwestycje w edukację (wydatki jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie). Wymienione zakresy w ramach edukacji można zaliczyć do mocnych stron województwa dolnośląskiego.

Niskie wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji i dalekie miejsca w rankingu województw dolnośląskie uzyskało pod względem takich zakresów jak: nauka języków obcych, kształcenie na wybranych poziomach edukacji, kadra nauczycielska. Wymienione zakresy w ramach edukacji można zaliczyć do słabych stron dolnośląskiego.

Pod względem każdego z analizowanych zakresów edukacji województwa odznaczały się znacznym zróżnicowaniem (w 2006 r. największym pod względem miernika w zakresie inwestycji w edukację, natomiast w 2003 r. – pod względem miernika w zakresie otwartości systemu edukacji na świat). W zależności od zakresu województwa zajmowały różne lokaty. W 2006 r. najmniejsza zgodność zajmowanych lokat (największa specjalizacja) wystąpiła w przypadku województwa świętokrzyskiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 15 miejsc. W przypadku województwa dolnośląskiego różnica ta wynosiła 10 miejsc (pod względem kształcenia ustawicznego – 2 lokata, natomiast pod względem kadry nauczycielskiej – 12 lokata).

W latach 2003-2006 nastąpił, w przypadku każdego z województw, wzrost wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji. Najsilniejszy wzrost wystąpił w województwie warmińsko-mazurskim (o 67,7%) oraz zachodnio-pomorskim (o 61,9%), tj. w jednostkach plasujących się na ostatnich pozycjach. Stosunkowo w najmniejszym stopniu wzrosły wartości miernika w województwach zajmujących pierwsze lokaty – małopolskim (o 26,0%) i mazowieckim (o 28,6%).

Lokaty województw w latach 2003 i 2006 ulegały niewielkim zmianom (współczynnik korelacji rang Spearmana – 0,988), przy czym 8 województw: opolskie, dolnośląskie, świętokrzyskie, łódzkie, lubelskie, śląskie, mazowieckie i małopolskie zajmowało w 2006 r. taką samą pozycję jak w 2003 r., pomimo zmian w wartościach miernika rozwoju.

W województwie dolnośląskim miernik kapitału ludzkiego w obszarze edukacji uległ w okresie 2003-2006 zwiększeniu o 46,0%. Natomiast poszczególne mierniki cząstkowe liczone dla zakresów edukacji charakteryzowały się w latach 2003-2006 odmienną dynamiką. W przypadku mierników rozwoju w zakresie warunków lokalowych nauczania, nauki i postępu technicznego oraz kierunków kształcenia nastąpił spadek wartości (odpowiednio o 10,5%, 10,2% i 6,8%), a w pozostałych zakresach – wzrost, w tym najsilniejszy w przypadku zakresów: nauka języków obcych (blisko sześciokrotny wzrost), komputeryzacja i struktura ludności według wykształcenia (ponad dwukrotny wzrost).

Rynek pracy

Rozwój kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy w latach 2003-2006 określono dla każdego województwa na podstawie wskaźników pogrupowanych w następujące zakresy: aktywność ekonomiczna ludności – pracujący, aktywność ekonomiczna ludności – bezrobotni, absolwenci na rynku pracy – ruch zatrudnionych, zawody osób pracujących, sektorowość

rynku pracy, przedsiębiorczość, wydajność i wynagrodzenia (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. V.1).

Podobnie jak w przypadku danych ze spisu 2002 r. aktywność ekonomiczną ludności – pracujących scharakteryzowano wskaźnikiem zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej, udziałem osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących, a także wskaźnikiem, który jest różnicą udziału osób pracujących z wykształceniem wyższym i udziału osób pracujących z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego. Wskaźniki te dla lat 2003 i 2006 obliczono na podstawie uogólnionych wyników reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL).

Wyniki BAEL wykazały dla analizowanych lat niewielkie zróżnicowanie województw pod względem wskaźnika zatrudnienia[16], dlatego cecha ta nie została uwzględniona do obliczania miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy.

W 2006 r. na 100 osób w wieku 55 lat i więcej (aktywnych i biernych zawodowo) przypadało w województwach od ok. 11 pracujących (śląskie) do 21 pracujących (mazowieckie).

W województwie dolnośląskim wskaźnik zatrudnienia w tej grupie osób wynosił 13,5%, natomiast w 2003 r. – 12,0%. Średnio, w 2006 r. na każde 100 osób w wieku 55 lat i więcej (aktywnych i biernych zawodowo) przypadało w województwie dolnośląskim o ok. 8 pracujących mniej niż w województwie plasującym się na miejscu pierwszym, a w 2003 r. – było o ok. 13 pracujących mniej.

Pod względem kwalifikacji osób pracujących scharakteryzowanych udziałem osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących dolnośląskie zajmowało w 2006 r. miejsce trzecie (z wartością wskaźnika równą 23,4%), po województwie mazowieckim (30,7%) i zachodniopomorskim (24,2%). W latach 2003-2006 zarówno w województwie dolnośląskim jak i w skali całego kraju, nastąpił wzrost kwalifikacji osób pracujących. Średnio w 2006 r. w porównaniu do 2003 r. na każdych 100 pracujących przypadało w dolnośląskim o 4 osoby więcej z wykształceniem wyższym (w mazowieckim – o ok. 7 osób więcej).

Wskaźnik, który jest różnicą udziału osób pracujących z wykształceniem wyższym i udziału osób pracujących z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo świadczy o wartości wykształcenia (w szczególności wyższego) przy zatrudnieniu. Lepiej wykształceni pracownicy mogą wnieść znacznie więcej do potencjału innowacyjno-rozwojowego przedsiębiorstwa.

W 2006 r. w Polsce w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym osoby pracujące stanowiły 94,0%, a w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym i bez wykształcenia szkolnego – 77,8% (różnica udziałów 16,2 punktu procentowego). Od poziomu krajowego znacznie odbiegało

[16] W Polsce według BAEL wskaźnik zatrudnienia kształtował się w 2003 r. (dane średnioroczne) na poziomie ok. 44 osób pracujących na 100 osób w wieku 15 lat i więcej (aktywnych i biernych zawodowo), w tym w dolnośląskim ok. 39 osób; natomiast w 2006 r. (dane średnioroczne) – na poziomie ok. 46 osób pracujących, w tym w dolnośląskim ok. 45 osób.

województwo dolnośląskie – różnica udziału osób pracujących z wykształceniem wyższym i udziału osób pracujących z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo wynosiła 29,8 punktu procentowego (wśród ogółu osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym osoby pracujące stanowiły 92,8%, a wśród ogółu aktywnych zawodowo z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym i bez wykształcenia szkolnego – 64,0%). W latach 2003-2006 wartość powyższego wskaźnika uległa w województwie dolnośląskim oraz w zdecydowanej większości województw (poza lubelskim, małopolskim i śląskim) zmniejszeniu – o 6,2 punktu procentowego w dolnośląskim (w kraju o 2,5 punktu procentowego). W województwie dolnośląskim w 2006 r. na każde 100 osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym przypadało średnio o ok. 1 pracującą osobę więcej niż w 2003 r. oraz na każde 100 osób aktywnych zawodowo z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym i bez wykształcenia szkolnego o 7 pracujących więcej. W latach 2003-2006 nastąpił w województwie dolnośląskim oraz w zdecydowanej większości województw (poza wymienionymi już: lubelskim, małopolskim i śląskim) wyższy wzrost wskaźnika zatrudnienia w grupie osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym i bez wykształcenia szkolnego (o 13,3%) niż w grupie osób z wykształceniem wyższym (o 1,3%), czyli szanse na podjęcie pracy zwiększyły się bardziej wśród osób z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym i bez wykształcenia szkolnego niż z wykształceniem wyższym.

Stopa bezrobocia zarejestrowanego w końcu 2006 r. była w województwie dolnośląskim na poziomie 16,6%, czyli wyższym od poziomu krajowego wynoszącego 14,9%. Najniższy poziom zarejestrowanego bezrobocia zanotowano w województwie małopolskim (11,3%), a najwyższy w warmińsko-mazurskim (23,6%). Na każdych 1000 zarejestrowanych bezrobotnych przypadało w województwie dolnośląskim ok. 25 ofert pracy, czyli średnio co 40 bezrobotny mógł otrzymać ofertę pracy (w małopolskim – co 38 bezrobotny, a w warmińsko-mazurskim – co 332 bezrobotny).

Aby uwypuklić zmiany zachodzące w czasie na rynku pracy (w okresie 2003-2006) skorzystano z wybranych wskaźników analizy przepływów na rynku pracy, m.in. bazujących na liczbie wyrejestrowanych bezrobotnych (odpływ) i nowo zarejestrowanych (napływ), tj. salda odpływów i napływów bezrobotnych w relacji do liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz współczynnika płynności rynku pracy wyrażającego stosunek liczby bezrobotnych, którzy podjęli pracę w danym okresie sprawozdawczym (odpływ – do pracy) do liczby nowo zarejestrowanych bezrobotnych w tym okresie (napływ).

W województwie dolnośląskim średnia wielkość salda wyrejestrowanych (odpływ) i nowo zarejestrowanych (napływ) bezrobotnych na każdych 100 zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła ok. 26 osób (w kraju – 20 osób). Wyższa niż w województwie dolnośląskim nadwyżka wyrejestrowanych w stosunku do nowo zarejestrowanych wystąpiła jedynie w województwie pomorskim – ok. 27 osób na 100 zarejestrowanych bezrobotnych.

Województwo dolnośląskie wyróżniało się także dobrymi wynikami pod względem płynności rynku pracy – na 100 nowo zarejestrowanych bezrobotnych przypadało w 2006 r.

ok. 54 bezrobotnych, którzy podjęli pracę (w podlaskim – 45 bezrobotnych, a łódzkim – 61 bezrobotnych)

W okresie 2003-2006 stopa bezrobocia zarejestrowanego, w każdym województwie uległa zmniejszeniu; w dolnośląskim – na 100 aktywnych i biernych zawodowo przypadało w 2006 r. o 7 bezrobotnych mniej niż 3 lata wcześniej (o 5 bezrobotnych mniej w skali całego kraju). Nadwyżka wyrejestrowanych w stosunku do nowo zarejestrowanych w przeliczeniu na liczbę zarejestrowanych bezrobotnych uległa zwiększeniu: w dolnośląskim – z poziomu 0,4 osoby na 100 bezrobotnych w 2003 r. do 26,8 osoby w 2006 r. Zwiększyła się liczba ofert pracy w stosunku do liczby bezrobotnych; w dolnośląskim – blisko siedem i półkrotnie (w kraju – czterokrotnie). O poprawie sytuacji na rynku pracy świadczy również wzrost wartości współczynnika płynności rynku pracy – o 10,2% w województwie dolnośląskim.

Według wyników BAEL wśród osób z wykształceniem wyższym stopa bezrobocia była znacznie niższa od stopy bezrobocia ogółem[17]. W IV kwartale 2006 r. na 100 osób z wykształceniem wyższym aktywnych i biernych zawodowo przypadało w województwie dolnośląskim ok. 7 bezrobotnych (w kraju – ok. 6 bezrobotnych). Wyższe od poziomu w województwie dolnośląskim stopy bezrobocia osób z wykształceniem wyższym wystąpiły w śląskim (7,2%), małopolskim (7,3%), zachodniopomorskim (7,4%), podkarpackim (10,7%) oraz świętokrzyskim (12,9%).

W okresie 2003-2006 wystąpił spadek stopy bezrobocia w grupie osób z wykształceniem wyższym, choć o znacznie mniejszym natężeniu, niż w przypadku bezrobocia ogółem; w województwie dolnośląskim w 2006 r. stopa bezrobocia w tej grupie osób była o 1,6 punktu procentowego mniejsza niż w 2003 r.

Wielkość bezrobocia jest wynikiem nierównowagi między podażą pracy (określaną m.in. przez wielkość i strukturę zasobów pracy) i popytem na nią (wyrażoną przez liczbę miejsc pracy w gospodarce). Jednym z zaleceń Komisji Europejskiej dotyczącej polityki rynku pracy (w ramach priorytetów Strategii Lizbońskiej) jest doprowadzenie do lepszego dopasowania podaży i popytu na rynku pracy[18]. W niniejszym opracowaniu charakterystyka rynku pracy objęła również i popytową stronę rynku pracy. Pod pojęciem *popyt na pracę* rozumie się liczbę miejsc pracy, które oferuje gospodarka w określonych warunkach społeczno-ekonomicznych, tj. są to zagospodarowane miejsca pracy, określane aktualną liczbą pracujących oraz wolne miejsca pracy[19]. Relację wolnych miejsc pracy do zagospodarowanych i niezagospodarowanych miejsc pracy wyraża wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy. W 2006 r. na 1000 zagospodarowanych i niezagospodarowanych miejsc pracy przypadało od 5 wolnych miejsc pracy – w województwie lubelskim, do 13 wolnych miejsc – w woje-

[17] W IV kwartale 2003: stopa bezrobocia ogółem w kraju – 19,3% (dolnośląskie – 25,6%), stopa bezrobocia wśród osób z wykształceniem wyższym – 7,7% (dolnośląskie – 8,5%); w IV kwartale 2006: stopa bezrobocia ogółem – 12,2% (dolnośląskie – 14,2%), stopa bezrobocia wśród osób z wykształceniem wyższym – 5,8% (dolnośląskie – 6,9%).

[18] *Decyzja Rady Unii Europejskiej z dnia 12 lipca 2005 r. w sprawie wytycznych dla polityk zatrudnienia Państw Członkowskich*, Dziennik Urzędowy L 205 , 06/08/2005 P. 0021 – 0027, (http://eur-lex.europa.eu/).

[19] Por. m.in. *Popyt na pracę 2006*, GUS, Warszawa, 2007, s. 10.

wództwie pomorskim. Województwo dolnośląskie z wielkością 11 wolnych miejsc na 1000 miejsc pracy w gospodarce zajmowało 4 miejsce, po pomorskim, opolskim i lubuskim.

W analizowanym okresie wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy uległ w każdym województwie, poza pomorskim, zwiększeniu. W województwie dolnośląskim w 2006 r. na 1000 zagospodarowanych i niezagospodarowanych miejsc pracy przypadało 12 wolnych miejsc pracy (o 4 więcej niż w 2003 r.), a w skali kraju – 9 wolnych miejsc pracy (o 3 więcej niż w 2003 r.).

W 2006 r. w ogólnej liczbie absolwentów pracujących po raz pierwszy absolwenci z wykształceniem wyższym stanowili od 26,8% w lubuskim do 36,9% w mazowieckim. W województwie dolnośląskim odsetek ten kształtował się na poziomie 31,2% (o 7,6 pkt proc. wyższym niż odsetek absolwentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym w ogólnej liczbie absolwentów podejmujących pracę po raz pierwszy). Największe szanse na podjęcie pierwszej pracy przez absolwentów z wykształceniem wyższym wystąpiły w mazowieckim – średnio wśród 100 absolwentów pracujących po raz pierwszy było 37 absolwentów z wykształceniem wyższym i 18 – z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Zupełnie odwrotna sytuacja wystąpiła w województwie opolskim i lubuskim – w ogólnej liczbie absolwentów podejmujących po raz pierwszy pracę więcej było osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym niż wyższym (odpowiednio o 3,1 i 4,9 punktu procentowego).

Na podstawie struktury absolwentów podejmujących pracę po raz pierwszy można stwierdzić, iż w latach 2003-2006 nastąpiły zmiany świadczące o zmniejszeniu popytu na absolwentów z wykształceniem wyższym i zwiększeniu – z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Sytuacja ta może być wynikiem niedopasowania struktury podaży (umiejętności zawodowych, wykształcenia) do popytu na pracę[20].

Ważnym elementem oceny sytuacji na rynku pracy jest analiza struktury zawodowej pracujących. Według wyników BAEL za IV kwartał 2006 r. w województwie dolnośląskim udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących wynosił 16,2%, a udział pracowników przy pracach prostych – 7,8%. W pozostałych województwach wśród ogółu pracujących specjaliści stanowili od 10,3% (kujawsko-pomorskie) do 19,7% (mazowieckie), przy średniej krajowej wynoszącej 15,2%. Wyższe niż w województwie dolnośląskim udziały specjalistów w ogólnej liczbie pracujących, poza wymienionym już mazowieckim, wystąpiły w pomorskim (18,2%), zachodniopomorskim (17,3%) oraz śląskim (16,8%).

Pracownicy przy pracach prostych stanowili natomiast w IV kwartale 2006 r. od 6,1% w ogólnej liczbie pracujących (małopolskie) do 10,9% (lubuskie), przy średniej krajowej równej 7,8%.

W porównaniu do danych za IV kwartał 2003 r. nastąpiły w województwie dolnośląskim niewielkie, korzystne zmiany w strukturze zawodowej pracujących: wzrost udziału specjalistów w ogólnej liczbie pracujących – o 0,6 punktu procentowego (w kraju

[20] Warto dodać, iż absolwentów szkół wyższych w roku akademickim 2005/2006 było 391,7 tys., w tym 166,9 tys. studentów studiów stacjonarnych (w dolnośląskim – 33,1 tys., w tym 16,0 tys. studentów studiów stacjonarnych), natomiast absolwentów szkół zasadniczych zawodowych, łącznie ze szkołami specjalnymi, przysposabiającymi do zawodu oraz szkołami dla dorosłych – 78,3 tys. (w dolnośląskim – 5,5 tys. absolwentów).

wzrost o 2,7 punktu procentowego) i spadek udziału pracowników przy pracach prostych – – o 0,8 punktu procentowego (w kraju wzrost o 0,3 pkt proc.).

Do scharakteryzowania poziomu kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy uwzględniono także strukturę sektorową pracujących, reprezentowaną udziałem pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących. Udział osób pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących kształtował się w kraju na poziomie 21,0%, w tym w województwie dolnośląskim – 10,5%. Niższy odsetek pracujących w sektorze rolniczym wystąpił jedynie w województwie śląskim (5,8%).

Lokalną przedsiębiorczość opisano udziałem pracodawców (prowadzących własną działalność gospodarczą i zatrudniających co najmniej jednego pracownika) i pracujących na własny rachunek (prowadzących własną działalność gospodarczą i nie zatrudniających pracowników) w ogólnej liczbie pracujących. Uwzględniono również wskaźniki w oparciu o dane rejestru REGON, tj. liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (w rejestrze REGON) w stosunku do liczby ludności i udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w ogólnej liczbie zarejestrowanych[21].

Według wyników BAEL województwa odznaczały się znacznie większym zróżnicowaniem pod względem struktury pracujących według statusu zatrudnienia (odsetka pracodawców i pracujących na własny rachunek) niż pod względem struktury zawodowej pracujących (odsetka specjalistów). W IV kwartale 2006 r. w ogólnej liczbie pracujących pracodawcy i pracujący na własny rachunek stanowili od 11,1% w województwie śląskim do 33,6% w świętokrzyskim (w kraju – 19,5%). W województwie dolnośląskim odsetek pracodawców i pracujących na własny rachunek kształtował się na poziomie 16,0%.

Natomiast według danych rejestru REGON województwo dolnośląskie pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w stosunku do liczby ludności przekraczało poziom ogólnopolski, sytuując się na 3 miejscu w rankingu województw. Na 1000 ludności przypadało w dolnośląskim ponad 105 podmiotów gospodarczych (w tym 8,6% stanowiły podmioty nowo zarejestrowane) – w kraju natomiast – 95 podmiotów (8,2% podmioty nowo zarejestrowane). W porównaniu do 2003 r. w skali całego kraju nastąpił nieznaczny wzrost poziomu lokalnej przedsiębiorczości – liczba podmiotów na 1000 ludności wyniosła 97 (w dolnośląskim – utrzymało się na poziomie 105 podmiotów) oraz zwiększył się udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej – o 1,1 punktu procentowego (w dolnośląskim – o 1,6 punktu procentowego)[22].

Teoria kapitału ludzkiego zakłada m.in., że różnice w płacach są odbiciem różnic w wydajności poszczególnych robotników. Dlatego też zazwyczaj robotnicy wykwalifikowani czy o wyższej wydajności zarabiają więcej od pozostałych[23].

---

[21] Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności została do grupy cech satelitarnych (silnie skorelowana z liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych) i mogła być uwzględniona w finalnym zestawie wskaźników diagnostycznych.

[22] Zarówno w województwie dolnośląskim jak i w skali całego kraju w latach 2003-2006 nastąpił wzrost liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 1000 ludności.

[23] Por. m.in. M. Krupa, *Inwestowanie w kapitał ludzki – analiza kosztów i korzyści.*

Do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w zakresie rynku pracy uwzględniono zatem przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto oraz przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osób na stanowiskach robotniczych w relacji do wynagrodzenia osób na stanowiskach nierobotniczych. O wysokiej wartości wykształcenia (w szczególności wyższego) oraz wartości doświadczenia zawodowego (np. długoletniego stażu pracy) przy zatrudnieniu świadczyć mogą też wielkości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto pracowników z wykształceniem wyższym, pracujących 30 lat i więcej czy specjalistów w relacji do średniego miesięcznego wynagrodzenia w województwie[24]. Ze względu na to, że cechy te przyjmowały porównywalne wartości w województwach, nie zostały uwzględnione do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w zakresie rynku pracy.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto kształtowało się w 2006 r. na poziomie od 2179,6 zł w podkarpackim do 3381,1 zł w mazowieckim. Województwo dolnośląskie z wartością 2617,2 zł zajmowało 4 miejsce (po pomorskim, śląskim i mazowieckim).

Rozpiętość wynagrodzeń osób na stanowiskach robotniczych i wynagrodzeń osób na stanowiskach nierobotniczych była różna w poszczególnych województwach. Najwyższa dysproporcja w wynagrodzeniach w zależności od stanowiska wystąpiła w województwie mazowieckim, a najmniejsza w województwie śląskim. Otóż, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracownika na stanowisku nierobotniczym wynosiło w mazowieckim 223,4% wynagrodzenia osób na stanowiskach robotniczych a w śląskim – 138,5% (w dolnośląskim – –164,2%).

W ciągu analizowanych 3 lat nastąpił w każdym województwie wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto – najwyższy w pomorskim (o 17,4%) oraz dolnośląskim (o 17,2%), a najniższy – w warmińsko-mazurskim (o 10,7%). Niewielkiemu zwiększeniu uległa rozpiętość wynagrodzeń osób na stanowiskach robotniczych a wynagrodzeń osób na stanowiskach nierobotniczych. W województwie dolnośląskim w 2003 roku osoby na stanowisku nierobotniczym zarabiały średnio o 1077 zł więcej niż osoby na stanowisku robotniczym (tj. o 62,1% więcej), a w 2006 roku – o 1295 zł więcej (tj. o 64,2% więcej).

Wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy charakteryzowały się porównywalnym do mierników w obszarze edukacji zróżnicowaniem – 23,4% w 2006 r. (w obszarze edukacji – 21,0%). Obejmowały wartości z przedziału od 0,332 – województwo lubelskie, do 0,748 – województwo mazowieckie, natomiast w 2003 roku – od 0,281 (warmińsko-mazurskie) do 0,579 (mazowieckie). W latach 2003-2006 nastąpił wzrost wartości średniej arytmetycznej miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy, nieznacznie

[24] Według danych za 2006 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracownika z wykształceniem wyższym było w Polsce o 47,3% wyższe od średniego wynagrodzenia brutto, w tym w dolnośląskim – o 56,1% (zarówno w kraju, jak i w dolnośląskim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracownika z wykształceniem wyższym było ponad dwukrotnie wyższe niż pracownika z wykształceniem zasadniczym zawodowym); miesięczne wynagrodzenie brutto pracujących 30 lat i więcej – o 13,0% wyższe w Polsce i 16,2% w dolnośląskim (w tym, w kraju – o 68,4% wyższe od przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracownika ze stażem pracy do 1 roku i w dolnośląskim – o 80,3%); przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto specjalistów – o 25,0% wyższe w Polsce i o 27,9% w dolnośląskim (przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto specjalistów stanowiło – ok. 217,6% wynagrodzenia pracowników przy pracach prostych w Polce oraz 234,4% – w dolnośląskim.

zwiększył się rozstęp między skrajnymi wartościami miernika oraz nieznacznie zwiększyło się zróżnicowanie województw pod względem wartości miernika.

Województwo dolnośląskie, zarówno w 2003 roku jak i w 2006 r. zajmowało 3 miejsce (po województwie mazowieckim i pomorskim) z wartością miernika równą odpowiednio 0,406 i 0,569. Aby pokonać dystans dzielący województwo dolnośląskie od pierwszego w rankingu (w 2003 i 2006 r.) miernik rozwoju musiałby ulec zwiększeniu o 42,7% w 2003 r. oraz o 31,3% w 2006 r.

Poniższa tabela zawiera wyodrębnione grupy poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy.

Tabl. V.3. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
2003							
Przedział wartości miernika (0,428; 0,579	1. mazowieckie 2. pomorskie	(0,354; 0,428]	3. dolnośląskie 4. śląskie 5. lubuskie 6. zachodnio-pomorskie 7. wielkopolskie 8. małopolskie	(0,282; 0,354]	9. opolskie 10. podlaskie 11. podkarpackie 12. łódzkie 13. kujawsko-pomorskie 14. świętokrzyskie 15. lubelskie	[0,281; 0,282]	16. warmińsko-mazurskie
2006							
Przedział wartości miernika (0,572; 0,748]	1. mazowieckie 2. pomorskie	(0,463 ;0, 572]	3. dolnośląskie 4. zachodnio-pomorskie 5. małopolskie 6. śląskie 7. wielkopolskie	(0,335; 0,463]	8. łódzkie 9. lubuskie 10. podlaskie 11. opolskie 12. warmińsko-mazurskie 13. kujawsko-pomorskie	[0,332; 0,335]	14. podkarpackie 15. świętokrzyskie 16. lubelskie

Wysoka pozycja województwa mazowieckiego w 2003 i 2006 r. była wynikiem wysokiego poziomu wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy szczególnie pod względem takich zakresów rynku pracy jak: aktywność ekonomiczna – – pracujący, wynagrodzenia, wydajność, absolwenci na rynku pracy (ruch zatrudnionych) czy zawody osób pracujących.

Najbardziej liczną grupę, podobnie jak w przypadku miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, stanowiły województwa o średnim i niskim poziomie miernika (łącznie 13 jednostek w 2003 r. i 11 jednostek w 2006 r.), w tym dolnośląskie na 3 miejscu w obu latach.

Na otrzymaną trzecią lokatę województwa dolnośląskiego pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy wpływ miały w 2003 r. i w 2006 r. wysokie noty pod względem sektorowości rynku pracy i aktywności ekonomicznej – pracujących oraz dodatkowo, w 2006 r. pod względem sytuacji absolwentów na rynku pracy (ruchu zatrudnionych), wydajności i wynagrodzenia.

Najmniejszy dystans od wartości maksymalnej wystąpił w 2006 r. w województwie dolnośląskim w przypadku mierników cząstkowych w zakresie dotyczącym absolwentów na rynku pracy (ruchu zatrudnionych) i sektorowości rynku pracy, natomiast największy – – w zakresie wydajności i wynagrodzeń. Miernik rozwoju w zakresie dotyczącym absolwentów na rynku pracy musiałby dla województwa dolnośląskiego ulec zwiększeniu o 5,5%, aby osiągnąć poziom porównywalny z plasującym się na miejscu pierwszym województwem mazowieckim, natomiast w zakresie wynagrodzeń – ponad dwuipółkrotnie.

Zróżnicowanie cząstkowych mierników rozwoju poszczególnych zakresów rynku pracy kształtowało się odmiennie. Największe zróżnicowanie województw, zarówno w 2003 jak i w 2006 r. wystąpiło w zakresie wydajności, sektorowości i wynagrodzeń, a najmniejsze w zakresie aktywności ekonomicznej – pracujących. Nie było województwa, które zajmowałoby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych zakresów cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy.

W zależności od zakresu województwa zajmowały różne lokaty. W 2006 r. najmniejsza zgodność zajmowanych lokat (największa specjalizacja) wystąpiła w przypadku województwa śląskiego i zachodniopomorskiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 14 miejsc, a najmniejsza – w przypadku województwa pomorskiego – różnica lokat wynosiła 2 miejsca. W przypadku województwa dolnośląskiego różnica ta wynosiła 8 miejsc; pod względem aktywności ekonomicznej – pracujących, absolwentów na rynku pracy i sektorowości rynku pracy – 2 lokata, natomiast pod względem aktywności ekonomicznej – bezrobotnych – 10 lokata).

Obliczenia wskazują, iż w każdym województwie w latach 2003-2006 miernik kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy uległ zwiększeniu. Wzrost miernika (od 9,0% w podkarpackim do 50,9% w małopolskim) świadczący o rozwoju rynku pracy był wynikiem korzystnych zmian w każdym województwie w zakresie aktywności ekonomicznej, wydajności pracy, wynagrodzeń oraz sektorowości rynku pracy; dla wymienionych zakresów mierniki rozwoju uległy zwiększeniu.

W okresie 2003-2006 lokaty województw nie ulegały wielkim zmianom (współczynnik korelacji rang Spearmana – 0,938), przy czym 6 województw zajmowało w 2006 r. taką samą pozycję jak w 2003 r., pomimo zmian w wartościach miernika rozwoju, w tym mazowieckie, pomorskie i dolnośląskie plasujące się na pierwszych trzech miejscach.

W województwie dolnośląskim miernik kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy uległ w okresie 2003-2006 zwiększeniu o 40,3%. Największy wzrost miernika rozwoju wystąpił w takich zakresach rynku pracy jak wydajność (prawie trzykrotny wzrost) i aktywność ekonomiczna – bezrobotni (ponad dwukrotny), a najmniejszy w zakresie sektorowości rynku pracy (tylko o 1,9%).

Zdrowie

Kolejnym wyróżnionym obszarem badawczym, który determinuje jakość kapitału ludzkiego jest zdrowie.

O zdrowotności społeczeństwa świadczyć może długość życia opisana odsetkiem osób w wieku 80 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności. Szczególnie ważnym wskaźnikiem długości życia (często używanym w porównaniach międzynarodowych) jest przeciętne dalsze trwanie życia w momencie narodzin, które wyraża średnią liczbę lat, jaką ma do przeżycia noworodek, przy założeniu stałego poziomu umieralności z danego czasu, dla którego opracowano tablice trwania życia. Ze względu na to, że wskaźnik ten (dla mężczyzn i kobiet) zarówno w 2003 jak w 2006 r. charakteryzował się niskim zróżnicowaniem według województw, nie znalazł się finalnym zbiorze wskaźników diagnostycznych[25].

Stan zdrowia opisano m.in. takimi wskaźnikami jak: przeciętną liczba osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym, natężeniem zachorowań na choroby zakaźne, umieralnością niemowląt oraz liczbą zgonów, których przyczyną były choroby układu krążenia – w porównaniu do liczby ludności, a także liczbą osób zarejestrowanych w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu w porównaniu do liczby ludności. Choroby układu krążenia, zgodnie z europejskimi statystykami zapadalności na te choroby za rok 2005, są bowiem najczęstszą przyczyną śmierci mężczyzn i kobiet w Unii Europejskiej, przy czym w Polsce poziom umieralności z powodu tych chorób jest o ok. 80% wyższy od przeciętnego w Unii[26]. Pod względem liczby zgonów, których przyczyną był nowotwór w porównaniu do liczby ludności, zróżnicowanie województw było zbyt niskie i wskaźnik ten nie został zaklasyfikowany do finalnego zestawu wskaźników diagnostycznych.

Zdrowie psychiczne ma ogromne znaczenie dla jakości życia w społeczeństwie. Jego zły stan może przyczynić się do gwałtownego obniżenia jakości życia dotkniętych nim osób i ich rodzin. Stanowi to wyzwanie nie tylko dla sektora zdrowia. Zły stan zdrowia psychicznego (najczęściej stany lękowe i depresja) jest jedną z trzech najczęściej występujących

[25] Przeciętne dalsze trwanie życia noworodka kształtowało się w 2003 roku na poziomie: w przypadku mężczyzn – od 69,0 lat (łódzkie) do 72,1 lata (małopolskie); w dolnośląskim – 70,5 lata, a w przypadku kobiet – od 78,0 lat (śląskie) do 79,9 (podlaskie); w dolnośląskim – 78,6 lata. Natomiast w 2006 r. na poziomie: w przypadku mężczyzn – od 68,5 lat (łódzkie) do 72,6 lata (podkarpackie); w dolnośląskim – 70,9 lata, a w przypadku kobiet – od 78,6 lata (łódzkie) do 80,8 (podkarpackie); w dolnośląskim – 79,6 lata.

[26] Por. min. *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie przeciwdziałania chorobom układu krążenia*, (http://www.europarl.europa.eu/) oraz Program Operacyjny *Kapitał ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów i zatwierdzony przez Komisję Europejską, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2007.

przyczyn nieobecności w pracy oraz jednym z głównych powodów przechodzenia na wcześniejszą emeryturę czy rentę inwalidzką[27].

Mając na uwadze fakt, iż na ogólny stan zdrowia człowieka oprócz stylu życia, środowiska, decydujący wpływ ma między innymi opieka zdrowotna, której odpowiedni poziom jest warunkiem zwiększenia udziału populacji w wieku produkcyjnym (siły roboczej) na rynku pracy, do obliczeń miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia uwzględniono dodatkowo wybrane wskaźniki charakteryzujące dostępność usług w ramach ochrony zdrowia. Szczególnie duże znaczenie ma dostępność usług medycznych w zakresie lecznictwa otwartego, którą przedstawiono biorąc pod uwagę liczbę łóżek w szpitalach na 10 tys. ludności, liczbę lekarzy na 10 tys. ludności, liczbę położnych w stosunku do liczby kobiet w wieku rozrodczym i przeciętnej liczby ludności przypadającej na 1 aptekę. Dodatkowo do obliczenia mierników rozwoju uwzględniono dostępność do opieki nad małym dzieckiem (prowadzonej przez żłobki), wyrażonej przez liczbę dzieci w żłobkach na 100 dzieci w wieku 0-3 lat oraz dostępność do opieki nad osobami starszymi (prowadzonej w placówkach opieki społecznej) wyrażonej liczbą miejsc w placówkach opieki społecznej w relacji do liczby osób w wieku powyżej 65 lat.

W systemie opieki zdrowotnej bardzo ważnym elementem jest zapobieganie szkodliwym czynnikom zdrowotnym, w tym wśród osób w wieku produkcyjnym ograniczanie zagrożeń występujących w miejscu pracy, a także zapobieganie chorobom zawodowym związanym z pracą. Służą temu przedsięwzięcia dotyczące profilaktyki, promocji i edukacji zdrowotnej, wymienione m.in. jako jedne z celów szczegółowych Programu Operacyjnego „Kapitał ludzki", w ramach priorytetu II pt. „Poprawa stanu zdrowia osób pracujących poprzez opracowywanie programów profilaktycznych oraz programów wspierających powrót do pracy"[28].

W niniejszym opracowaniu do obliczeń miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia uwzględniono zatem dodatkowo grupę wskaźników charakteryzujących pracę w warunkach zagrożenia życia (liczbę zatrudnionych w warunkach zagrożenia i liczbę poszkodowanych w wypadkach w pracy w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym oraz liczbę wypadków śmiertelnych w ogólnej liczbie wypadków w pracy).

Pewną formą inwestycji w kapitał ludzki są wydatki na ochronę zdrowia. Podstawowym zaś czynnikiem stymulującym wzrost wydatków na ochronę zdrowia jest postęp w dziedzinie zapobiegania, diagnozowania i leczenia. Wzrost wydatków na ochronę zdrowia wynika również ze starzenia się populacji[29]. W niniejszym opracowaniu uwzględniono wydatki na ochronę zdrowia oraz na pomoc społeczną w budżecie jednostek samorządu terytorialnego, tj. województwa, powiatu i gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

---

[27] *Zdrowie-UE*, portal zdrowia publicznego Unii Europejskiej, http://ec.europa.eu/health-eu/health_problems/.
[28] Program Operacyjny *Kapitał ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów i zatwierdzony przez Komisję Europejską, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
[29] Szerzej m.in. w: *Zdrowie i opieka zdrowotna w zarysie – wskaźniki OECD*. Wydanie 2005, http://www.oecd.org/dataoecd/56/46/35631809.pdf.

Ogółem w Polsce w 2006 r. na każde 1000 ludności przypadało 29 osób w wieku 80 lat i więcej. Najwięcej osób w wieku 80 lat i więcej w porównaniu do liczby ludności było w województwie łódzkim (35 osób), a najmniej – w warmińsko-mazurskim (23 osoby); w dolnośląskim było 29 takich osób. Dysproporcja między województwami pod względem tej cechy była w 2006 r. na porównywalnym poziomie do 2003 r., w którym zanotowano od 19 do 29 osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności. W województwie dolnośląskim w 2006 r. na każde 1000 ludności przypadało o 7 osób więcej w tej grupie wiekowej niż 3 lata wcześniej.

W 2006 r. w Polsce, a także i województwie dolnośląskim wśród ogółu ludności w wieku produkcyjnym co 15 osoba utrzymywała się z renty (poza KRUS) z tytułu niezdolności do pracy, a w 2003 r. – co 10 osoba.

Na 100 tys. ludności przypadało w Polsce w 2006 r. od 75 zachorowań na grypę (łącznie z podejrzeniami zachorowań) – w województwie świętokrzyskim do 1649 zachorowań - w mazowieckim. W dolnośląskim stwierdzono 437 zachorowań na grypę w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców, co stanowiło 67,7% poziomu krajowego.

Również pod względem zachorowań na gruźlicę w stosunku do liczby ludności w województwie dolnośląskim odnotowano niższe wartości niż średnia krajowa – 20 zachorowań na 100 tys. mieszkańców, co stanowiło 90,3% poziomu ogólnopolskiego. Najwięcej zachorowań na gruźlicę w porównaniu do liczby ludności było w województwie lubelskim (36 zachorowań), a najmniej – w wielkopolskim (11 zachorowań). W porównaniu do 2003 roku we wszystkich województwach, poza kujawsko-pomorskim i małopolskim nastąpiła poprawa sytuacji pod względem zachorowań na tę chorobę zakaźną.

Na 10 tys. ludności przypadało średnio w kraju w 2006 r. ok. 24 lekarzy i stomatologów, a trzy lata wcześniej ok. 27 lekarzy i stomatologów. Szczególnie wyróżniało się województwo łódzkie, w którym na 10 tys. ludności przypadało najwięcej lekarzy i stomatologów, tj. w 2006 r. – 28 (w 2003 r. – 30); w województwie dolnośląskim odpowiednie wskaźniki wyniosły w 2006 r. – 23 lekarzy i stomatologów (w 2003 r. – 28). Najlepsza sytuacja pod względem dostępności kobiet w wieku rozrodczym do położnych wystąpiła w województwie podkarpackim; na 10 tys. kobiet w wieku 15-49 lat przypadało, zarówno w 2003 jak i 2006 r. ok. 27 położnych. W województwie dolnośląskim wskaźniki te wyniosły odpowiednio w 2003 r. – 20 położnych i w 2006 r. – 19 położnych.

W okresie 2003-2006 w każdym województwie poprawiła się dostępność do opieki nad małym dzieckiem (prowadzonej przez żłobki) a także, poza województwem pomorskim, dostępność do aptek. W województwie dolnośląskim na 100 dzieci w wieku 0-3 lat przypadało 43 dzieci w żłobkach w 2003 r. i 49 w 2006 r. (w kraju - odpowiednio 31 i 36 dzieci). Korzystniejsza niż w województwie dolnośląskim sytuacja pod względem opieki nad małym dzieckiem, prowadzonej przez żłobki, wystąpiła zarówno w 2003 jak i w 2006 r. w 3 województwach: łódzkim, opolskim i zachodniopomorskim.

Najbardziej korzystną sytuacją pod względem zagrożeń występujących w miejscu pracy odznaczało się województwo podlaskie – ok. 11 zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 osób w wieku produkcyjnym - w 2006 r. (w 2003 r. – ok. 12 zatrudnionych),

a najmniej korzystną – województwo śląskie (zarówno w 2006 jak i w 2003 r. po ok. 47 zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 osób w wieku produkcyjnym).

W przypadku województwa dolnośląskiego w warunkach zagrożenia zatrudnionych było średnio dwu i półkrotnie więcej osób na każde 1000 osób w wieku produkcyjnym niż w województwie podlaskim (w 2006 r. – ok. 26 osób, a w 2003 – ok. 27 osób).

Województwo dolnośląskie na tle pozostałych województw wyróżniało się wysokością wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 mieszkańca – 117 zł (w 2006 r.). Była to druga, po województwie mazowieckim (134 zł) wartość. W takich województwach jak: podlaskie, lubelskie, podkarpackie i warmińsko-mazurskie na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 mieszkańca przeznaczano w 2006 r. mniej niż połowę tej kwoty, którą odnotowano w województwie dolnośląskim.

Zdecydowanie słabszą stroną województwa dolnośląskiego były wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na pomoc społeczną (łącznie z pozostałymi zadaniami w zakresie polityki społecznej) przypadające na 1 mieszkańca. Z wartością równą 510 zł w 2006 r., przy średniej w kraju również 518 zł dolnośląskie plasowało się dopiero na 12 pozycji.

W porównaniu do 2003 roku nastąpił we wszystkich województwach, poza świętokrzyskim, wzrost wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego zarówno na ochronę zdrowia (w skali kraju o 60,8%, w tym w dolnośląskim o 77,7%) jak i na pomoc społeczną (w skali kraju o 101,1%, w tym w dolnośląskim o 87,7%).

Najwyższą wartość miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia w 2003 r. i 2006 r. uzyskało województwo łódzkie (odpowiednio 0,510 i 0,683), a najniższą – – województwo śląskie (odpowiednio 0,296 i 0,406). Województwo dolnośląskie zajmowało 8 lokatę w 2006 r. z wartością miernika na poziomie 0,574 (i 9 lokatę trzy lata wcześniej, z wartością miernika na poziomie 0,375). W okresie 2003-2006 zmniejszył się dystans dzielący województwo dolnośląskie do plasującego się na miejscu pierwszym województwa łódzkiego. Aby osiągnąć poziom porównywalny z województwem łódzkim miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia dla dolnośląskiego musiałby w 2006 roku zwiększyć swoją wartość o 18,8%, natomiast w 2003 r. – o 36,0%.

Tabl. V.4. przedstawia klasyfikację województw według wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia wyodrębniając cztery grupy poziomu wartości mierników.

Tabl. V.4. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
2003							
Przedział wartości miernika (0,460; 0,510]	1. łódzkie 2. podlaskie 3. lubelskie	(0,397; 0,460]	4. świętokrzyskie 5. mazowieckie 6. zachodnio-pomorskie 7. małopolskie	(0,333; 0,397]	8. kujawsko-pomorskie 9. dolnośląskie 10. wielkopolskie 11. podkarpackie 12. opolskie 13. warmińsko-mazurskie 14. lubuskie	[0,296; 0,333]	15. pomorskie 16. śląskie
2006							
Przedział wartości miernika (0,647; 0,683]	1. łódzkie 2. mazowieckie 3. podlaskie 4. świętokrzyskie	(0,568; 0,647]	5. lubelskie 6. kujawsko-pomorskie 7. zachodnio-pomorskie 8. dolnośląskie	(0,488; 0,568]	9. małopolskie 10. podkarpackie 11. warmińsko-mazurskie 12. opolskie 13. lubuskie 14. wielkopolskie	[0,406; 0,488]	15. pomorskie 16. śląskie

W latach 2003-2006 grupa województw o wysokim poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia (I) zwiększyła się o 1 jednostkę, a mianowicie województwo mazowieckie oraz świętokrzyskie awansowały z grupy o średnim poziomie kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia (II), natomiast województwo lubelskie przeszło w 2006 r. z I grupy do II. Wysoki poziom kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia zachowały łódzkie i podlaskie, wyróżniające się m.in. wysokimi notami w zakresie dostępności usług służby zdrowia, długości życia oraz pracy w warunkach zagrożenia zdrowia.

Znaczny wzrost wydatków na ochronę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego i poprawa sytuacji w zakresie dostępności usług w ramach ochrony zdrowia oraz stanu zdrowia wpłynęły na awans województwa mazowieckiego z II do I grupy.

Przynależność województwa dolnośląskiego do wyróżnionych grup poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia uległa w latach 2003-2006 zmianie. Z uwagi na fakt, iż miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia przekroczył w 2006 r. wartość średnią w województwach, dolnośląskie awansowało z grupy III o niskim poziomie miernika do grupy II o średnim poziomie miernika. W dolnośląskim w latach 2003-2006 nastąpił znaczny wzrost wartości wskaźników w zakresie wydatków na ochronę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego (szczególnie wzrosły wydatki na ochronę zdrowia

w przeliczeniu na 1 mieszkańca – o 77,7%, podczas gdy w kraju o 60,8%) oraz wskaźnika w zakresie długości życia – udział osób w wieku 80 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności (na każde 1000 osób w 2006 r. przypadało o 7 osób więcej w wieku 80 lat i więcej niż trzy lata wcześniej – w kraju o 5 osób więcej).

W latach 2003-2006 nie uległ zmianie skład grupy o najniższym poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia, należały do niej województwo pomorskie i śląskie, dla których w przypadku większości zakresów mierniki cząstkowe zdrowia osiągały bardzo niski poziom.

Na podstawie danych z 2003 i 2006 r. można stwierdzić, iż w województwach zróżnicowanie (specjalizacja) kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia według wyróżnionych zakresów w tych dwóch latach kształtowało się odmiennie. Największym stopniem zróżnicowania (specjalizacją) kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia według wyróżnionych zakresów odznaczało się województwo łódzkie oraz zachodniopomorskie, a najmniejszym pomorskie, śląskie oraz dolnośląskie.

W województwie dolnośląskim najmniejszy dystans do wartości maksymalnej wystąpił w przypadku mierników cząstkowych w zakresie wydatków na ochronę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego oraz dostępności do usług medycznych, natomiast największy – w zakresie pracy w warunkach zagrożenia zdrowia. Na jednego mieszkańca jednostki samorządu terytorialnego województwa dolnośląskiego wydały w 2003 roku o 15,6 zł mniej niż wartość największa w województwach, a w 2006 r. – o 16,5 zł mniej. W województwie dolnośląskim na każde 1000 osób w wieku produkcyjnym przypadało o ok. 16 więcej osób pracujących w warunkach zagrożenia niż wartość najmniejsza w województwach. Aby pokonać dystans dzielący dolnośląski od pierwszego w rankingu województwa, miernik kapitału ludzkiego w zakresie wydatków na ochronę zdrowia musiałby w 2006 r. ulec zwiększeniu o 3,3%, natomiast w zakresie długości życia o 62,1%.

Podobnie jak w przypadku wcześniej analizowanych obszarów, nie było województwa, które zajmowałoby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych zakresów cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia. Dla 13 województw w 2006 r. (i 10 w 2003 r.) przesunięcia między lokatami wynosiły 10 i więcej miejsc, w tym w dolnośląskim – 12 miejsc w 2006 r. (15 lokata w zakresie stanu zdrowia i 3 lokata w zakresie wydatków na ochronę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego) i 9 miejsc w 2003 r. (12 lokata w zakresie pracy w warunkach zagrożenia zdrowia i 3 – stanu zdrowia).

Podobnie jak w przypadku miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy, również i w obszarze zdrowia w latach 2003-2006 w każdym województwie nastąpił wzrost wartości miernika. Największą dynamiką miernika rozwoju odznaczało się województwo mazowieckie (wzrost o 56,4%), poprawiające swoją lokatę o 3 miejsca, najmniejszą – lubelskie (wzrost o 33,8%), tracące swoją dobrą, trzecią pozycję i plasujące się w rankingu na miejscu 5.

W przypadku województwa dolnośląskiego miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia w analizowanym okresie uległ zwiększeniu o 53,3% (awans o jedną lokatę), przy czym zwiększeniu o 185,8% w zakresie długości życia (awans o 4 lokaty) oraz spadkowi

o 224,5% w zakresie wydatków na ochronę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego (awans o 1 lokatę). Pomimo wzrostu wartości miernika w zakresie stanu zdrowia (o 22,1%) dolnośląskie pogłębiło swój dystans w stosunku do województwa zajmującego pierwsze miejsce (spadek z 9 lokaty na 15).

Potencjał demograficzny

Poziom kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego przedstawiono uwzględniając, analogicznie jak w przypadku danych ze spisu 2002 r., następujące zakresy: stan i struktura ludności, ruch naturalny (reprodukcja ludności) oraz migracje. Podobnie jak w przypadku danych spisu 2002 r. stan i strukturę ludności scharakteryzowano współczynnikiem urbanizacji, udziałem dzieci (w wieku 0-14 lat) w ogólnej liczbie ludności i współczynnikiem obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym.

Ważnym czynnikiem określającym zasoby ludności zdolnej do pracy jest udział ludności w wieku produkcyjnym. Ze względu na to, że w województwach odsetek ten kształtował się na zbliżonym poziomie, cecha ta nie została uwzględniona do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego.

W analizie ruchu naturalnego podstawowe znaczenie mają charakterystyki natężenia urodzeń i zgonów, gdyż oprócz struktury według wieku czynniki te wpływają na przebieg procesu reprodukcji ludności. Dla określenia poziomu kapitału ludzkiego w zakresie ruchu naturalnego (reprodukcji ludności) uwzględniono m.in. takie wskaźniki jak współczynnik dynamiki demograficznej, udział matek z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie rodzących kobiet, udział matek niepracujących w ogólnej liczbie rodzących kobiet, umieralność osób w wieku 15-59 lat, tj. wskaźników, które charakteryzują nie tylko przyszłościowy, ale także i obecny potencjał demograficzny. O procesie reprodukcji ludności świadczą również takie cechy, jak współczynnik płodności, współczynnik dzietności teoretycznej kobiet oraz reprodukcji brutto, które ze względu na niewielką zmienność nie zostały uwzględnione w obliczeniach miernika rozwoju.

Zakresem determinującym potencjał demograficzny jest również ruch migracyjny. Świadczy on m.in. o przestrzennej mobilności ludności, która może mieć znaczenie z punktu widzenia zmniejszania dysproporcji regionalnych.

W zakresie ruchu migracyjnego uwzględniono migracje wewnętrzne reprezentowane w opracowaniu wielkością napływu ludności przybyłej z innych województw i obrotem migracji wewnętrznych (ruchliwością ludności) w przeliczeniu na 1000 ludności. Z uwagi na fakt, iż saldo ruchu wędrówkowego stanowiące różnicę między liczbą osób, które przybyły do województwa na stałe, a liczbą osób, które z niego wyjechały, zwłaszcza osób w wieku mobilnym, może wpływać na sytuację na rynku pracy, w zestawie wskaźników diagnostycznych znalazło się saldo migracji międzywojewódzkich (migracja netto) osób w wieku 20-44 lata.

O niedopasowaniu strukturalnym popytu i podaży na rynku pracy danej jednostki terytorialnej czy pogorszeniu warunków życia świadczy także liczba emigrantów zagranicznych na 1000 ludności.

W 2006 roku odsetek ludności miejskiej w województwie dolnośląskim kształtował się na poziomie 70,9% (w 2003 r. – 71,1%), przy średnim poziomie w Polsce wynoszącym – 61,3% (w 2003 r. – 61,6%). Wyższym od województwa dolnośląskiego stopniem urbanizacji odznaczało się województwo śląskie – 78,5% w 2006 r. (78,9% w 2003 r.).

Słabą stroną województwa dolnośląskiego był natomiast niski, na tle pozostałych województw, udział dzieci (0-14 lat) w ogólnej liczbie ludności – na 100 osób przypadało w 2006 r. ok. 14 dzieci, co dawało przedostatnią, przed śląskim, pozycję w rankingu. Najwyższy udział dzieci w ogólnej liczbie ludności był w województwie podkarpackim (17 dzieci), a najniższy – we wspomnianym już śląskim (ok.14 dzieci).

W 2006 r. współczynnik dynamiki demograficznej, który wyraża stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie, kształtował się w kraju na poziomie 1,012, czyli roczna liczba urodzeń nie tylko kompensowała roczną liczbę zgonów, lecz także dała nadwyżkę nad roczną liczbą zgonów. Natomiast w województwie dolnośląskim współczynnik dynamiki demograficznej w 2006 r. wyniósł 0,913, czyli roczna liczba urodzeń żywych nie kompensowała rocznej liczby zgonów. Najniższa wartość współczynnika dynamiki demograficznej w 2006 r. wystąpiła w województwie łódzkim – 0,746, a najwyższa w pomorskim – 1,293 (tj. średnio na każde 1000 zgonów przypadało o 380 urodzeń żywych więcej niż województwie dolnośląskim).

W 2003 r. zarówno w dolnośląskim jak i w kraju roczna liczba urodzeń nie kompensowała rocznej liczby zgonów – na 1000 zgonów przypadało w dolnośląskim ok. 857 urodzeń, a w kraju – 961 urodzeń.

Udział matek z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie kobiet rodzących kształtował się w Polsce w 2006 r. na poziomie 29,1%. Województwo dolnośląskie z wartością równią 28,8% plasowało się na 6 miejscu. Najbardziej korzystną strukturą według wykształcenia w 2006 r. odznaczały się matki z województwa mazowieckiego – kobiety rodzące z wykształceniem wyższym stanowiły 40,7% ogólnej liczby kobiet rodzących.

Warto tu podkreślić, iż trzy lata wcześniej dla każdego województwa odnotowano niższe udziały matek z wykształceniem wyższym – w dolnośląskim na 1000 kobiet rodzących przypadało w 2006 r. o 8 kobiet z wykształceniem wyższym więcej niż w 2003 r.

W 2006 r. niepracujące matki stanowiły 37,4% ogólnej liczby kobiet rodzących pierwsze dziecko, w dolnośląskim – 41,1%. Zatem na 100 kobiet rodzących pierwsze dziecko przypadało w województwie dolnośląskim 41 kobiet niepracujących i 59 pracujących, natomiast w mazowieckim (o najniższej wartości wskaźnika) – 30 kobiet niepracujących i 70 kobiet pracujących. Wyższe niż w dolnośląskim, odsetki kobiet pracujących w ogólnej liczbie rodzących kobiet w mazowieckim świadczyć mogą o potencjalnie lepszych możliwościach pogodzenia pracy zawodowej z macierzyństwem.

Na 10 tys. ludności w wieku 15-59 lat przypadało w 2006 r. od 25 zgonów osób w tej grupie wieku (województwo podkarpackie) do 46 zgonów (województwo łódzkie). W województwie dolnośląskim umieralność osób w wieku 15-59 lat wyniosła ok. 37 osób.

W latach 2003-2006 w każdym województwie nastąpił wzrost umieralności osób dorosłych w wieku 15-59 lat.

Największą ruchliwością ludności odznaczało się w 2006 r. województwo pomorskie, dla którego obrót migracji wewnętrznych wynosił 300 osób na 10 tys. ludności, natomiast najmniejszą małopolskie – ok. 200 migrantów na 10tys. ludności.

Znacznie większą od małopolskiego ruchliwością ludności charakteryzowało się województwo dolnośląskie – 266 migrantów (przybywających i wyjeżdżających z miejsca zamieszkania) na 10 tys. ludności.

Saldo migracji wewnętrznych osób w wieku 20-44 (czyli w wieku największej mobilności) wynosiło w województwie dolnośląskim w 2006 roku 8 osób nadwyżki migracyjnej na 10 tys. osób w wieku 20-44 lata, sytuując dolnośląskie na 5 miejscu, po mazowieckim, pomorskim, małopolskim i wielkopolskim.

Głównym terenem napływu migracyjnego było województwo mazowieckie, w którym nadwyżka migracyjna na 10 tys. osób w grupie wieku 20-44 lata wyniosła 66 osób, natomiast tereny odpływu (ujemnego salda ruchów migracyjnych), to szczególnie świętokrzyskie, lubelskie, czyli województwa o przewadze ludności wiejskiej (współczynnik urbanizacji poniżej 50%).

Ogólnie niski poziom migracji wewnętrznych w Polsce wiąże się, jak stwierdzono w Programie Operacyjnym „Kapitał ludzki", przede wszystkim z relatywnie mniejszą skłonnością do zmian miejsca zamieszkania wśród osób o niskim poziomie wykształcenia. Mobilność osób z wysokimi kwalifikacjami nie jest w Polsce dużo niższa od poziomu mobilności wysoko wykwalifikowanych osób w innych krajach. Przyczyną niewielkiej intensywności migracji wewnętrznych w Polsce jest również stosunkowo wysoki w porównaniu do innych krajów UE udział osób utrzymujących się z pracy we własnym gospodarstwie rolnym[30].

Według danych o zameldowaniach na pobyt stały w 2006 r. na 10 tys. ludności przypadało w województwie dolnośląskim 18 emigrantów zagranicznych, czyli więcej niż przeciętna w kraju wynosząca 12 emigrantów. Więcej niż w dolnośląskim migrantów udających się za granicę wymeldowało się z pobytu stałego w opolskim (46 emigrantów na 10 tys. ludności) oraz śląskim (21 emigrantów) i pomorskim (ponad 18 emigrantów).

Warto tu dodać, iż w latach 2003-2006 w skali kraju i w poszczególnych województwach nasilenie emigracji zagranicznej uległo zwiększeniu. W województwie dolnośląskim na każde 10 tys. osób przypadało w 2006 r. o ok. 13 emigrantów więcej niż w 2003 r. (0,5‰ w ogólnej liczbie ludności), a Polsce – o ok. 7 emigrantów więcej niż w 2003 r. (także 0,5‰ w ogólnej liczbie ludności).

[30] Program Operacyjny *Kapitał ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów i zatwierdzony przez Komisję Europejską, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2007, s. 18.

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego liczony dla poszczególnych województw przyjmował w 2006 roku wartości od 0,331 (świętokrzyskie) do 0,698 (pomorskie). Województwo dolnośląskie z wartością miernika równą 0,498 plasowało się na 9 pozycji, mając już do pokonania większy dystans dzielący je od pierwszego w rankingu województwa (stanowiący 40,0% wartości miernika) niż w przypadku miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia (dystans stanowił 18,8% wartości miernika).

W 8 województwach (w tym dolnośląskie) miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego nie osiągnął 1/2 poziomu wzorcowego.

W latach 2003-2006 zarówno średnia wartość miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego jak i dystans między skrajnymi województwami nie uległy większym zmianom. Najmniejsza wartość miernika kształtowała się w 2006 r. na poziomie 97,1% stanu z 2003 r., największa – 101,8% stanu z 2003 r., dystans między skrajnymi województwami – 108,6%.

Przynależność województw do wyodrębnionych grup poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia w 2003 i 2006 r. przedstawia tabl. V.5.

Tabl. V.5. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
2003							
Przedział wartości miernika (0,601; 0,710]	1. pomorskie 2. wielkopolskie 3. mazowieckie	(0,484; 0,601]	4. warmińsko-mazurskie 5. zachodnio-pomorskie 6. lubuskie 7. małopolskie 8. kujawsko-pomorskie	(0,368; 0,484]	9. śląskie 10. dolnośląskie 11. podkarpackie 12. podlaskie	[0,312; 0,368]	13. łódzkie 14. lubelskie 15. świętokrzy-skie 16. opolskie
2006							
Przedział wartości miernika (0,614; 0,698]	1. pomorskie 2. mazowieckie 3. wielkopolskie 4. lubuskie	(0,499; 0,614]	5. zachodnio-pomorskie 6. warmińsko-mazurskie 7. małopolskie 8. kujawsko-pomorskie	(0,383; 0,499]	9. dolnośląskie 10. śląskie 11. podlaskie 12. podkarpackie	[0,331; 0,383]	13. łódzkie 14. lubelskie 15. opolskie 16. świętokrzy-skie

Do grupy I o wysokim poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego zostały zaklasyfikowane w 2006 r. województwa: pomorskie, mazowieckie, wielkopolskie oraz lubuskie, które w latach 2003-2006 awansowało z grupy o średnim poziomie miernika. Województwo dolnośląskie, zarówno w 2006 r. jak i 2003 znajdowało się w grupie III – o niskim poziomie rozwoju.

Niska pozycja dolnośląskiego wynikała głównie z niskiego poziomu miernika w zakresie reprodukcji plasującego województwo na 11 miejscu (w 2003 r. i 2006 r.), a także m.in. stosunkowo wysokiej umieralności osób w wieku 15-59 lat, niskiej wartości współczynnika dynamiki demograficznej oraz znacznie wyższego od średniej w kraju odsetka matek niepracujących w ogólnej liczbie kobiet rodzących.

W zależności od zakresu województwa zajmowały różne lokaty. Nie było województwa, które zajmowałoby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych zakresów cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego. Dla 6 województw różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła mniej niż 5 miejsc, w tym dla pomorskiego i wielkopolskiego zajmujących pod względem każdego z wyróżnionych zakresów wysokie pozycje – 1 miejsce. W przypadku analizowanej wcześniej edukacji różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła co najmniej 8 miejsc, w przypadku zdrowia – co najmniej 5 miejsc, natomiast w przypadku rynku pracy tylko dla jednego województwa wspomniana różnica wynosiła mniej niż 5 miejsc, mianowicie dla pomorskiego.

Najmniejsza zgodność zajmowanych lokat (największa specjalizacja) wystąpiła w 2006 r. w przypadku województwa warmińsko-mazurskiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 13 miejsc, natomiast trzy lata wcześniej w przypadku województwa lubuskiego i mazowieckiego (różnica 12 miejsc).

Województwo dolnośląskie nie odznaczało się znacznym stopniem specjalizacji według wyróżnionych zakresów potencjału demograficznego; w 2006 r. osiągnęło niski poziom reprodukcji (11 lokata), średni poziom stanu i struktury ludności (8 lokata) oraz migracji (9 lokata). Zatem w 2006 r. różnica między najwyższą i najniższą lokatą wynosiła 5 miejsc, natomiast w 2003 r. była jeszcze mniejsza – 3 miejsca, w związku z niskimi notami w zakresie migracji.

W latach 2003-2006 dla 6 województw nastąpił niewielki spadek wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego, a dla pozostałych 10 – niewielki wzrost. Największa wartość wskaźnika dynamiki wystąpiła w przypadku województwa dolnośląskiego, tj. miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego ogółem wzrósł o 11,3%, co wynika ze wzrostu mierników w zakresie migracji – wzrost o 66,0%, reprodukcji o 30,7% i spadku w zakresie stanu i struktury o 16,4%.

Słabe zróżnicowanie dynamiki mierników kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego nie wpłynęło na zmianę zajmowanych przez województwa lokat w latach 2003 i 2006. Stwierdzono większą zgodność uporządkowań województw według wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego niż w przypadku miernika w obszarze rynku pracy (współczynnik korelacji rang Spearmana wynosił 0, 988).

Spójność społeczna i terytorialna

Do analizy poziomu spójności społecznej i terytorialnej poszczególnych województw zastosowano wybrane wskaźniki charakteryzujące następujące zakresy: osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (długotrwale bezrobotni, bezrobotni bez kwalifikacji, osoby, które ukończyły 55 rok życia oraz osoby w wieku 24 lata i mniej), osoby niepełnosprawne, osoby zagrożone ubóstwem (z powodu złych warunków mieszkaniowych, wielodzietności, niskiego dochodu), przestępczość oraz zróżnicowanie terytorialne i dystans między wsią a miastem (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. V.1).

O trudnej sytuacji na rynku pracy osób w wieku 24 lata i mniej, które nie kontynuują nauki, a decydują się podjąć pracę, świadczy liczba zarejestrowanych bezrobotnych w tej grupie wiekowej w przeliczeniu na liczbę osób w wieku 18-24 lata.

W Polsce w 2006 r. na 100 osób wieku 18-24 przypadało ok. 11 osób bezrobotnych, w tym najwięcej w województwie warmińsko-mazurskim – 15 bezrobotnych oraz najmniej w śląskim – 8 bezrobotnych. W województwie dolnośląskim natomiast zarejestrowano ok. 9 bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej na 100 osób wieku 18-24 lata, czyli średnio w tej grupie wiekowej co 11 osoba była bezrobotna (w warmińsko-mazurskim co 8 osoba, a w śląskim – co 12 osoba).

Istotne problemy na rynku pracy napotykały również osoby starsze, m.in. te, które ukończyły 55 rok życia. W 2006 r. stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej kształtowała się na poziomie 7,8%, a w dolnośląskim – 13,9% i była to najwyższa wartość wskaźnika spośród pozostałych województw. Zatem w województwie dolnośląskim osobom w wieku 55 lat i więcej aktywnym zawodowo najtrudniej było znaleźć pracę.

W porównaniu do 2003 r. nastąpiła poprawa pod względem poziomu bezrobocia zarówno osób młodych, tj. w wieku 24 lata i mniej jak i starszych – w wieku 55 lat i więcej. Na 100 osób w wieku 18-24 lata przypadało w 2006 r. w województwie dolnośląskim o 5 bezrobotnych mniej niż w 2003 r. (w kraju o 4 bezrobotnych mniej). Stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej uległa w województwie dolnośląskim zmniejszeniu o 5,5 punktu procentowego (w kraju o 1,2 punktu procentowego).

Bezrobocie dotyczy przede wszystkim osób o niskich kwalifikacjach zawodowych, m.in. osób z niskim wykształceniem czy osób bez stażu pracy, które mają trudności z zatrudnieniem, głównie z powodu braku doświadczenia zawodowego czy też niedopasowania kwalifikacji, wykształcenia do zapotrzebowania rynku pracy. W 2006 r. w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych udział osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego stanowił 32,5% (w dolnośląskim – 35,2%), a udział osób dotychczas niepracujących, czyli bez stażu pracy – 23,6% (w dolnośląskim – 19,2%).

W zdecydowanej większości województw w latach 2003-2006 nieznacznie uległ zwiększeniu w ogólnej liczbie osób bezrobotnych udział osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego – o 0,1 punktu procentowego (w dolnośląskim – o 0,9 punktu procentowego) oraz zmniejszeniu udział bezrobotnych bez stażu pracy – o 0,5 punktu procentowego (w dolnośląskim – o 2,4 punktu).

Do grupy osób narażonych na wykluczenie społeczne z powodu trudnej sytuacji na rynku pracy zaliczyć można także długotrwale bezrobotnych oraz bezrobotnych bez prawa do zasiłku, tj. osoby będące często beneficjentami pomocy społecznej.

Ze względu na fakt, iż w ogólnej liczbie bezrobotnych udział osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy oraz udział osób bez prawa do zasiłku kształtowały się na porównywalnym poziomie w województwach, cechy te nie zostały uwzględnione do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej[31].

Do przyczyn wykluczenia społecznego zalicza się także oprócz bezrobocia długotrwałą chorobę, niesprawność. W świetle badań budżetów gospodarstw domowych obecność w gospodarstwie domowym osoby niepełnosprawnej jest czynnikiem zwiększającym ryzyko zagrożenia ubóstwem[32].

Wyniki badania reprezentacyjnego BAEL wykazały, iż w Polsce w IV kwartale 2006 r. na 1000 osób aktywnych i biernych zawodowo przypadały 82 osoby bierne zawodowo z powodu choroby, niesprawności, w tym najmniej w województwie mazowieckim – 54 osoby oraz najwięcej w zachodniopomorskim - 117 osób. W województwie dolnośląskim wskaźnik był zbliżony do poziomu ogólnopolskiego – 82 osoby bierne zawodowo (średnio co 12 osoba w wieku 15 lat i więcej tego województwa była bierna zawodowo z powodu choroby, niesprawności, w mazowieckim – co 9 osoba).

Sytuacja osób niepełnosprawnych również na rynku pracy jest bardzo niekorzystna. W ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2006 r. udział niepełnosprawnych kształtował się w Polsce na poziomie 3,1%, a w dolnośląskim – 4,3%. Na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych przypadało ok. 13 ofert pracy dla niepełnosprawnych, w tym najwięcej w województwie opolskim (ok. 34 ofert), a najmniej – w lubuskim (1 oferta). Województwo dolnośląskie plasowało się na 10 pozycji pod względem tego wskaźnika – ok. 11 ofert pracy dla niepełnosprawnych na 1000 bezrobotnych niepełnosprawnych.

W niniejszym opracowaniu wyróżniono przestępców jako grupę osób narażonych na wykluczenie społeczne z powodu negatywnego wizerunku społecznego.

W 2006 r. na 10 tys. mieszkańców przypadało w Polsce 338 przestępstw stwierdzonych w postępowaniach przygotowawczych oraz 121 dorosłych skazanych prawomocnie przez sądy powszechne. Województwo dolnośląskie z wielkością 414 przestępstw stwierdzonych na 10 tys. ludności zajmowało ostatnie miejsce wśród województw (była to dwukrotnie większa wartość niż wartość najniższa – w podkarpackim), a z wielkością 148 dorosłych skazanych prawomocnie na 10 tys. mieszkańców – miejsce 14.

[31] W ogólnej liczbie bezrobotnych udział osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy kształtował się Polsce na poziomie od 33,7% w 2003 r. do 33,9% w 2006 r. (w dolnośląskim – od 30,8% do 31,3%), a udział bezrobotnych bez prawa do zasiłku – od 84,9% w 2003 r. do 86,5% w 2006 r. (w dolnośląskim – od 83,7% do 85,1%).

[32] *Warunki życia ludności Polski w latach 2004-2005,* GUS, Warszawa, 2006, s.72.

W latach 2003-2006 liczba przestępstw stwierdzonych w postępowaniu przygotowawczym oraz liczba dorosłych skazanych prawomocnie przez sądy powszechne w przeliczeniu na liczbę ludności, zarówno w kraju jak województwie dolnośląskim uległa zmniejszeniu.

Do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zaliczyć można również takie osoby, które żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ograniczone zasoby i możliwości - ubóstwo materialne)[33]. Aby ocenić rozmiar ubóstwa skrajnego, tj. wskazać na te grupy ludności, które znajdują się w najtrudniejszej sytuacji materialnej i powinny być przedmiotem szczególnego zainteresowania polityki społecznej oraz adresatem pomocy, przyjmuje się za granicę ubóstwa poziom minimum egzystencji[34].

Odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się w skrajnym ubóstwie, czyli poniżej minimum egzystencji kształtował się w 2005 r. (brak danych za 2006 r.) na poziomie od 8,4% w województwie opolskim do 18,8% – w warmińsko-mazurskim (czyli przeszło dwukrotnie większym niż opolskim). W województwie dolnośląskim odsetek ten wynosił 13,4% i przekraczał średni poziom w kraju (12,3%). Zatem średnio co 7 osoba w gospodarstwie domowym w województwie dolnośląskim znajdowała się w skrajnym ubóstwie, tj. poniżej minimum egzystencji (co 12 w opolskim i co 5 w warmińsko-mazurskim). W porównaniu do 2003 r. wymieniony wskaźnik zagrożenia ubóstwem uległ w skali kraju niewielkiemu zwiększeniu (o 1,4 punktu procentowego), natomiast w przypadku województwa dolnośląskiego – zmniejszeniu (o 0,6 punktu procentowego).

Do grup społecznych, które z racji kształtowania się niekorzystnych czynników, doświadczają wykluczenia lub szczególnie silnej ekspozycji na zagrożenie ubóstwem i wykluczenie społeczne zaliczyć można m.in. osoby bezdomne oraz wychowanków placówek socjalizacyjnych, rodzinnych i interwencyjnych, w tym sieroty i półsieroty, które to częstokroć nie posiadają umiejętności do samodzielnego wejścia w dorosłe życie, przez co w wielu przypadkach stają się klientami ośrodków pomocy społecznej i mieszkańcami schronisk dla bezdomnych[35].

Na 100 tys. osób przypadały w 2006 r. w województwie dolnośląskim 24 osoby korzystające ze schronienia w ramach pomocy społecznej. Najmniej takich osób w przeliczeniu na liczbę ludności było w łódzkim – 4 osoby korzystające ze schronienia w ramach pomocy społecznej na 100 tys. ludności, a najwięcej w zachodniopomorskim – 75 osób. Natomiast na 100 tys. osób w wieku 0-20 lat przypadało w 2006 r. w województwie dolnośląskim 47 sierot i półsierot, wychowanków placówek socjalizacyjnych, rodzinnych

[33] M.in. w *Narodowej Strategii Integracji Społecznej* (2004) http://politykaspoleczna.ipiss.com.pl/.

[34] Minimum egzystencji obliczane jest przez IPiSS (Instytut Pracy i Spraw Socjalnych) jako granica ubóstwa skrajnego; uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia; w 2005 roku dla gospodarstwa 1-osobowego zostało oszacowane na poziomie 387 zł, dla gospodarstwa 4-osobowego (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14) na poziomie 1045zł – por. m.in. *Zasięg ubóstwa materialnego w 2005 r.,* GUS, Warszawa,2006; *Warunki życia ludności Polski w latach 2004-2005,* GUS, Warszawa, 2006, s. 72-73.

[35] Por. m.in. *Strategia Polityki Społecznej na lata 2007 – 2013*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów, 13 września 2005 r., Ministerstwo Polityki Społecznej, s. 12-13.

i interwencyjnych, przy wielkości największej – 65 sierot i półsierot w województwie łódzkim oraz najmniejszej – 14 takich osób w województwie podlaskim.

O złych warunkach mieszkaniowych świadczą m.in. znaczne wielkości takich wskaźników jak: udział ludności w mieszkaniach bez łazienki oraz liczba osób korzystających ze schronienia w ramach świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na liczbę ludności.

W ogólnej liczbie mieszkań udział mieszkań bez łazienki stanowił w 2006 r. 13,5%, w tym w dolnośląskim – 13,3% (czyli o 5,0 punktu procentowego więcej od najniższej wartości – 8,3% – w pomorskim).

Często zagrożone ubóstwem są rodziny wielodzietne. Z badań budżetów gospodarstw domowych w 2005 r. wynika, że poniżej minimum egzystencji żyło ok. 43,5% osób w rodzinach małżeństw z czworgiem i więcej dziećmi na utrzymaniu[36].

Zatem w opracowaniu do grupy osób zagrożonych ubóstwem z powodu trudnej sytuacji rodzinnej (wielodzietności) zaliczono matki rodzące 4 i dalsze dziecko. W 2006 r. matki rodzące 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie kobiet rodzących stanowiły w województwie dolnośląskim 4,9% (przy średniej w kraju wynoszącej 6,0%) i była to druga, po województwie łódzkim wielkość.

W porównaniu do 2003 r. udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie kobiet uległ zmniejszeniu w każdym z województw, w tym w dolnośląskim o 1,7% punktu procentowego (w kraju o 1,9 punktu procentowego).

Województwo dolnośląskie na tle pozostałych województw odznaczało się znacznym stopniem zróżnicowania wewnątrzregionalnego, szczególnie pod względem takich cech jak udział bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w ogólnej liczbie bezrobotnych (14 wielkość w kolejności rosnącej – 28,0%) i stopa zarejestrowanego bezrobocia (12 miejsce – 43,5%).

Stosunkowo najlepiej wypadło województwo dolnośląskie pod względem zróżnicowania wewnątrzregionalnego dostępności do edukacji przedszkolnej, tj. – liczby dzieci w przedszkolach przypadającej na 100 dzieci w wieku 3-6 lat. Współczynnik zmienności wyniósł dla tej cechy w 2006 roku 27,5% przy wartości największej równej 57,0% – w podlaskim i najmniejszej 12,5% – w opolskim.

W latach 2003-2006 nastąpiły w każdym, poza zachodniopomorskim, województwie korzystne zmiany w zróżnicowaniu wewnątrzregionalnym pod względem dostępności do edukacji przedszkolnej – współczynnik zmienności dla tej cechy zmniejszył się, w tym dla dolnośląskiego o 5,1 punktu procentowego. Natomiast zwiększyły się znacznie dysproporcje wewnątrzregionalne pod względem udziału bezrobotnych w wieku 15-24 lata w ogólnej liczbie bezrobotnych, w tym w dolnośląskim (o 12,9 punktu procentowego) oraz pod względem stopy bezrobocia (o 11,4 punktu procentowego).

Województwo dolnośląskie wyróżniało się na tle innych województw stosunkowo niewielkim (poniżej średniej krajowej) dystansem wsi do miasta, szczególnie pod względem

[36] *Zasięg ubóstwa materialnego w 2005 r.,* GUS, Warszawa.

takich wskaźników jak: udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet, udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań oraz liczby dzieci w przedszkolach na 100 dzieci w wieku 3-6 lat.

I tak np. w 2006 r. różnica udziału matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet w miastach i na wsi wynosiła dla dolnośląskiego 2,9 pkt proc., przy najwyższej wartości wskaźnika – 7,8 punktu procentowego (warmińsko-mazurskie). Różnica udziału mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi w województwie dolnośląskim wynosiła 8,8 punktu, przy najwyższej wartości wskaźnika równej 32,6 punktu procentowego w województwie lubelskim. W przypadku liczby dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 100 dzieci w wieku 3-6 lat dystans wsi do miasta wynosił 472 dzieci, podczas gdy największa wartość tego wskaźnika kształtowała się na poziomie 574 dzieci w województwie podlaskim, a najmniejsza – 181 dzieci w śląskim.

W latach 2003-2006 w każdym województwie nieznacznie zmniejszyła się dysproporcja między wsią a miastem pod względem udziału matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet i udziału mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań. Zwiększył się natomiast dystans wsi do miasta w każdym województwie, poza śląskim, pod względem uczestnictwa w edukacji przedszkolnej. W porównaniu do 2003 r. na każde 1000 dzieci w wieku 3-6 lat przypadało w 2006 r. w województwie dolnośląskim w miastach o 57 dzieci więcej uczestniczących w edukacji przedszkolnej, a na wsi o 23 dzieci więcej, stąd dystans wsi do miasta zwiększył się o 34 dzieci (w skali kraju o 33 dzieci).

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej charakteryzował się mniejszym zróżnicowaniem według województw niż omawiane wcześniej obszary badawcze, tj. edukacja, rynek pracy i potencjał demograficzny. W 2006 r. przyjmował wartości z przedziału: od 0,417 (warmińsko-mazurskie) do 0,656 (opolskie). Województwo dolnośląskie z wartością 0,462 znalazło się na pozycji 12, wyprzedzając w rankingu tylko: lubelskie, zachodniopomorskie, lubuskie i warmińsko-mazurskie.

Z uwagi na fakt, iż w okresie 2003-2006 nastąpił niewielki wzrost wartości minimalnej miernika, przy utrzymującym się na porównywalnym poziomie wartości maksymalnej, zmniejszył się nieznacznie dystans między województwem plasującym się na miejscu ostatnim a województwem na miejscu pierwszym.

W tabl. V.6 przedstawiono przynależność województw do wyodrębnionych grup poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej w 2003 i 2006 r.

Tabl. V.6. Województwa według miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
2003							
Przedział wartości miernika (0,586; 0,677]	1. śląskie 2. opolskie	(0,510; 0,586]	3. wielkopolskie 4. małopolskie 5. podkarpackie 6. mazowieckie 7. świętokrzyskie	(0,434; 0,510]	8. łódzkie 9. pomorskie 10. dolnośląskie 11. podlaskie 12. kujawsko-pomorskie 13. lubuskie 14. lubelskie	[0,362; 0,434]	15. zachodnio-pomorskie 16. warmińsko-mazurskie
2006							
Przedział wartości miernika (0,601; 0,656]	1. opolskie 2. podkarpackie 3. śląskie 4. wielkopolskie	(0,526; 0,601]	5. małopolskie 6. łódzkie	(0,451; 0,526]	7. pomorskie 8. kujawsko-pomorskie 9. podlaskie 10. świętokrzyskie 11. mazowieckie 12. dolnośląskie 13. lubelskie 14. zachodnio-pomorskie	[0,417; 0,451]	15. lubuskie 16. warmińsko-mazurskie

Wyodrębniona w oparciu o średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe grupa I – – o najwyższym poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej obejmowała w 2006 r. województwo opolskie i śląskie oraz podkarpackie i wielkopolskie, które awansowały w latach 2003-2006 z grupy II o średnim poziomie miernika.

Wysokie pozycje województw opolskiego i śląskiego w rankingu województw, w 2003 r. i 2006 r. wynikały głównie z bardzo dobrych wyników w zakresie zróżnicowania wewnątrzregionalnego, zróżnicowania między wsią a miastem oraz dodatkowo szczególnie dobrych wyników w zakresie wskaźników charakteryzujących sytuację osób niepełnosprawnych – w przypadku opolskiego i dobrych wyników w zakresie wskaźników charakteryzujących zagrożenie ubóstwem – w przypadku śląskiego.

Województwo dolnośląskie zostało zaklasyfikowane zarówno w 2003 r. jak i w 2006 r. do grupy III o niskim poziomie kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej. W analizowanych latach szczególnie niskie wartości mierników cząstkowych uzyskano dla województwa dolnośląskiego w zakresie wskaźników charakteryzujących sytuację osób niepełnosprawnych (13 lokata w 2003 r. i 2006 r.), w zakresie wskaźników

dotyczących osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy (14 lokata w 2003 r. i 12 – w 2006 r.) oraz w zakresie wskaźników dotyczących przestępstw stwierdzonych (odpowiednio 13 i 15 lokata).

W 2006 r. najlepiej natomiast wypadło województwo dolnośląskie pod względem miernika w zakresie zagrożenia ubóstwem - 6 lokata (szczególnie pod względem odsetka matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet oraz liczby mieszkańców placówek pomocy społecznej w stosunku do liczby ludności). Zatem dystans dzielący dolnośląskie od wartości maksymalnych cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej był najmniejszy w przypadku mierników w zakresie zagrożenia ubóstwem (stanowił 17,8% wartości miernika) a największy – w przypadku zakresu charakteryzującego sytuację osób niepełnosprawnych oraz przestępstw stwierdzonych. Aby pokonać ten dystans i osiągnąć poziom porównywalny z najlepszym w rankingu województwem, miernik dla województwa dolnośląskiego w tym zakresie musiałby zwiększyć swoją wartość dwukrotnie.

Największe zróżnicowanie województw wystąpiło w zakresie dystansu wsi do miasta (27,8% w 2003 r. i 29,8% w 2006 r.), a najmniejsze – w 2003 r. w zakresie zagrożenia ubóstwem (16,2%) oraz w 2006 r. – w zakresie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy (14,1%).

Nie było województwa, które zajmowałoby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych zakresów cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w spójności społecznej i terytorialnej. W zależności od zakresu województwa zajmowały różne lokaty. Różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 6 i więcej miejsc (w 2003 i 2006 r).

Najmniejsza zgodność zajmowanych lokat (największa specjalizacja) wystąpiła zarówno w 2003 r. jak i 2006 r. w przypadku województwa lubuskiego – różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła 15 miejsc, tj. 16 lokata pod względem zakresu charakteryzującego niepełnosprawnych i zakresu charakteryzującego przestępstwa oraz 1 lokata – pod względem zróżnicowania terytorialnego. Województwo dolnośląskie odznaczało się znacznym stopniem zróżnicowania według wyróżnionych zakresów spójności społecznej i terytorialnej: różnica skrajnych lokat wynosiła w 2006 r. 9 miejsc, pod względem cząstkowych mierników rozwoju w zakresie przestępstw stwierdzonych plasowało się na 15 miejscu, ale w zakresie zagrożenia ubóstwem – na 6 miejscu). Natomiast trzy lata wcześniej – różnica skrajnych lokat wyniosła 10 miejsc (pod względem cząstkowych mierników rozwoju w zakresie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy – 14 miejsce, ale w zakresie dystansu wsi do miasta – 4 miejsce).

Warto tu dodać, że w 2006 r. zupełnie odmiennym stopniem zróżnicowania (specjalizacją) mierników kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej pod względem wyróżnionych zakresów odznaczało się województwo lubelskie, m.in. pod względem cząstkowych mierników rozwoju w zakresie przestępstw stwierdzonych plasowało się na 4 miejscu, ale w zakresie dystansu zagrożenia ubóstwem – na 14 miejscu. Mimo odmiennego stopnia zróżnicowania wartość miernika w obszarze spójności społecznej

i terytorialnej dla województwa lubelskiego – 0,456 (13 lokata) kształtowała się na porównywalnym poziomie do województwa dolnośląskiego – 0,462 (12 lokata).

W latach 2003-2006 wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej ulegały zmianom w czasie: dla 5 województw nastąpił niewielki spadek wartości miernika (największy o 8,1% w województwie mazowieckim), a dla pozostałych 11 – niewielki wzrost (największy o 18,5% w podkarpackim).

W przypadku województwa dolnośląskiego w latach 2003-2006 miernik kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej uległ zmniejszeniu o 4,7%, w tym w zakresie zróżnicowania terytorialnego – o 18,8% (szczególnie wzrost zróżnicowania stopy bezrobocia oraz udziału bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w ogólnej liczbie bezrobotnych) i dystansu wsi do miasta – o 10,0% (szczególnie pogłębienie dystansu wsi do miasta pod względem dostępności do edukacji przedszkolnej oraz natężenia osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności). Natomiast nastąpił wzrost wartości miernika w zakresie osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy – o 65,3% (m.in. spadek stopy bezrobocia osób w wieku 55 lata i więcej oraz spadek liczby bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w przeliczeniu na ludność w wieku 18-24 lata) oraz w zakresie przestępstw stwierdzonych – o 46,0% (zmniejszenie liczby przestępstw stwierdzonych w postępowaniach przygotowawczych oraz liczby dorosłych skazanych prawomocnie przez sądy powszechne w przeliczeniu na liczbę ludności).

Słabe zróżnicowanie dynamiki mierników kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej (od 91,9% do 118,5%) nie wpłynęło znacznie na zmiany zajmowanych przez województwa lokat w latach 2003-2006. Stwierdzono większą zgodność uporządkowań województw według wartości kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego niż w przypadku miernika w obszarze rynku pracy (współczynnik korelacji rang Spearmana wynosił 0,985).

Województwo dolnośląskie w analizowanym okresie pogłębiło swoją niską pozycję – przesunęło się z 10 na 12 lokatę.

3. Ogólny miernik kapitału ludzkiego w województwie dolnośląskim na tle pozostałych województw

W niniejszym opracowaniu pojęcie kapitał ludzki zostało scharakteryzowane za pomocą wybranych, wyżej zaprezentowanych wskaźników opisujących poziom edukacji, rynek pracy, zdrowie, potencjał demograficzny oraz spójność społeczną i terytorialną.

Mierniki kapitału ludzkiego (dla obszarów i zakresów) obliczone na podstawie wskaźników diagnostycznych dla każdego z pięciu wyróżnionych obszarów badawczych oraz dla każdego zakresu w ramach poszczególnych obszarów, umożliwiły pokazanie zróżnicowania poziomu kapitału ludzkiego w poszczególnych województwach.

Ogólny miernik kapitału ludzkiego został policzony jako średnia arytmetyczna mierników wymienionych 5 obszarów. W 2006 roku przyjmował wartości od 0,447 (województwo świętokrzyskie) do 0,683 (województwo mazowieckie) – zmienność na poziomie 10,6%. Na-

tomiast trzy lata wcześniej wartości miernika kształtowały się na poziomie od 0,354 (województwo warmińsko-mazurskie) do 0,550 (województwo mazowieckie) – zmienność 11,1%.

Województwo dolnośląskie z wartością miernika 0,425 w 2003 r. zajmowało 6 miejsce, a w 2006 r. z wartością równą 0,541 – 5 miejsce.

Na podstawie wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego w analizowanych latach roku wyodrębniono 4 grupy województw charakteryzujących się zbliżonym poziomem wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego – tabl. V.7.

Tabl. V.7. Województwa według ogólnego miernika kapitału ludzkiego

	grupa I. wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom
2003							
Przedział wartości miernika (0,470; 0,550]	1. mazowieckie 2. małopolskie	(0,423; 0,470]	3. pomorskie 4. wielkopolskie 5. śląskie 6. dolnośląskie	(0,376; 0,423]	7. łódzkie 8. zachodnio-pomorskie 9. podlaskie 10. kujawsko-pomorskie 11. podkarpackie 12. lubelskie 13. lubuskie 14. opolskie	[0,354; 0,376]	15. świętokrzyskie 16. warmińsko-mazurskie
2006							
Przedział wartości miernika (0,572; 0,670]	1. mazowieckie	(0,517; 0,572]	2. pomorskie 3. małopolskie 4. wielkopolskie 5. dolnośląskie 6. zachodnio-pomorskie 7. łódzkie 8. śląskie	(0,462; 0,517]	9. podlaskie 10. podkarpackie 11. kujawsko-pomorskie 12. lubelskie 13. opolskie 14. lubuskie	[0,447; 0,462]	15. warmińsko-mazurskie 16. świętokrzyskie

Cechą charakterystyczną otrzymanej klasyfikacji dla 2003 r. i 2006 r., podobnie jak w przypadku każdego z pięciu obszarów kapitału ludzkiego, jest bardzo nierównomierny rozkład liczby województw w poszczególnych grupach. W 2006 roku I grupa o wysokich wartościach miernika kapitału ludzkiego składała się tylko z województwa mazowieckiego. Województwo małopolskie straciło w analizowanym okresie swoją dobrą pozycję (w 2003 r. – – I grupa i 2 lokata) i przeszło do II grupy o średnim poziomie wartości miernika. Najbardziej liczne były grupy obejmujące województwa o średnich i niskich wartościach miernika (w tym województwo dolnośląskie – II grupa). Skład grupy o bardzo niskim poziomie kapitału

ludzkiego nie uległ w latach 2003-2006 zmianie i grupa ta liczyła 2 województwa – – świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie.

Wysokie noty województwa mazowieckiego w stosunku do pozostałych województw wynikały głównie z wysokich wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, rynku pracy, potencjału demograficznego a także zdrowia (szczególnie w 2006 r.).

W drugiej i trzeciej grupie, o średnim i niskim poziomie miernika ogólnego, rozwój poszczególnych obszarów kapitału ludzkiego kształtował się różnorodnie. I tak, mocną stroną województwa dolnośląskiego w 2003 r. i 2006 r. były dobre noty w zakresie rynku pracy (II grupa – średni poziom miernika i 3 lokata) i edukacji (II grupa – średni poziom miernika i 5 lokata), natomiast słabą – niskie noty w obszarze spójności społecznej i terytorialnej (10 lokata w 2003 r. i 12 – w 2006 r.), potencjału demograficznego (10 lokata w 2003 r. i 9 – w 2006 r.) oraz zdrowia (9 lokata w 2003 r. i 8 – w 2006 r.).

Spośród pozostałych województw szczególnie wyróżnić można wielkopolskie, dla którego miernik kapitału ludzkiego miał porównywalną z województwem dolnośląskim wartość; województwo to osiągnęło m.in. zdecydowanie lepsze od dolnośląskiego wyniki w obszarze spójności społecznej i terytorialnej oraz potencjału demograficznego i znacznie gorsze w obszarze rynku pracy.

W analizowanym okresie dla każdego województwa miernik kapitału ludzkiego uległ zwiększeniu – wskaźnik dynamiki kształtował się na poziomie od 115,4% (województwo śląskie) do 127,6% (warmińsko-mazurskie). W województwie dolnośląskim nastąpił wzrost wartości miernika kapitału ludzkiego o 27,3% i była to, na tle pozostałych województw, druga co do wielkości wartość wskaźnika dynamiki. Warto tu przypomnieć, iż województwo dolnośląskie szczególnie poprawiło swoje wyniki w obszarze zdrowia (wzrost wartości miernika o 53,3%), edukacji (wzrost o 46,0%) i rynku pracy (wzrost o 40,6%), natomiast w obszarze spójności społecznej i terytorialnej nastąpiło nieznaczne pogorszenie not (spadek wartości miernika o 4,7%).

Konsekwencją mało zróżnicowanej według województw dynamiki miernika kapitału ludzkiego były niewielkie różnice w zajmowanych lokatach w 2003 r. i 2006 r. – co najwyżej o 3 miejsca (tylko województwo śląskie). Pięć województw nie zmieniło swojej pozycji, mianowicie: mazowieckie (1 lokata), wielkopolskie (4), łódzkie (7), podlaskie (9) i lubelskie (12).

Województwo dolnośląskie w rankingu województw zmieniło o jedno miejsce swoją pozycję (z 6 miejsca w 2003 r. na 5 miejsce w 2006 r.).

4. Zróżnicowanie ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych

W celu uwypuklenia odmienności w stopniu specjalizacji (zróżnicowaniu) poziomu kapitału ludzkiego według wyróżnionych 5 obszarów badawczych, obliczono dla każdego województwa współczynnik zmienności dystansów do województwa zajmującego pierwszą lokatę.

Na podstawie wartości syntetycznych mierników kapitału ludzkiego można stwierdzić, iż największym stopniem zróżnicowania (specjalizacją) kapitału ludzkiego odznaczało się w 2003 r. i 2006 r. województwo mazowieckie (współczynnik zmienności 106,3% w 2003 r. i 175,4% w 2006 r.), dla którego mierniki kapitału ludzkiego w obszarze edukacji i rynku pracy przyjmowały wartości największe (1 lokata), podczas gdy pod względem spójności społecznej i terytorialnej – niższe od średniej z wszystkich województw (dające odpowiednio 6 w 2003 r. i 11 w 2006 r. pozycję w rankingu). Łącznie dla 7 województw w 2003 r. i 11 województw w 2006 r. współczynnik zmienności odpowiednich dystansów przyjmował wartości powyżej 50%.

Najmniejsza zmienność dystansów do województwa plasującego się na pierwszym miejscu według wyróżnionych obszarów kapitału ludzkiego wystąpiła w województwie dolnośląskim - 25,1% i 20,6%.

W 2006 r. w przypadku województwa dolnośląskiego – 5 lokata w klasyfikacji ogólnej przy mierniku równym 0,541 oraz dystansie do wartości największej wynoszącym 0,128 (23,7% wartości miernika) – stwierdzono największy dystans wynoszący 0,199 dla mierników kapitału ludzkiego w zakresie potencjału demograficznego (40,0% wartości miernika) oraz 0,195 dla mierników kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej (42,2%), natomiast najmniejszy w obszarze zdrowia – 0,108 (18,8%), edukacji – – 0,169 (28,1%) oraz rynku pracy – 0,178 (31,3%). Spośród analizowanych obszarów badawczych charakteryzujących kapitał ludzki, edukacja, rynek pracy oraz zdrowie były zatem najmocniejszą stroną dla województwa dolnośląskiego, spójność społeczna i terytorialna i demografia – najsłabszą stroną.

Konsekwencją znacznego zróżnicowania (specjalizacji) poziomu kapitału ludzkiego według wyróżnionych 5 obszarów badawczych opisujących kapitał ludzki były różnice lokat zajmowanych w poszczególnych zakresach. Nie było województwa, które zajmowałoby zbliżoną lokatę pod względem wyróżnionych mierników kapitału ludzkiego, tj. liczonych dla każdego z pięciu obszarów badawczych.

W 2003 r. różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła od 5 (kujawsko-pomorskie, mazowieckie) do 15 miejsc (śląskie). Aż dla 10 województw wspomniana różnica lokat wynosiła 10 i więcej miejsc.

W 2006 r. różnica między najwyższą a najniższą lokatą była na poziomie od 7 (kujawsko-pomorskie i małopolskie) do 14 miejsc (opolskie i pomorskie). W porównaniu do 2003 r. przybyło województw (12 jednostek), dla których wspomniana różnica lokat zajmowanych w poszczególnych zakresach wynosiła 10 i więcej miejsc.

W przypadku województwa dolnośląskiego rozstęp wartości zajmowanych lokat w poszczególnych obszarach kapitału ludzkiego wynosił w 2003 r. 7 miejsc (3 lokata pod względem rynku pracy oraz 10 pod względem spójności społecznej i terytorialnej). Odchylenie przeciętne lokat kształtowało się na poziomie 3,4 lokaty. W porównaniu do 2003 r. stopień specjalizacji (zróżnicowania) kapitału ludzkiego według wyróżnionych 5 obszarów ba-

dawczych uległ nieznacznemu zwiększeniu i w następstwie różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła już 9 miejsc.

5. Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, że zróżnicowanie województw pod względem ogólnego miernika kapitału ludzkiego liczonego na podstawie danych z 2003 r. oraz na podstawie danych z 2006 r. nie było znaczne (odpowiednio 11,1% i 10,2%). Pierwsze trzy lokaty w rankingu zajmowały zarówno w 2003 r. jak i 2006 r. województwa mazowieckie, pomorskie i małopolskie, a ostatnie – warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie.

Wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego liczone były w oparciu o mierniki dla wyróżnionych obszarów badawczych: edukacji, rynku pracy, zdrowia, potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej. W każdym z wymienionych obszarów kapitału ludzkiego lokaty województw kształtowały się odmiennie, inne były również grupy województw według poziomu wartości miernika. Stwierdzono m.in., że największe zróżnicowanie wystąpiło w przypadku mierników w obszarze edukacji i rynku pracy (zmienność odpowiednio 21,0% oraz 23,4%), a najmniejsze – w obszarze zdrowia oraz spójności społecznej i terytorialnej (w 2006 r. zmienność na poziomie odpowiednio 14,0% i 14,3%).

Największy dystans między skrajnymi województwami, tj. województwem znajdującym się w uporządkowaniu na pierwszym i ostatnim miejscu wystąpił pod względem mierników w obszarze edukacji i rynku pracy i wynosił odpowiednio: 0,418 oraz 0,416.

Aby pokonać ten dystans i osiągnąć poziom porównywalny z plasującym się na miejscu pierwszym województwem, miernik rozwoju województwa zajmującego ostatnią pozycję musiałby ulec zwiększeniu ponad dwukrotnie. Relatywnie niska wartość rozstępu miernika kapitału ludzkiego wystąpiła w obszarze zdrowia – dystans między skrajnymi województwami wynosił odpowiednio 0,276 (68,0% wartości minimalnej).

Województwo dolnośląskie pod względem ogólnego miernika kapitału ludzkiego w 2003 r. zajmowało 6 miejsce, a w 2006 r. z wartością równą 0,541 – 5 miejsce. Mocną stroną województwa dolnośląskiego w 2003 r. i 2006 r. były dobre noty w zakresie rynku pracy i edukacji, natomiast słabą – niskie noty w obszarze spójności społecznej i terytorialnej, potencjału demograficznego oraz zdrowia.

Największy dystans między województwem dolnośląskim a województwem zajmującym pierwsze miejsce w rankingu wystąpił w przypadku mierników kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego oraz spójności społecznej a najmniejszy – – w przypadku mierników w obszarze zdrowia.

ZESTAWIENIE 3. LOKATY WOJEWÓDZTW I POZIOMY WARTOŚCI MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH W 2003 i 2006 R.

Wyszczególnienie	KAPITAŁ LUDZKI		Edukacja		Rynek pracy		Zdrowie		Potencjał demograficzny		Spójność społeczna i terytoralna	
	2003	2006	2003	2006	2003	2006	2003	2006	2003	2006	2003	2006
Dolnośląskie	**6**	**5**	**5**	**5**	**3**	**3**	**9**	**8**	**10**	**9**	**10**	**12**
Kujawsko-pomorskie	10	11	11	12	13	13	8	6	8	8	12	8
Lubelskie	12	12	4	4	15	16	3	5	14	14	14	13
Lubuskie	13	14	15	16	5	9	14	13	6	4	13	15
Łódzkie	7	7	6	6	12	8	1	1	13	13	8	6
Małopolskie	2	3	2	2	8	5	7	9	7	7	4	5
Mazowieckie	1	1	1	1	1	1	5	2	3	2	6	11
Opolskie	14	13	13	13	9	11	12	12	16	15	2	1
Podkarpackie	11	10	10	9	10	14	11	10	11	12	5	2
Podlaskie	9	9	9	10	11	10	2	3	12	11	11	9
Pomorskie	3	2	8	7	2	2	15	15	1	1	9	7
Śląskie	5	8	3	3	4	6	16	16	9	10	1	3
Świętokrzyskie	15	16	14	14	14	15	4	4	15	16	7	10
Warmińsko-mazurskie	16	15	16	15	16	12	13	11	4	6	16	16
Wielkopolskie	4	4	7	8	7	7	10	14	2	3	3	4
Zachodniopomorskie	8	6	12	11	6	4	6	7	5	5	15	14

Poziom wartości miernika

b. niski | niski | średni | wysoki

Wykres 32. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE EDUKACJI WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2006 R.

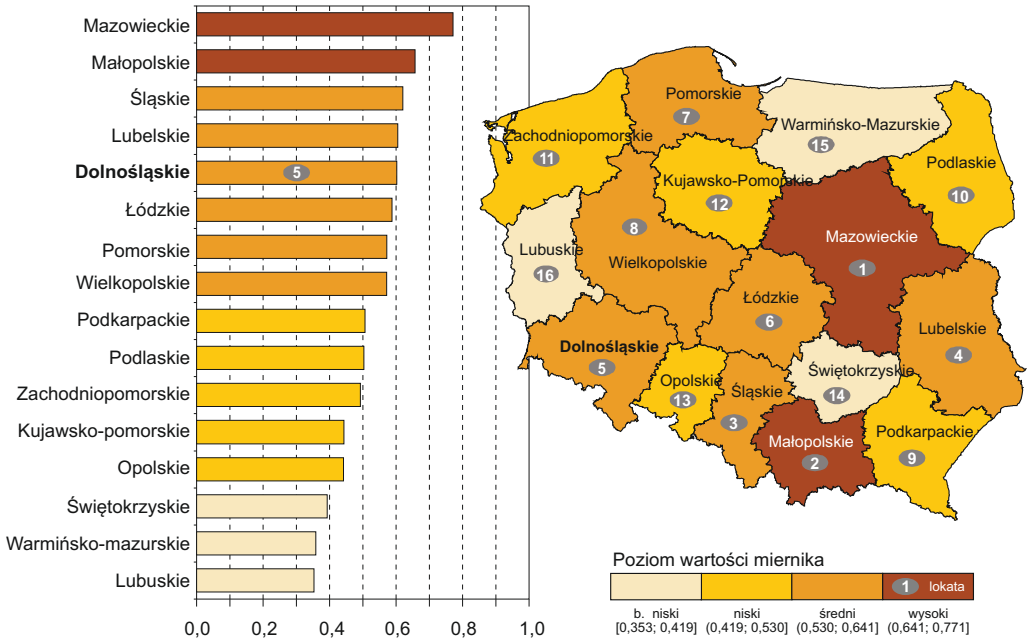

Wykres 33. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE EDUKACJI W 2006 R.

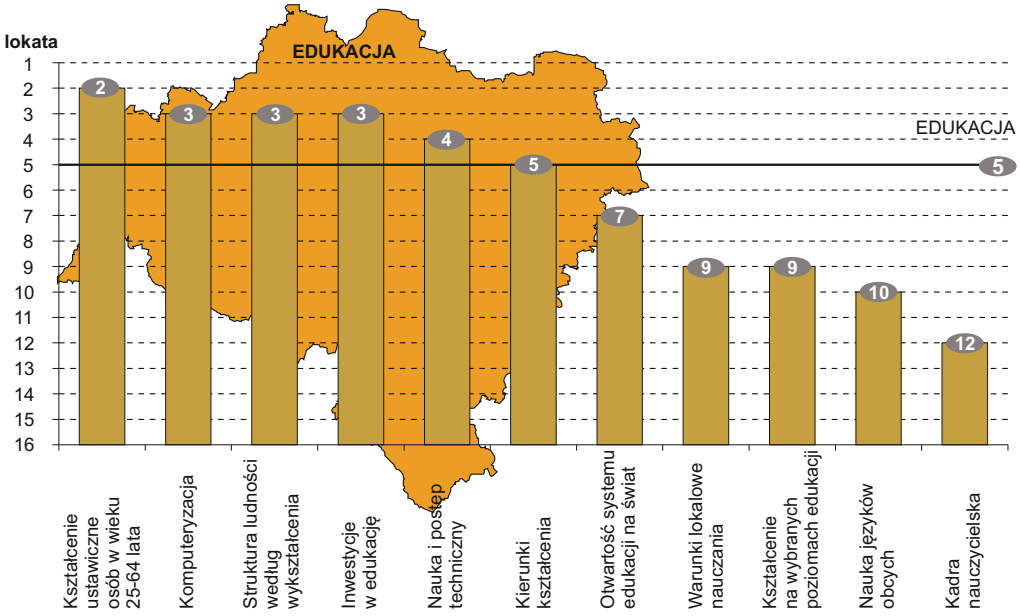

Wykres 34. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYBRANYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE EDUKACJI I WOJEWÓDZTW W 2003 I 2006 R.

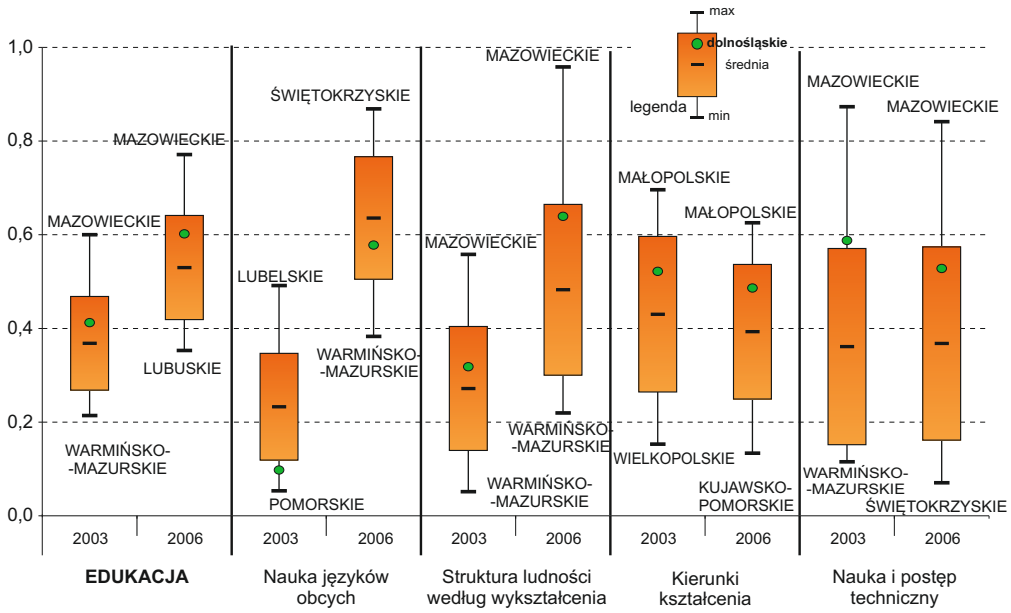

Wykres 35. DYNAMIKA MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE EDUKACJI W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM W 2006 R. *(2003=100)*

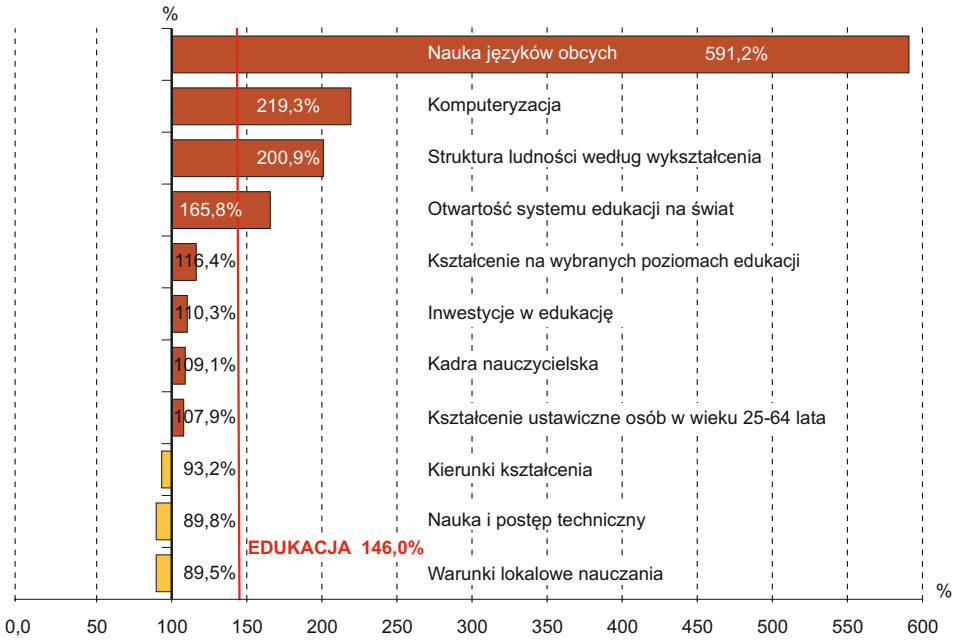

Wykres 36. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE RYNKU PRACY WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2006 R.

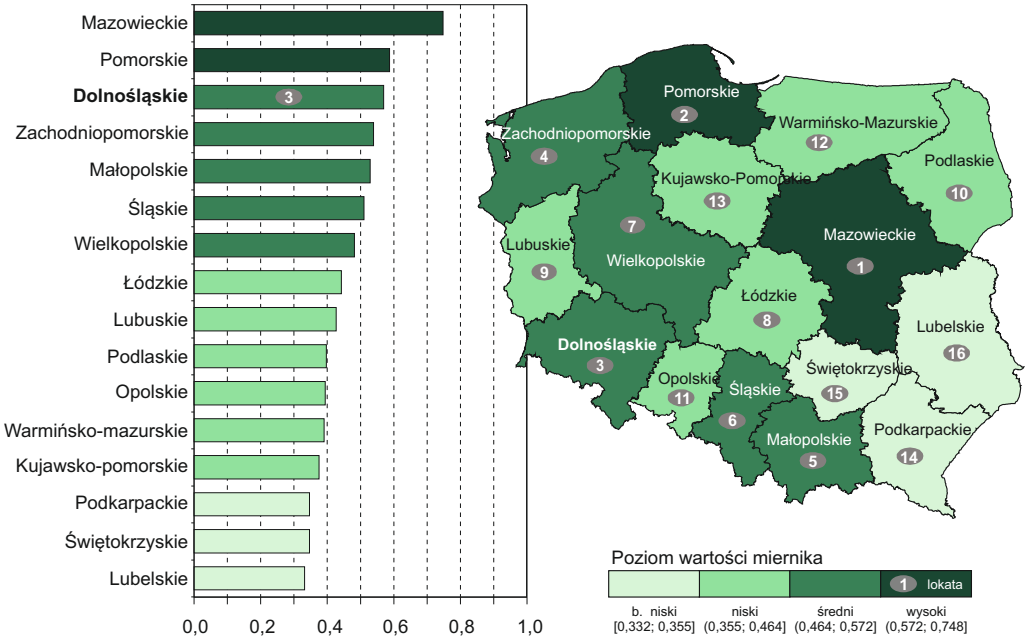

Wykres 37. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE RYNKU PRACY W 2006 R.

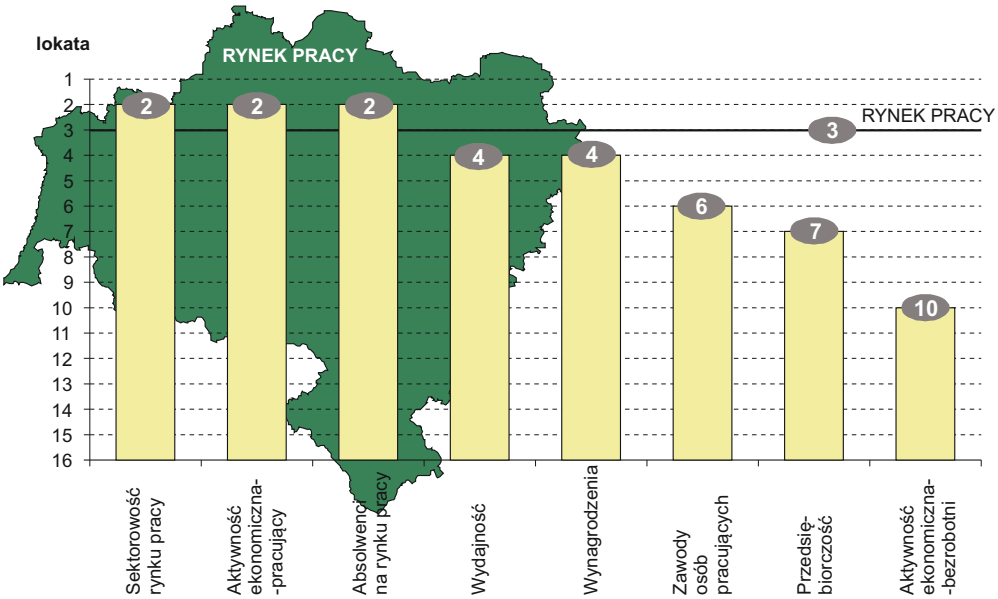

Wykres 38. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYBRANYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE RYNKU PRACY I WOJEWÓDZTW W 2003 I 2006 R.

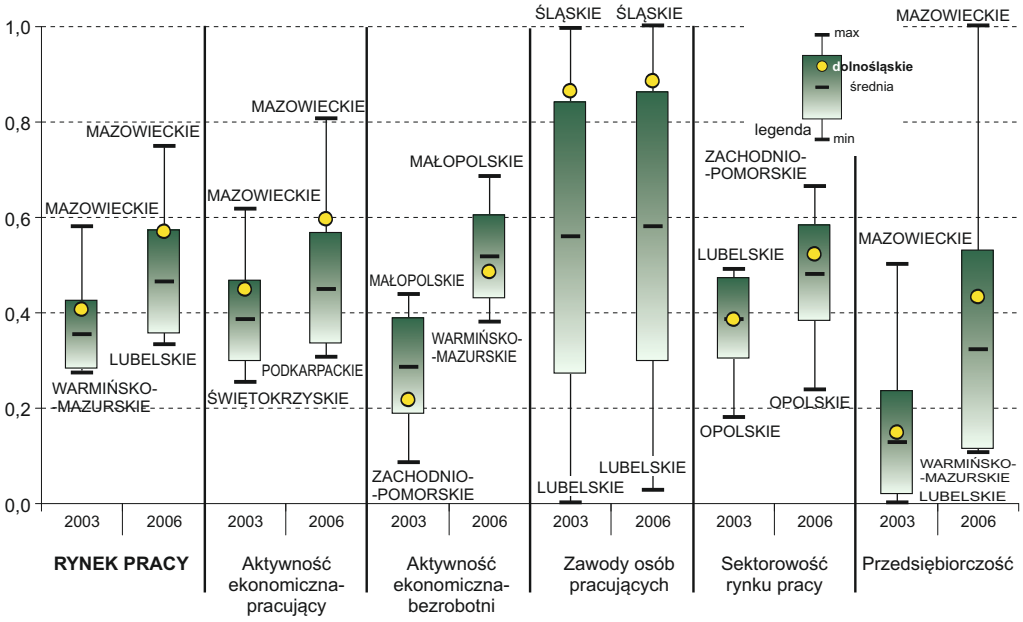

Wykres 39. DYNAMIKA MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE RYNKU PRACY W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM W 2006 R.
(2003=100)

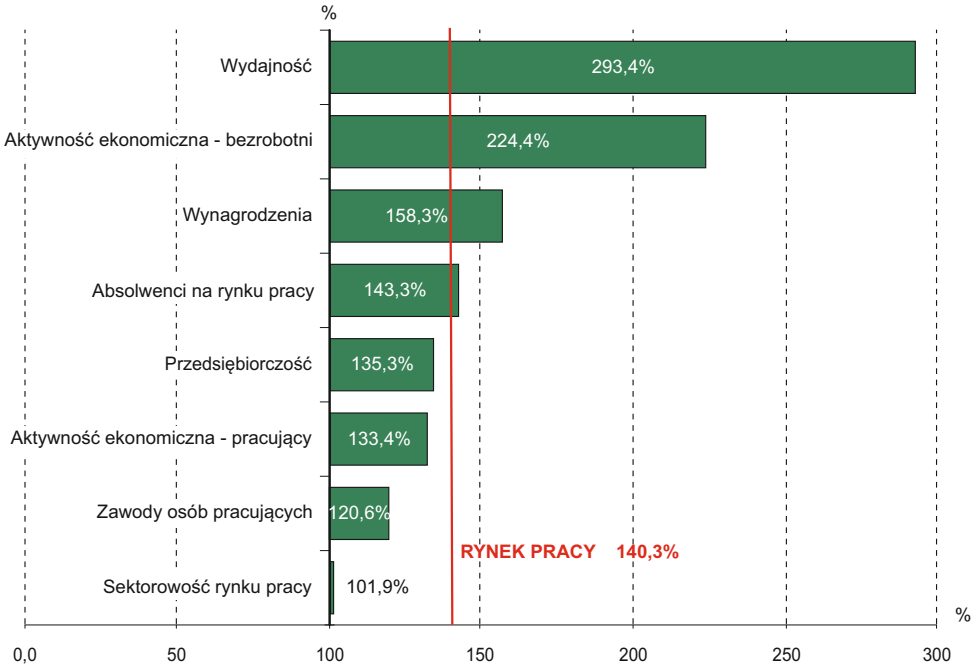

Wykres 40. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE ZDROWIA WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2006 R.

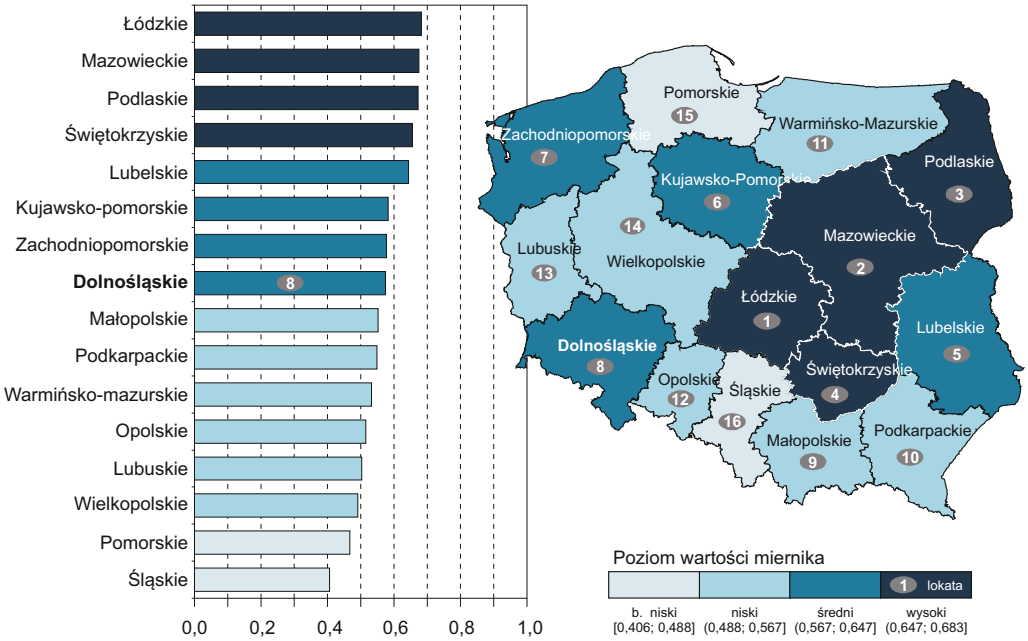

Wykres 41. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE ZDROWIA W 2006 R.

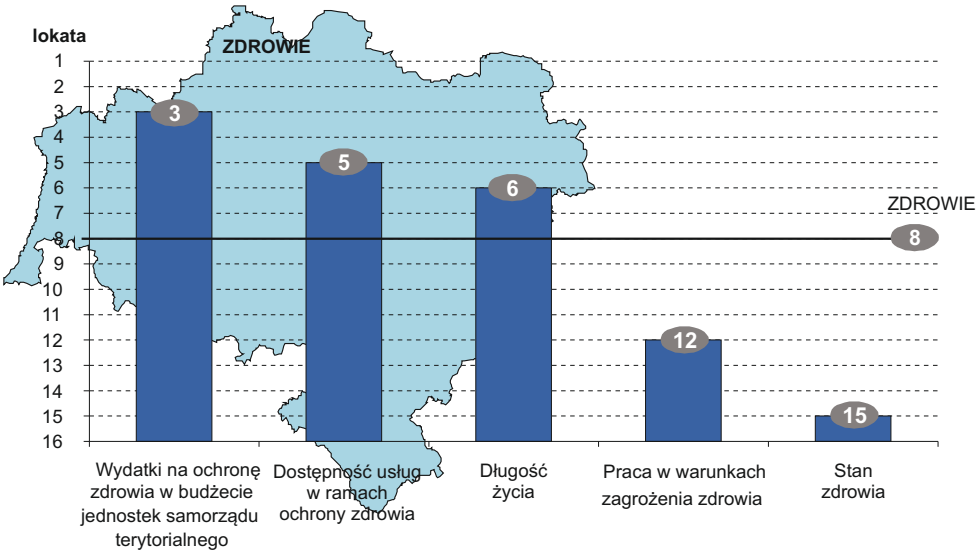

Wykres 42. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE ZDROWIA I WOJEWÓDZTW W 2003 I 2006 R.

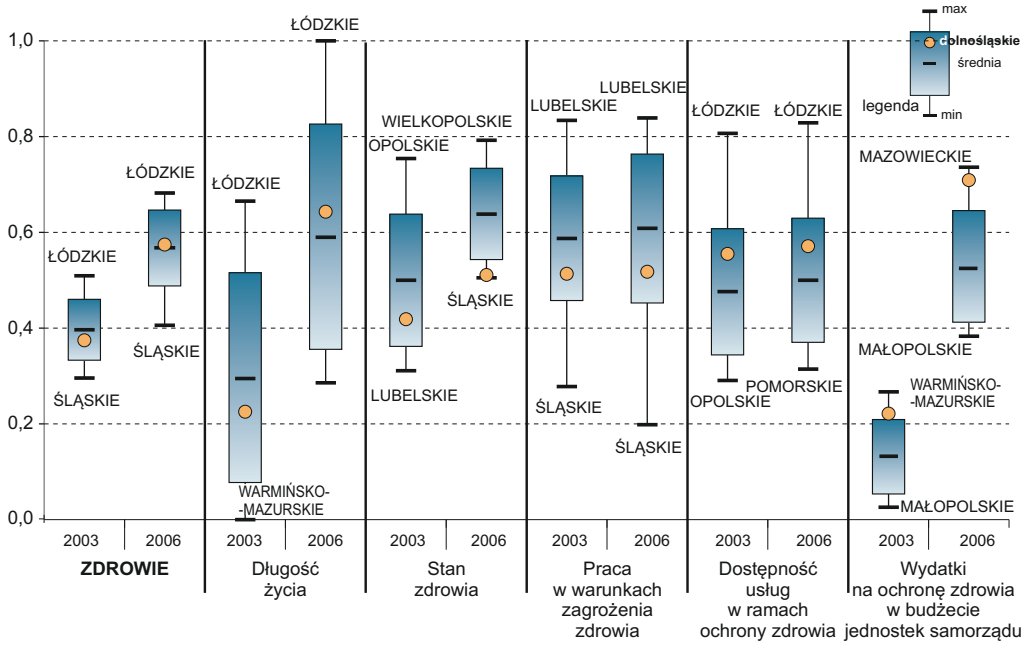

Wykres 43. DYNAMIKA MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE ZDROWIA W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM W 2006 R. *(2003=100)*

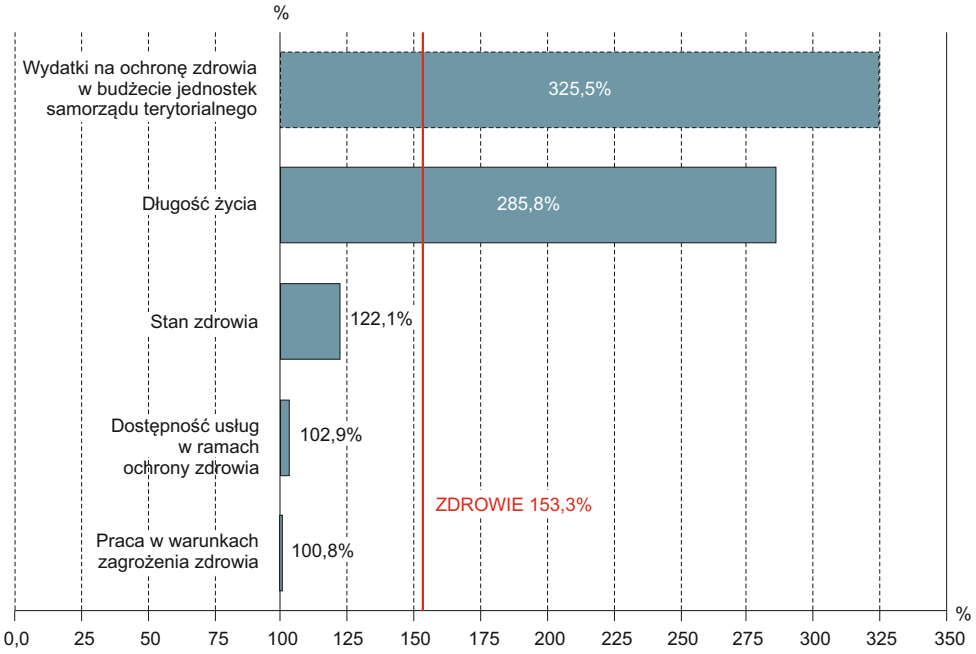

Wykres 44. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2006 R.

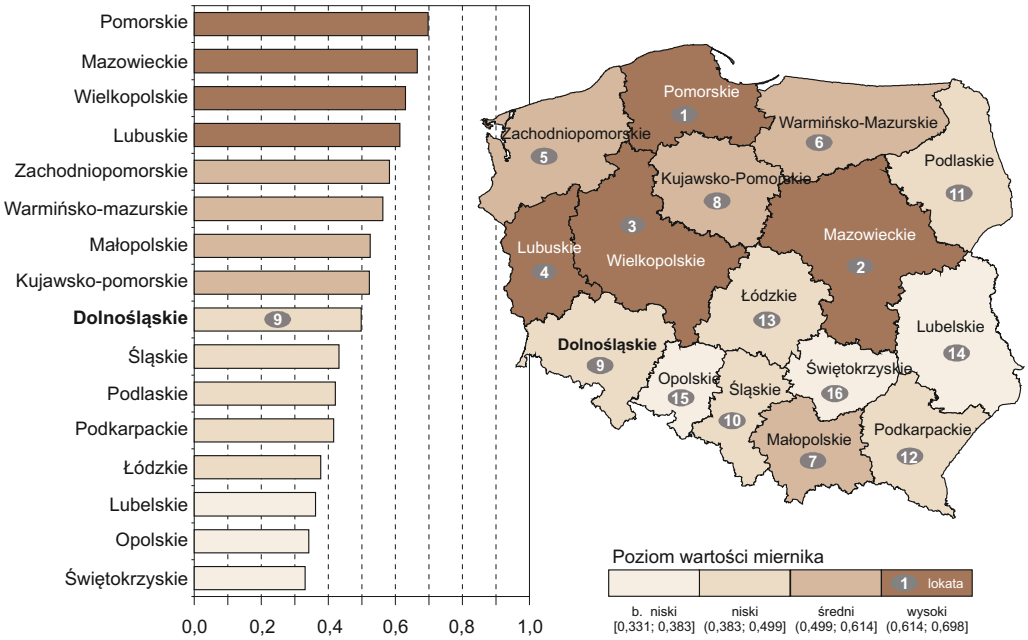

Wykres 45. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO W 2006 R.

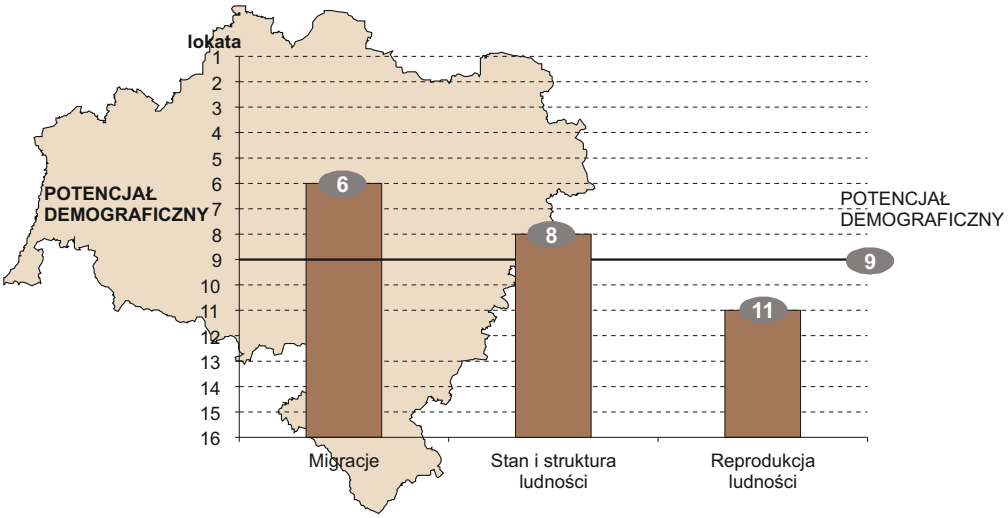

Wykres 46. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO I WOJEWÓDZTW W 2003 I 2006 R.

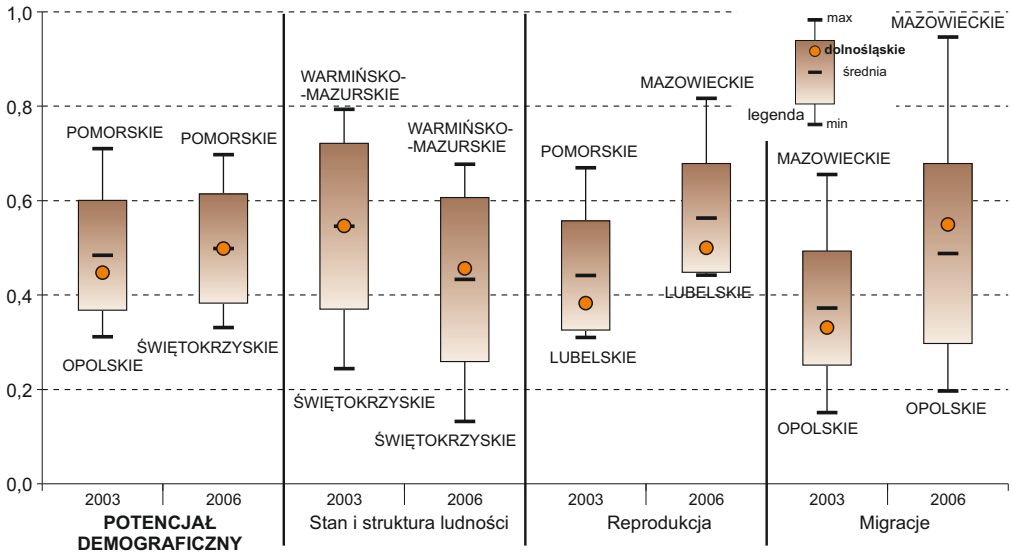

Wykres 47. DYNAMIKA MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM W 2006 R.
(2003=100)

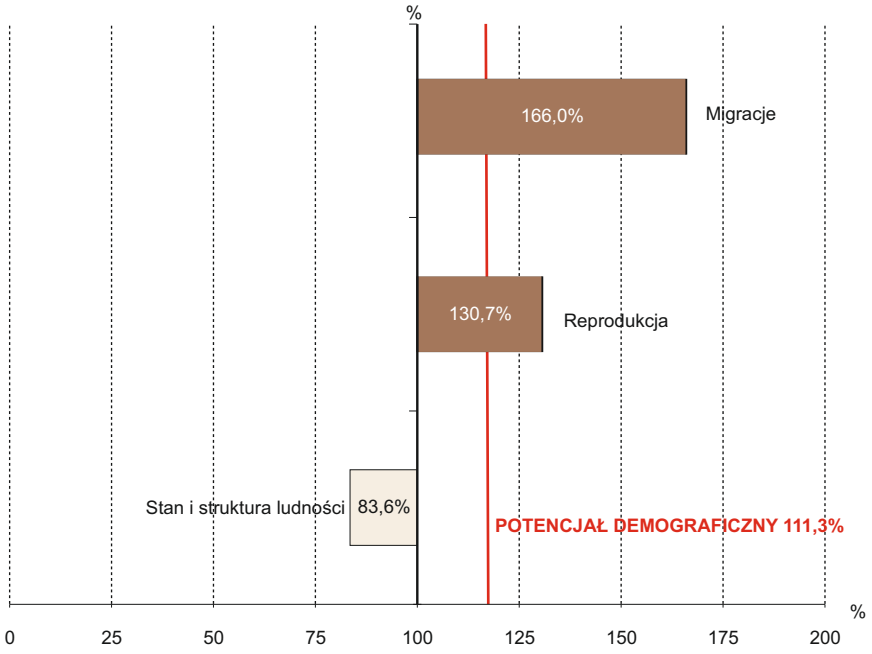

Wykres 48. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2006 R.

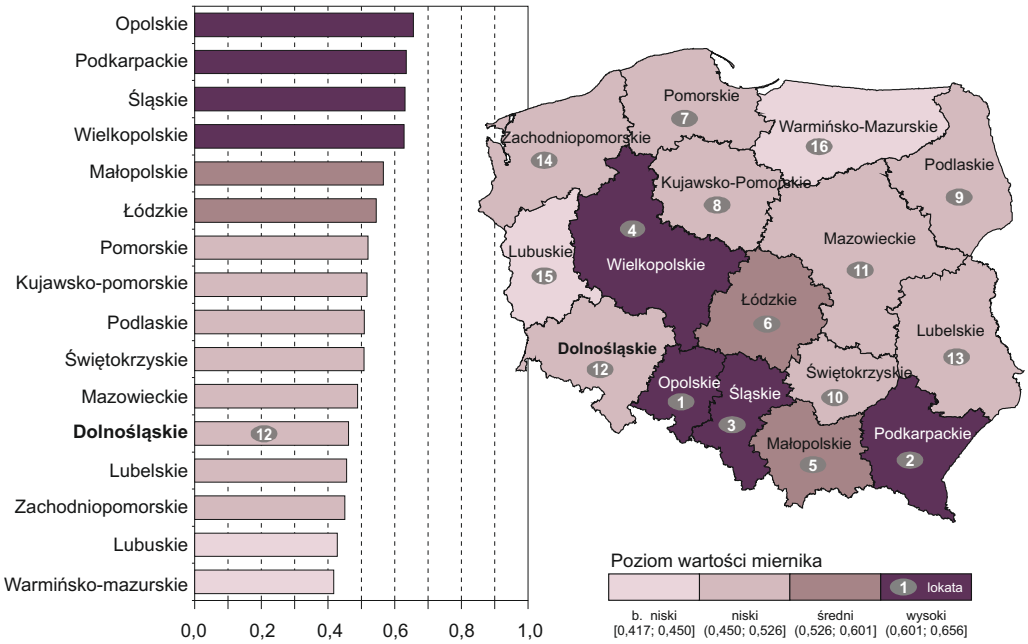

Wykres 49. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM CZĄSTKOWYCH MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH ZAKRESACH W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ W 2006 R.

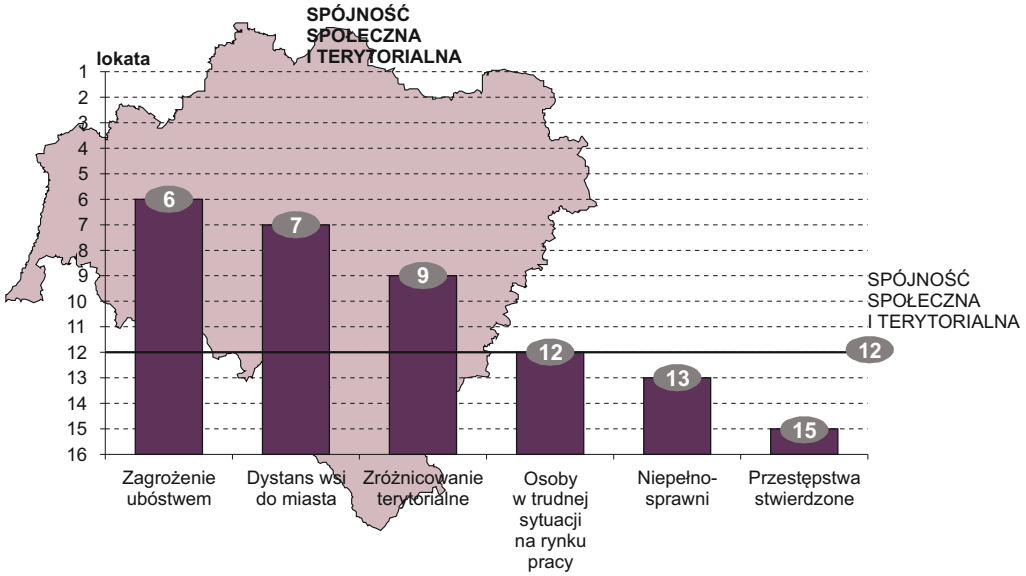

Wykres 50. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYBRANYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ ORAZ WOJEWÓDZTW W 2003 I 2006 R.

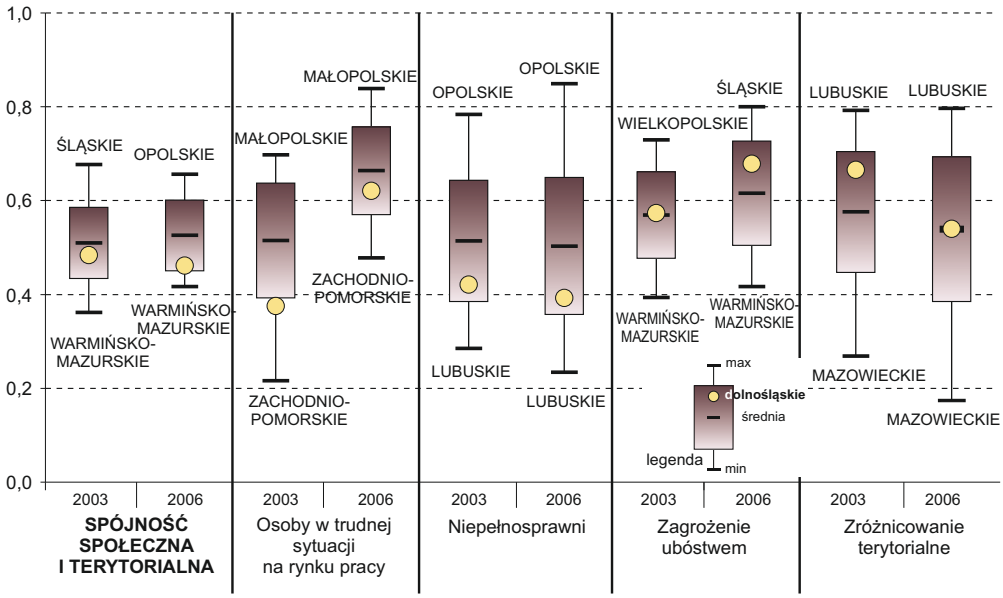

Wykres 51. DYNAMIKA MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM W 2006 R.
(2003=100)

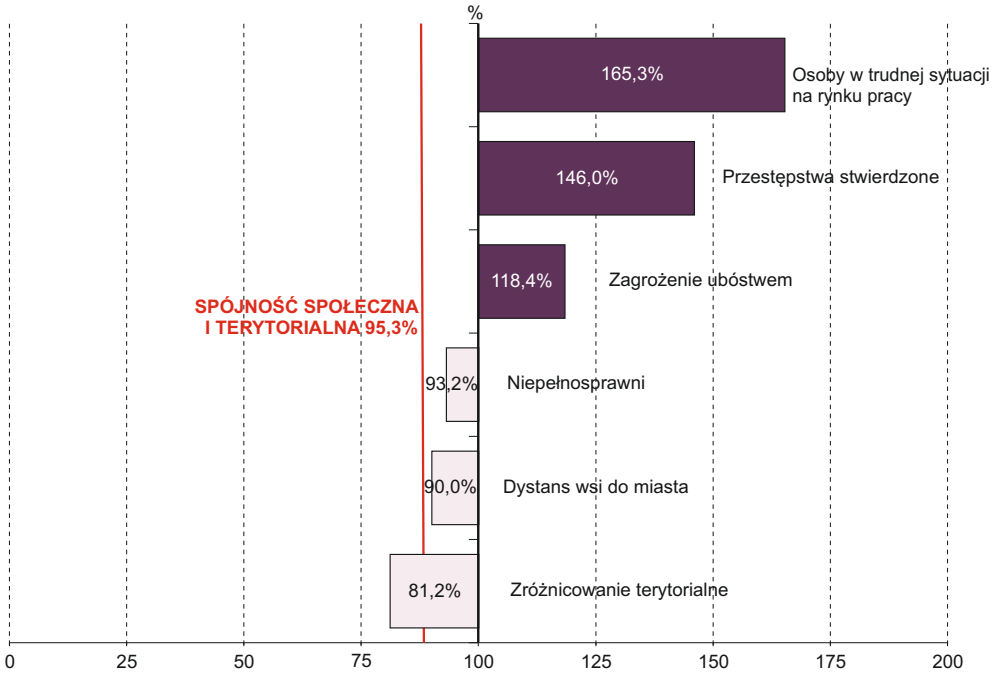

Wykres 52. OGÓLNY MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WOJEWÓDZTW W 2006 R.

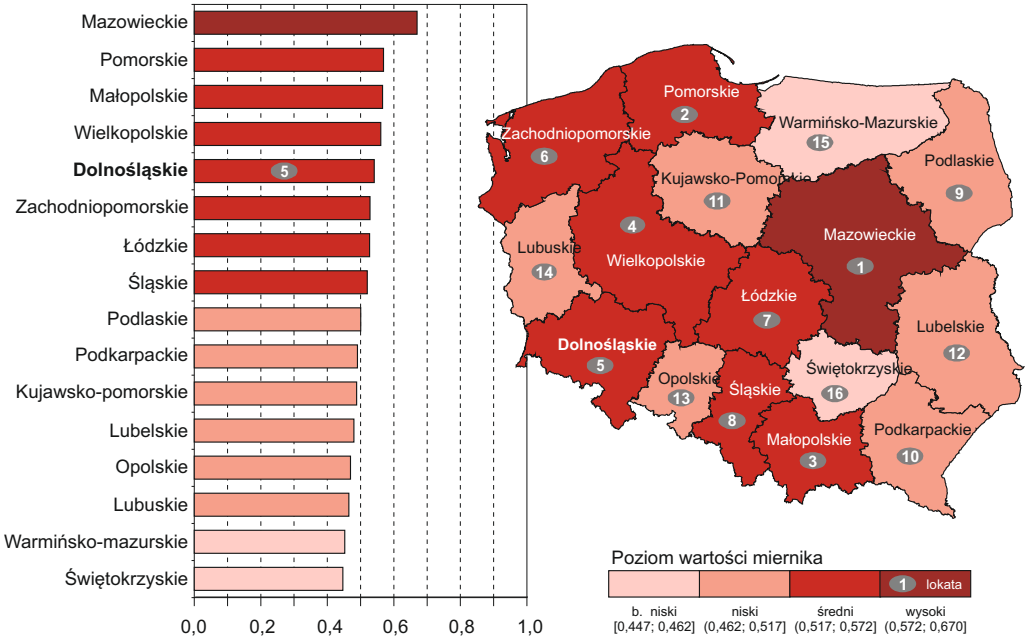

Wykres 53. LOKATY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO POD WZGLĘDEM MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO W WYRÓŻNIONYCH OBSZARACH BADAWCZYCH W 2006 R.

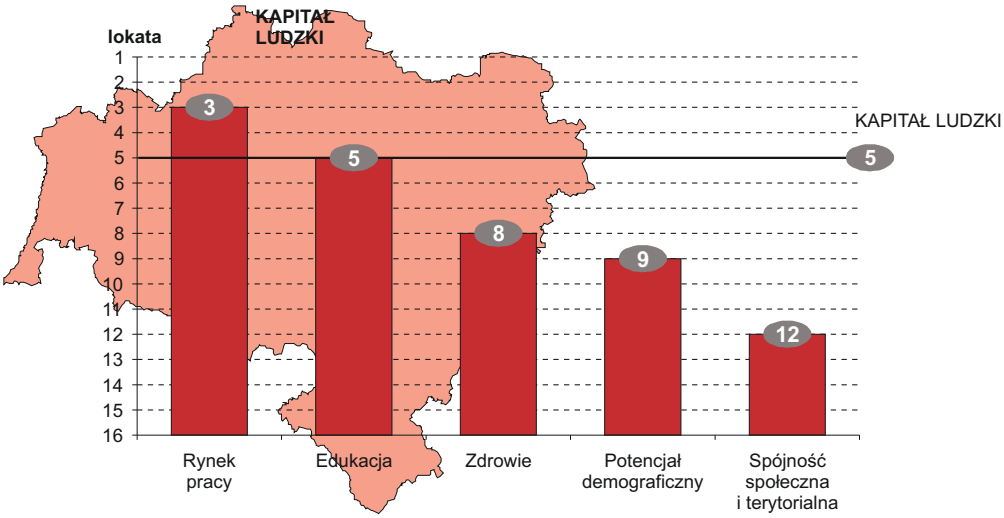

Wykres 54. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W 2003 I 2006 R.

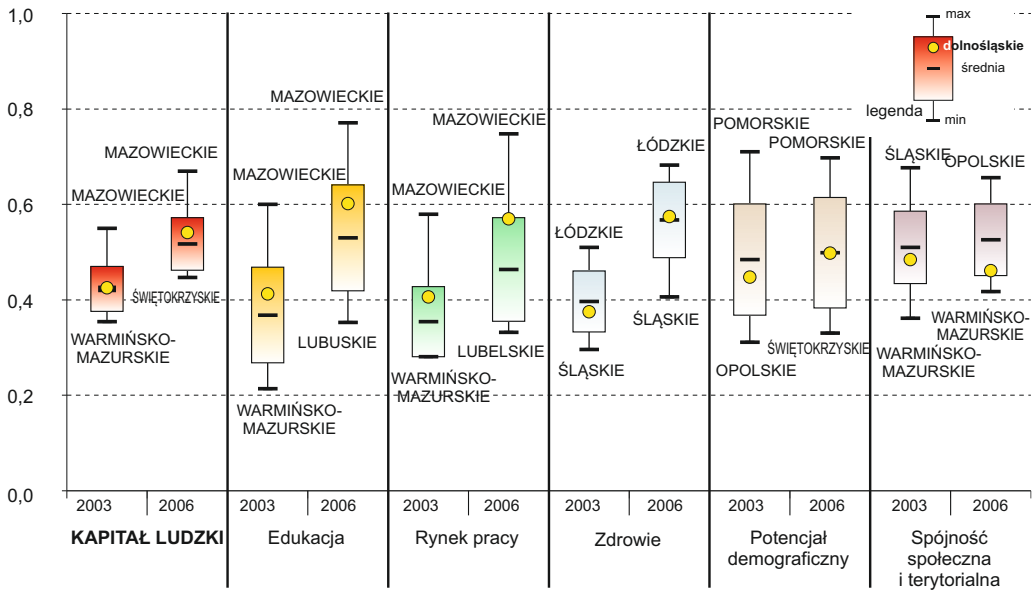

Wykres 55. DYNAMIKA MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH W WOJEWÓDZTWIE DOLNOŚLĄSKIM W 2006 R. *(2003=100)*

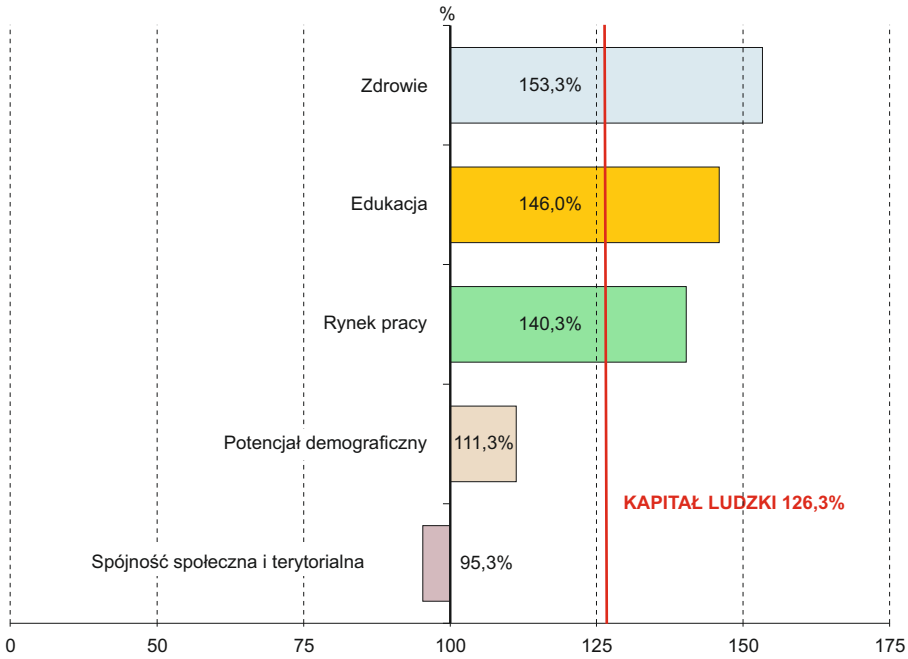

Wykres 56. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W 2003 I 2006 R.

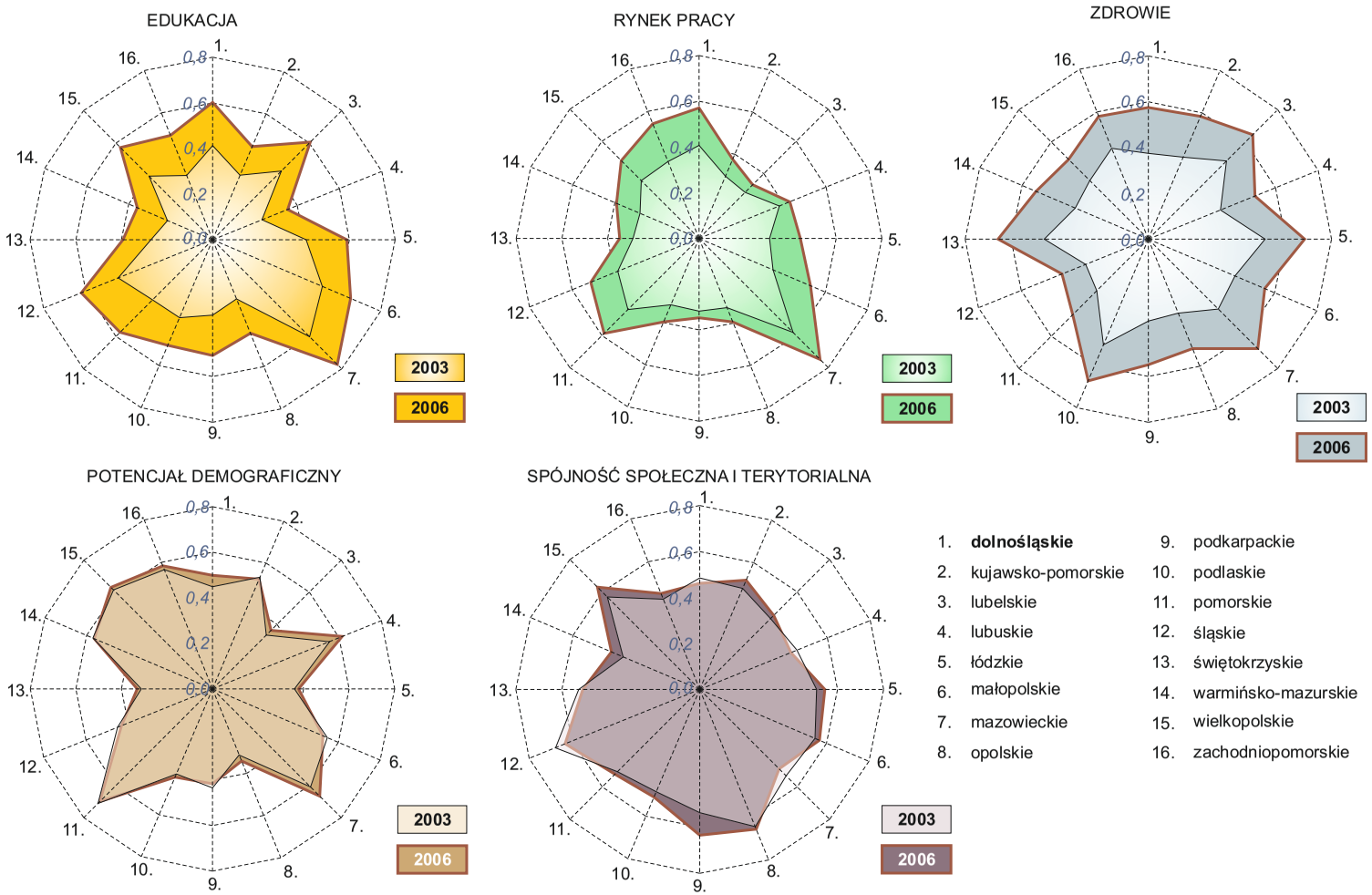

VI. KAPITAŁ LUDZKI W POWIATACH WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO W LATACH 2003-2006

Niniejszy rozdział zawiera analizę kapitału ludzkiego powiatów województwa dolnośląskiego w 2003 i 2006 roku na podstawie informacji gromadzonych przez resort statystyki publicznej. Zróżnicowanie powiatów pod względem posiadanego kapitału ludzkiego, w oparciu o wybrane cechy, podobnie jak w przypadku zróżnicowania województw, zaprezentowano korzystając z taksonomicznych mierników rozwoju – ogólnego oraz w poszczególnych obszarach i zakresach. Również, podobnie jak w rozdziale dotyczącym województw, w części analitycznej przedstawiono wartości wybranych cech diagnostycznych oraz wartości taksonomicznych mierników rozwoju umożliwiające ranking powiatów ze względu na opisywany obszar czy zakres. Analizę poprzedza informacja o dostępnych dla powiatów w latach 2003 i 2006 cechach, a zamyka charakterystyka miernika ogólnego kapitału ludzkiego bazującego na miernikach wyznaczonych dla wcześniej omówionych obszarów.

1. Charakterystyka cech wybranych do analizy

Wzorując się na wstępnym zestawie potencjalnych cech diagnostycznych (w postaci wskaźników) charakteryzujących kapitał ludzki w układzie województw (patrz rozdział IV), na podstawie dostępnych w przekroju powiatów danych ze sprawozdawczości bieżącej za lata 2003 i 2006 zaproponowano podobną listę cech, która następnie posłużyła wyborowi cech diagnostycznych. Ze względu na brak danych w przekroju powiatowym lista ta w porównaniu do odpowiedniej listy w układzie województw nie zawierała m.in. wskaźników liczonych na podstawie informacji uzyskanych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), tj. charakteryzujących strukturę ludności według wykształcenia, kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata, aktywność ekonomiczną ludności (pracujących i bezrobotnych), zawody osób pracujących czy biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności. We wstępnym zestawie potencjalnych cech diagnostycznych w układzie powiatów nie znalazły się także wskaźniki charakteryzujące poziom nauki i postęp techniczny, a także wskaźniki liczone na podstawie danych z badania reprezentacyjnego gospodarstw domowych.

Podobnie jak w przypadku województw, ze wstępnej listy potencjalnych cech diagnostycznych charakteryzujących kapitał ludzki w układzie powiatów dokonano eliminacji cech charakteryzujących się niskim zróżnicowaniem (co najmniej w jednym z analizowanych lat – – 2003 i 2006) oraz cech satelitarnych i utworzono finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabela VI.1.

Tabl. VI.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla powiatów

1. Edukacja	
Kształcenie na wybranych poziomach edukacji	
1.1. liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na 100 dzieci w wieku 3-6 lat	S
1.2. współczynnik skolaryzacji brutto dla liceów ogólnokształcących (bez szkół dla dorosłych)	S
1.3. liczba absolwentów szkół średnich zawodowych nieotrzymujących świadectwa dojrzałości na 100 absolwentów przystępujących do egzaminu dojrzałości	D
1.4. liczba studentów na 10 tys. ludności	D
Kierunki kształcenia	
1.5. odsetek uczniów kierunków matematycznych i technicznych w szkołach średnich zawodowych i zasadniczych zawodowych w ogólnej liczbie uczniów	S
Komputeryzacja	
1.6. liczba pracowni komputerowych na 100 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych)	S
1.7. liczba pracowni komputerowych na 100 szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych)	S
1.8. udział komputerów bez dostępu do Internetu w ogólnej liczbie komputerów w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych)	D
1.9. udział komputerów bez dostępu do Internetu w ogólnej liczbie komputerów w szkołach gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych)	D
1.10. liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu	D
1.11. liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu	D
Nauka języków obcych	
1.12. liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	S
1.13. liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	S
Inwestycje w edukację .Wydatki na oświatę i wychowanie	
1.14. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na szkolnictwo podstawowe w przeliczeniu na 1 ucznia szkoły podstawowej podległej samorządowi terytorialnemu	S
1.15. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na szkolnictwo gimnazjalne w przeliczeniu na 1 ucznia gimnazjum podległego samorządowi terytorialnemu	S
1.16. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na licea ogólnokształcące w przeliczeniu na 1 ucznia liceum ogólnokształcącego podległych samorządowi terytorialnemu	S

Tabl. VI.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla powiatów (cd.)

2. Rynek pracy	
Aktywność ekonomiczna ludności – pracujący	
2.1. liczba pracujących na 100 osób w wieku 15 lat i więcej	S
Aktywność ekonomiczna ludności- bezrobotni	
2.2. stopa bezrobocia rejestrowanego ogółem	D
2.3. różnica wskaźników: udział zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem wyższym i udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym	D
2.4. liczba ofert pracy na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych	S
2.5. różnica wskaźników: liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych (napływ) i bezrobotnych wyrejestrowanych (odpływ) na 100 zarejestrowanych bezrobotnych	D
Absolwenci na rynku pracy. Ruch zatrudnionych	
2.6. wskaźnik płynności rynku pracy	S
2.7. udział bezrobotnych zarejestrowanych w okresie 12 miesięcy od ukończenia nauki w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych	S
Sektorowość rynku pracy	
2.8. udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących	D
Przedsiębiorczość	
2.9. liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności	S
2.10. udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON wśród ogółu zarejestrowanych	S
Wydajność	
2.11. produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca	S
Wynagrodzenia	
2.12. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	S
2.13. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osób z wykształceniem wyższym w relacji do przeciętnego wynagrodzenia brutto osób z wykształceniem podstawowym	S
2.14. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracujących powyżej 20 lat do przeciętnego wynagrodzenia brutto osób pracujących poniżej 1 roku	S
2.15. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto specjalistów w relacji do przeciętnego wynagrodzenia brutto osób pracujących przy pracach prostych	S
3. Zdrowie	
Długość życia	
3.1. liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności	S
Stan zdrowia	
3.2. liczba zgonów niemowląt na 1000 żywych urodzeń	D
3.3. liczba zgonów, których przyczyną były nowotwory na 100 tys. ludności	D
3.4. liczba zgonów, których przyczyną były choroby układu krążenia na 100 tys. ludności	D

Tabl. VI.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla powiatów (cd.)

3. Zdrowie (dok.)	
Praca w warunkach zagrożenia zdrowia	
3.5. liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 osób w wieku produkcyjnym	D
3.6. liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym	D
3.7. liczba wypadków śmiertelnych na 1000 wypadków przy pracy	D
Dostępność usług w ramach ochrony zdrowia	
3.8. liczba lekarzy na 10 tys. ludności	S
3.9. liczba położnych na 10 tys. kobiet w wieku 15-49 lat	S
3.10. liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	S
3.11. przeciętna liczba ludności przypadająca na 1 aptekę	D
3.12. liczba dzieci w żłobkach na 1000 dzieci w wieku 0-3 lat	S
3.13. liczba miejsc w placówkach opieki społecznej na 1000 osób w wieku powyżej 65 lat	S
Wydatki na ochronę zdrowia i pomoc społeczną w budżecie jednostek samorządu terytorialnego	
3.14. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 mieszkańca	S
3.15. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na pomoc społeczną i pozostałe zadania w ramach polityki społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca	S
4. Potencjał demograficzny	
Stan i struktura ludności	
4.1. współczynnik urbanizacji	S
4.2. udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności	S
4.3. obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym	D
Reprodukcja ludności	
4.4. współczynnik dynamiki demograficznej	S
4.5. udział matek w wieku 24 lata i mniej lat w ogólnej liczbie rodzących kobiet	S
4.6. umieralność osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności	D
Migracje	
4.7. napływ ludności przybyłej z innych powiatów na 10 tys. ludności	S
4.8. obrót migracji wewnętrznych ludności na 10 tys. ludności	S
4.9. saldo migracji na 10 tys. ludności	S
4.10. liczba emigrantów zagranicznych na 10 tys. ludności	D
5. Spójność społeczna i terytorialna	
Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy	
5.1. liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 24 lat i mniej w ogólnej osób w wieku 18-24 lat	D
5.2. udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych	D
5.3. udział bezrobotnych dotychczas niepracujących (bez stażu pracy) w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych	D
5.4. udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych	D

Tabl. VI.1. Finalny zestaw wskaźników diagnostycznych dla powiatów (dok.)

5. Spójność społeczna i terytorialna(dok.)	
Przestępstwa stwierdzone	
5.5. przestępstwa stwierdzone w postępowaniu przygotowawczym na 10 tys. ludności	D
Zagrożenie ubóstwem	
5.6 liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	D
5.7. liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. osób	D
5.8. udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań	D
5.9. odsetek matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet	D
Zróżnicowanie terytorialne	
5.10. współczynnik zmienności liczby dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat	D
5.11. współczynnik zmienności liczby zarejestrowanych bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	D
5.12. współczynnik zmienności liczby zarejestrowanych jednostek gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1000 ludności	D
5.13. współczynnik zmienności liczby zgonów na 1000 ludności	D
Dystans wsi do miasta	
5.14. różnica wskaźników: liczba dzieci przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat w miastach i na wsi	D
5.15. różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	D
5.16. różnica wskaźników: liczba aptek przypadająca na 10 tys. ludności w miastach i na wsi	D
5.17. różnica wskaźników: udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet na wsi i w miastach	D

Na podstawie powyższego finalnego zestawu wskaźników diagnostycznych obliczono, analogicznie do poprzednich rozdziałów, dla wszystkich powiatów wartości mierników kapitału ludzkiego: ogólnego, obszarowych – dla każdego z pięciu wyróżnionych obszarów badawczych oraz cząstkowych – dla zakresów w ramach poszczególnych obszarów.

2. Kapitał ludzki według wyróżnionych obszarów badawczych

Edukacja

W powiatach województwa dolnośląskiego poziom kapitału ludzkiego w latach 2003 i 2006 w obszarze edukacji został przedstawiony za pomocą zakresów charakteryzujących kształcenie na wybranych poziomach edukacji, kierunki kształcenia, komputeryzację, naukę języków obcych oraz wydatki na oświatę i wychowanie w budżecie samorządów terytorialnych (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. VI.1.).

Z uwagi na fakt, iż poszczególne powiaty odznaczały się niewielkim zróżnicowaniem w dostępie do usług edukacyjnych na poziomie obowiązkowej edukacji w szkole podstawowej i gimnazjalnej, cechy te nie zostały uwzględnione przy obliczaniu miernika kapitału ludzkiego

w obszarze edukacji (w tym w zakresie kształcenia na wybranych poziomach edukacji). Znacznie większe różnice, podobnie jak w układzie województw, wystąpiły w przypadku dostępności do usług edukacyjnych na poziomie szkół ponadgimnazjalnych (w szczególności szkół ogólnokształcących) oraz na poziomie edukacji przedszkolnej, a także w przypadku wskaźników dotyczących wyników egzaminu maturalnego osiąganych przez absolwentów szkół średnich.

Najwyższe wartości współczynnika skolaryzacji brutto dla liceów ogólnokształcących (dla młodzieży z uwzględnieniem szkół specjalnych) jako miary powszechności nauczania w tych szkołach wystąpiły w miastach na prawach powiatu, a mianowicie w 2006 r.: w Legnicy – ok. 75 uczniów na 100 osób w wieku 16-18 lat (tj. w grupie wieku określonej jako odpowiadająca poziomowi nauczania), we Wrocławiu – 72 uczniów oraz w Jeleniej Górze – – 56 uczniów. Najniższym natomiast poziomem współczynnika skolaryzacji brutto dla szkół ogólnokształcących odznaczały się powiaty znajdujące się w sąsiedztwie wymienionych miast, tj. we wrocławskim (ok. 7 uczniów, czyli ponad dziesięciokrotnie mniej niż we Wrocławiu), w legnickim (9 uczniów) oraz jeleniogórskim (16 uczniów).

Czynnikiem determinującym dostępność edukacji przedszkolnej było miejsce zamieszkania. W powiatach zurbanizowanych na 100 dzieci w wieku 3-6 lat przypadało znacznie więcej dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego, niż w pozostałych – o znacznie niższych odsetkach ludności miejskiej. W 2006 r. na 100 dzieci w wieku 3-6 lat przypadało od 83 dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego w Jeleniej Górze (79 dzieci we Wrocławiu oraz 67 dzieci w Legnicy) do 41 dzieci w powiecie złotoryjskim. Poza wymienionym już powiatem złotoryjskim, jeszcze w sześciu powiatach, tj. w jaworskim, kamiennogórskim, legnickim, milickim, strzelińskim i trzebnickim na 100 dzieci w wieku 3-6 lat przypadało w 2006 r. mniej niż 50 dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego.

W latach 2003-2006 we wszystkich powiatach, z wyjątkiem kamiennogórskiego, nastąpił wzrost upowszechnienia edukacji przedszkolnej[1], w tym największy w powiecie wrocławskim – wzrost wskaźnika o 10 uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego na każde 100 dzieci w odpowiedniej grupie wiekowej (we Wrocławiu – o ok. 5 dzieci), a najsłabszy w milickim – wzrost wskaźnika o 1 dziecko uczęszczające do placówek wychowania przedszkolnego na każde 100 dzieci w wieku 3-6 lat (w kamiennogórskim spadek wskaźnika o 1 dziecko). Natomiast upowszechnienie edukacji na poziomie szkół ogólnokształcących nie uległo zwiększeniu w analizowanym okresie w 7 powiatach: głogowskim, górowskim, milickim, polkowickim, strzelińskim, średzkim i świdnickim. Spośród pozostałych powiatów największy wzrost wartości wskaźnika skolaryzacji dla szkół ogólnokształcących (bez szkół dla dorosłych) wystąpił w Legnicy oraz we Wrocławiu – na 100 osób w wieku 16-18 lat przypadało w 2006 r. odpowiednio o 7 oraz 6 uczniów szkół ogólnokształcących więcej niż w 2003 r.

[1] Wzrost w latach 2003-2006 liczby dzieci uczęszczających do placówek przedszkolnych wynikał także ze zwiększenia liczby 6-latków w edukacji przedszkolnej z uwagi na objęcie ich obowiązkiem rocznego przygotowania przedszkolnego – od 2004 r. (por. rozdział V. s. 112).

Poza m. Wrocławiem oraz m. Jelenią Górą i m. Legnicą również w powiatach: bolesławieckim, dzierżoniowskim, głogowskim, kłodzkim, lubińskim, milickim, polkowickim, świdnickim i wałbrzyskim istniała w 2006 r. możliwość kształcenia się na poziomie szkoły wyższej. Na 10 tys. ludności przypadało ok. 217 studentów we Wrocławiu, 108 – w Legnicy i 88 w Jeleniej Górze, przy średniej w województwie wynoszącej 58 studentów. Spośród pozostałych powiatów szczególnie wyróżniał się powiat wałbrzyski – 41 studentów na 10 tys. ludności. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż latach 2003-2006 przy wzroście w skali województwa upowszechnienia edukacji na poziomie szkół wyższych, liczba studentów w stosunku do liczby ludności uległa zwiększeniu tylko we Wrocławiu oraz w małych ośrodkach, np. w głogowskim, lubińskim, milickim, natomiast zmniejszeniu w Jeleniej Górze, Legnicy oraz w powiecie wałbrzyskim.

Słabszą stroną m. Wrocławia, na tle pozostałych powiatów, zarówno w 2006 r. jak i w 2003 roku, były wyniki egzaminów maturalnych, m.in. – 36,5% absolwentów szkół średnich zawodowych przystępujących do egzaminu dojrzałości nie otrzymało świadectwa dojrzałości (w 2003 r. – 40,6%) przy przeciętnej wartości w województwie na poziomie 34,5% w 2006 r. (i 30,1% w 2003 r.). Najlepiej wypadły egzaminy maturalne w powiecie polkowickim – tylko 9,8% absolwentów szkół średnich zawodowych przystępujących do egzaminu dojrzałości nie otrzymało świadectwa dojrzałości.

Spośród 29 powiatów województwa dolnośląskiego najlepiej pod względem udziału uczniów szkół średnich zawodowych i zasadniczych zawodowych kierunków matematycznych i technicznych w ogólnej liczbie uczniów wypadł w 2006 r. powiat lubiński (64,3%), a najsłabiej – wrocławski (7,2%), przy średnim udziale w województwie na poziomie 40,5%.

W województwie dolnośląskim w 2006 roku 37,9% uczniów szkół średnich zawodowych i zasadniczych zawodowych pobierało naukę we Wrocławiu w szkołach o kierunkach matematycznych i technicznych, natomiast w pozostałych miastach na prawach powiatu odpowiednio 29,0% – w Jeleniej Górze oraz 48,6% – w Legnicy.

W poszczególnych powiatach o poziomie komputeryzacji w szkołach świadczą wybrane wskaźniki dotyczące wyposażenia szkół dla dzieci i młodzieży w komputery (w tym z dostępem do Internetu), tj. liczba pracowni komputerowych w przeliczeniu na liczbę szkół (podstawowych i gimnazjalnych), udział komputerów z dostępem do Internetu w ogólnej liczbie komputerów w szkołach czy liczba uczniów (szkół podstawowych, gimnazjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu

W roku szkolnym 2006/2007 średnio na 100 szkół podstawowych (bez szkół specjalnych) w województwie dolnośląskim przypadało od 67 pracowni komputerowych w powiecie średzkim do 164 pracowni komputerowych w m. Jelenia Góra (przy średniej krajowej – 106 pracowni). W 10 powiatach zanotowano mniejszą liczbę pracowni niż szkół podstawowych. Na porównywalnym poziomie do szkół podstawowych kształtowało się zróżnicowanie powiatów pod względem wyposażenia szkół gimnazjalnych w pracownie komputerowe. Na 100 szkół gimnazjalnych (bez szkół specjalnych) w województwie dolnośląskim przypadało w 2006 r. od 67 pracowni komputerowych w powiecie jeleniogórskim do 150 – w oleśnickim.

W województwie dolnośląskim w szkołach podstawowych w ogólnej liczbie komputerów 19,1% nie było podłączonych do Internetu, przy czym najwięcej w powiecie dzierżoniowskim – 35,4%, a najmniej w Jeleniej Górze – 9,5%. W szkołach gimnazjalnych odsetek komputerów bez podłączenia do Internetu był już znacznie mniejszy: od 0,8% w powiecie wołowskim do 16,7% w Legnicy.

W latach 2003-2006 liczba komputerów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych (bez specjalnych) bez dostępu do Internetu uległa w województwie dolnośląskim zmniejszeniu – z 37,0% do 19,1% w szkołach podstawowych oraz z 16,3% do 7,8% – w szkołach gimnazjalnych. W przypadku szkół podstawowych w 2003 roku we wszystkich powiatach, poza bolesławieckim, co najmniej ¼ komputerów nie miała połączenia z Internetem, natomiast w 2006 r. już tylko w 8 powiatach. W przypadku szkół gimnazjalnych tylko w 3 powiatach (milicki, oławski, polkowicki) w 2003 r. co najmniej ¼ komputerów nie miała połączenia z Internetem, natomiast w 2006 r. nie było już takiego powiatu.

Na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu przypadało w 2006 r. w województwie dolnośląskim w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych) od 12 uczniów (złotoryjski) do 28 uczniów (Legnica), podczas gdy 3 lata wcześniej – od 22 uczniów (złotoryjski) do 90 uczniów (Legnica).

Ważnym elementem współczesnej edukacji, jak już wspomniano wcześniej, jest nauczanie języków obcych od wczesnych lat edukacji. W województwie dolnośląskim odsetek osób uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego kształtował się w szkołach podstawowych w 2006 r. na poziomie 51,8%, a w szkołach gimnazjalnych na poziomie 36,7%. Najwyższe odsetki osób uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego w szkołach podstawowych wystąpiły w powiecie wołowskim (74,1%) i średzkim (67,5%), a najniższe – w bolesławieckim (20,2%) i w lubańskim (26,0%).

W porównaniu do 2003 roku udział uczniów szkół podstawowych (a także i gimnazjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego uległ w województwie dolnośląskim znacznemu zwiększeniu, kiedy to na 100 uczniów szkoły podstawowej przypadało od ok. 5 uczących się języków obcych (górowski) do ok. 54 (ząbkowicki).

Do wskaźników reprezentujących inwestycje w edukację zaliczono wydatki jednostek samorządu terytorialnego na oświatę i wychowanie (szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne oraz ogólnokształcące) w przeliczeniu na 1 ucznia publicznych szkół i placówek oświatowych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego (powiatu i gminy). Z danych dotyczących budżetu jednostek samorządu terytorialnego wynika, iż w 2006 r. największe wydatki na szkolnictwo podstawowe w przeliczeniu na 1 ucznia szkół będących w gestii jednostek samorządu terytorialnego zanotowano w powiecie lubińskim – 7785 zł, najmniejsze w Legnicy – 4295 zł, czyli tylko 55,2% wielkości wydatków w powiecie lubińskim.

Na 1 ucznia szkół gimnazjalnych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego (powiatu i gminy) przypadało średnio ok. 5299 zł z budżetu jednostek samorządowych, w tym najwięcej w powiecie głogowskim – 6823 zł, a najmniej – w dzierżoniowskim – 3952 zł.

W latach 2003-2006 zarówno w województwie dolnośląskim jak i w powiatach, w przeliczeniu na jednego ucznia, nastąpił wzrost wydatków z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na szkolnictwo podstawowe oraz gimnazjalne, średnio o 31,2% w przypadku szkół podstawowych i o 32,7% w przypadku szkół gimnazjalnych.

W rankingu powiatów pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji w 2006 r. pierwsze miejsca zajmowały powiaty: lubiński (0,689), polkowicki (0,662) oraz jeleniogórski (0,639), a ostatnie – powiaty: legnicki (0,414), milicki (0,425) i trzebnicki (0,429). Powiat m. Wrocław z wartością miernika równą 0,625 sytuował się na miejscu czwartym, podczas gdy w 2003 r. – z wartością miernika równą 0,865 na miejscu pierwszym.

W latach 2003-2006 uległo znacznemu zmniejszeniu zróżnicowanie powiatów pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji. W 2006 r. współczynnik zmienności wynosił 13,7%, a trzy lata wcześniej – 35,9%. Aby osiągnąć porównywalny z lubińskim (1 lokata) poziom rozwoju, miernik dla powiatu legnickiego, zajmującego 29 lokatę, musiałby zwiększyć swoją wartość o 66,4%. Natomiast w 2003 roku, aby pokonać dystans dzielący powiat średzki (29 lokata) do powiatu o najwyższych notach – m. Wrocławia, miernik rozwoju średzkiego musiałby ulec dwukrotnemu zwiększeniu.

W poniższej tabl. VI.2. dokonano klasyfikacji powiatów według mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, wyodrębniając cztery grupy poziomu wartości – dla 2003 i 2006 r.

Tabl. VI.2. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
2003							
Przedział wartości miernika (0,504; 0,865]	1. m. Wrocław 2. m. Legnica 3. m. Jelenia Góra	(0,371; 0,504]	4. jeleniogórski 5. lubiński 6. ząbkowicki 7. wałbrzyski 8. głogowski 9. lubański 10. polkowicki 11. złotoryjski 12. bolesławiecki	(0,238; 0,371]	13. świdnicki 14. dzierżoniowski 15. górowski 16. zgorzelecki 17. kłodzki 18. lwówecki 19. jaworski 20. oleśnicki 21. wrocławski 22. strzeliński 23. milicki	[0,183; 0,238]	24. wołowski 25. trzebnicki 26. kamienno-górski 27. oławski 29. legnicki 28. średzki

Tabl. VI.2. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji (dok.)

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
2006							
Przedział wartości miernika (0,601; 0,689]	1. lubiński 2. polkowicki 3. jeleniogórski 4. m. Wrocław 5. głogowski 6. świdnicki	(0,529; 0,601]	7. ząbkowicki 8. wołowski 9. m. Legnica 10. złotoryjski 11. lwówecki 12. strzeliński 13. zgorzelecki 14. wałbrzyski	(0,456; 0,529]	15. m. Jelenia Góra 16. bolesławiecki 17. kłodzki 18. oławski 19. jaworski 20. wrocławski 21. dzierżoniowski 22. oleśnicki 23. średzki	[0,414; 0,456]	24. górowski 25. lubański 26. kamienno-górski 27. trzebnicki 28. milicki 29. legnicki

Wyodrębniona w oparciu o średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe grupa I – o najwyższym poziomie miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji uległa w latach 2003-2006 zmianie pod względem składu i liczebności. W 2006 r. obejmowała 6 powiatów, przy czym tylko Wrocław zachował wysoki poziom miernika (pomimo spadku zajmowanej lokaty). Powiaty polkowicki, jeleniogórski i głogowski awansowały z grupy II o średnim poziomie miernika, świdnicki – z grupy III o niskim poziomie miernika, natomiast Legnica i Jelenia Góra przeszły do grup o niższych poziomach wartości miernika. Miasta na prawach powiatu, Wrocław, Jelenia Góra i Legnica, wyróżniające się w latach 2003-2006 szczególnie wysokimi notami w zakresie kształcenia na wybranych poziomach edukacji (m.in. wysokimi wartościami wskaźników charakteryzujących dostępność do usług edukacyjnych na każdym poziomie edukacji) straciły swoje wysokie pozycje w wyniku niekorzystnych zmian, na tle pozostałych powiatów, w zakresie kierunków kształcenia oraz w zakresie inwestowania w edukację – wydatków na edukację z budżetu jednostek samorządu terytorialnego (szczególnie Legnica i Wrocław).

Wysokie pozycje powiatów jeleniogórskiego i głogowskiego w rankingu w 2003 r. i 2006 r. wynikały głównie z bardzo dobrych wyników w zakresie kierunków kształcenia oraz wydatków na edukację z budżetu jednostek samorządu terytorialnego. I tak, np. odsetek uczniów kierunków matematycznych i technicznych w szkołach średnich zawodowych w powiecie jeleniogórskim kształtował się na poziomie od 59,6% w 2003 r. do 55,9% w 2006 r., podczas gdy w Jeleniej Górze – od 28,9% do 29,2%. W powiecie jeleniogórskim w 2006 r. średnia kwota wydatków z budżetu jednostek samorządu terytorialnego na jednego ucznia szkoły podstawowej wynosiła ok. 6149 zł, tj. o 42,6% więcej niż w Jeleniej Górze (w 2003 r. o 57,1% więcej), na jednego ucznia szkoły gimnazjalnej – 6002 zł, tj. o 115 zł więcej (w 2003 r. o 30,4% więcej) oraz na jednego ucznia liceum ogólnokształcącego – 7983 zł, tj. o 93,7% więcej (w 2003 r. o 51,8% więcej).

Również przynależność powiatów do grupy IV o bardzo niskim poziomie wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji uległa w latach 2003-2006 zmianie. Bardzo niski poziom miernika utrzymały powiaty kamiennogórski i legnicki oraz trzebnicki, które charakteryzowały się niskimi notami w zakresie kształcenia na wybranych poziomach edukacji, kierunków kształcenia oraz wydatków na edukację z budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Powiat milicki w wyniku pogłębienia swojej niskiej pozycji (szczególnie w zakresie kształcenia na wybranych poziomach edukacji, komputeryzacji oraz nauki języków obcych) przeszedł z III do IV grupy. Natomiast odwrotnie – w wyniku znacznego polepszenia not w zakresie komputeryzacji, nauki języków obcych oraz wydatków na edukację z budżetu jednostek samorządu terytorialnego powiaty wołowski i oławski awansowały do grup o wyższym poziomie miernika.

Na podstawie danych z 2003 r. i 2006 r. można stwierdzić, iż w powiatach zróżnicowanie (specjalizacja) kapitału ludzkiego w obszarze edukacji według wyróżnionych zakresów w tych dwóch latach kształtowało się odmiennie. Szczególnie wysokim stopniem zróżnicowania (specjalizacją) odznaczały się powiaty jeleniogórski, polkowicki i wrocławski (mocną stroną były m.in. wydatki na edukację z budżetu jednostek samorządu terytorialnego a bardzo słabą – kształcenie na wybranych poziomach edukacji) oraz Jelenia Góra i Legnica (mocną stroną było kształcenie na wybranych poziomach edukacji a słabą m.in. wydatki na edukację z budżetu jednostek samorządu terytorialnego).

Stosunkowo najmniejszym zróżnicowaniem (specjalizacją) kapitału ludzkiego w obszarze edukacji według wyróżnionych zakresów i najmniejszym odchyleniem przeciętnym zajmowanych lokat odznaczał się powiat świdnicki i jaworski.

Uzyskano niewielką zgodność uporządkowań powiatów według wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze edukacji w latach 2003-2006. Tylko 3 powiaty, tj.: jaworski, kamiennogórski i kłodzki plasowały się na takich samych pozycjach w 2003 r. i 2006 r. (tj. odpowiednio na 19, 26 i 17 miejscu). Dla 9 powiatów różnice między lokatami wynosiły co najmniej 5 pozycji.

Z wyjątkiem m. Wrocław, m. Jeleniej Góry oraz m. Legnicy, w pozostałych powiatach nastąpił wzrost wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, największy w przypadku plasujących się na ostatnich pozycjach w 2003 r. powiatach: legnickim, oławskim, strzelińskim, średzkim i wołowskim. W konsekwencji dla powiatów tych dystans w stosunku do powiatu zajmującego pierwsze miejsce uległ znacznemu zmniejszeniu.

Rynek pracy

Dla każdego powiatu poziom kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy w latach 2003 i 2006 zaprezentowano na podstawie wskaźników pogrupowanych w następujące zakresy: aktywność ekonomiczna ludności – pracujący, aktywność ekonomiczna ludności – bezrobotni, absolwenci na rynku pracy – ruch zatrudnionych, sektorowość rynku pracy, przedsiębiorczość, wydajność i wynagrodzenia (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. VI.1).

Ze względu na brak danych w przekroju powiatowym nie uwzględniono wskaźników, które dla województw były obliczane na podstawie uogólnionych wyników reprezentacyjnego Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL), tj. wskaźnika zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej[2], udziału osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących, a także wskaźnika, który jest różnicą udziału osób pracujących z wykształceniem wyższym i udziału osób pracujących z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego.

O poziomie zatrudnienia w przekroju powiatów świadczy liczba pracujących (w jednostkach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób) na 100 ludności w wieku 15 lat i więcej. Dane z lat 2003 i 2006 wskazują na znaczne różnice pomiędzy powiatami pod względem tego wskaźnika. W 2006 r. na 100 osób w wieku 15 lat i więcej przypadało w województwie dolnośląskim od ok. 19 pracujących (powiat dzierżoniowski) do 56 pracujących (powiat polkowicki). Ponad 30 pracujących na 100 osób w wieku 15 lat i więcej zanotowano, oprócz wymienionego powiatu polkowickiego, w miastach na prawach powiatu (m. Wrocław – – 35,9, m. Legnica – 33,4 oraz m. Jelenia Góra – 31,0) oraz w powiecie oławskim (30,2). W 17 powiatach wartość tego wskaźnika kształtowała się na poziomie niższym niż przeciętna w województwie wynosząca 26 pracujących na 100 osób w wieku 15 lat i więcej.

W latach 2003-2006 odnotowano korzystną zmianę – nastąpił w województwie dolnośląskim oraz w zdecydowanej większości powiatów wzrost liczby pracujących w stosunku do liczby ludności w wieku 15 lat i więcej, w tym najsilniejszy w powiecie oławskim (o 29,6%), oleśnickim, m. Legnicy i m. Wrocławiu (odpowiednio o 10,5%, 10,0% i 9,7%). Zmniejszenie wartości wymienionego wskaźnika wystąpiło m.in. w powiecie dzierżoniowskim (o 6,9%) oraz zgorzeleckim (o 5,3%).

O trudnościach ze znalezieniem pracy w powiatach świadczy m.in. stopa rejestrowanego bezrobocia, liczba ofert pracy oraz wielkość salda wyrejestrowanych (odpływ) i nowo zarejestrowanych (napływ) bezrobotnych w stosunku do liczby zarejestrowanych bezrobotnych. O wartości wykształcenia (w szczególności wyższego) przy poszukiwaniu pracy świadczy m.in. wskaźnik, który jest różnicą udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym, nieukończonym oraz bez wykształcenia szkolnego i udziału osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym.

Stopa rejestrowanego bezrobocia ogółem kształtowała się w województwie dolnośląskim w 2006 r. na poziomie 16,6%, podczas gdy 3 lata wcześniej 23,8%.

Najmniejsze problemy z bezrobociem występowały we Wrocławiu – stopa bezrobocia wynosiła 8,0% oraz w powiecie wrocławskim, lubińskim i Jeleniej Górze (odpowiednio 10,8%, 10,5% i 11,0%). Najwyższy poziom bezrobocia zanotowano w powiatach: lwóweckim,

[2] Na podstawie wyników BAEL z analizowanego okresu uzyskano niewielkie zróżnicowanie województw pod względem wskaźnika zatrudnienia ogółem.

dzierżoniowskim i złotoryjskim, w których stopa bezrobocia wynosiła odpowiednio 29,3%, 29,5% oraz 29,6%.

W porównaniu do 2003 roku w każdym powiecie nastąpił spadek bezrobocia rejestrowanego, szczególnie w powiecie oławskim, w którym na 100 aktywnych i biernych zawodowo przypadało w 2006 r. o ok. 15 bezrobotnych mniej niż 3 lata wcześniej.

Na każdych 1000 zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2006 r. przypadało średnio w województwie dolnośląskim ok. 25 ofert pracy (w 2003 – 3 oferty). W 3 powiatach, tj. m. Legnicy, głogowskim i legnickim nie było żadnej oferty pracy, a w 7 powiatach – zgorzeleckim, m. Jeleniej Górze, lubańskim, strzelińskim, polkowickim, jeleniogórskim i złotoryjskim na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych przypadały mniej niż 4 oferty pracy. Natomiast najwięcej ofert pracy było we Wrocławiu – 107 oraz w powiecie wrocławskim – 46.

W latach 2003-2006 liczba ofert pracy w stosunku do liczby bezrobotnych uległa zwiększeniu. W województwie dolnośląskim na każdy 1000 bezrobotnych przypadało w 2006 r. o 22 oferty pracy więcej niż w 2003 roku, w tym najwięcej ofert pracy przybyło we Wrocławiu – 95. Wyróżnić można także powiat wrocławski, w którym w 2006 roku było o 42 oferty pracy więcej niż w 2003 r. Warto dodać, iż w 2003 r. w 7 powiatach, tj. głogowskim, jaworskim, jeleniogórskim, legnickim, m. Legnicy, wałbrzyskim i zgorzeleckim nie było żadnej oferty pracy, a w 17 powiatach na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych przypadały mniej niż 4 oferty pracy, a więc łącznie w 24 powiatach co 250 zarejestrowany bezrobotny nie mógł liczyć na ofertę pracy (w 2006 r. – co 100 bezrobotny).

W 2006 r. zarówno w skali województwa, jak i w każdym powiecie zanotowano więcej wyrejestrowanych bezrobotnych (większy odpływ) niż nowo zarejestrowanych (napływ). Największa nadwyżka wyrejestrowanych w stosunku do nowo zarejestrowanych bezrobotnych na każdych 100 zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła ok. 57 osób (powiat wrocławski) a najniższa – 11 osób (lwówecki), przy średnim poziomie w województwie wynoszącym 26 osób.

W 2003 roku tylko w 12 powiatach zanotowano więcej wyrejestrowanych bezrobotnych (większy odpływ) niż nowo zarejestrowanych (napływ), w tym największa nadwyżka odpływu z rejestru bezrobotnych w stosunku do napływu na 100 zarejestrowanych bezrobotnych wystąpiła w powiecie górowskim – ok. 7 osób. Natomiast największa nadwyżka napływu bezrobotnych w stosunku do odpływu na 100 zarejestrowanych bezrobotnych wystąpiła w powiecie wałbrzyskim – ok. 6 osób.

Wskaźnik płynności rynku pracy kształtował się w 2006 r. na poziomie od 34 bezrobotnych, którzy podjęli pracę (odpływ do pracy) na 100 nowo zarejestrowanych bezrobotnych (napływ) – w Jeleniej Górze do 73 bezrobotnych w powiecie wrocławskim. Stosunkowo wysoką wartość tego wskaźnika (przewyższającą znacznie poziom w pozostałych miastach na prawach powiatu) odnotowano dla Wrocławia (65 bezrobotnych, którzy podjęli pracę na 100 nowo zarejestrowanych bezrobotnych).

Wzrost wartości wskaźnika płynności rynku pracy w latach 2003-2006 świadczący o poprawie sytuacji na rynku pracy wystąpił w 22 powiatach, w tym największy w powiecie

wrocławskim (o 52,0%), m. Wrocławiu (o 45,5%) oraz zgorzeleckim (o 30,8%). W 2006 roku na 100 nowo zarejestrowanych bezrobotnych przypadało w powiecie wrocławskim o 25 bezrobotnych podejmujących pracę więcej niż 3 lata wcześniej (w m. Wrocławiu o 20 bezrobotnych więcej, a w zgorzeleckim – o 13 bezrobotnych więcej). Natomiast spadek wartości wskaźnika płynności rynku pracy w analizowanym okresie wystąpił w pozostałych 7 powiatach, tj. wałbrzyskim, m. Jeleniej Górze, jaworskim, legnickim, lubańskim, lubińskim i złotoryjskim, w tym najsilniejszy w powiecie wałbrzyskim. W 2006 r. na 100 nowo zarejestrowanych bezrobotnych przypadało o ponad 13 bezrobotnych podejmujących pracę mniej niż w 2003 r.

W ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2006 roku w województwie dolnośląskim osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 5,4%, a osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym – 34,4% (czyli o 29,0 pkt proc. więcej). Szczególnie można wyróżnić powiat jeleniogórski i lubiński. W powiecie jeleniogórskim udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie bezrobotnych wynosił 3,8% (w lubińskim – 10,1%, natomiast osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym odpowiednio 43,5% i 27,8%). W powiecie jeleniogórskim różnica udziałów wyniosła 39,7 pkt proc. i była największa, w lubińskim różnica wyniosła 17,7 pkt proc. i była najmniejsza.

W okresie 2003-2006 wystąpił nieznaczny wzrost odsetka bezrobotnych z wykształceniem wyższym – średnio w województwie dolnośląskim o 1,4 punktu procentowego, w tym największy w powiecie lubińskim – o 3,7 punktu procentowego. Zmiany w odsetkach bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym były jeszcze mniejsze niż w przypadku bezrobotnych z wykształceniem wyższym.

Do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy uwzględniono także strukturę sektorową pracujących, reprezentowaną udziałem pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących (w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób z uwzględnieniem szacunkowych danych o pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie). Najmniejszymi odsetkami pracujących w sektorze rolniczym charakteryzowały się powiaty najsilniej zurbanizowane, tj. oprócz Jeleniej Góry, Legnicy i Wrocławia powiaty: wałbrzyski, zgorzelecki, polkowicki, lubiński, głogowski. Natomiast uznawaną za najbardziej niekorzystną strukturą sektorową rynku pracy – najwyższymi odsetkami pracujących w sektorze rolniczym – odznaczały się powiaty o przewadze ludności wiejskiej: legnicki, górowski, strzeliński, trzebnicki. W powiecie legnickim w 2006 r. na 100 pracujących przypadało 38 osób pracujących w rolnictwie, podczas gdy w wałbrzyskim – 4 osoby.

W porównaniu do danych za 2003 r. wystąpiły w zdecydowanej większości powiatów niewielkie, korzystne zmiany w strukturze sektorowej pracujących.

Lokalną przedsiębiorczość w przekroju powiatowym określono liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (w rejestrze REGON) na 1000 mieszkańców oraz udziałem nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w ogólnej liczbie zarejestrowanych.

Ze względu na brak danych powiatowych, dotyczących statusu zatrudnienia pracujących, nie uwzględniono udziału pracodawców (prowadzących własną działalność gospodarczą i zatrudniających co najmniej jednego pracownika) i pracujących na własny rachunek (prowadzących własną działalność gospodarczą i nie zatrudniających pracowników) w ogólnej liczbie pracujących, tj. wskaźnika ujętego w przekroju województw.

W analizowanym okresie najwyższym poziomem przedsiębiorczości lokalnej wyróżniały się miasta na prawach powiatu: Wrocław (147 zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 1000 mieszkańców), Jelenia Góra (136 zarejestrowanych podmiotów) i Legnica (120 zarejestrowanych podmiotów), a spośród pozostałych powiatów – jeleniogórski (115), kłodzki (113), wałbrzyski (112) i świdnicki (106). Mniej niż 70 zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 1000 ludności przypadało w powiecie górowskim, lwóweckim, strzelińskim oraz polkowickim.

Do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w zakresie rynku pracy uwzględniono także wybrane wskaźniki świadczące o zróżnicowaniu wynagrodzenia w zależności od zajmowanego stanowiska, wykształcenia, stażu i kwalifikacji. Należały do nich: przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osób z wykształceniem wyższym w relacji do wynagrodzenia osób z wykształceniem podstawowym, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracujących powyżej 20 lat do wynagrodzenia brutto pracujących poniżej 1 roku, przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto specjalistów w relacji do wynagrodzenia brutto osób pracujących przy pracach prostych.

Rozpiętość wartości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto według powiatów była większa niż według województw. W 2006 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osiągnęło poziom od 1942 zł w powiecie lubańskim do 4670 zł w lubińskim (czyli o 2728 zł więcej niż w lubańskim). W latach 2003-2006 w każdym powiecie nastąpił wzrost wartości przeciętnego wynagrodzenia (średnio w powiatach województwa dolnośląskiego o 17,2%).

Jeszcze większe dysproporcje w wynagrodzeniach uzyskano w zależności od zajmowanego stanowiska, wykształcenia, stażu pracy.

Otóż, w 2006 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto specjalisty wynosiło w województwie dolnośląskim 3287 zł, a osób pracujących przy pracach prostych – 1402 zł, czyli specjalista otrzymywał wynagrodzenie, które stanowiło 234,4% wynagrodzenia osób pracujących przy pracach prostych. Relatywnie najbardziej doceniani byli specjaliści we Wrocławiu i Jeleniej Górze, a ich przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto stanowiło odpowiednio 270,6% i 270,2% wynagrodzenia osób pracujących przy pracach prostych. Natomiast najmniej korzystna relacja wystąpiła w powiatach średzkim i dzierżoniowskim, w których opisywana relacja wynosiła odpowiednio 154,9% i 199,3%.

Największa dysproporcja w wynagrodzeniach brutto w zależności od stażu pracy wystąpiła w powiecie polkowickim (a najmniejsza – w wałbrzyskim), w którym średnio osoby

pracujące powyżej 20 lat otrzymywały wynagrodzenie stanowiące 258,1% wynagrodzenia osób pracujących poniżej 1 roku (w wałbrzyskim o 29,7% więcej).

O wysokiej wartości wykształcenia (w szczególności wyższego) świadczy wielkość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto pracowników z wykształceniem wyższym w relacji do średniego miesięcznego wynagrodzenia pracowników z wykształceniem podstawowym. Największa dysproporcja w wynagrodzeniach tych grup pracowników wystąpiła w miastach na prawach powiatu, tj. Jeleniej Górze, Wrocławiu i Legnicy oraz w powiatach oławskim i jeleniogórskim. I tak, np. w Jeleniej Górze wynagrodzenie osób z wykształceniem wyższym stanowiło 255,2% wynagrodzenia osób z wykształceniem podstawowym.

W porównaniu do 2004 r. (brak danych za 2003) w większości powiatów zmniejszyła się rozpiętość w wynagrodzeniach w zależności od stażu pracy, a zwiększyła – w zależności od zajmowanego stanowiska. I tak, np. w m. Wrocławiu przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto pracujących powyżej 20 lat wynosiło w 2004 roku 277,4% wynagrodzenia osób pracujących poniżej 1 roku (w 2006 roku 176,7%, czyli o 100,7 pkt proc. mniej), a wynagrodzenie brutto specjalistów stanowiło w 2004 roku 134,4 % wynagrodzenia osób pracujących przy pracach prostych (w 2006 r. – 270,6%, czyli o 132,2 pkt proc. więcej).

W 2006 r. miernik kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy przyjmował wartości od 0,241 do 0,648 (zmienność 25,7%). Na pierwszym miejscu plasował się powiat m. Wrocław (0,648), a drugie i trzecie miejsce zajmowały powiaty polkowicki (0,584) i lubiński (0,538). Najniższe noty uzyskały powiaty: złotoryjski (0,258), górowski (0,251) oraz legnicki (0,241).

Spośród pozostałych miast na prawach powiatu najmniejszy dystans (najmniejsze opóźnienie rozwoju jednostki pod względem poziomu kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy) do prowadzącego Wrocławia miała Legnica (4 lokata; różnica wartości miernika stanowiła 22,8%), a nieco większy – Jelenia Góra (5 lokata; różnica wartości miernika – 27,3%).

Powiat wrocławski dzieliło od m. Wrocławia 7 lokat, natomiast powiat jeleniogórski od m. Jeleniej Góry – 11 lokat, a powiat legnicki od m. Legnicy – 25 lokat.

W latach 2003-2006 nastąpił wzrost wartości maksymalnej oraz w mniejszym stopniu minimalnej miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy, a tym samym nieznacznie zwiększył się rozstęp między skrajnymi wartościami miernika.

W tabl. VI.3. zawarto wyodrębnione grupy poziomu wartości miernika rozwoju kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy.

Tabl. VI. 3. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy

I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom	
2003							
Przedział wartości miernika (0,400; 0,509]	1. polkowicki 2. m. Wrocław 3. m. Jelenia Góra 4. m. Legnica 5. zgorzelecki 6. lubiński	(0,312; 0,400]	7. wałbrzyski 8. kamienno-górski 9. oławski 10. wołowski 11.jeleniogórski 12. dzierżonio-wski 13. świdnicki	(0,223; 0,312]	14. kłodzki 15. oleśnicki 16. głogowski 17. lubański 18. wrocławski 19. lwówecki 20. jaworski 21. bolesławiecki 22. średzki 23. milicki 24. ząbkowicki 25. złotoryjski	[0,191; 0,223]	26. legnicki 27. trzebnicki 28. strzeliński 29. górowski
2006							
Przedział wartości miernika (0,486; 0,648]	1. m. Wrocław 2. polkowicki 3. lubiński 4. m. Legnica 5. m. Jelenia Góra	(0,386; 0,486]	6. zgorzelecki 7. oławski 8. wrocławski 9. świdnicki 10. wałbrzyski 11. kamienno-górski 12. głogowski	(0,287; 0,386]	13. wołowski 14. oleśnicki 15. bolesławiecki 16. jeleniogórski 17. lubański 18. kłodzki 19. milicki 20. dzierżonio-wski 21. średzki 22. trzebnicki 23. lwówecki 24. jaworski 25. ząbkowicki	[0,241; 0,287]	26. strzeliński 27. złotoryjski 28. górowski 29. legnicki

Do grupy I o wysokich wartościach miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy zostały zaklasyfikowane, zarówno w 2003 r. jak i w 2006 r. miasta na prawach powiatu oraz powiat polkowicki i lubiński. Na wysoką wartość miernika rozwoju m. Wrocławia, m. Legnicy i m. Jeleniej Góry wpływ miał przede wszystkim miejski charakter powiatów – – korzystna struktura sektorowa pracujących, tj. niskie odsetki osób pracujących w rolnictwie, wysoki poziom zatrudnienia w jednostkach powyżej 9 pracujących oraz wysokie noty w zakresie przedsiębiorczości. Powiat m. Wrocław dodatkowo wyróżniał się bardzo dobrymi wynikami pod względem wynagrodzeń, a także pod względem bezrobocia (m.in. najniższą stopą bezrobocia i największą liczbą ofert pracy w stosunku do liczby bezrobotnych). Wysokie pozycje powiatu polkowickiego i lubińskiego wynikały głównie z wysokich not pod względem wydajności, wynagrodzeń, poziomu zatrudnienia, a także sektorowości rynku pracy.

Na ostatnich lokatach uplasowały się powiaty słabo zurbanizowane, o przewadze ludności wiejskiej, tj. strzeliński, legnicki, trzebnicki, górowski. Charakteryzowały się one

niekorzystną strukturą sektorową rynku pracy, słabymi wynikami w zakresie wydajności oraz przedsiębiorczości.

Powiaty województwa dolnośląskiego odznaczały się znacznym zróżnicowaniem pod względem cząstkowych mierników wyróżnionych zakresów rynku pracy. Największe zróżnicowanie powiatów wystąpiło w zakresie wydajności, wynagrodzeń, sektorowości rynku pracy oraz w aktywności zawodowej – pracujących, a najmniejsze – w zakresie ruchu zatrudnionych (absolwentów na rynku pracy).

W każdym z wymienionych zakresów lokaty powiatów kształtowały się odmiennie, inne były również grupy poziomu wartości miernika.

Z wyjątkiem m. Wrocławia wahania zajmowanych przez pozostałe powiaty lokat pod względem cząstkowych mierników kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy, mierzone przeciętnym odchyleniem, były znaczne. Dla 12 powiatów różnica między najwyższą a najniższą lokatą wynosiła w 2006 r. ponad 20 miejsc, w tym dla lubańskiego, lubińskiego i polkowickiego – 28 miejsc. I tak, bardzo słabą stroną powiatu lubińskiego i polkowickiego była przedsiębiorczość oraz ruch zatrudnionych (absolwenci na rynku pracy), natomiast mocną – wydajność, wynagrodzenia, aktywność ekonomiczna – pracujący.

W przypadku powiatu lubańskiego mocną stroną okazała się przedsiębiorczość (najwyższe odsetki nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w ogólnej liczbie zarejestrowanych) a słabą – wynagrodzenia, wydajność, poziom zatrudnienia (w jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób).

W porównaniu do 2003 roku nastąpił, w przypadku każdego z powiatów, wzrost wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy. Najsilniejszy wzrost wartości miernika wystąpił w powiecie wrocławskim, w którym polepszenie sytuacji nastąpiło szczególnie w zakresie ruchu zatrudnionych (znaczny wzrost wartości wskaźnika płynności rynku pracy) oraz w zakresie wynagrodzeń (wzrost miesięcznego wynagrodzenia brutto ogółem, w tym także specjalistów). W konsekwencji powiat ten polepszył swoje miejsce w rankingu powiatów i awansował o 10 miejsc, tj. z 18 lokaty w 2003 r. na 8 w 2006 r.

Stosunkowo najsłabszy wzrost wartości miernika rozwoju kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy wystąpił m.in. w powiatach dzierżoniowskim i wałbrzyskim, w których nastąpiło pogłębienie dystansu do przodujących w rankingu jednostek.

Zdrowie

Zdrowotność mieszkańców powiatów województwa dolnośląskiego w latach 2003 i 2006 przedstawiono za pomocą wskaźników charakteryzujących następujące zakresy: długość życia, stan zdrowia, pracę w warunkach zagrożenia zdrowia, dostępność usług w ramach ochrony zdrowia oraz wydatki na ochronę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego.

Ze względu na brak danych o przeciętnym trwaniu życia w przekroju powiatowym, zaproponowanym wskaźnikiem diagnostycznym świadczącym o długości życia jest tylko liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności.

Dla powiatów brak również było danych dotyczących przeciętnej liczby osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy, zachorowań na choroby zakaźne oraz liczby osób zarejestrowanych w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i dlatego do opisu stanu zdrowia wybrano takie wskaźniki jak: umieralność niemowląt oraz liczba zgonów, których przyczyną były nowotwory oraz choroby układu krążenia.

Empiryczna ocena szeroko rozumianego zdrowia objęła również w przekroju powiatów, podobnie jak w przekroju województw, wybrane wskaźniki charakteryzujące dostępność usług w ramach ochrony zdrowia, w tym dostępność usług medycznych w zakresie lecznictwa otwartego, dostępność do opieki nad małym dzieckiem (prowadzonej przez żłobki), dostępność do opieki nad osobami starszymi (prowadzonej w placówkach opieki społecznej) oraz wyposażenie jednostki terytorialnej w infrastrukturę społeczną w zakresie ochrony zdrowia (np. liczba łóżek w szpitalach w porównaniu do liczby ludności).

Do obliczenia miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia wykorzystano wskaźniki charakteryzujące wydatki na ochronę zdrowia oraz na pomoc społeczną i pozostałe zadania w ramach polityki społecznej w budżecie jednostek samorządu terytorialnego, powiatu i gminy (łącznie z miastami na prawach powiatu) w przeliczeniu na liczbę ludności.

Ogółem w województwie dolnośląskim w 2006 r. w przeliczeniu na 1000 ludności przypadało 29 osób w wieku 80 lat i więcej. Najwięcej osób w wieku 80 lat i więcej w porównaniu do liczby ludności było w powiecie m. Wrocław (35 osób), dzierżoniowskim (34 osoby) oraz w większości powiatów leżących na południu województwa, szczególnie przygranicznych, tj. m. Jeleniej Górze, ząbkowickim, jeleniogórskim, kamiennogórskim, kłodzkim (powyżej 30 osób). Najmniej osób w tej grupie wiekowej odnotowano w powiecie lubińskim (16 osób) i powiatach na północy województwa dolnośląskiego, tj. głogowskim, polkowickim i bolesławieckim.

W 2006 r. w każdym powiecie w przeliczeniu na 1000 ludności przypadało więcej osób w tej grupie wiekowej niż 3 lata wcześniej, w tym w powiatach: dzierżoniowskim, kamiennogórskim, m. Wrocławiu, jeleniogórskim – o 9 osób więcej.

Na 1000 urodzeń żywych było w województwie dolnośląskim od 2 zgonów niemowląt (w powiecie bolesławieckim, kamiennogórskim i wołowskim) do 13 w m. Jeleniej Górze.

W przeliczeniu na 10 tys. osób liczba zgonów, których przyczyną był nowotwór kształtowała się w 2006 r. na poziomie od 19 zgonów (w powiecie milickim i wrocławskim) do 34 w m. Jeleniej Górze. We Wrocławiu i Legnicy stwierdzono, na 10 tys. ludności, ok. 27 zgonów, których przyczyną był nowotwór. Zgonów, których przyczyną były choroby układu krążenia było znacznie więcej niż zgonów z powodu nowotworu. W 2006 r. najmniej zgonów

z powodu chorób układu krążenia w przeliczeniu na 10 tys. ludności stwierdzono w powiecie lubińskim – 32 zgony, a najwięcej w wałbrzyskim – 61 zgonów.

W latach 2003-2006 w województwie dolnośląskim nastąpił spadek umieralności niemowląt. Wzrosła natomiast, w stosunku do liczby ludności, liczba zgonów z powodu nowotworów (o 1,3 zgonu na 10 tys. ludności), a także z powodu chorób układu krążenia (o 3,0 zgony). Szczególnie niekorzystne zmiany wystąpiły w m. Jeleniej Górze, m.in. wzrost liczby zgonów z powodu chorób układu krążenia z poziomu 39 zgonów na 10 tys. ludności w 2003 r. do ok. 53 zgonów w 2006 r. oraz wzrost liczby zgonów z powodu nowotworów – z 26 do 34.

Korzystne zmiany – spadek umieralności niemowląt oraz liczby zgonów, zarówno z powodu nowotworów, jak i chorób układu krążenia stwierdzono w powiecie wrocławskim i górowskim.

Na 10 tys. ludności przypadało średnio w województwie w 2006 r. ok. 23 lekarzy i stomatologów, a trzy lata wcześniej ok. 28 lekarzy i stomatologów. Szczególnie wyróżniał się Wrocław, w którym na 10 tys. ludności przypadało najwięcej lekarzy i stomatologów – 44 (w 2003 r. – 58). W 5 powiatach, mianowicie: polkowickim, legnickim, wrocławskim, ząbkowickim i średzkim było mniej niż 10 lekarzy i stomatologów na 10 tys. ludności. Oprócz małej liczby lekarzy i stomatologów w stosunku do liczby ludności odnotowano w tych powiatach również małą liczbę położnych w porównaniu do liczby kobiet w wieku rozrodczym oraz małą liczbę łóżek w szpitalach (brak szpitali w polkowickim, legnickim i wrocławskim).

W 2006 r. wydatki jednostek samorządu terytorialnego (gminy i powiatu) na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 mieszkańca kształtowały od 23 zł w powiecie jaworskim do 149 zł w m. Jeleniej Górze (w 2003 r. – od 19 zł w m. Wrocławiu do 226 zł. – w powiecie milickim) Średnio mniej niż 30 zł na 1 mieszkańca stanowiły w 2006 r. wydatki na ochronę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego w takich powiatach jak: kamiennogórski, m. Legnica, wołowski oraz wymieniony już wcześniej powiat – m. Jelenia Góra.

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia charakteryzował się większym zróżnicowaniem niż omawiane wcześniej obszary badawcze, tj. edukacja i rynek pracy. Przyjmował wartości z przedziału: od 0,378 (w 2003 r. – 0,343) do 0,645 (w 2003 r. – 0,586). Najwyższą wartość miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia w 2006 r. osiągnął powiat m. Wrocław oraz powiat jeleniogórski i jaworski. Pozostałe miasta na prawach powiatu plasowały się w 2006 r. na dalekich pozycjach: m. Legnica – 9 miejsce, a m. Jelenia Góra – 21. Natomiast trzy lata wcześniej Wrocław zajmował 4 pozycję, Legnica – 10, Jelenia Góra – 11.

W tabl. VI.4. przedstawiono klasyfikację powiatów według wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia wyodrębniając cztery grupy poziomu wartości mierników.

Tabl. VI.4. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia

	I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom
2003							
Przedział wartości miernika (0,514; 0,586]	1. milicki 2. lwówecki 3. legnicki 4. m. Wrocław 5. jeleniogórski	(0,468; 0,514]	6. świdnicki 7. lubański 8. średzki 9. kamiennogórski 10. m. Legnica 11. m. Jelenia Góra 12. trzebnicki 13. złotoryjski	(0,422; 0,468]	14. dzierżoniowski 15. kłodzki 16. wałbrzyski 17. strzeliński 18. bolesławiecki 19. zgorzelecki 20. głogowski 21. jaworski 22. ząbkowicki 23. oławski 24. wrocławski 25. oleśnicki 26. wołowski 27. lubiński	[0,343; 0,422]	28. górowski 29. polkowicki
2006							
Przedział wartości miernika (0,602; 0,645]	1. m. Wrocław 2. jeleniogórski 3. jaworski 4. ząbkowicki 5. milicki	(0,550; 0,602]	6. legnicki 7. górowski 8. lwówecki 9. m. Legnica 10. dzierżoniowski 11. kamiennogórski 12. kłodzki 13. strzeliński 14. zgorzelecki 15. lubański 16. oleśnicki	(0,499; 0,550]	17. bolesławiecki 18. wałbrzyski 19. świdnicki 20. wrocławski 21. m. Jelenia Góra 22. trzebnicki 23. złotoryjski 24. oławski 25. wołowski 26. głogowski	[0,378; 0,499]	27. średzki 28. lubiński 29. polkowicki

Grupa o wysokim poziomie kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia obejmowała zarówno w 2003 r. jak i 2006 r. 5 powiatów, jednakże jej skład uległ zmianie. Do grupy I awansował powiat jaworski i ząbkowicki, a powiat legnicki i lwówecki przeszedł do grupy II o średnim poziomie miernika. Korzystna pozycja m. Wrocławia była wynikiem wysokich not w zakresie długości życia oraz w zakresie dostępności do usług w ramach ochrony zdrowia. Pod względem wszystkich wskaźników z zakresu dostępności do usług w ramach ochrony zdrowia, z wyjątkiem wskaźnika charakteryzującego dostępność do opieki nad osobami starszymi Wrocław sytuował się na pierwszych miejscach.

Grupa IV powiatów o bardzo niskim poziomie miernika kapitału ludzkiego w zakresie zdrowia liczyła w 2006 r. 3 jednostki (polkowicki, górowski i średzki), a trzy lata wcześniej – – 2 jednostki (górowski i polkowicki).

Powiat polkowicki szczególnie wyróżniał się na tle pozostałych powiatów bardzo niskimi notami w zakresie pracy w warunkach zagrożenia, długości życia oraz w zakresie dostępności usług w ramach ochrony zdrowia. Mocną stroną tego powiatu był natomiast dobry

stan zdrowia ludności, tj. niska umieralność niemowląt oraz niska, na tle pozostałych powiatów, umieralność z powodu nowotworów oraz chorób układu krążenia.

W każdym z zakresów w obszarze zdrowia lokaty powiatów kształtowały się odmiennie. Nie było jednostki, która zajmowałaby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych zakresów.

Dla 6 powiatów różnica między najwyższą a najniższą lokatą wyniosła więcej niż 20 miejsc. Największa dysproporcja w zajmowanych lokatach według wartości cząstkowych mierników rozwoju wystąpiła w powiecie głogowskim, lubińskim, polkowickim oraz w m. Wrocławiu (różnica skrajnych lokat – 27 miejsc). Powiaty te odznaczały się, na tle pozostałych znacznym stopniem zróżnicowania według cząstkowych mierników dla wyróżnionych zakresów zdrowia.

W okresie 2003-2006 miernik kapitału ludzkiego w obszarze zdrowia w każdym powiecie zwiększył swoją wartość, w tym najwięcej – o 44,3% w powiecie górowskim, a najmniej – o 1,0% w średzkim.

Potencjał demograficzny

Poziom kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego przedstawiono, analogicznie jak w przypadku danych w przekroju wojewódzkim, na podstawie wskaźników charakteryzujących następujące zakresy: stan i struktura ludności, ruch naturalny (reprodukcja ludności) oraz migracje.

Podobnie, jak w przypadku danych spisu 2002 r., stan i strukturę ludności scharakteryzowano współczynnikiem urbanizacji, udziałem dzieci (w wieku 0-14 lat) w ogólnej liczbie ludności i współczynnikiem obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym.

Reprodukcja oznacza odtwarzanie liczby i struktury ludności według wieku (i płci) pod wpływem zmian natężenia urodzeń i zgonów. Dla określenia poziomu kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego (w szczególności w zakresie reprodukcji ludności) uwzględniono wybraną miarę analizy procesu reprodukcji ludności – współczynnik dynamiki demograficznej, tj. współczynnik oparty na zarejestrowanej liczbie urodzeń i zgonów.

Ponieważ na kształtowanie się natężenia reprodukcji ludności wpływ ma struktura wiekowa, stąd w wielu analizach demograficznych zastosowanie mają współczynniki budowane na podstawie współczynników płodności, tj. współczynnik dzietności teoretycznej kobiet oraz współczynnik reprodukcji brutto. Z uwagi na fakt, iż uzyskano niewielkie zróżnicowanie powiatów pod względem wartości współczynnika dzietności teoretycznej kobiet[3] oraz współczynnika reprodukcji brutto[4], cechy te nie zostały uwzględnione do obliczania miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego.

[3] W 2006 r. wartość współczynnika dzietności teoretycznej kobiet kształtowała się na poziomie od 1,053 w m. Wrocławiu do 1,434 w powiecie milickim, przy średniej wartości w województwie równej 1,179; zatem przy założeniu, że w poszczególnych fazach okresu rozrodczego (15-49 lat) kobiety rodziłyby z intensywnością obserwowaną wśród kobiet w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmienne (stały wzorzec płodności z danego roku), to 100 kobiet urodziłoby przeciętnie 118 dzieci (w m. Wrocławiu – 105 dzieci, a w powiecie milickim – 143).

Do scharakteryzowania potencjału demograficznego wykorzystano także udział matek w wieku 24 lata i mniej w ogólnej liczbie rodzących kobiet oraz umieralność osób w wieku 15-59 lat, tj. wskaźników, które charakteryzują nie tylko przyszłościowy, ale także i obecny potencjał demograficzny.

Migracje, traktowane jako przejaw przestrzennej mobilności, scharakteryzowano obrotem migracji wewnętrznych (ruchliwością ludności), napływem ludności przybyłej z innych powiatów i saldem migracji powiatowych (migracją netto) w przeliczeniu na 1000 ludności. Szczególne znaczenie dla kapitału ludzkiego w danym regionie ma także odpływ ludności za granicę. Stąd uwzględniono również w analizie liczbę emigrantów na 10 tys. ludności.

W 2006 roku odsetek ludności miejskiej w województwie dolnośląskim kształtował się na poziomie 70,9%, w tym największy odnotowano w wałbrzyskim – 89,1%, a najniższy – – we wrocławskim – 15,6%. W 8 powiatach, oprócz wymienionego już wrocławskiego, tj. w średzkim, milickim, strzelińskim, legnickim, trzebnickim, górowskim, ząbkowickim i jeleniogórskim przeważała ludność wiejska.

Znacznie mniejszym zróżnicowaniem odznaczały się powiaty pod względem struktury wiekowej ludności niż pod względem stopnia urbanizacji. Najwyższe udziały dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności świadczące o młodości społeczeństwa wystąpiły w powiecie polkowickim (18,0%) oraz górowskim (18,3%). Najniższymi odsetkami dzieci w ogólnej liczbie ludności charakteryzowały się powiaty: m. Wrocław (11,7% w 2006 r.), m. Jelenia Góra (12,3%) i najsilniej zurbanizowany powiat wałbrzyski (13,2%).

Największe dysproporcje w udziałach ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym wystąpiły w wymienionych już wcześniej powiatach silnie zurbanizowanych, tj. wałbrzyskim (28 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym), m. Jeleniej Górze (28 osób), dzierżoniowskim (27 osób) i m. Wrocławiu (27 osób). Najmniejsze obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym zanotowano w głogowskim (16 osób), polkowickim (18 osób) i lubińskim (19 osób).

W porównaniu do 2003 r. nastąpiły nieznaczne zmiany w udziale dzieci w ogólnej liczbie ludności oraz nieznaczne zmiany w wartości wskaźnika obciążenia ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym.

Na podstawie współczynnika dynamiki demograficznej, bazującego na liczbie urodzeń i zgonów stwierdzono, iż w 2006 r. dla 11 powiatów, tj. legnickiego, trzebnickiego, oleśnickiego, bolesławieckiego, górowskiego, wrocławskiego, milickiego, polkowickiego, lubińskiego, oławskiego i głogowskiego, roczna liczba urodzeń nie tylko kompensowała roczną liczbę zgonów, lecz także dała nadwyżkę nad roczną liczbą zgonów (rozszerzona

[4] W 2006 r. współczynnik reprodukcji brutto wyniósł od 0,514 w m. Wrocławiu do 0,703 w powiecie górowskim, przy wojewódzkim poziomie - ok. 0,573; zatem przy założeniu, że kobiety będą rodzić z taką częstością, jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w badanym roku, dla którego oblicza się współczynnik reprodukcji (niezmienne współczynniki płodności – stały wzorzec płodności z danego roku), to na 100 kobiet w wieku rozrodczym przypada 57 żywo urodzonych córek (w m. Wrocławiu – 51 córek, a w powiecie górowskim – 70 córek).

reprodukcja ludności). Szczególnie wyróżniał się powiat głogowski – współczynnik dynamiki demograficznej wynosił 1,54, czyli w ciągu tego roku na każdych 100 zmarłych przypadały w tym powiecie 154 osoby nowo narodzone.

Najniższe wartości współczynnika dynamiki demograficznej w 2006 r. wystąpiły dla powiatu wałbrzyskiego (0,64) oraz dla m. Jeleniej Góry (0,66). Zatem w jednostkach tych roczna liczba urodzeń żywych nie kompensowała rocznej liczby zgonów. W 2006 roku na każdych 100 zmarłych przypadały w powiecie wałbrzyskim 64 osoby nowo narodzone a w m. Jeleniej Górze – 66 osób nowo narodzonych.

Największy napływ ludności z innego powiatu, w stosunku do liczby ludności wystąpił w 2003 i 2006 r. w powiecie wrocławskim – odpowiednio 21 osób i 34 osoby na 1000 ludności. Natomiast najmniejszy (prawie dziesięciokrotnie mniejszy niż we wrocławskim) – w wałbrzyskim 3 osoby w 2003 r. i 2006 r.

Powiat wrocławski odznaczał się także największą ruchliwością ludności – obrót migracji wewnętrznych wynosił 49 osób na 1000 ludności w 2006 r. (33 osoby w 2003 r.) natomiast najmniejszą wołowski – ok. 19 migrantów przybywających i wyjeżdżających z miejsca zamieszkania) na 1000 ludności (w 2003 roku 15 migrantów).

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego obliczony dla poszczególnych powiatów na podstawie przedstawionych cech przyjmował w 2006 r. wartości od 0,280 do 0,663 – zmienność miernika wyniosła 22,2%. Wystąpiło zatem większe zróżnicowanie powiatów pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego niż w obszarze zdrowia.

Na pierwszych miejscach pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego plasowały się w 2003 r. i 2006 r. takie powiaty jak polkowicki, głogowski i wrocławski, a na ostatnich – wałbrzyski, dzierżoniowski i m. Jelenia Góra. Powiat m. Wrocław z wartością miernika 0,352 zajmował 24 miejsce. Spośród pozostałych miast na prawach powiatu zdecydowanie najlepsze wyniki w obszarze potencjału demograficznego osiągnęła Legnica (11 lokata).

W latach 2003-2006 nieznacznie wzrosła minimalna wartość miernika oraz nieznacznie zmniejszyła się maksymalna, co w konsekwencji spowodowało zwiększenie dystansu między skrajnymi powiatami – z 0,268 do 0,382 oraz zróżnicowania powiatów (współczynnik zmienności wzrósł z 16,1% w 2003 r. do 22,2% w 2006 r.).

W tabl. VI.5 przedstawiono wyodrębnione grupy poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego.

Tabl. VI.5. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego

	I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom
2003							
Przedział wartości miernika (0,540; 0,619]	1. głogowski 2. polkowicki 3. lubiński 4. górowski 5. bolesławiecki 6. oleśnicki	(0,465; 0,540]	7. wrocławski 8. złotoryjski 9. trzebnicki 10. oławski 11. m. Legnica 12. średzki 13. jaworski 14. legnicki	(0,390; 0,465]	15. milicki 16. zgorzelecki 17. jeleniogórski 18. świdnicki 19. lubański 20. strzeliński 21. wołowski 22. kamiennogórski 23. lwówecki	[0,351; 0,390]	24. m. Wrocław 25. ząbkowicki 26. dzierżoniowski 27. m. Jelenia Góra 28. kłodzki 29. wałbrzyski
2006							
Przedział wartości miernika (0,532; 0,663]	1. wrocławski 2. głogowski 3. polkowicki 4. lubiński 5. górowski 6. bolesławiecki	(0,435; 0,532]	7. oławski 8. trzebnicki 9. legnicki 10. oleśnicki 11. milicki 12. m. Legnica	(0,339; 0,435]	13. lubański 14. jaworski 15. średzki 16. złotoryjski 17. strzeliński 18. świdnicki 19. jeleniogórski 20. wołowski 21. kamiennogórski 22. zgorzelecki 23. lwówecki 24. Wrocław	[0,280; 0,339]	25. ząbkowicki 26. kłodzki 27. dzierżoniowski 28. m. Jelenia Góra 29. wałbrzyski

Do grupy o wysokim poziomie wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego zaklasyfikowano w 2006 roku 6 powiatów znajdujących się w północnej części województwa dolnośląskiego, tj. polkowicki, głogowski, lubiński, górowski, trzebnicki, milicki oraz powiat wrocławski – we wschodniej części. Korzystne pozycje powiatu głogowskiego i polkowickiego wynikają głównie z wysokich not w zakresie stanu i struktury ludności (szczególnie pod względem odsetka dzieci) oraz reprodukcji (m.in. wysokiej wartości współczynnika dynamiki demograficznej), natomiast korzystna pozycja powiatu wrocławskiego z wysokich not w zakresie migracji oraz dobrych not w zakresie reprodukcji (m.in. niskiej umieralności osób w wieku 15-59 lat). Powiat wrocławski wyróżniał się ponadto w przeliczeniu na liczbę ludności największym napływem ludności z innego powiatu, największą ruchliwością (obrotem wewnętrznych migracji) oraz najwyższym, dodatnim saldem migracji.

Bardzo niskim poziomem wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego odznaczały się m.in. powiaty leżące na południu województwa, szczególnie przygraniczne: wałbrzyski, kłodzki, ząbkowicki oraz m. Jelenia Góra.

Dla powiatów tych mierniki kapitału ludzkiego zarówno w zakresie stanu i struktury ludności, reprodukcji oraz migracji kształtowały się na bardzo niskim poziomie.

W latach 2003-2006 tylko dla 4 powiatów nastąpił wzrost wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego, tj. lubańskiego, legnickiego, oławskiego oraz wrocławskiego. Dla pozostałych powiatów mierniki w obszarze potencjału demograficznego miały w 2006 r. mniejszą wartość niż w 2003 r. Najbardziej pogorszyła się sytuacja w powiatach: zgorzeleckim, złotoryjskim, wałbrzyskim, m. Jeleniej Górze, tj. w jednostkach zajmujących dalekie miejsca w rankingu. Zatem, w przypadku tych powiatów pogłębił się dystans do jednostki zajmującej pierwszą lokatę.

I tak, wartość miernika rozwoju kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego dla powiatu wałbrzyskiego plasującego się na 29 lokacie (zarówno w 2003 r. jak i 2006 r.) stanowiła w 2003 r. 65,9% wartości miernika dla powiatu wrocławskiego (1 lokata), a w 2006 r. – 42,3%.

Podobnie jak w przypadku analizowanych wcześniej obszarów kapitału ludzkiego również i w obszarze potencjału demograficznego nie było jednostki, która zajmowałaby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych zakresów potencjału demograficznego.

Na podstawie wartości cząstkowych mierników rozwoju można stwierdzić, iż rozwój każdego zakresu potencjału demograficznego kształtował się na porównywalnym poziomie (względem pozostałych powiatów) w powiecie kłodzkim – 26 lokata (w tym 26 lokata w zakresie stanu i struktury ludności, 24 – w zakresie reprodukcji oraz 24 – migracji). Współczynnik zmienności odpowiednich dystansów wyniósł dla tego powiatu 30,9%.

Największa różnica między skrajnymi lokatami wystąpiła w przypadku powiatu milickiego – 27 miejsc (2 miejsce w zakresie reprodukcji oraz 29 – w zakresie migracji) i średzkiego – 23 miejsca (25 miejsce w zakresie stanu i struktury ludności a 2 – w zakresie migracji).

Spójność społeczna i terytorialna

Spójność społeczną i terytorialną poszczególnych powiatów województwa dolnośląskiego przedstawiono na podstawie wybranych wskaźników charakteryzujących następujące zakresy: osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, osoby zagrożone ubóstwem, przestępczość oraz zróżnicowanie terytorialne i dystans między wsią a miastem (por. finalny zestaw wskaźników diagnostycznych – tabl. VI.1).

O trudnej sytuacji na rynku pracy osób w wieku 24 lata i mniej, które nie kontynuują nauki, a decydują się podjąć pracę, świadczy liczba zarejestrowanych bezrobotnych w tej grupie wiekowej w przeliczeniu na liczbę osób w wieku 18-24 lata.

Do osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy zaliczono zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego (czyli bez kwalifikacji), bezrobotnych dotychczas niepracujących (bez stażu pracy) oraz bezrobotnych pozostających 24 miesiące i więcej bez pracy.

Do opisania dystansu wsi do miasta wybrano m.in. różnice takich wskaźników jak: liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat, udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań, liczba aptek i punktów aptecznych przypadająca na 10 tys. ludności oraz udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet.

Do scharakteryzowania spójności społecznej i terytorialnej w powiatach uwzględniono także dysproporcje w zakresie rozwoju zasobów ludzkich wewnątrzregionalne (wewnątrzpowiatowe) opisane współczynnikami zmienności dla poziomu dostępności do edukacji przedszkolnej, poziomu przedsiębiorczości, poziomu umieralności oraz dla stopy bezrobocia.

W województwie dolnośląskim w 2006 r. na 100 osób w wieku 18-24 lata przypadało ok. 6 osób bezrobotnych. Najmniej bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w przeliczeniu na liczbę ludności w wieku 18-24 lata stwierdzono w miastach na prawach powiatu oraz powiatach sąsiednich: w m. Wrocławiu – 2,2 a w powiecie wrocławskim – 3,5, m. Jeleniej Górze – 5,6 a jeleniogórskim – 8, 7 oraz w m. Legnicy – 7,7 a w legnickim – 11,8.

Najwyższy poziom bezrobocia osób młodych, tj. w wieku 24 lata i mniej wystąpił w powiecie górowskim – na 100 osób w wieku 18-24 lata przypadało 18 zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej.

Bezrobocie objęło przede wszystkim osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych, m.in. osoby z niskim wykształceniem i osoby bez stażu pracy. Na 100 zarejestrowanych bezrobotnych przypadało w 2006 roku od 28 bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (w powiecie lubińskim) do 43 bezrobotnych (w jeleniogórskim), przy poziomie w województwie równym 35.

W ogólnej liczbie bezrobotnych osoby bez stażu pracy (dotychczas niepracujące) stanowiły w 2006 roku 29,2%, przy czym najniższy odsetek tej grupy bezrobotnych wystąpił w powiecie kamiennogórskim (16,6%), a najwyższy w powiecie lubińskim (50,7%). Zatem w powiecie lubińskim co druga osoba bezrobotna nie miała stażu pracy, a w kamiennogórskim – – co 8 osoba.

Do grupy osób narażonych na wykluczenie społeczne z powodu trudnej sytuacji na rynku pracy zaliczono także długotrwale bezrobotnych, tj. bezrobotnych będących bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych. Wskaźnik ten wahał się od 17,9% w powiecie lubińskim do 46,4% w powiecie wrocławskim, przy średniej dla województwa wynoszącej 31,3%.

W porównaniu do 2003 r. nastąpiła poprawa w każdym powiecie pod względem poziomu bezrobocia wśród osób młodych. Na 100 osób w wieku 18-24 lata przypadło w 2006 r. w województwie dolnośląskim o 5 bezrobotnych mniej niż w 2003 r. Najkorzystniejsza sytuacja wystąpiła w powiatach bolesławieckim i zgorzeleckim, w których na 100 osób wieku 18-24 lata przypadło w 2006 r. odpowiednio o 15 i 13 bezrobotnych mniej niż w 2003 r.

O złych warunkach mieszkaniowych świadczą w przekroju powiatowym znaczne wartości odsetka mieszkań bez łazienek. W 2006 r. średnio w województwie dolnośląskim 13,3% mieszkań było bez łazienki, przy czym najgorzej przedstawiały się warunki mieszkaniowe w powiecie wałbrzyskim (25,4% mieszkań bez łazienek), kamiennogórskim (22,5%), lubańskim (21,0%) oraz lwóweckim (20,6%). Natomiast najlepsze warunki były w powiecie głogowskim (3,7% mieszkań bez łazienek) oraz lubińskim (4,5%).

Podobnie jak w przekroju województw, do grupy osób zagrożonych ubóstwem z powodu trudnej sytuacji rodzinnej (wielodzietności) zaliczono matki rodzące 4 i dalsze dziecko. W 2006 r. matki rodzące 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie kobiet rodzących stanowiły 4,9%, w tym w m. Wrocławiu – 2,8%, a w powiecie górowskim – 9,1%.

W porównaniu do 2003 r. w każdym z powiatów, za wyjątkiem wołowskiego i m. Jeleniej Góry, udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet uległ zmniejszeniu, w tym najsilniej w powiecie lwóweckim i oleśnickim. W powiatach tych na 100 kobiet rodzących przypadało w 2006 r. ok. 5 matek rodzących 4 i dalsze dziecko, natomiast w 2003 r. – ok. 9 matek.

Miernik kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej charakteryzował się mniejszym zróżnicowaniem według powiatów niż omawiane wcześniej obszary badawcze, tj. edukacja, rynek pracy i potencjał demograficzny (11,9% w 2003 r. i 11,5% w 2006 r.). Na pierwszych miejscach pod względem miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej plasowały się miasta na prawach powiatu: m. Jelenia Góra (1 miejsce z wartością miernika 0,735) oraz m. Wrocław (2 miejsce – 0,728) oraz m. Legnica (4 miejsce – 0,659).

Na ostatnich miejscach uplasowały się natomiast powiaty zgorzelecki (29 lokata – – 0,477), jaworski (28 lokata – 0,487) i legnicki (27 lokata – 0,494).

W oparciu o średnią arytmetyczną oraz odchylenie standardowe dokonano klasyfikacji powiatów według mierników kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej, wyodrębniając cztery grupy poziomu wartości miernika (tabl. VI.6).

Tabl. VI.6. Powiaty województwa dolnośląskiego według miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej

	I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom
2003							
Przedział wartości miernika (0,637; 0,729]	1. m. Jelenia Góra 2. m. Wrocław 3. wrocławski 4. kamienno-górski 5. m. Legnica	(0,570; 0,637]	6. oławski 7. wołowski 8. dzierżoniowski 9. świdnicki 10. średzki 11. milicki 12. górowski 13. oleśnicki 14. bolesławiecki	(0,502 0,570]	15. trzebnicki 16. jeleniogórski 17. ząbkowicki 18. legnicki 19. wałbrzyski 20. polkowicki 21. głogowski 22. strzeliński 23. lubiński 24. lwówecki 25. kłodzki 26. lubański 27. jaworski	[0,450; 0,502]	28. złotoryjski 29. zgorzelecki
2006							
Przedział wartości miernika (0,651; 0,735]	1. m. Jelenia Góra 2. m. Wrocław 3. kamienno górski 4. m. Legnica	(0,584; 0,651]	5. wrocławski 6. dzierżoniowski 7. bolesławiecki 8. świdnicki 9. oleśnicki 10. oławski 11. milicki 12. lubiński	(0,651; 0,584]	13. głogowski 14. wołowski 15. lwówecki 16. kłodzki 17. jeleniogórski 18. trzebnicki 19. średzki 20. polkowicki 21. wałbrzyski 22. ząbkowicki 23. lubański 24. strzeliński 25. górowski	[0,477; 0,517]	26. złotoryjski 27. legnicki 28. jaworski 29.zgorzelecki

Do grupy o wysokim poziomie wartości miernika zostały zaklasyfikowane miasta na prawach powiatu oraz powiaty kamiennogórski i wrocławski (tylko w 2003 r.). Podobnie jak w przypadku omawianych wcześniej obszarów kapitału ludzkiego, również i w przypadku miernika w obszarze spójności społecznej i terytorialnej najbardziej liczne były grupy powiatów o średnich i niskich wartościach miernika (szczególnie o niskich). Wysoka pozycja powiatu kamiennogórskiego wynikała z bardzo dobrych not w zakresie osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy (niskie odsetki bezrobotnych bez stażu pracy, bezrobotnych poszukujących pracy powyżej 24 miesięcy, bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym), w zakresie przestępstw stwierdzonych (tj. relatywnie w stosunku do innych powiatów liczby przestępstw stwierdzonych w postępowaniu przygotowawczym na 10 tys. ludności) a także w zakresie zróżnicowania terytorialnego.

Mocną stroną m. Wrocławia jest natomiast mała skala zagrożeń związanych z ubóstwem, niewielkie udziały osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Również bardzo dobre noty w zakresie osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy są mocną stroną m. Jeleniej Góry zajmującej pierwsze miejsce w rankingu powiatów.

Powiaty wałbrzyski i złotoryjski plasujące się na ostatnich lokatach (grupa IV – – bardzo niski poziom wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej) odznaczały się stosunkowo dużym zróżnicowaniem wewnątrzregionalnym, występującymi dysproporcjami między wsią a miastem a także stosunkowo dużymi odsetkami osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy.

W okresie 2003-2006 dla 6 powiatów nastąpił spadek wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej, w tym najsilniejszy w górowskim – – o 9,9%, w pozostałych – wzrost, w tym największy w lubińskim – 14,3%.

Nierównomierny rozwój kapitału ludzkiego w obszarze spójności społecznej i terytorialnej spowodował zmiany zajmowanych przez powiaty lokat oraz odmienną przynależność powiatów do grup wartości miernika. Najbardziej swoją rangę obniżyły powiaty: górowski – z 12 na 25 oraz legnicki – z 18 na 27. Największy awans osiągnęły powiaty lubiński (z 23 na 12) i głogowski (z 21 na 13).

3. Ogólny miernik kapitału ludzkiego w powiatach województwa dolnośląskiego

Zaprezentowane w poprzednich częściach niniejszego rozdziału mierniki syntetyczne kapitału ludzkiego obliczone na podstawie diagnostycznych wskaźników dla każdego z pięciu wyróżnionych obszarów badawczych (edukacji, rynku pracy, zdrowia, potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej) oraz dla każdego zakresu w ramach poszczególnych obszarów, analogicznie jak w przypadku województw, umożliwiły pokazanie zróżnicowania poziomu kapitału ludzkiego w poszczególnych jednostkach terytorialnych.

W 2006 roku ogólny miernik kapitału ludzkiego powiatów, obliczony jako średnia arytmetyczna mierników syntetycznych, przyjmował wartości od 0,444 do 0,600.

Na pierwszych miejscach pod względem wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego plasowały się powiaty: m. Wrocław, lubiński i wrocławski. Pozostałe miasta na prawach powiatu tj. m. Legnica oraz m. Jelenia Góra zajmowały odpowiednio miejsca 4 i 10. Ostatnie miejsca w rankingu powiatów przypadły powiatom: legnickiemu, złotoryjskiemu i średzkiemu. Aby pokonać dystans dzielący powiat legnicki od pierwszego w rankingu – – m. Wrocław, jego ogólny miernik kapitału ludzkiego musiałby ulec zwiększeniu o 34,9%.

W 2003 roku wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego kształtowały się na poziomie od 0,378 do 0,594, przy czym na pierwszej lokacie również uplasowało się m. Wrocław. Ostatnie miejsce zajmował powiat strzeliński. Aby pokonać dystans dzielący ten powiat od pierwszego w rankingu m. Wrocławia, jego ogólny miernik kapitału ludzkiego musiałby ulec zwiększeniu o 57,4%.

W tabl. VI.7. zawarto wyodrębnione 4 grupy województw charakteryzujące się zbliżonym poziomem wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego.

Tabl. VI.7. Powiaty województwa dolnośląskiego według ogólnego miernika kapitału ludzkiego

	I. grupa wysoki poziom		II. grupa średni poziom		III. grupa niski poziom		IV. grupa bardzo niski poziom
2003							
Przedział wartości miernika (0,482; 0,594]	1. m. Wrocław 2. m. Jelenia Góra 3. m. Legnica	(0,437; 0,482]	4. lubiński 5. polkowicki 6. głogowski 7. jeleniogórski 8. świdnicki 9. wrocławski 10. bolesławiecki 11. wałbrzyski	(0,392; 0,437]	12. milicki 13. kamiennogórski 14. oleśnicki 15. zgorzelecki 16. dzierżoniowski 17. oławski 18. lubański 19. złotoryjski 20. górowski 21. ząbkowicki 22. wołowski 23. lwówecki 24. trzebnicki 25. średzki 26. jaworski 27. legnicki.	[0,378; 0,392]	28. kłodzki 29 strzeliński
2006							
Przedział wartości miernika (0,537; 0,600]	1. m. Wrocław 2. lubiński 3. wrocławski 4. m. Legnica 5. polkowicki 6. głogowski	(0,497; 0,537]	7. oławski 8. bolesławiecki 9. świdnicki 10. m. Jelenia Góra 11. jeleniogórski 12. oleśnicki	(0,457; 0,497]	13. kamiennogórski 14. milicki 15. wołowski 16. dzierżoniowski 17. zgorzelecki 18. ząbkowicki 19. lwówecki 20. górowski 21. lubański 22. kłodzki 23. jaworski 24. trzebnicki 25. wałbrzyski 26. strzeliński	[0,444; 0,457]	27. złotoryjski 28. średzki 29. legnicki

Podobnie jak w przypadku każdego z pięciu obszarów kapitału ludzkiego, cechą charakterystyczną otrzymanej klasyfikacji dla 2003 r. i 2006 r., jest bardzo nierównomierny rozkład liczby powiatów w poszczególnych grupach.

Grupa I o wysokich wartościach ogólnego miernika kapitału ludzkiego w 2003 r. liczyła 3 jednostki – obejmowała tylko miasta na prawach powiatu. W 2006 r. do tej grupy awansowały powiaty: lubiński, wrocławski, polkowicki i głogowski.

Przewaga m. Wrocławia w stosunku do pozostałych powiatów i osiągnięcie wysokich not wynikało głównie z wysokiego poziomu wartości miernika kapitału ludzkiego w obszarze edukacji, rynku pracy, zdrowia oraz spójności społecznej i terytorialnej. Słabą stroną m. Wrocławia był potencjał demograficzny.

Najbardziej liczne były grupy obejmujące powiaty o średnich i niskich wartościach miernika (łącznie 24 jednostki w 2006 r.).

Grupa IV o bardzo niskich wartościach miernika liczyła w 2003 roku 2 jednostki: powiat kłodzki i strzeliński, a w 2006 roku – 3 jednostki: złotoryjski, średzki i legnicki. Na niskie noty tych powiatów wpływ miały bardzo niskie noty pod względem spójności społecznej i terytorialnej.

W latach 2003-2006 dla każdego powiatu miernik rozwoju kapitału ludzkiego uległ zwiększeniu – wskaźnik dynamiki kształtował się na poziomie od 100,9% (m. Wrocław) do 126,1% (powiat wrocławski). Najniższe wartości wskaźnika dynamiki wystąpiły, oprócz m. Wrocławia w pozostałych miastach na prawach powiatu (dla jednostek sytuujących się na pierwszych miejscach) oraz w powiatach złotoryjskim i wałbrzyskim (dla jednostek z ostatnich miejsc). Najwyższe wartości wskaźnika dynamiki stwierdzono w przypadku powiatów wrocławskiego i oławskiego, w wyniku czego polepszyły one swoje pozycje w rankingu (wrocławski – awans o 6 miejsc, oławski – awans o 10 miejsc).

Zróżnicowanie dynamiki mierników wpłynęło na zmianę lokat w latach 2003-2006. Stwierdzono mniejszą zgodność uporządkowań powiatów (współczynnik korelacji rang Spearmana wynosił 0,840) niż uporządkowań województw (współczynnik korelacji rang Spearmana wynosił 0,967).

Najwyższy awans (o 10 pozycji) odnotował powiat oławski (z 17 lokaty na 7), następnie wołowski (z 22 na 15), a najbardziej obniżyły swoje rangi powiaty: wałbrzyski (z pozycji 10 na 27) i złotoryjski (z 19 na 25). W 2006 roku 9 powiatów zajmowało taką samą pozycję jak w 2003 r.

4. Zróżnicowanie ogólnego miernika kapitału ludzkiego według wyróżnionych obszarów badawczych

W celu uwypuklenia odmienności w stopniu specjalizacji (zróżnicowaniu) poziomu kapitału ludzkiego według wyróżnionych 5 obszarów badawczych, obliczono dla każdego powiatu współczynnik zmienności dystansów do powiatu zajmującego pierwszą lokatę.

Na podstawie wartości syntetycznych mierników rozwoju kapitału ludzkiego można stwierdzić, iż największym stopniem zróżnicowania (specjalizacją) kapitału ludzkiego odznaczał się w 2003 i 2006 r. Wrocław (współczynnik zmienności 132,6% w 2003 r. i 156,2% w 2006 r.), dla którego mierniki rozwoju kapitału ludzkiego w obszarze edukacji i rynku pracy przyjmowały wartości jedne z największych, podczas gdy pod względem potencjału demograficznego – niskie (dające odpowiednio 24 miejsce zarówno w 2003 r. jak i w 2006 r.). Łącznie dla 5 powiatów współczynnik zmienności odpowiednich dystansów wartości mierników rozwoju według badanych obszarów przyjmował wartości powyżej 50%, tj. w polkowickim, m. Jeleniej Górze, jeleniogórskim, wrocławskim i ząbkowickim.

W przypadku powiatu polkowickiego (współczynnik zmienności w 2006 r. – 71,8%). wysoki poziom osiągnęły mierniki rozwoju kapitału ludzkiego w zakresie edukacji, rynku pracy oraz potencjału demograficznego (odpowiednio 2, 2 i 3 lokata w 2006 r.), natomiast w zakresie zdrowia – bardzo niskie (29 lokata). Zatem spośród analizowanych obszarów badawczych charakteryzujących kapitał ludzki, edukacja, rynek pracy i potencjał demograficzny były najmocniejszymi stronami tego powiatu, a zdrowie – stroną najsłabszą.

W przypadku powiatu jeleniogórskiego oraz m. Jeleniej Góry, sytuujących się na zbliżonych lokatach w rankingu powiatów otrzymano odmienne zróżnicowanie miernika kapitału ludzkiego według obszarów badawczych. W 2006 r. mocną stroną powiatu jeleniogórskiego stała się edukacja, która dla Jeleniej Góry była znacznie słabszą stroną (niski poziom miernika), natomiast w zakresie rynku pracy oraz spójności społecznej i terytorialnej jeleniogórskie uzyskało niskie noty, podczas gdy m. Jelenia Góra – wysokie.

Najmniejsza zmienność dystansów do powiatu plasującego się na pierwszym miejscu według wyróżnionych obszarów kapitału ludzkiego wystąpiła w powiecie oławskim (23,5% w 2006 r.) oraz średzkim (20,6%).

Warto dodać, że nie było powiatu, który zajmowałby zbliżoną pozycję pod względem każdego z wyróżnionych obszarów syntetycznych mierników rozwoju kapitału ludzkiego w obszarze rynku pracy. Najmniejsza różnica między skrajnymi lokatami wynosiła 8 miejsc (w m. Legnicy).

5. Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, że zróżnicowanie powiatów pod względem ogólnego miernika kapitału ludzkiego liczonego na podstawie lat 2003 i 2006 wyniosło 10,3%. Pierwsze lokaty w rankingu zajmowały miasta na prawach powiatu (wysoki poziom wartości miernika), a ostatnie – strzeliński i legnicki (bardzo niski poziom).

Wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego liczone były w oparciu o mierniki dla wyróżnionych obszarów badawczych: edukacji, rynku pracy, zdrowia, potencjału demograficznego oraz spójności społecznej i terytorialnej. W każdym z wymienionych obszarów kapitału ludzkiego lokaty powiatów kształtowały się odmiennie, inne były również grupy powiatów według poziomu wartości miernika. Stwierdzono m.in., że największe dysproporcje wystąpiły w 2006 r. w przypadku mierników w obszarze rynku pracy oraz potencjału demograficznego (zmienność na poziomie odpowiednio 25,7% oraz 22,2%), a najmniejsze – – w obszarze edukacji (zmienność na poziomie 13,7%).

Największy dystans między skrajnymi powiatami, tj. powiatem znajdującym się w uporządkowaniu na pierwszym i ostatnim miejscu wystąpił pod względem mierników w obszarze rynku pracy i wyniósł 0,407.

Aby pokonać ten dystans i osiągnąć poziom porównywalny z plasującym się na miejscu pierwszym powiatem, miernik rozwoju dla powiatu zajmującego ostatnią pozycję

musiałby ulec zwiększeniu ponad dwuipółkrotnie, podczas gdy w obszarze spójności społecznej i terytorialnej – półtorakrotnie.

Zarówno w roku 2003 jak i 2006 dystans między skrajnymi powiatami pod względem ogólnego miernika kapitału ludzkiego uległ niewielkiemu zmniejszeniu. Szczególnie zmniejszył się dystans w obszarze edukacji: w 2003 r. miernik rozwoju dla powiatu zajmującego ostatnią pozycję musiałby ulec zwiększeniu ponad czteroipółkrotnie (w 2006 r. o 66%).

Dla wszystkich powiatów w 2006 r. w porównaniu do 2003 r. nastąpił wzrost wartości ogólnego miernika kapitału ludzkiego oraz miernika cząstkowego w obszarze rynku pracy i zdrowia, świadczący o korzystnych zmianach w tych obszarach. Zwiększenie wartości miernika rozwoju nastąpiło także w obszarze edukacji we wszystkich, poza miastami na prawach powiatu, jednostkach. Jedynie w przypadku potencjału demograficznego tylko dla powiatu legnickiego, lubińskiego, oławskiego i wrocławskiego wskaźnik dynamiki wartości miernika przekroczył 100%.

Zestawienie 4. LOKATY POWIATÓW I POZIOMY WARTOŚCI MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH W 2003 I 2006 R.

Wszyczególnienie	**Kapitał ludzki**		Edukacja		Rynek pracy		Zdrowie		Potencjał demo-graficzny		Spójność społeczna i terytorialna	
	2003	2006	2003	2006	2003	2006	2003	2006	2003	2006	2003	2006
Bolesławiecki	10	8	12	16	21	15	18	17	5	6	14	7
Dzierżoniowski	16	16	14	21	12	20	14	10	26	27	8	6
Głogowski	6	6	8	5	16	12	20	26	1	2	21	13
Górowski	20	20	15	24	29	28	28	7	4	5	12	25
Jaworski	26	23	19	19	20	24	21	3	13	14	27	28
Jeleniogórski	7	11	4	3	11	16	5	2	17	19	16	17
Kamiennogórski	13	13	26	26	8	11	9	11	22	21	4	3
Kłodzki	28	22	17	17	14	18	15	12	28	26	25	16
Legnicki	27	29	28	29	26	29	3	6	14	9	18	27
Lubański	18	21	9	25	17	17	7	15	19	13	26	23
Lubiński	4	2	5	1	6	3	27	28	3	4	23	12
Lwówecki	23	19	18	11	19	23	2	8	23	23	24	15
Milicki	12	14	23	28	23	19	1	5	15	11	11	11
Oleśnicki	14	12	20	22	15	14	25	16	6	10	13	9
Oławski	17	7	27	18	9	7	23	24	10	7	6	10
Polkowicki	5	5	10	2	1	2	29	29	1	2	20	20
Strzeliński	29	26	22	12	28	26	17	13	20	17	22	24
Średzki	25	27	29	23	22	21	8	27	12	15	10	19
Świdnicki	8	9	13	6	13	9	6	19	18	18	9	8
Trzebnicki	24	24	25	27	27	22	12	22	9	8	15	18
Wałbrzyski	11	25	7	14	7	10	16	18	29	29	19	21
Wołowski	22	15	24	8	10	13	26	25	21	20	7	14
Wrocławski	9	3	21	20	18	8	24	20	7	1	3	5
Ząbkowicki	21	18	6	7	24	25	22	4	25	25	17	22
Zgorzelecki	15	17	16	13	5	6	19	14	16	22	29	29
Złotoryjski	19	28	11	10	27	27	13	23	8	16	28	26
m. Jelenia Góra	3	10	3	15	3	5	11	21	27	28	1	1
m. Legnica	2	4	2	9	4	4	10	9	11	12	5	4
m. Wrocław	1	1	1	4	2	1	4	1	24	24	2	2

Poziom wartości miernika

b. niski | niski | średni | wysoki

Wykres 57. OGÓLNY MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG POWIATÓW W 2006 R.

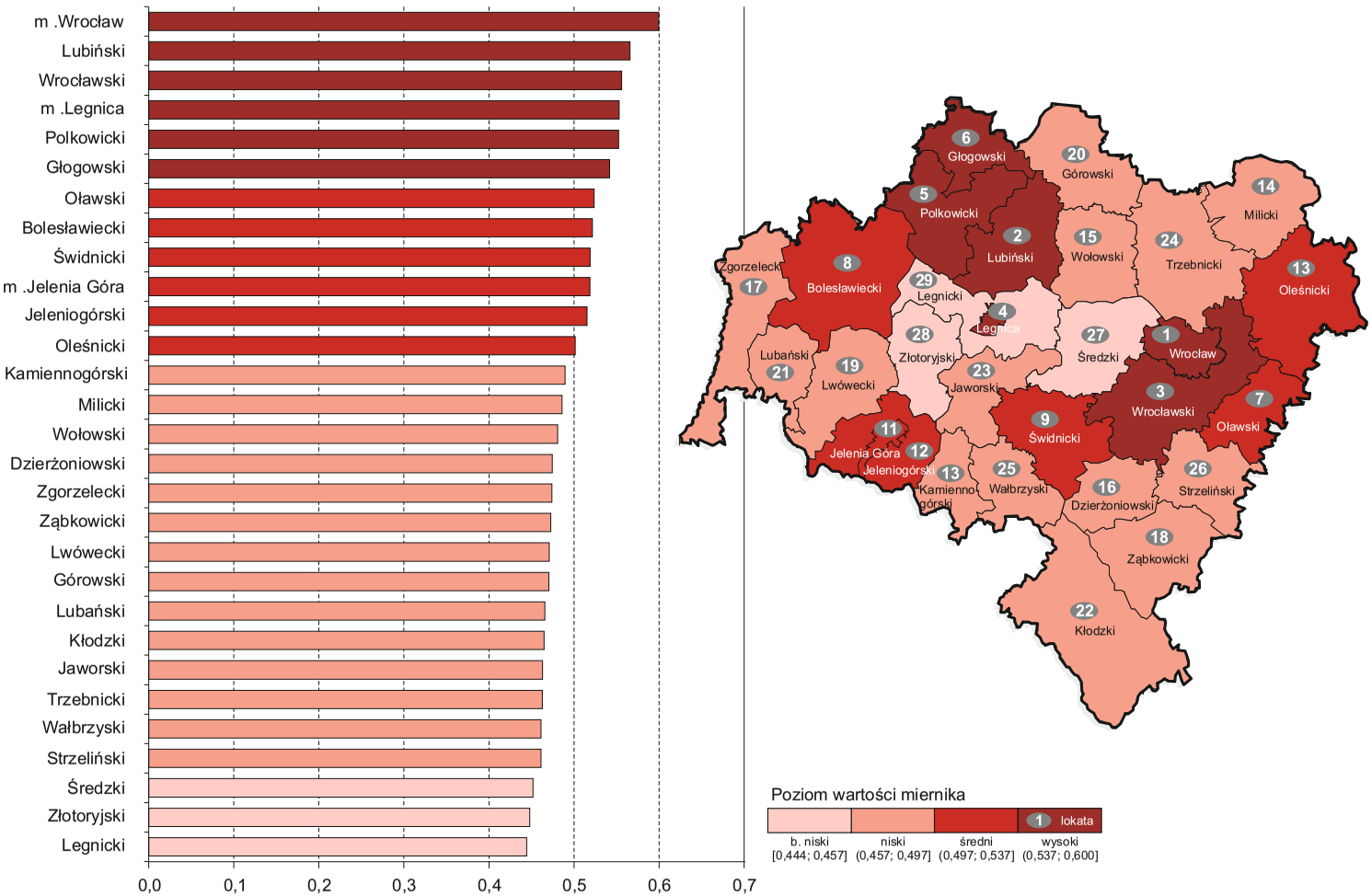

Wykres 58. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE EDUKACJI WEDŁUG POWIATÓW W 2006 R.

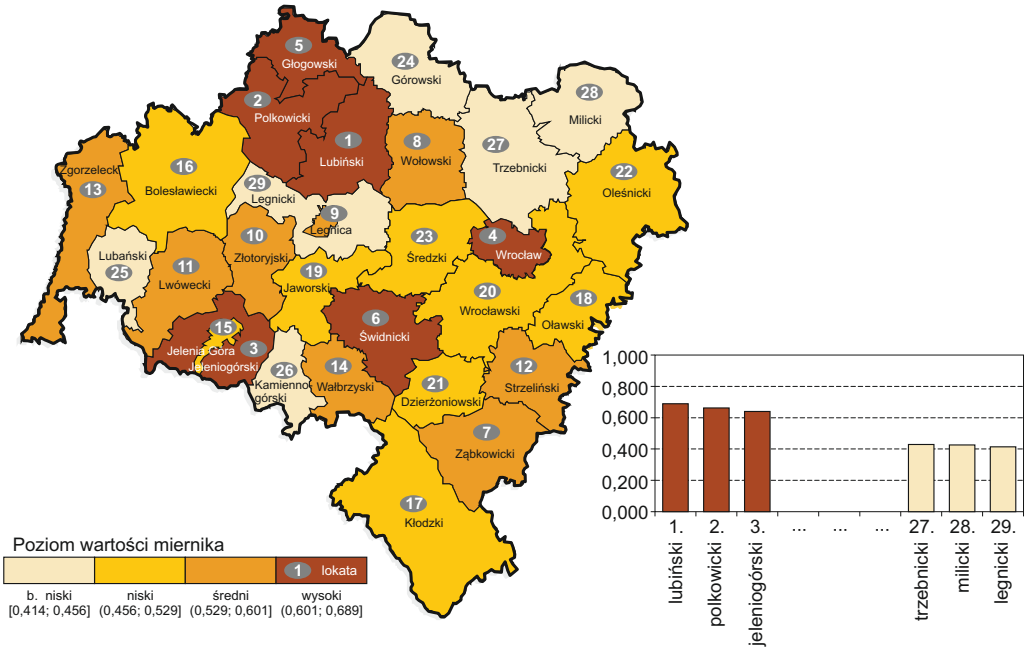

Wykres 59. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE RYNKU PRACY WEDŁUG POWIATÓW W 2006 R.

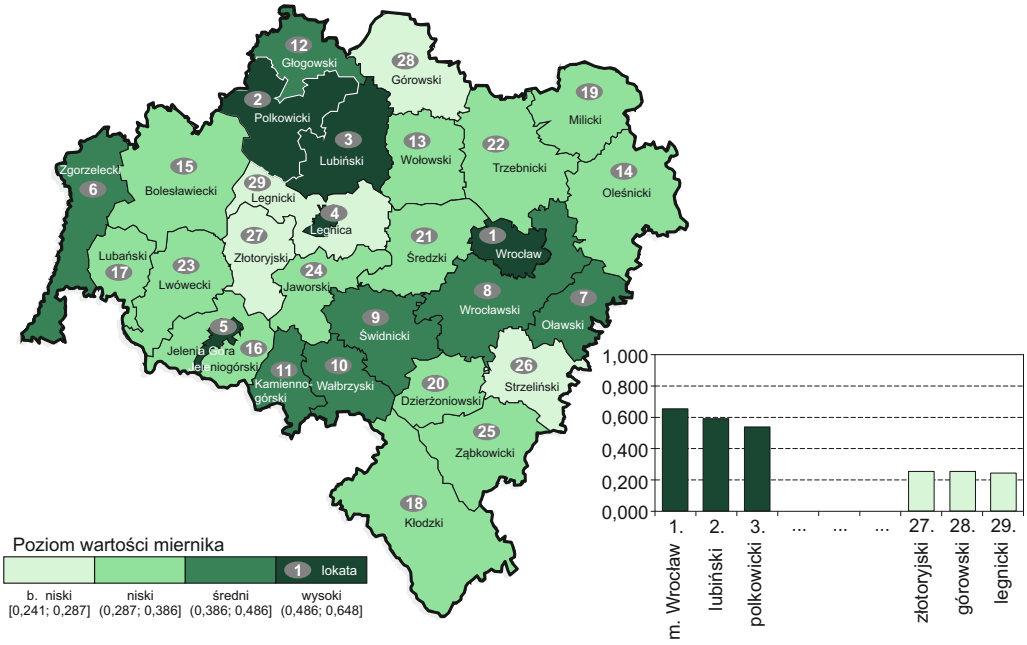

Wykres 60. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE ZDROWIA WEDŁUG POWIATÓW W 2006 R.

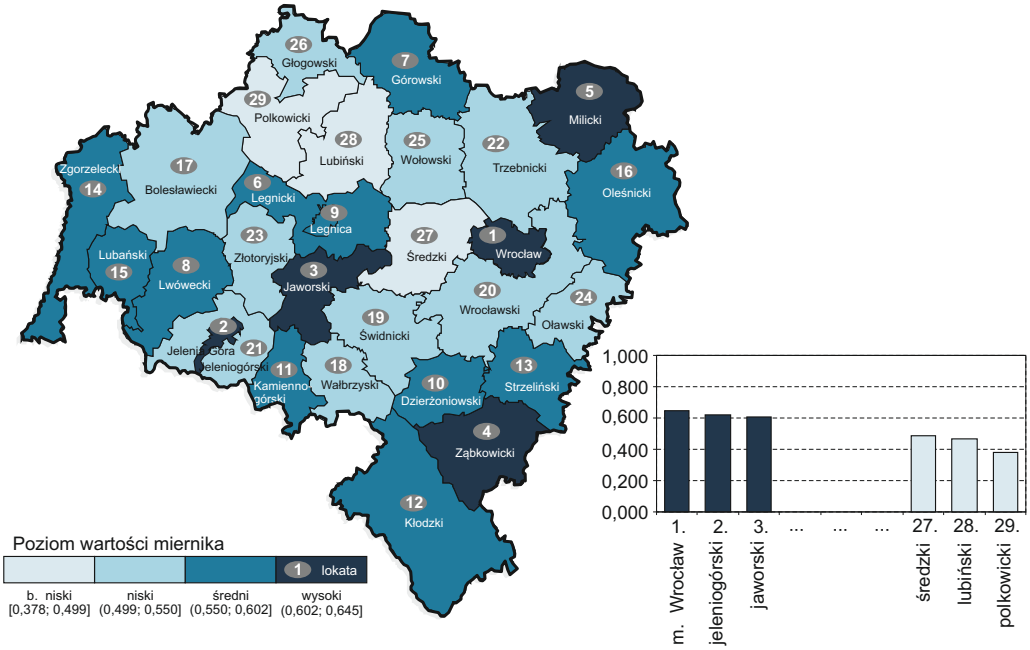

Wykres 61. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO WEDŁUG POWIATÓW W 2006 R.

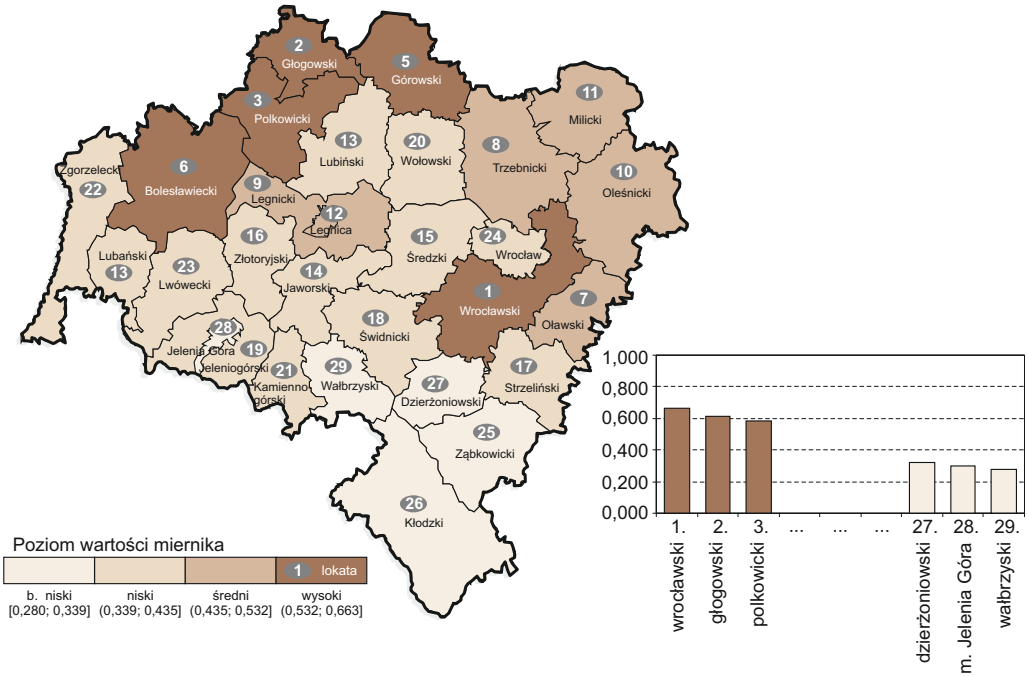

Wykres 62. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO W OBSZARZE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ WEDŁUG POWIATÓW W 2006 R.

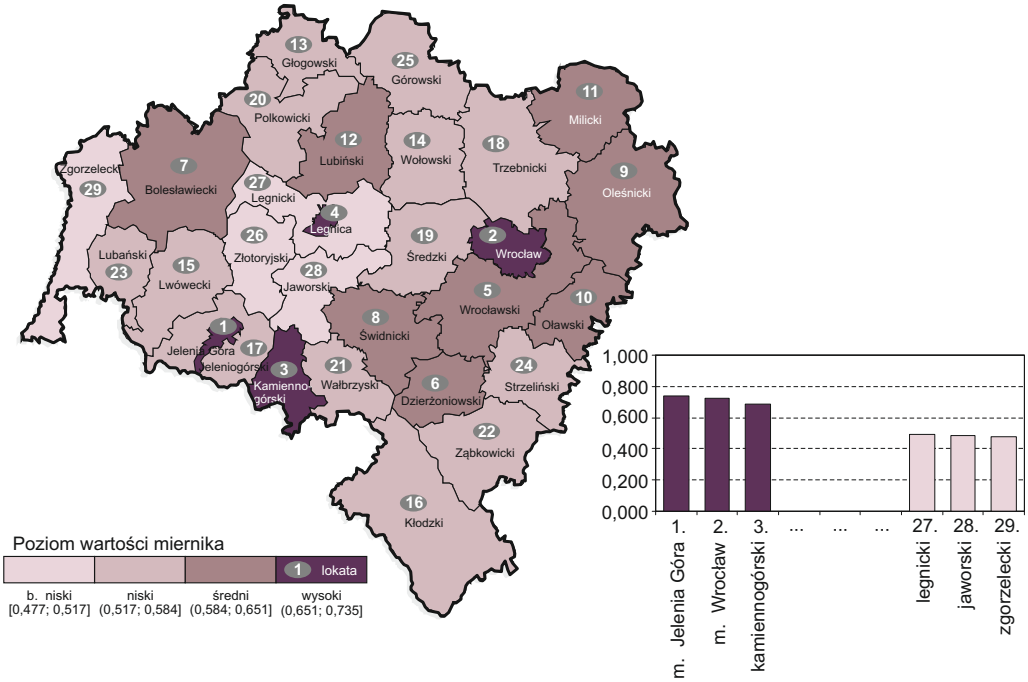

Wykres 63. RÓŻNICA W ZAJMOWANYCH LOKATACH POD WZGLĘDEM WARTOŚCI MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO W UKŁADZIE POWIATÓW W LATACH 2003-2006

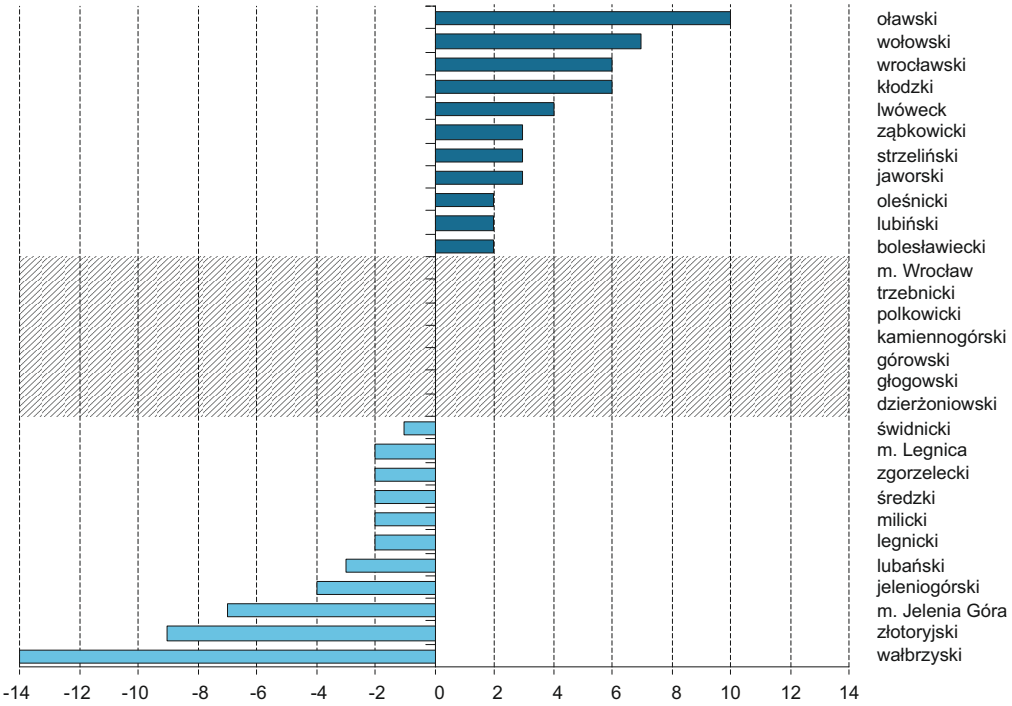

Wykres 64. ZRÓŻNICOWANIE MIERNIKÓW KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2003 I 2006 R.

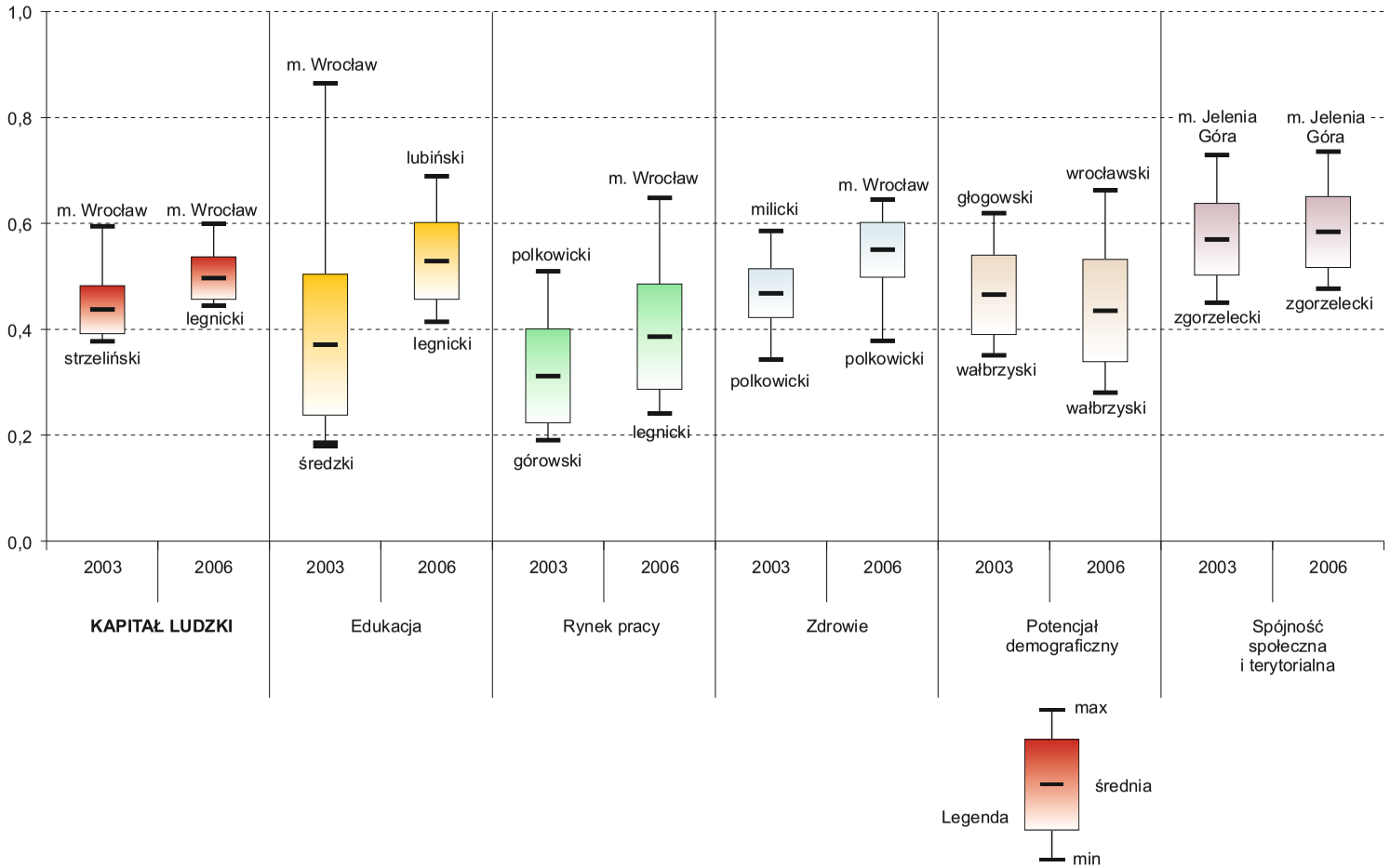

Wykres 65. MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2003 I 2006 R.

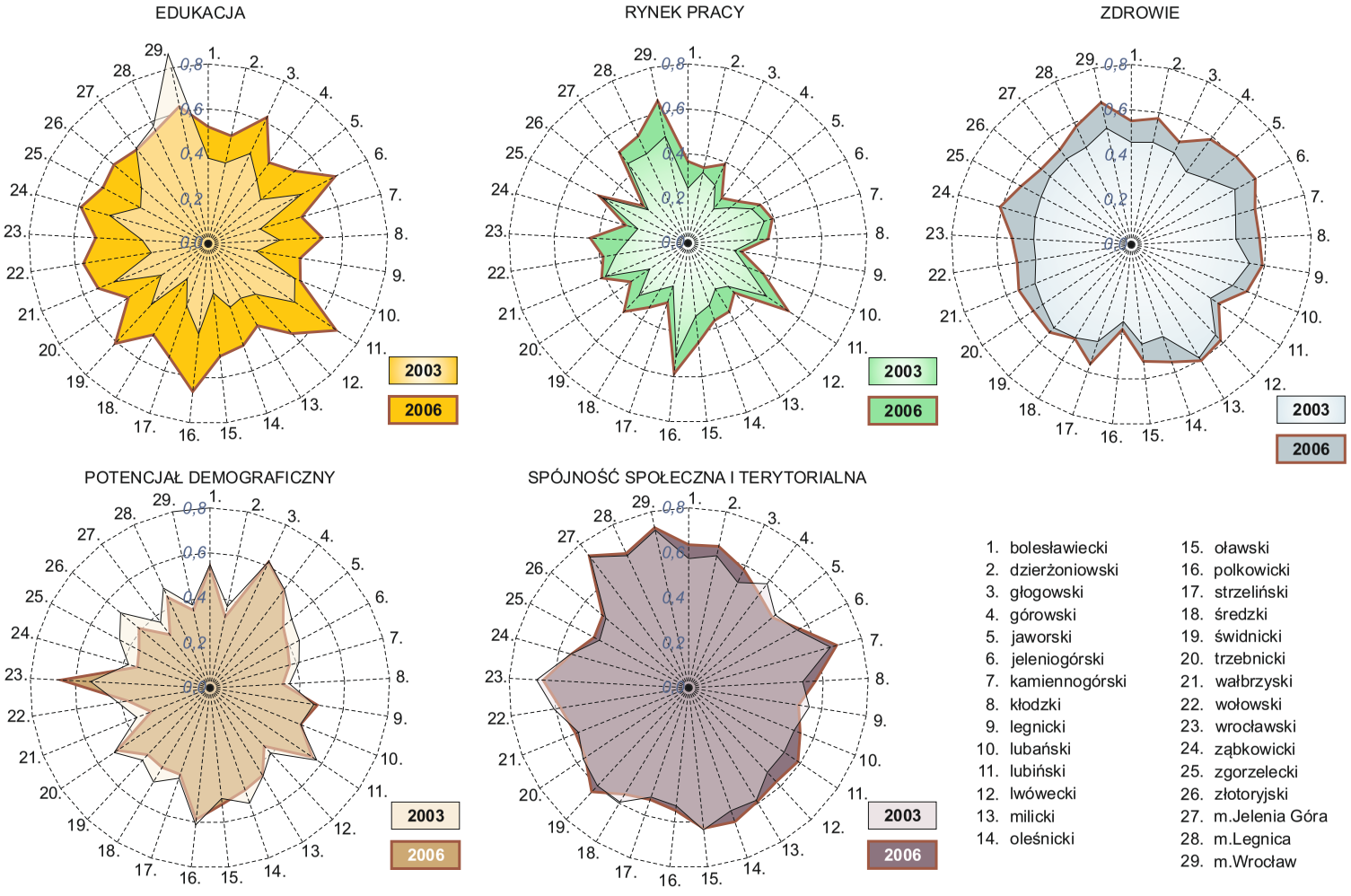

Wykres 66. STRUKTURA PROCENTOWA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2006 R.

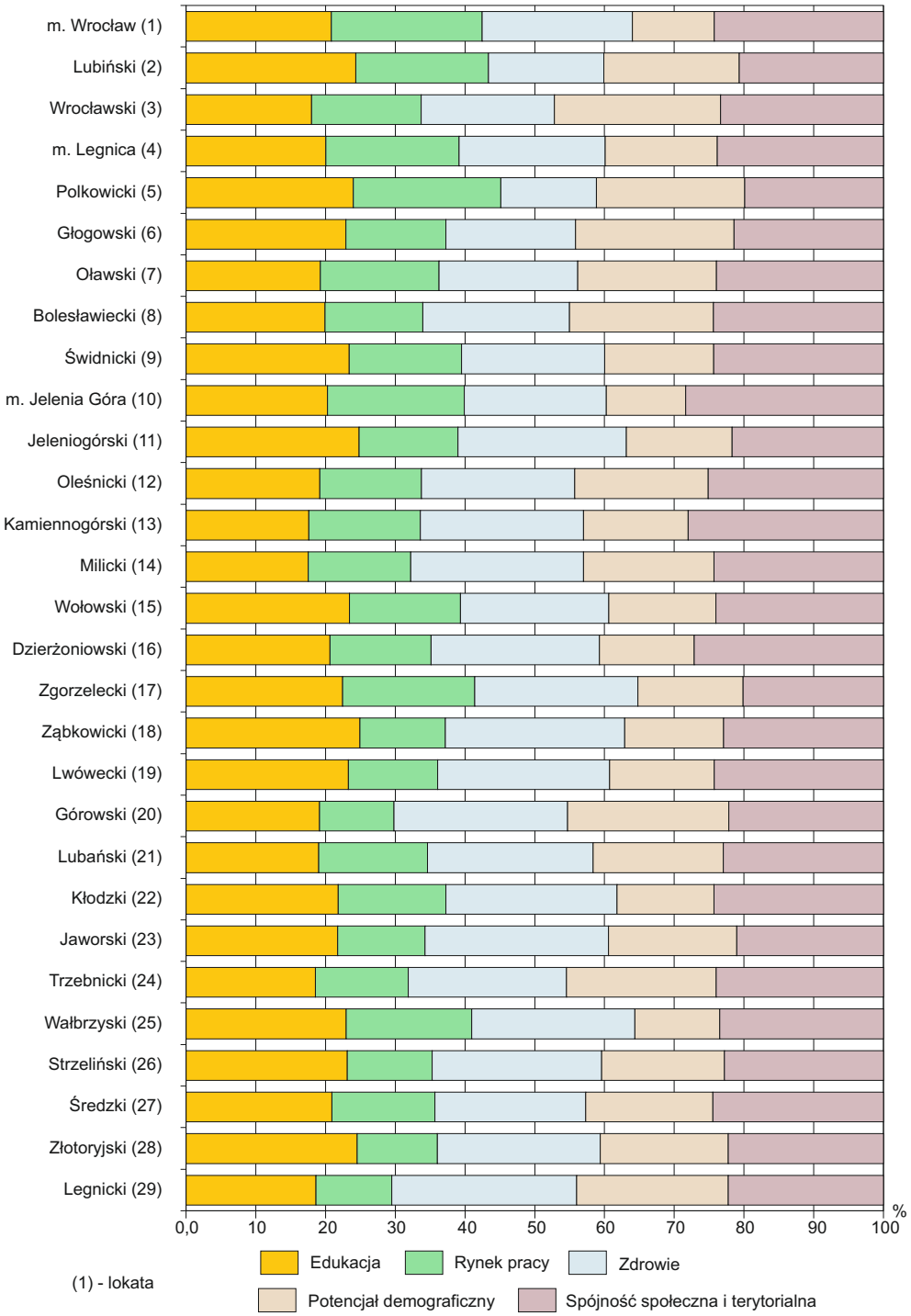

(1) - lokata

VII. UWAGI KOŃCOWE

W niniejszym opracowaniu dokonano porównawczej analizy kapitału ludzkiego województwa dolnośląskiego na tle pozostałych województw oraz kapitału ludzkiego powiatów województwa dolnośląskiego w oparciu o wybrane wskaźniki diagnostyczne charakteryzujące pięć podstawowych obszarów kapitału ludzkiego, tj.: edukację, rynek pracy, zdrowie, potencjał demograficzny oraz spójność społeczną i terytorialną. Ze względu na nieporównywalność metodologiczną danych empirycznych na podstawie spisu ludności w 2002 r. oraz danych uzyskanych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) i ze sprawozdawczości bieżącej, wskaźniki diagnostyczne obliczane były oddzielnie dla roku 2002 oraz lat 2003 i 2006. W celu określenia dla danej jednostki terytorialnej (województwa, powiatu) syntetycznej pozycji na tle pozostałych jednostek oraz wskazania mocnych i słabych stron jednostki, zastosowano, wzorując się na koncepcji Wskaźnika Rozwoju Społecznego *HDI* taksonomiczne mierniki rozwoju, tj. ogólny miernik kapitału ludzkiego oraz mierniki dla każdego wyróżnionego obszaru badawczego. Zgodnie z przyjętą metodologią jedyną drogą określenia miejsca województwa dolnośląskiego względem pozostałych województw czy dystansu, jaki miało to województwo do nadrobienia, aby osiągnąć poziom porównywalny z najlepszą jednostką, było wyznaczenie wskaźników diagnostycznych i obliczenie na ich podstawie mierników syntetycznych również i dla pozostałych województw.

Przeprowadzona w niniejszym opracowaniu międzywojewódzka analiza porównawcza wykazała, iż szczególnie wysokim poziomem kapitału ludzkiego w analizowanych latach odznaczało się województwo mazowieckie. Województwo dolnośląskie pod względem ogólnego miernika kapitału ludzkiego liczonego w oparciu o mierniki dla wyróżnionych pięciu obszarów badawczych zajmowało w świetle danych spisu w 2002 roku 12 miejsce. Natomiast na podstawie szerszego zakresu wskaźników diagnostycznych uzyskanych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności i ze sprawozdawczości bieżącej (szczególnie w obszarze edukacji), województwo dolnośląskie plasowało się w 2003 r. na 6 miejscu, a w 2006 r. – na 5 miejscu.

W każdym z wymienionych obszarów kapitału ludzkiego lokaty województw kształtowały się odmiennie, inne były również grupy województw według poziomu wartości miernika. Stosunkowo znaczny dystans między skrajnymi województwami, tj. województwem znajdującym się w uporządkowaniu na pierwszym i ostatnim miejscu wystąpił pod względem mierników w obszarze edukacji; relatywnie niska wartość rozstępu miernika kapitału ludzkiego wystąpiła w obszarze potencjału demograficznego.

Mocną stroną województwa dolnośląskiego w analizowanych latach były dobre noty w zakresie rynku pracy (wysoki poziom wartości mierników kapitału ludzkiego w zakresie aktywności ekonomicznej – pracujących, wynagrodzeń, wydajności) oraz edukacji (wysokie noty pod względem kształcenia ustawicznego, komputeryzacji, struktury ludności według wykształcenia, nauki i postępu technicznego a także inwestycji w edukację). Słabą stroną natomiast – w obszarze potencjału demograficznego (szczególnie w zakresie reprodukcji

ludności) oraz spójności społecznej i terytorialnej (m.in. niskie wartości mierników cząstkowych w zakresie wskaźników charakteryzujących sytuację osób niepełnosprawnych oraz osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy).

W latach 2003-2006 dla każdego województwa miernik rozwoju kapitału ludzkiego uległ niewielkiemu zwiększeniu, stąd lokaty województw ulegały niewielkim zmianom, o czym świadczą wysokie wartości współczynników korelacji rang Spearmana. Województwo dolnośląskie wyróżniało się na tle pozostałych województw, drugą co do wielkości wartością wskaźnika dynamiki miernika kapitału ludzkiego. W tym okresie dolnośląskie szczególnie poprawiło swoje wyniki w obszarze edukacji (w tym w najwyższym stopniu w przypadku nauki języków obcych, komputeryzacji oraz struktury ludności według wykształcenia), w obszarze zdrowia (w zakresie stanu zdrowia i długości życia) oraz w obszarze rynku pracy (w zakresie aktywności ekonomicznej, wydajności pracy, wynagrodzeń oraz sektorowości rynku pracy). Nastąpiło natomiast nieznaczne pogorszenie not w obszarze spójności społecznej i terytorialnej (wzrost zróżnicowania terytorialnego oraz szczególnie pogłębienie dystansu wsi do miasta pod względem dostępności do edukacji przedszkolnej oraz natężenia osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności).

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdzono, że zróżnicowanie powiatów pod względem miernika kapitału ludzkiego było wyższe niż w przypadku województw. Na pierwszych miejscach w rankingu powiatów np. w 2006 r. plasowały się miasta na prawach powiatu Wrocław i Legnica oraz powiat lubiński i wrocławski, a na ostatnich powiaty – – legnicki, średzki i złotoryjski.

Na wysoką pozycję m. Wrocławia wpływ miały m.in. wysokie wartości mierników pod względem edukacji, rynku pracy, zdrowia oraz spójności społecznej. Słabą stroną m. Wrocławia były niskie wartości mierników kapitału ludzkiego w obszarze potencjału demograficznego (m.in. niekorzystna struktura wiekowa ludności i niski poziom reprodukcji ludności).

Podobnie jak w przypadku województw również lokaty powiatów w każdym z wymienionych obszarów kapitału ludzkiego kształtowały się odmiennie, inne były również grupy powiatów według poziomu wartości miernika.

Dla wszystkich powiatów w porównaniu do 2003 r. nastąpił wzrost wartości ogólnego miernika rozwoju kapitału ludzkiego, w tym w obszarze rynku pracy i zdrowia, świadczący o korzystnych zmianach. Poza miastami na prawach powiatu, w pozostałych jednostkach nastąpił także wzrost wartości miernika rozwoju w obszarze edukacji. Jedynie w przypadku potencjału demograficznego dla zdecydowanej większości powiatów miernik rozwoju uległ zmniejszeniu.

W latach 2003-2006 dystans między skrajnymi powiatami, tj. powiatem znajdującym się w uporządkowaniu na pierwszym i ostatnim miejscu pogłębił się pod względem mierników w obszarze rynku pracy i potencjału demograficznego oraz zmniejszył się w obszarze edukacji.

VII. FINAL NOTES

The above publication presents a comparative analysis of the human capital in the Dolnośląskie voivodship against other voivodships as well as human capital of powiats of the Dolnośląskie voivodship basing on selected diagnostic indexes characterizing the five basic fields of human capital, i.e.: education, labour market, health, demographic potential and social and territorial cohesion. Due to the methodological incomparability of the empirical data gathered on the basis of the National Census in 2002 and the data gained from Labour Force Survey (LFS) and from current reporting, all the diagnostic indexes were calculated separately for year 2002 and for years 2003 and 2006. In order to define a synthetic position of a particular territorial unit (voivodship, powiat) against other units, and to indicate strengths and weaknesses of a unit, basing on the conception of Human Development Index (HDI), the taxonomic measures of development have been used, i.e. general human capital measure and measures for each individual research field. According to the methodology accepted the only way to indicate the place of the Dolnośląskie voivodship against other voivodships or a distance which the voivodship was to make up for to reach the level of the best unit was to define diagnostic indexes and, on their basis, to calculate synthetic measures for the rest of the voivodships.

The intervoivodship comparative analysis carried out in this publication showed that a particularly high level of human capital in the analyzed years was gained by the Mazowieckie voivodship. In respect of the general human capital measure calculated on the basis of measures for the five distinguished research fields, the Dolnośląskie voivodship took 12th place, according to the data from the 2002 Census. However, basing on wider range of diagnostic indexes gained from Labour Force Survey (LFS) and from current reporting (especially in education), the Dolnośląskie voivodship took 6th place in 2003 and 5th in 2006.

In each of the mentioned fields of human capital the positions of particular voivodships varied; in the like manner were the groups of voivodships by value level of the measure. In respect of measures for education there was a relatively substantial distance between the extreme voivodships, i.e. the voivodship, which in order, took the first and the last place; a relatively low value of human capital measure gap appeared in the field of demographic potential.

The Dolnośląskie voivodship's strength in the analyzed years were good location in respect of labour market (high level of values of human capital measures for economic activity – employed, salaries, efficiency) as well as education (high locations in respect of life-long learning, computerization, structure of population by education, science and technical development, and investments in education). However, the weaknesses were low locations in the field of demographic potential (especially in population reproduction) and social and territorial cohesion (e.g. low values of partial measures for indexes characterizing the

situation of the disabled and the people who found themselves in a particularly difficult situation on the labour market).

In years 2003-2006 the human capital development measure increased slightly for each voivodship, therefore the locations of the voivodships changed slightly and this is proved by high values of coefficients of Spearman rank correlation. The Dolnośląskie voivodship distinguished itself against the other voivodships with the second largest value of index of dynamics of human capital measure. In this period the Dolnośląskie voivodship improved its results especially in education (here the biggest improvement was for foreign languages learning, computerization and population structure by education), in the field of health (in health condition and life-span) and in the field of labour market (in economic activity, work efficiency, salaries and labour market sectorization). However, a slight decrease in the locations appeared in the field of social ands territorial cohesion (increase in territorial differentiation, substantial deepening of the gap between the countryside and the cities in respect of nursery education availability as well as the increase in the number of people unemployed because of illness or disability).

The analysis carried out showed that the differentiation of powiats in terms of human capital measure was higher than this for voivodships. First places were taken, in rating for powiats in 2006, by cities with powiat status Wrocław and Legnica as well as lubiński powiat and wrocławski powiat; the final ones were taken by legnicki, średzki and złotoryjski powiats.

The high location of the Wrocław city was influenced, among other things, by high values of measures for education, labour market, health and social cohesion. The Wrocław city's weakness were low values of human capital measures in the field of demographic potential (among other things unfavourable population age structure and low level of population reproduction).

Similarly to the case of voivodships, the location of powiats in each of the mentioned fields of human capital varied, and the groups of powiats by level of value of measure.

There was an increase in value of general human capital measure for all powiats, as compared to 2003, including the field of labour market and health, which proved good changes. Except for cities with powiat status, the rest of the units also saw an increase in value of measure for education. Only in the case of demographic potential for most of the powiats the development measure decreased.

In years 2003-2006 the gap between the extreme powiats, i.e. a powiat which took the first and the last place, deepened in terms of measures in the field of labour market and demographic potential, and was also lower for education.

Literatura

1. Azariadis C., Drazen A., *Threshold Externalities in Economic Developmen*, Quarterly Journal of Economics, t.105 (May), 1990.
2. Armstrong, M., *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005.
3. Barro R. J., *Economic Growth in a Cross Section of Countrie* , Quarterly Journal of Economics, t. 106, 1991.
4. Becker, G., S., *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*, PWN, Warszawa 1990.
5. Blaug, M., *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*, PWN, Warszawa 2000.
6. Borkowska, S.(red.), *Inwestowanie w kapitał ludzki*, GUS, PTE, Warszawa 2007.
7. Domański S., R., *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*, PWN, Warszawa 1993.
8. Dziechciarz, J., *Ekonometria – metody, przykłady, zadania*, PWE, Wrocław 2003.
9. *Edukacja w zarysie – 2007: wskaźniki OECD. Podsumowanie w języku polskim,* OECD 2007.
10. *Education and training in Europe*: *diverse systems, shared goals for 2010,* Luksemburg: Biuro Urzędowych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2002; http://europa.eu.int/.
11. *Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia - wspólne cele do roku 2010,* Program prac dotyczący przyszłych celów systemów edukacji, Komisja Europejska, Dyrektoriat Generalny ds. Edukacji i Kultury, Biuro Urzędowych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg, 2002, http://www.ukie.gov.pl.
12. *Europejski Komitet Spójności Społecznej. Zrewidowana strategia spójności społecznej* zatwierdzona przez Komitet Ministrów 31.03.2004 r., Strasburg 2004, http://www.coe.org.pl.
13. Fitz-Enz Jac, *Rentowność inwestycji w kapitał ludzki*, Oficyna Wydawnicza Kraków 2001.
14. Florczak W., *Miary kapitału ludzkiego w badaniach ekonomicznych i społecznych*, Wiadomości Statystyczne 12/2006, GUS Warszawa.
15. Florczak W., Sabaty L., Welfe W., *Szacunek kapitału ludzkiego*, Wiadomości Statystyczne, 5/2001, GUS Warszawa.
16. Frackiewicz L., Rączaszek A., *Kapitał społeczny,* (red) Prace Naukowe AE w Katowicach, Katowice 2004.
17. Gabryjelska A., Gadomski P , *Kapitał ludzki w krajach OECD – konwergencja czy dywergencja?* [w:] S.Krajewski i L.Kucharski, *Transformacja, wzrost gospodarczy, restrukturyzacja i rynek pracy w Polsce. Ujęcie teoretyczne i empiryczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2004.
18. Gabryjelska A., Gadomski P., *Miary i konwergencja kapitału ludzkiego w krajach OECD*, Ekonomista 5/2004, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Komitet Nauk Ekonomicznych PAN, Warszawa.

19. Grabiński, T., Wydymus, S., Zeliaś, A., *Metody doboru zmiennych w modelach ekonometrycznych*, PWN, Warszawa 1992.
20. Grabiński, T., Wydymus, S., Zeliaś, A., *Metody prognozowania rozwoju społeczno-gospodarczego*, PWE, Warszawa 1983.
21. Grodzicki J., *Rola kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarki globalnej*, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2003.
22. Herbst, M., (red.), *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny,* Uniwersytet Warszawski. Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007.
23. *Human Development Report 2001*, Oxford University Press, New York 2001.
24. Jajuga, K., (red.), *Ekonometria. Metody i analiza problemów ekonomicznych*, Wyd. AE Wrocław 1998.
25. Jarecki, W., *Koncepcja kapitału ludzkiego*, http://mikro.univ.szczecin.pl/bp/pdf/4/.
26. Klamut, M., (red.), *Konkurencyjność regionów*, Wyd. AE, Wrocław 1999.
27. Kolenda, M., *Taksonomia numeryczna. Klasyfikacja, porządkowanie i analiza obiektów wielocechowych.* Wyd. AE, Wrocław 2006.
28. Kornik, S., *Dysproporcje w rozwoju regionów Polski*, Wyd. AE, Wrocław 2003.
29. Liberda B., Tokarski, T., *Kapitał ludzki a wzrost gospodarczy w krajach OECD*, Gospodarka Narodowa 3/2004, GUS Warszawa.
30. Mankiw N., Romer D., Weil D. N., 1992, *A Contribution to the Empirics of EconomicGrowth*, Quarterly Journal of Economics, t.107.
31. Młodak, A., Analiza *taksonomiczna w statystyce regionalnej*, Wyd. Difin, Warszawa 2006.
32. Nowak, E., *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych,* PWE, Warszawa 1990.
33. *Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca,* Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej, Komisja Europejska, Luksemburg, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2004, http://europa.eu.int.
34. Program Operacyjny *Kapitał ludzki. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów i zaakceptowany przez Komisję Europejską 9 września 2007 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
35. Program Operacyjny *Infrastruktura i środowisko. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007 – 2013*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów i zaakceptowany przez Komisję Europejską 5 grudnia 2007 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007.
36. Radziukiewicz M., *Wskaźniki wykluczenia społecznego w krajach Unii Europejskiej*, Wiadomości Statystyczne, 3/2006, GUS, Warszawa 2006.
37. Roszkowska S., *Kapitał ludzki a wzrost gospodarczy w ujęciu wojewódzkim*, Wiadomości Statystyczne, 4/2005, GUS, Warszawa 2006.

38. Sielatycki M. *Jak porównywać polską oświatę z europejską – zastosowanie porównawczych wskaźników edukacyjnych zawartych w dokumencie Komisji Europejskiej Edukacja w Europie: różne systemy kształcenia i szkolenia – wspólne cele do roku 2010,* Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa, *http://codn.codn.edu.pl/o_codn).*
39. Stec, M., Janas A., *Ranking krajów Unii Europejskiej ze względu na zasoby kapitału ludzkiego i intelektualnego*, Wiadomości Statystyczne 9/2005, GUS, Warszawa.
40. Strahl, D., (red.), *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wyd. AE Wrocław 2006.
41. Strahl, D., (red.), *Taksonomia struktur w badaniach regionalnych*, Wyd. AE Wrocław 1998.
42. *Spójne ramy wskaźników i poziomów odniesienia dla potrzeb monitorowania postępów realizacji celów lizbońskich w dziedzinie kształcenia i szkoleń*, komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela, dnia 21.2.2007, Bruksela, dnia 21.2.2007 (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/).
43. *Strategia Informatyzacji Rzeczypospolitej Polskiej – ePolska*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa, 2004, (http://www.sprawynauki.waw.pl/).
44. *Strategia rozwoju kształcenia ustawicznego do roku 2010*, dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 lipca 2003 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Warszawa 2003.
45. *Strategia Polityki Społecznej na lata 2007 – 2013*, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów, 13 września 2005 r., Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa, 2005.
46. Uramek K., *Taksonomiczne wskaźniki kapitału ludzkiego w wybranych krajach OECD*, Wiadomości Statystyczne 2/2006, GUS Warszawa.
47. *Zdrowie-UE*, portal zdrowia publicznego Unii Europejskiej, http://ec.europa.eu/health-eu/health_problems/.
48. *Zdrowie i opieka zdrowotna w zarysie – wskaźniki OECD*. Wydanie 2005, http://www.oecd.org/dataoecd/.
49. Zeliaś, A., (red.), *Ekonometria przestrzenna*, PWE, Warszawa 1991.
50. Zienkowski, L., (red.), *Wiedza a wzrost gospodarczy*, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2003.

Źródła danych statystycznych:

1. *NSP 2002 Gospodarstwa domowe i rodziny*, GUS, Warszawa 2003.
2. *NSP 2002. Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna*, GUS Warszawa 2003.
3. *NSP 2002. Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Województwa: Dolnośląskie; Kujawsko-pomorskie; Lubelskie; Lubuskie; Łódzkie; Małopolskie; Mazowieckie; Opolskie; Podkarpackie; Podlaskie; Pomorskie; Śląskie; Świętokrzyskie; Warmińsko-mazurskie; Wielkopolskie i Zachodniopomorskie,* Urzędy Statystyczne 2003.

4. *NSP 2002. Warunki mieszkaniowe gospodarstw domowych i rodzin*, GUS Warszawa 2003.
5. *Aktywność Ekonomiczna Ludności Polski IV kwartał 2003, IV kwartał 2006*, GUS.
6. *Bank Danych Regionalnych*, GUS, Warszawa.
7. *Działalność badawczo-rozwojowa w 2006 r.,* GUS, Warszawa 2007.
8. *Nauka i technika 2004-2006,* GUS, Warszawa 2007.
9. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2003/2004,* GUS, Warszawa 2004.
10. *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2006/2007,* GUS, Warszawa 2007.
11. *Podstawowe dane z zakresu ochrony zdrowia i opieki społecznej w województwie dolnośląskim w latach 2003 – 2005*, US, Wrocław 2006.
12. *Podstawowe dane z zakresu ochrony zdrowia w 2003 r.,* GUS, Warszawa 2005.
13. *Podstawowe dane z zakresu ochrony zdrowia w 2006 r.,* GUS, Warszawa 2008.
14. *Popyt na pracę w 2003 r.,* GUS, Warszawa 2004.
15. *Popyt na pracę w 2006 r.,* GUS, Warszawa 2007.
16. *Powiaty w Polsce,* GUS, Warszawa 2004.
17. *Powiaty w Polsce 2007,* GUS, Warszawa 2008.
18. *Pracujący w gospodarce narodowej w 2003 r.,* GUS, Warszawa 2004.
19. *Pracujący w gospodarce narodowej w 2006 r.,* GUS, Warszawa 2007.
20. *Rocznik Demograficzny, 2004, 2007,* GUS, Warszawa.
21. *Rocznik Statystyczny Województw*, GUS, Warszawa 2004-2007.
22. *Rocznik Statystyczny Województwa: Dolnośląskiego, Kujawsko-pomorskiego; Lubelskiego; Lubuskiego; Łódzkiego; Małopolskiego; Mazowieckiego; Opolskiego; Podkarpackiego; Podlaskiego; Pomorskiego; Śląskiego; Świętokrzyskiego; Warmińsko-mazurskiego; Wielkopolskiego i Zachodniopomorskiego,* Urzędy Statystyczne, 2004-2007.
23. *Struktura wynagrodzeń według zawodów w październiku 2006 r.*, GUS, Warszawa 2007.
24. *Województwo Dolnośląskie. Podregiony*, *powiaty, gminy,* Urząd Statystyczny, Wrocław 2003-2005.
25. *Warunki życia ludności w 2003 r.,* GUS, Warszawa 2004.
26. *Warunki życia ludności w latach 2004-2005 r.,* GUS, Warszawa 2007.

TABL. 1. **EDUKACJA - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Struktura ludności według wykształcenia			Osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat[a]		Dokształcanie	Otwartość systemu edukacji na świat	
	udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej[a]	liczba osób ze stopniem co najmniej doktora na 10 tys. ludności	udział ludności z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej[a]	udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat	udział ludności z wykształceniem podstawowym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat	udział osób z wykształceniem wyższym kontynuujących naukę w ogólnej liczbie osób z wykształceniem wyższym	udział imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy, dla których powodem migracji była nauka, studia, w ogólnej liczbie imigrantów przebywających w Polsce powyżej 2 miesięcy	udział emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy, dla których powodem migracji była nauka, studia, w ogólnej liczbie emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy
	w %							
Dolnośląskie	**10,1**	**39,6**	**32,6**	**20,5**	**9,5**	**10,4**	**21,4**	**6,6**
Kujawsko-pomorskie	8,4	21,8	35,0	17,3	12,2	13,2	11,9	7,6
Lubelskie	9,4	31,2	39,0	21,3	9,8	9,7	27,1	6,9
Lubuskie	8,3	12,7	34,1	17,3	10,6	11,5	8,5	7,8
Łódzkie	9,4	33,8	37,2	20,6	11,6	12,0	33,1	11,1
Małopolskie	10,2	46,2	32,6	20,3	8,2	11,5	34,0	5,4
Mazowieckie	14,2	64,9	31,7	28,2	8,7	13,0	15,5	9,4
Opolskie	8,5	14,2	34,7	18,5	8,2	13,0	4,2	1,7
Podkarpackie	8,6	9,4	36,4	18,6	8,5	13,1	10,5	4,5
Podlaskie	9,3	24,3	41,0	21,0	12,4	8,2	11,6	3,8
Pomorskie	11,2	34,2	32,0	21,6	9,8	11,8	11,2	5,6
Śląskie	9,3	25,3	29,9	21,0	7,1	12,5	10,2	3,4
Świętokrzyskie	9,2	12,5	38,2	22,2	10,0	14,8	7,3	6,3
Warmińsko-mazurskie	8,5	17,7	40,1	16,6	15,0	10,7	6,6	4,5
Wielkopolskie	9,3	33,2	32,8	19,4	8,5	12,0	19,3	10,4
Zachodniopomorskie	10,2	25,2	35,0	21,6	12,8	12,4	17,0	7,7

a Nie uwzględniono osób o nieokreślonym wykształceniu.

TABL. 2. **RYNEK PRACY - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Aktywność ekonomiczna ludności - pracujący			Aktywność ekonomiczna ludności - bezrobotni		Zawody osób pracujących		Sektorowość rynku pracy	Przedsiębiorczość
	wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej w %	udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących w %	różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym oraz bez wykształcenia szkolnego	stopa bezrobocia ogółem	stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym	udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących	udział specjalistów bez wykształcenia wyższego w ogólnej liczbie specjalistów	udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących	udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy
				w %					
Dolnośląskie	**11,5**	**19,2**	**36,7**	**25,6**	**6,8**	**14,0**	**15,2**	**8,9**	**15,9**
Kujawsko-pomorskie	12,1	15,8	30,4	24,0	6,3	11,9	23,2	18,0	19,8
Lubelskie	20,0	16,3	7,7	18,5	8,5	11,2	14,8	36,3	28,2
Lubuskie	11,7	16,7	38,2	27,1	6,4	12,8	27,2	10,2	16,2
Łódzkie	15,5	16,2	19,2	20,2	7,3	11,9	18,0	20,7	22,4
Małopolskie	16,2	18,1	14,3	19,1	6,9	13,4	16,9	17,2	20,1
Mazowieckie	18,6	22,8	19,2	17,4	6,0	16,6	19,0	16,9	21,9
Opolskie	12,5	16,2	25,1	21,6	7,0	12,0	18,7	16,8	17,2
Podkarpackie	19,8	16,0	11,2	21,4	8,3	11,4	12,6	24,5	19,7
Podlaskie	18,6	16,3	10,6	19,1	7,6	11,3	14,6	34,0	27,8
Pomorskie	13,2	19,9	31,2	22,3	6,7	13,9	16,8	9,3	16,7
Śląskie	11,1	17,5	31,1	20,8	6,4	13,1	22,6	5,0	13,0
Świętokrzyskie	19,2	15,9	8,4	22,2	10,9	10,6	14,8	32,7	26,6
Warmińsko-mazurskie	10,9	17,0	34,8	28,2	6,8	11,9	12,5	16,7	18,7
Wielkopolskie	14,8	16,2	20,5	18,6	5,7	11,9	19,3	17,9	20,1
Zachodniopomorskie	12,2	19,6	37,6	27,3	7,9	13,6	24,3	9,8	17,5

TABL. 3. **ZDROWIE - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Długość życia	Stan zdrowia		
	liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności	liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy (renty inwalidzkiej) na 1000 ludności	liczba osób przebywających w zakładach opiekuńczo-leczniczych dla przewlekle chorych, hospicjach na 10 tys. ludności	liczba osób przebywających w zakładach psychiatrycznych, ośrodkach leczenia odwykowego na 10 tys. ludności
Dolnośląskie	**19,1**	**94,7**	**15,9**	**4,1**
Kujawsko-pomorskie	20,9	92,1	7,4	0,2
Lubelskie	25,4	120,3	6,3	2,6
Lubuskie	17,4	129,5	6,3	6,8
Łódzkie	26,9	75,2	4,4	4,2
Małopolskie	21,8	134,0	7,9	1,1
Mazowieckie	25,7	60,4	6,7	2,4
Opolskie	18,2	52,3	8,4	3,5
Podkarpackie	20,7	103,8	5,7	1,2
Podlaskie	24,9	69,4	5,7	3,0
Pomorskie	18,7	81,8	11,5	2,7
Śląskie	19,3	75,9	8,5	2,1
Świętokrzyskie	26,6	87,0	6,8	2,3
Warmińsko-mazurskie	16,5	102,5	13,1	2,5
Wielkopolskie	21,5	104,6	4,0	1,3
Zachodniopomorskie	16,2	94,7	9,7	1,3

TABL. 4. **POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Stan i struktura ludności			Reprodukcja ludności	
	współczynnik urbanizacji	udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności w %	obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym	liczba dzieci w wieku 0-2 lata na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat	udział małżeństw z wykształceniem wyższym co najmniej jednego z małżonków w ogólnej liczbie małżeństw z dziećmi w gospodarstwach domowych w %
Dolnośląskie	**71,4**	**16,7**	**24,1**	**100,7**	**17,4**
Kujawsko-pomorskie	62,3	18,8	22,6	115,9	14,2
Lubelskie	46,6	19,1	27,3	122,4	16,8
Lubuskie	64,5	18,6	21,2	111,1	15,5
Łódzkie	65,0	16,4	27,6	103,9	15,8
Małopolskie	50,3	19,3	24,8	125,6	16,1
Mazowieckie	64,6	17,2	27,0	112,3	22,1
Opolskie	52,6	17,5	24,0	101,5	14,5
Podkarpackie	40,5	20,7	24,5	129,3	14,8
Podlaskie	58,9	19,3	27,6	117,5	16,4
Pomorskie	68,1	19,1	21,5	121,9	18,5
Śląskie	79,1	16,6	23,0	99,6	15,3
Świętokrzyskie	45,9	18,2	27,9	114,6	15,7
Warmińsko-mazurskie	60,2	20,0	21,3	120,5	15,1
Wielkopolskie	57,7	19,0	21,9	118,8	15,2
Zachodniopomorskie	69,5	18,1	21,5	110,9	18,2

TABL. 4. **POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Migracje						
	napływ ludności przybyłej z innych województw w latach 1989-2002 na 1000 ludności	saldo migracji między-wojewódzkich w latach 1989-2002 na 1000 ludności	obrót wewnętrznych migracji w latach 1989-2002 na 1000 ludności	udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju[a] w %	udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania była praca na własny rachunek[b] – –w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w kraju w %	udział osób, dla których głównym źródłem utrzymania był zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) – w ogólnej liczbie ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innego miejsca w krajuw %	liczba emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy na 1000 ludności
Dolnośląskie	**23,9**	**-2,1**	**198,3**	**16,5**	**11,5**	**5,0**	**20,6**
Kujawsko-pomorskie	24,7	-2,8	214,7	13,6	14,0	6,2	10,2
Lubelskie	17,0	-15,9	223,0	14,2	18,2	3,8	14,1
Lubuskie	34,2	-4,7	232,3	13,9	10,7	6,1	15,5
Łódzkie	20,2	-4,7	172,1	13,6	16,1	4,2	6,8
Małopolskie	26,1	6,8	173,2	16,9	14,3	2,8	24,8
Mazowieckie	33,1	15,4	210,5	23,7	15,7	2,7	10,7
Opolskie	32,5	2,8	201,3	13,4	11,0	4,7	98,8
Podkarpackie	15,9	-10,4	194,9	13,7	11,4	4,8	36,7
Podlaskie	20,9	-8,0	218,3	14,4	20,4	3,4	45,5
Pomorskie	29,7	6,0	225,1	18,6	12,9	4,3	20,2
Śląskie	24,3	2,7	175,6	14,6	9,2	3,2	26,3
Świętokrzyskie	20,6	-22,9	188,1	14,0	17,1	5,3	13,9
Warmińsko-mazurskie	29,8	-15,3	242,6	13,7	12,2	6,9	22,9
Wielkopolskie	24,5	5,9	220,4	15,4	15,5	3,9	6,8
Zachodniopomorskie	31,0	-1,7	225,4	16,0	11,7	5,7	15,0

a Dotyczy ludności w wieku 13 lat i więcej; bez uwzględnienia osób o nieokreślonym wykształceniu. b W momencie spisu 2002.

TABL. 5. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy			Niepełnosprawni			
	stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej	udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych	udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie bezrobotnych[a]	liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności	stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych w %	liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-15 lat na 1000 osób w wieku 0-15 lat	udział osób niepełnosprawnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w gólnej liczbie osób niepełnosprawnych[a] w %
	w %						
Dolnośląskie	**12,0**	**24,8**	**21,2**	**149,9**	**28,0**	**31,9**	**49,6**
Kujawsko-pomorskie	11,0	28,3	23,9	146,5	23,6	29,7	49,2
Lubelskie	4,0	28,0	16,7	185,5	11,2	25,3	58,3
Lubuskie	11,3	26,3	21,7	174,8	25,3	28,5	49,4
Łódzkie	9,3	24,8	23,8	139,7	21,0	24,1	54,7
Małopolskie	5,3	22,6	14,5	182,2	14,3	21,8	49,9
Mazowieckie	8,4	21,5	20,1	113,3	20,4	21,4	48,3
Opolskie	9,6	27,2	20,3	100,2	24,2	22,0	52,7
Podkarpackie	3,6	29,4	14,8	150,3	13,6	35,8	54,6
Podlaskie	5,9	28,8	20,7	129,1	16,2	19,5	61,9
Pomorskie	11,5	21,9	22,4	138,4	25,2	27,4	45,3
Śląskie	11,1	25,1	18,1	118,2	28,2	20,1	42,3
Świętokrzyskie	5,7	27,0	16,6	144,2	14,9	23,2	57,3
Warmińsko-mazurskie	12,4	31,7	28,9	148,1	25,8	30,9	57,5
Wielkopolskie	7,3	21,1	18,4	156,7	18,4	28,0	45,0
Zachodniopomorskie	13,7	26,8	26,0	137,5	29,6	28,2	52,2

a Nie uwzględniono osób o nieokreślonym wykształceniu

TABL. 5. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zagrożenie ubóstwem						
	liczba mieszkańców schronisk dla bezdomnych i noclegowni oraz osób mieszkających w pomieszczeniach nie będących mieszkaniami na 100 tys. ludności	udział ludności w mieszkaniach[a] bez łazienki w ogólnej liczbie ludności w mieszkaniach	udział ludności w mieszkaniach, w których na izbę przypada 3 i więcej osób	udział ludności w mieszkaniach[a], w których na osobę przypada mniej niż 7 m^2	udział rodzin z czworgiem dzieci i więcej na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	udział samotnych matek i ojców posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	liczba ludności w gospodarstwach domowych, dla których głównych źródłem utrzymania jest zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) na 1000 ludności w gospodarstwach domowych
		w %					
Dolnośląskie	**5,3**	**10,7**	**1,8**	**2,5**	**3,4**	**22,4**	**37,3**
Kujawsko-pomorskie	7,8	12,3	2,2	4,0	4,9	17,5	41,5
Lubelskie	3,8	18,9	2,8	3,7	6,7	16,5	21,2
Lubuskie	4,4	9,3	1,3	2,8	4,6	21,0	42,0
Łódzkie	4,6	16,5	2,3	3,0	3,2	20,5	28,9
Małopolskie	3,4	7,5	2,8	4,2	7,0	17,5	16,0
Mazowieckie	7,8	13,2	2,9	3,9	4,4	20,6	21,5
Opolskie	11,0	6,1	1,4	2,4	4,9	17,9	29,4
Podkarpackie	4,2	10,3	1,4	3,8	8,8	15,3	24,3
Podlaskie	4,6	13,4	1,4	2,8	7,0	16,9	23,2
Pomorskie	11,4	8,2	1,4	4,4	5,6	19,6	33,8
Śląskie	7,9	6,3	1,4	2,4	3,2	16,9	20,0
Świętokrzyskie	5,9	18,8	1,4	4,1	5,5	16,7	31,2
Warmińsko-mazurskie	6,3	11,2	1,4	4,7	6,4	18,8	53,3
Wielkopolskie	5,1	8,6	1,4	2,6	5,0	15,9	24,5
Zachodniopomorskie	15,1	7,8	1,4	3,1	4,3	22,0	44,8

a Mieszkania zamieszkane stale.

TABL. 5. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zróżnicowanie terytorialne			
	współczynnik zmienności wskaźnika: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	współczynnik zmienności wskaźnika zatrudnienia	współczynnik zmienności stopy bezrobocia	współczynnik zmienności wskaźnika: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności
	w %			
Dolnośląskie	**57,4**	**10,2**	**20,2**	**23,4**
Kujawsko-pomorskie	50,3	5,4	15,6	10,7
Lubelskie	63,5	6,6	16,4	14,9
Lubuskie	48,6	8,5	16,9	6,8
Łódzkie	43,0	7,8	15,8	20,4
Małopolskie	63,0	6,3	14,7	14,7
Mazowieckie	59,6	7,4	27,9	27,9
Opolskie	55,5	7,5	24,7	17,4
Podkarpackie	52,9	6,5	15,0	16,1
Podlaskie	56,9	6,0	20,1	19,9
Pomorskie	51,1	7,6	24,5	14,6
Śląskie	35,4	5,8	13,5	21,6
Świętokrzyskie	56,1	12,0	27,4	15,6
Warmińsko-mazurskie	51,3	8,7	18,4	21,5
Wielkopolskie	58,2	6,3	20,1	18,6
Zachodniopomorskie	47,9	9,9	20,5	19,8

TABL. 5. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2002 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dystans wsi do miasta					
	różnica wskaźników: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w miastach i na wsi	różnica wskaźników: udział osób bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy na wsi i w miastach	różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę, wodociąg, ustęp w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	różnica wskaźników: udział rodzin posiadających na utrzymaniu 4 i więcej dzieci w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu na wsi i w miastach	różnica wskaźników: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności na wsi i w miastach	różnica wskaźników: liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności (renty inwalidzkiej) do pracy na 100 osób w wieku produkcyjnym na wsi i w miastach
Dolnośląskie	**8,5**	**2,6**	**13,7**	**4,4**	**15**	**23,7**
Kujawsko-pomorskie	7,7	2,7	15,1	6,1	10	14,0
Lubelskie	11,8	1,2	37,8	6,3	41	4,0
Lubuskie	6,7	2,2	12,7	4,9	22	34,5
Łódzkie	8,5	0,0	25,8	4,7	13	7,9
Małopolskie	11,7	0,8	18,0	6,9	7	32,4
Mazowieckie	14,4	2,3	30,7	6,4	10	11,1
Opolskie	8,3	1,9	11,7	3,9	0	2,3
Podkarpackie	10,1	0,3	22,8	6,1	22	28,4
Podlaskie	9,7	0,0	7,6	8,2	29	5,5
Pomorskie	10,1	4,6	12,0	8,1	4	25,1
Śląskie	5,1	0,0	8,3	2,7	1	5,6
Świętokrzyskie	10,7	0,0	34,0	5,7	19	10,6
Warmińsko-mazurskie	8,2	2,5	22,5	7,9	15	30,7
Wielkopolskie	9,0	2,6	12,8	5,4	0	8,9
Zachodniopomorskie	8,6	5,1	11,3	6,3	18	38,2

TABL. 6. **EDUKACJA - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Struktura ludności według wykształcenia[a]		Osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat[a]	
	udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	udział ludności z wykształceniem podstawowym ukończonym , podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat	udział ludności z wykształceniem podstawowym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 25-29 lat
	w %			
Powiaty:				
bolesławiecki	6,6	36,6	14,5	10,3
dzierżoniowski	6,4	38,7	14,2	13,2
głogowski	8,6	30,0	20,5	7,4
górowski	4,9	41,1	9,9	11,8
jaworski	5,8	37,9	13,0	11,3
jeleniogórski	7,0	34,5	12,8	13,1
kamiennogórski	5,1	37,4	11,4	10,2
kłodzki	6,3	36,8	12,9	11,9
legnicki	4,9	41,5	11,2	12,3
lubański	5,7	35,3	12,0	10,1
lubiński	9,1	29,9	21,1	7,6
lwówecki	5,1	38,8	10,3	10,3
milicki	5,9	36,9	11,6	10,1
oleśnicki	7,1	35,5	14,8	10,2
oławski	7,6	33,0	17,7	9,7
polkowicki	5,2	37,5	13,5	11,5
strzeliński	5,1	38,9	11,0	11,1
średzki	5,0	39,7	10,5	13,6
świdnicki	7,5	34,7	17,0	10,3
trzebnicki	6,6	36,4	13,4	11,6
wałbrzyski	7,5	35,8	16,3	13,8
wołowski	6,5	36,4	15,5	9,9
wrocławski	6,9	38,7	14,1	12,3
ząbkowicki	5,7	38,2	11,7	11,2
zgorzelecki	5,9	37,5	12,4	12,0
złotoryjski	5,3	39,9	11,4	12,3
Miasta na prawach powiatu:				
Jelenia Góra	12,9	26,1	23,5	5,9
Legnica	11,1	28,8	22,1	8,5
Wrocław	20,3	22,4	37,1	5,6

a Nie uwzględniono osób o nieokreślonym wykształceniu.

TABL. 7. **RYNEK PRACY - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Aktywność ekonomiczna ludności - pracujący			Aktywność ekonomiczna ludności - bezrobotni		Sektorowość rynku pracy	Przedsiębiorczość
	wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej w %	udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących w %	różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących w ogólnej liczbie z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego	stopa bezrobocia ogółem	stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym	udział ludności utrzymującej się z pracy w rolnictwie w ogólnej liczbie utrzymujących się z pracy	udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy
				w %			
Powiaty:							
bolesławiecki	11,0	13,5	32,7	27,7	5,9	12,9	16,9
dzierżoniowski	6,5	14,2	42,1	30,8	7,6	7,9	16,5
głogowski	13,4	16,7	31,3	25,6	7,4	6,0	12,2
górowski	10,5	10,6	32,9	29,8	7,3	22,6	20,6
jaworski	10,7	12,3	38,4	30,3	6,6	18,2	20,8
jeleniogórski	10,4	13,6	40,1	27,7	6,4	4,6	16,8
kamiennogórski	7,9	11,7	37,3	33,0	7,7	7,1	14,4
kłodzki	8,9	14,0	42,6	32,5	7,9	6,6	16,9
legnicki	11,6	10,0	32,2	28,7	7,7	20,0	21,5
lubański	8,5	13,0	46,3	33,3	5,7	8,5	15,8
lubiński	14,6	16,6	29,8	21,9	6,5	5,4	12,1
lwówecki	8,2	11,8	38,2	34,5	8,3	13,8	17,9
milicki	11,6	11,1	28,2	23,7	5,7	14,7	18,9
oleśnicki	11,2	13,4	31,9	25,6	6,0	12,5	17,6
oławski	10,5	14,7	35,8	27,1	7,3	10,5	15,6
polkowicki	13,4	10,5	30,3	24,4	6,3	9,2	12,7

TABL. 7. **RYNEK PRACY - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Aktywność ekonomiczna ludności - pracujący			Aktywność ekonomiczna ludności - bezrobotni		Sektorowość rynku pracy	Przedsiębiorczość
	wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 i więcej lat w %	udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących w %	różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących w ogólnej liczbie z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego	stopa bezrobocia ogółem	stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym	udział ludności utrzymującej się z pracy w rolnictwie w ogólnej liczbie utrzymujących się z pracy	udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie osób utrzymujących się z pracy
				w %			
Powiaty: (dok.)							
strzeliński	9,8	10,3	33,0	26,9	5,5	23,8	21,2
średzki	11,4	9,4	32,4	24,6	6,6	16,6	18,3
świdnicki	8,9	15,9	42,1	29,4	7,3	8,3	16,9
trzebnicki	12,6	12,2	30,2	25,3	5,9	16,7	20,8
wałbrzyski	6,5	17,5	49,5	32,5	7,9	2,4	13,6
wołowski	9,7	12,6	31,5	26,4	7,4	10,3	13,9
wrocławski	13,9	12,5	24,8	19,4	5,6	17,7	21,2
ząbkowicki	10,4	11,7	32,0	28,6	7,5	17,0	20,0
zgorzelecki	11,5	11,8	39,5	26,6	4,3	3,1	10,3
złotoryjski	10,1	11,4	40,0	31,5	6,8	16,4	17,6
Miasta na prawach powiatu:							
Jelenia Góra	12,0	24,4	44,6	23,3	5,7	0,9	14,8
Legnica	12,5	21,1	43,5	26,1	6,5	1,1	13,1
Wrocław	15,3	33,4	35,0	18,3	6,9	0,6	15,0

TABL. 8. **ZDROWIE - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Długość życia	Stan zdrowia
	liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności	liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy na 1000 osób
Powiaty:		
bolesławiecki	14,7	95,4
dzierżoniowski	20,6	97,3
głogowski	12,0	83,6
górowski	20,6	151,3
jaworski	19,5	102,8
jeleniogórski	19,5	108,2
kamiennogórski	18,6	102,5
kłodzki	19,9	126,9
legnicki	20,9	82,0
lubański	20,5	86,6
lubiński	11,0	81,1
lwówecki	22,6	113,6
milicki	21,7	101,8
oleśnicki	18,1	92,9
oławski	17,1	73,5
polkowicki	13,0	88,6
strzeliński	20,9	100,6
średzki	20,7	105,4
świdnicki	17,9	109,6
trzebnicki	20,5	95,0
wałbrzyski	18,9	149,5
wołowski	20,3	81,8
wrocławski	20,1	87,9
ząbkowicki	22,0	129,3
zgorzelecki	16,5	67,4
złotoryjski	18,5	107,5
Miasta na prawach powiatu:		
Jelenia Góra	21,5	105,0
Legnica	16,4	80,0
Wrocław	21,5	67,9

TABL. 9. **POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Stan i struktura ludności			Reprodukcja ludności
	współczynnik urbanizacji	udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności w %	obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym	liczba dzieci w wieku 0-2 lata na 1000 kobiet w wieku 16-49 lat
Powiaty:				
bolesławiecki	51,9	19,0	22,2	116,2
dzierżoniowski	81,6	16,4	28,2	99,5
głogowski	80,0	18,1	15,1	108,7
górowski	42,2	21,2	24,0	138,7
jaworski	57,4	18,2	23,7	112,7
jeleniogórski	48,8	16,7	24,3	101,4
kamiennogórski	60,7	17,8	25,9	120,9
kłodzki	65,3	16,6	26,3	99,1
legnicki	34,9	18,8	24,2	112,1
lubański	55,8	18,2	24,6	115,5
lubiński	79,5	17,3	16,4	100,6
lwówecki	51,5	18,8	25,6	114,7
milicki	33,1	19,8	21,5	134,7
oleśnicki	60,6	19,4	20,9	117,9
oławski	65,6	18,1	19,1	113,6
polkowicki	60,3	21,1	17,9	126,7
strzeliński	33,2	18,3	26,3	118,7
średzki	18,1	19,1	23,4	117,2
świdnicki	70,4	17,2	23,9	101,0
trzebnicki	38,3	19,4	21,6	121,6
wałbrzyski	89,6	15,1	28,3	92,5
wołowski	52,8	18,3	25,4	106,0
wrocławski	16,6	19,2	22,2	114,6
ząbkowicki	45,4	17,7	26,1	103,7
zgorzelecki	69,6	17,7	22,9	104,5
złotoryjski	50,3	18,6	22,3	102,9
Miasta na prawach powiatu:				
Jelenia Góra	100,0	14,1	27,1	81,2
Legnica	100,0	16,4	21,8	95,5
Wrocław	100,0	13,1	26,5	80,3

TABL. 9. **POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Migracje			
	napływ ludności przybyłej w latach 1989-2002 z innych powiatów na 1000 ludności	saldo migracji między-powiatowych w latach 1989-2002 na 1000 ludności	obrót wewnętrznych migracji 1989-2002 na 1000 ludności	liczba emigrantów przebywających za granicą powyżej 2 miesięcy na 1000 ludności
Powiaty:				
bolesławiecki	62,6	-4,5	236,8	25,5
dzierżoniowski	36,4	-20,0	175,7	44,0
głogowski	63,8	-29,9	228,7	17,9
górowski	51,8	-28,8	250,1	10,3
jaworski	59,4	-17,9	223,2	17,8
jeleniogórski	99,5	22,5	229,9	28,5
kamiennogórski	29,4	-50,6	179,9	20,3
kłodzki	39,0	-24,5	205,1	27,3
legnicki	90,8	-9,6	261,8	16,5
lubański	52,7	-19,6	214,7	22,0
lubiński	66,4	-24,2	222,5	22,3
lwówecki	62,1	-25,5	243,5	20,5
milicki	63,4	-11,9	226,0	10,1
oleśnicki	56,6	-6,9	212,0	18,0
oławski	68,2	4,9	211,9	20,6
polkowicki	98,3	-6,1	266,0	17,0
strzeliński	51,4	-30,9	220,8	15,3
średzki	79,8	-3,1	240,7	19,9
świdnicki	41,7	-9,2	187,9	23,5
trzebnicki	87,9	27,7	247,8	11,6
wałbrzyski	36,2	-27,0	138,9	20,5
wołowski	65,4	-6,5	230,9	19,0
wrocławski	138,9	66,4	254,3	14,2
ząbkowicki	49,5	-25,6	221,5	29,0
zgorzelecki	43,7	-18,5	229,9	15,9
złotoryjski	53,0	-30,0	222,4	22,1
Miasta na prawach powiatu:				
Jelenia Góra	82,5	-3,8	168,8	24,2
Legnica	85,0	14,2	155,9	16,8
Wrocław	98,5	38,0	159,1	17,8

TABL. 10. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy			Niepełnosprawni			
	stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej	udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych	udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie bezrobotnych[a]	liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności	liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-15 lat na 1000 ludności w wieku 0-15 lat	stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych w %	udział osób niepełnosprawnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych[a] w %
	w %						
Powiaty:							
bolesławiecki	12,4	25,7	20,8	139,8	29,3	22,6	54,3
dzierżoniowski	16,5	26,2	25,2	173,5	38,0	29,5	56,8
głogowski	11,9	30,1	15,9	121,1	32,9	28,3	47,3
górowski	9,0	32,5	22,7	188,9	40,8	16,8	60,4
jaworski	12,8	28,2	23,0	161,5	32,5	20,0	57,8
jeleniogórski	14,1	25,3	24,0	162,2	29,9	27,3	50,9
kamiennogórski	14,7	24,5	19,7	145,3	32,4	23,0	56,1
kłodzki	13,5	27,4	23,5	185,1	43,3	28,2	54,0
legnicki	10,2	29,1	25,9	141,6	25,6	21,6	63,6
lubański	14,6	31,8	19,9	140,4	42,7	32,9	52,8
lubiński	10,7	23,6	18,5	123,7	26,6	26,2	46,4
lwówecki	13,9	30,3	19,0	155,2	36,3	22,2	57,8
milicki	10,9	21,9	20,7	158,5	46,5	14,7	53,3
oleśnicki	11,1	24,9	21,7	138,6	28,0	25,2	53,9
oławski	14,5	23,1	20,3	110,0	25,7	26,2	51,8
polkowicki	10,3	29,9	24,4	131,9	38,0	21,0	58,8
strzeliński	11,7	22,7	21,2	158,4	35,5	26,4	62,1

TABL. 10. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy			Niepełnosprawni			
	stopa bezrobocia osób w wieku 55 lat i więcej	udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych	udział bezrobotnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie bezrobotnych[a]	liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności	liczba osób niepełnosprawnych w wieku 0-15 lat na 1000 ludności w wieku 0-15 lat	stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych w %	udział osób niepełnosprawnych z wykształceniem podstawowym ukończonym, podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych[a] w %
	w %						
Powiaty: (dok.)							
średzki	10,2	24,9	27,2	155,2	39,9	15,7	63,1
świdnicki	14,3	27,2	21,6	159,1	36,4	27,2	51,8
trzebnicki	10,5	19,9	21,9	139,9	25,6	19,9	58,7
wałbrzyski	16,4	26,2	24,9	202,1	36,5	31,4	49,3
wołowski	11,1	26,3	19,9	130,7	27,2	19,7	60,8
wrocławski	8,5	19,5	26,8	138,8	28,1	15,9	60,9
ząbkowicki	11,4	25,3	21,4	192,8	48,6	18,6	58,2
zgorzelecki	10,5	29,0	26,0	116,4	32,2	31,3	57,3
złotoryjski	11,5	31,1	25,3	157,7	33,2	30,2	59,8
Miasta na prawach powiatu:							
Jelenia Góra	13,5	23,3	16,0	177,0	34,1	25,8	36,3
Legnica	15,8	28,1	19,5	138,4	32,8	28,1	42,7
Wrocław	11,0	16,9	16,2	134,2	29,4	25,3	33,9

a Nie uwzględniono osób o nieokreślonym wykształceniu

TABL. 10. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zagrożenie ubóstwem						
	liczba mieszkańców schronisk dla bezdomnych i noclegowni oraz osób mieszkających w pomieszczeniach nie będących mieszkaniami na 100 tys. ludności	udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań zamieszkanych	udział ludności w mieszkaniach, w których na izbę przypada 3 i więcej osób	udział ludności w mieszkaniach, w których na osobę przypada mniej niż 7 m^2	udział rodzin z czworgiem dzieci i więcej na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	udział samotnych matek i ojców posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	liczba ludności, dla której głównych źródłem utrzymania jest zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) na 1000 ludności
		w %					
Powiaty:							
bolesławiecki	3,0	9,0	1,3	2,3	4,4	21,6	55,0
dzierżoniowski	2,5	18,0	2,2	3,2	3,2	25,0	66,9
głogowski	4,2	3,6	1,2	1,8	3,4	18,2	71,1
górowski	0,5	17,0	1,7	2,8	8,7	16,0	63,3
jaworski	0,9	13,9	3,7	4,3	4,6	19,2	71,8
jeleniogórski	5,5	18,8	2,5	2,8	3,0	26,3	70,6
kamiennogórski	0,2	22,6	1,4	2,9	4,2	23,2	69,2
kłodzki	9,5	18,0	1,5	2,0	3,7	24,4	80,1
legnicki	1,1	16,4	1,3	3,2	5,0	19,0	59,7
lubański	1,2	20,9	1,7	2,1	4,3	23,1	63,7
lubiński	2,5	4,2	2,7	2,8	2,9	19,4	81,6
lwówecki	1,0	19,6	2,1	2,3	5,4	21,4	63,2
milicki	1,9	12,7	1,3	2,1	6,9	14,7	52,8
oleśnicki	2,2	11,3	1,5	2,6	5,0	17,9	76,2
oławski	1,1	9,2	1,0	1,8	4,1	18,1	48,9
polkowicki	0,7	7,9	1,3	2,2	5,2	16,5	66,8
strzeliński	0,9	15,0	1,5	2,2	5,3	15,4	43,1

TABL. 10. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zagrożenie ubóstwem						
	liczba mieszkańców schronisk dla bezdomnych i noclegowni oraz osób mieszkających w pomieszczeniach nie będących mieszkaniami na 100 tys. ludności	udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań zamieszkanych	udział ludności w mieszkaniach, w których na izbę przypada 3 i więcej osób	udział ludności w mieszkaniach, w których na osobę przypada mniej niż 7 m^2	udział rodzin z czworgiem dzieci i więcej na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	udział samotnych matek i ojców posiadających dzieci na utrzymaniu w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu	liczba ludności, dla której głównych źródłem utrzymania jest zasiłek (dla bezrobotnych i pomocy społecznej) na 1000 ludności
		w %					
Powiaty: (dok.)							
średzki	1,4	16,0	1,0	2,1	5,3	15,9	70,6
świdnicki	4,0	16,5	1,9	3,0	3,5	22,0	75,8
trzebnicki	5,1	14,1	1,5	3,4	5,2	16,6	40,0
wałbrzyski	2,6	25,3	1,2	2,2	2,4	25,8	43,5
wołowski	6,3	11,8	1,0	1,3	4,4	16,8	56,3
wrocławski	21,2	12,7	1,2	3,0	4,8	15,6	53,6
ząbkowicki	1,4	18,3	2,1	3,4	4,7	20,9	45,8
zgorzelecki	4,7	12,5	1,5	2,7	3,6	23,6	52,4
złotoryjski	3,2	14,2	1,5	2,9	5,1	20,9	44,8
Miasta na prawach powiatu:							
Jelenia Góra	10,6	12,2	1,6	2,6	1,4	30,3	56,0
Legnica	5,0	13,8	1,5	2,7	2,1	26,6	21,7
Wrocław	8,4	7,1	2,1	1,9	1,4	26,4	21,4

TABL. 10. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zróżnicowanie terytorialne			
	współczynnik zmienności wskaźnika: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 13 lat i więcej	współczynnik zmienności wskaźnika zatrudnienia	współczynnik zmienności stopy bezrobocia	współczynnik zmienności wskaźnika: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności
	w %			
Powiaty:				
bolesławiecki	50,4	4,4	11,9	2,9
dzierżoniowski	31,8	6,9	8,2	9,8
głogowski	28,6	3,6	5,1	17,6
górowski	25,8	4,6	4,8	6,8
jaworski	38,1	6,0	10,7	12,6
jeleniogórski	28,2	6,4	7,9	12,5
kamiennogórski	30,8	6,8	8,8	6,1
kłodzki	41,2	11,8	10,5	12,4
legnicki	32,8	7,3	16,5	21,4
lubański	40,2	7,2	10,9	8,2
lubiński	28,3	5,4	11,1	14,5
lwówecki	22,7	8,4	8,3	7,6
milicki	20,6	1,5	4,0	8,7
oleśnicki	44,5	4,9	9,1	12,9
oławski	37,4	3,7	10,8	12,8
polkowicki	29,1	10,0	19,5	8,3
strzeliński	42,8	5,8	11,4	15,7
średzki	28,9	3,8	6,4	8,0
świdnicki	40,9	4,9	4,5	11,2
trzebnicki	41,1	6,1	13,5	4,3
wałbrzyski	30,2	6,3	9,0	6,5
wołowski	24,8	3,8	3,1	20,9
wrocławski	26,5	6,6	14,2	15,1
ząbkowicki	27,1	5,4	7,1	6,0
zgorzelecki	41,5	7,0	9,5	13,6
złotoryjski	49,3	11,4	13,7	8,7
Miasta na prawach powiatu:				
Jelenia Góra	0,0	0,0	0,0	0,0
Legnica	0,0	0,0	0,0	0,0
Wrocław	0,0	0,0	0,0	0,0

TABL. 10. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dystans wsi do miasta				
	różnica wskaźników: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w miastach i na wsi	różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	różnica wskaźników: udział rodzin posiadających na utrzymaniu 4 i więcej dzieci w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu na wsi i w miastach	różnica wskaźników: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności na wsi i w miastach	różnica wskaźników: liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy na 100 osób w wieku produkcyjnym na wsi i w miastach
Powiaty:					
bolesławiecki	5,9	4,6	4,6	-10,3	14,9
dzierżoniowski	3,2	-3,5	3,6	-7,9	15,7
głogowski	4,1	10,4	4,3	42,1	31,4
górowski	2,9	7,4	1,6	41,1	53,7
jaworski	2,9	6,6	3,5	31,0	35,2
jeleniogórski	4,1	4,1	3,3	22,6	18,8
kamiennogórski	4,1	-1,4	4,0	-2,1	10,1
kłodzki	3,8	7,0	4,7	28,0	33,0
legnicki	5,5	-2,0	4,3	40,3	14,1
lubański	5,5	5,5	3,7	9,2	9,7
lubiński	3,4	7,6	3,1	33,9	24,9
lwówecki	5,1	10,4	3,7	34,5	31,6
milicki	3,8	10,4	3,4	20,8	21,9
oleśnicki	4,6	11,2	4,4	13,7	12,0
oławski	9,2	7,4	5,4	14,2	12,3
polkowicki	7,0	4,1	9,0	39,9	37,1

TABL. 10. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2002 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dystans wsi do miasta				
	różnica wskaźników: udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie ludności w miastach i na wsi	różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	różnica wskaźników: udział rodzin posiadających na utrzymaniu 4 i więcej dzieci w wieku do 24 lat w ogólnej liczbie rodzin z dziećmi w wieku do 24 lat na utrzymaniu na wsi i w miastach	różnica wskaźników: liczba osób niepełnosprawnych na 1000 ludności na wsi i w miastach	różnica wskaźników: liczba osób utrzymujących się z renty z tytułu niezdolności do pracy na 100 osób w wieku produkcyjnym na wsi i w miastach
Powiaty: (dok.)					
strzeliński	3,8	6,4	1,0	13,8	25,2
średzki	2,4	4,2	3,6	16,2	25,9
świdnicki	7,1	3,7	5,6	14,2	18,4
trzebnicki	3,2	9,0	2,9	23,8	27,8
wałbrzyski	5,2	1,0	6,1	-15,9	4,5
wołowski	7,8	11,4	6,5	45,3	38,8
wrocławski	5,7	3,1	3,3	-1,6	-5,7
ząbkowicki	5,7	2,6	3,2	7,6	13,6
zgorzelecki	5,2	7,9	4,1	32,8	23,8
złotoryjski	3,0	5,9	3,2	8,1	22,9
Miasta na prawach powiatu:					
Jelenia Góra	x	x	x	x	x
Legnica	x	x	x	x	x
Wrocław	x	x	x	x	x

TABL. 11. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW EDUKACJI I WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Edukacja		Struktura ludności według wykształcenia		Osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat		Dokształcanie		Otwartość systemu edukacji na świat		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,482**	**8**	**0,533**	**4**	**0,513**	**8**	**0,334**	**14**	**0,549**	**6**	**23,5**	**3,0**
Kujawsko-pomorskie	0,417	11	0,260	9	0,206	15	0,759	2	0,444	8	12,1	3,5
Lubelskie	0,420	10	0,255	10	0,535	6	0,228	15	0,662	4	36,2	3,8
Lubuskie	0,358	14	0,226	12	0,308	14	0,501	11	0,398	9	9,2	1,5
Łódzkie	0,568	4	0,320	8	0,391	11	0,574	9	0,986	1	101,1	3,1
Małopolskie	0,593	2	0,584	2	0,592	3	0,501	11	0,696	3	9,6	3,1
Mazowieckie	0,794	1	0,947	1	0,900	1	0,728	4	0,603	5	100,0	1,8
Opolskie	0,367	13	0,228	11	0,510	9	0,728	4	0,000	16	31,9	3,5
Podkarpackie	0,412	12	0,154	14	0,499	10	0,744	3	0,253	12	23,2	3,4
Podlaskie	0,184	15	0,145	15	0,358	12	0,000	16	0,235	13	14,1	1,5
Pomorskie	0,500	7	0,581	3	0,545	5	0,546	10	0,326	10	29,4	3,0
Śląskie	0,504	5	0,484	5	0,687	2	0,653	6	0,193	14	43,2	3,6
Świętokrzyskie	0,502	6	0,154	13	0,557	4	1,000	1	0,298	11	27,1	4,8
Warmińsko-mazurskie	0,163	16	0,088	16	0,000	16	0,374	13	0,191	15	5,3	1,0
Wielkopolskie	0,569	3	0,447	6	0,534	7	0,577	8	0,717	2	27,0	1,9
Zachodniopomorskie	0,478	9	0,384	7	0,354	13	0,637	7	0,537	7	10,6	2,3
Podstawowe parametry statystyczne:												
wartość minimalna	0,163	x	0,088	x	0,000	x	0,000	x	0,000	x	5,3	1,0
wartość maksymalna	0,794	x	0,947	x	0,900	x	1,000	x	0,986	x	101,1	4,8
średnia arytmetyczna	0,457	x	0,362	x	0,468	x	0,555	x	0,443	x	31,5	2,8
zmienność (w %)	32,3	x	60,2	x	42,1	x	41,6	x	55,4	x	x	x

TABL. 12. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW RYNKU PRACY I WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rynek pracy		Aktywność ekonomiczna-pracujący		Aktywność ekonomiczna-bezrobotni		Zawody osób pracujących		Sektorowość rynku pracy		Przedsiębiorczość		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie.....	**0,557**	**4**	**0,502**	**4**	**0,518**	**12**	**0,699**	**2**	**0,875**	**2**	**0,193**	**15**	**78,3**	**5,2**
Kujawsko-pomorskie.....	0,441	14	0,290	15	0,635	10	0,247	15	0,586	11	0,447	8	17,0	2,6
Lubelskie	0,505	8	0,360	8	0,687	7	0,480	8	0,000	16	1,000	1	83,7	3,2
Lubuskie	0,424	15	0,404	5	0,485	13	0,188	16	0,833	5	0,210	14	44,9	4,5
Łódzkie	0,515	7	0,314	13	0,719	6	0,424	9	0,500	12	0,616	4	20,8	3,0
Małopolskie	0,570	3	0,375	6	0,805	3	0,591	5	0,610	9	0,467	7	41,1	1,6
Mazowieckie.....	0,740	1	0,740	1	0,977	1	0,778	1	0,620	8	0,586	5	122,7	2,6
Opolskie.....	0,454	13	0,269	16	0,687	8	0,412	11	0,624	7	0,276	12	33,9	2,6
Podkarpackie	0,467	12	0,374	7	0,571	11	0,570	6	0,378	13	0,443	9	33,9	2,2
Podlaskie.....	0,524	6	0,339	11	0,744	5	0,492	7	0,073	15	0,973	2	80,5	4,0
Pomorskie	0,590	2	0,533	3	0,678	9	0,633	3	0,862	3	0,246	13	74,6	3,8
Śląskie.....	0,499	9	0,342	10	0,783	4	0,369	13	1,000	1	0,000	16	83,9	5,0
Świętokrzyskie.....	0,404	16	0,317	12	0,276	16	0,422	10	0,113	14	0,893	3	55,0	3,6
Warmińsko-mazurskie....	0,473	11	0,354	9	0,397	14	0,612	4	0,627	6	0,376	10	38,6	2,9
Wielkopolskie.....	0,536	5	0,302	14	0,944	2	0,377	12	0,587	10	0,468	6	47,3	3,8
Zachodniopomorskie	0,476	10	0,553	2	0,331	15	0,354	14	0,847	4	0,295	11	53,7	5,0
Podstawowe parametry statystyczne:														
wartość minimalna.....	0,404	x	0,269	x	0,276	x	0,188	x	0,000	x	0,000	x	17,0	1,6
wartość maksymalna...	0,740	x	0,740	x	0,977	x	0,778	x	1,000	x	1,000	x	122,7	5,2
średnia arytmetyczna ..	0,511	x	0,398	x	0,640	x	0,478	x	0,571	x	0,468	x	56,9	3,5
zmienność (w %)	15,2	x	30,3	x	30,5	x	32,6	x	50,7	x	59,5	x	x	x

TABL. 13. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW ZDROWIA I WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zdrowie		Długość życia		Stan zdrowia		Współ-czynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,370**	**13**	**0,269**	**11**	**0,472**	**14**	**50,5**	**1,5**
Kujawsko-pomorskie	0,559	7	0,439	8	0,679	3	88,8	2,5
Lubelskie	0,702	5	0,866	4	0,538	12	12,8	4,0
Lubuskie	0,163	16	0,111	14	0,216	16	28,4	1,0
Łódzkie	0,798	2	1,000	1	0,595	10	100,0	4,5
Małopolskie	0,491	9	0,527	6	0,454	15	29,4	4,5
Mazowieckie	0,802	1	0,892	3	0,712	1	100,0	1,0
Opolskie	0,379	12	0,186	13	0,572	11	70,6	1,0
Podkarpackie	0,517	8	0,418	9	0,616	7	71,6	1,0
Podlaskie	0,762	4	0,817	5	0,707	2	94,7	1,5
Pomorskie	0,437	11	0,237	12	0,637	6	82,1	3,0
Śląskie	0,480	10	0,295	10	0,664	4	87,3	3,0
Świętokrzyskie	0,786	3	0,975	2	0,597	9	63,9	3,5
Warmińsko-mazurskie	0,262	15	0,026	15	0,497	13	63,9	1,0
Wielkopolskie	0,574	6	0,499	7	0,649	5	77,7	1,0
Zachodniopomorskie	0,305	14	0,000	16	0,610	8	81,4	4
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,163	x	0,000	x	0,216	x	12,83	1,0
wartość maksymalna	0,802	x	1,000	x	0,712	x	100,00	4,5
średnia arytmetyczna	0,524	x	0,472	x	0,576	x	68,95	2,4
zmienność (w %)	37,4	x	70,1	x	20,8	x	x	x

TABL. 14. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO I WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Potencjał demograficzny		Stan i struktura ludności		Reprodukcja ludności		Migracje		Współ-czynnik zmien-ności dystan-sów w %	Odchy-lenie przecię-tne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,445**	**12**	**0,472**	**9**	**0,403**	**14**	**0,474**	**9**	**20,7**	**2,2**
Kujawsko-pomorskie	0,541	6	0,635	6	0,531	10	0,494	8	9,3	1,3
Lubelskie	0,524	7	0,284	14	0,714	1	0,582	3	112,1	5,3
Lubuskie	0,518	8	0,713	3	0,412	13	0,419	11	48,3	4,0
Łódzkie	0,440	14	0,226	15	0,572	6	0,520	7	68,9	3,8
Małopolskie	0,510	9	0,465	10	0,548	7	0,439	10	26,1	1,3
Mazowieckie	0,563	4	0,310	13	0,653	2	0,666	1	117,8	5,1
Opolskie	0,355	16	0,384	12	0,283	16	0,344	15	11,9	1,6
Podkarpackie	0,444	13	0,504	8	0,500	11	0,283	16	23,9	2,9
Podlaskie	0,501	10	0,396	11	0,586	5	0,545	5	58,0	2,7
Pomorskie	0,653	1	0,766	2	0,590	4	0,561	4	57,6	0,9
Śląskie	0,494	11	0,592	7	0,396	15	0,367	14	21,1	3,3
Świętokrzyskie	0,376	15	0,180	16	0,609	3	0,385	13	62,4	5,1
Warmińsko-mazurskie	0,557	5	0,782	1	0,537	8	0,391	12	75,5	4,0
Wielkopolskie	0,593	2	0,650	5	0,463	12	0,646	2	70,3	3,8
Zachodniopomorskie	0,591	3	0,699	4	0,532	9	0,536	6	30,9	1,8
Podstawowe parametry statystyczne:										
wartość minimalna	0,355	x	0,180	x	0,283	x	0,283	x	9,29	0,9
wartość maksymalna	0,653	x	0,782	x	0,714	x	0,666	x	117,75	5,3
średnia arytmetyczna	0,506	x	0,504	x	0,521	x	0,478	x	50,92	3,1
zmienność (w %)	15,3	x	37,5	x	20,2	x	22,2	x	x	x

TABL. 15. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ ORAZ WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Spójność społeczna i terytorialna		Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy		Niepełnosprawni		Zagrożenie ubóstwem		Zróżnicowanie terytorialne		Dystans wsi do miasta		Współ-czyn-nik zmien-ności dystan-sów w %	Odchy-lenie prze-ciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie.....	**0,473**	**14**	**0,449**	**12**	**0,344**	**15**	**0,650**	**6**	**0,312**	**14**	**0,612**	**6**	**23,4**	**3,7**
Kujawsko-pomorskie.....	0,540	9	0,309	14	0,452	11	0,526	11	0,785	2	0,629	5	56,8	4,1
Lubelskie	0,532	10	0,719	4	0,457	10	0,532	10	0,559	7	0,390	16	43,4	3,1
Lubuskie	0,547	8	0,418	13	0,362	14	0,679	5	0,704	3	0,572	7	44,5	4,1
Łódzkie	0,590	5	0,481	10	0,523	9	0,604	8	0,641	5	0,700	4	31,5	2,2
Małopolskie	0,643	3	0,896	1	0,585	5	0,625	7	0,603	6	0,506	9	71,9	2,1
Mazowieckie.....	0,517	11	0,701	5	0,730	1	0,505	12	0,207	16	0,440	13	64,8	5,1
Opolskie.....	0,625	4	0,475	11	0,653	3	0,748	3	0,422	13	0,825	2	60,2	4,5
Podkarpackie	0,580	6	0,732	3	0,413	12	0,587	9	0,664	4	0,504	10	43,1	3,3
Podlaskie.....	0,563	7	0,537	8	0,598	4	0,713	4	0,517	8	0,452	12	48,2	2,6
Pomorskie	0,500	12	0,528	9	0,540	8	0,482	14	0,494	10	0,456	11	30,4	1,7
Śląskie.....	0,783	1	0,542	7	0,707	2	0,879	1	0,808	1	0,981	1	184,8	1,8
Świętokrzyskie.....	0,495	13	0,700	6	0,572	7	0,432	15	0,221	15	0,549	8	44,6	3,8
Warmińsko-mazurskie....	0,329	16	0,042	16	0,292	16	0,404	16	0,471	11	0,433	14	33,2	1,7
Wielkopolskie.....	0,684	2	0,789	2	0,573	6	0,842	2	0,506	9	0,711	3	56,7	2,5
Zachodniopomorskie	0,390	15	0,221	15	0,381	13	0,500	13	0,443	12	0,405	15	28,2	1,1
Podstawowe parametry statystyczne:														
wartość minimalna.....	0,329	x	0,042	x	0,292	x	0,404	x	0,207	x	0,390	x	23,4	1,1
wartość maksymalna...	0,783	x	0,896	x	0,730	x	0,879	x	0,808	x	0,981	x	184,8	5,1
średnia arytmetyczna ..	0,549	x	0,534	x	0,511	x	0,607	x	0,522	x	0,573	x	54,1	3,0
zmienność (w %)	19,1	x	40,4	x	24,9	x	22,2	x	33,2	x	27,8	x	x	x

TABL. 16. **MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO I JEGO STRUKTURA WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kapitał ludzki		Edukacja	Rynek pracy	Zdrowie	Potencjał demograficzny	Spójność społeczna i terytorialna	Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	w %						
Dolnośląskie	**0,466**	**12**	**20,7**	**23,9**	**15,9**	**19,1**	**20,3**	**30,7**	**3,4**
Kujawsko-pomorskie	0,500	10	16,7	17,7	22,4	21,6	21,6	34,0	2,5
Lubelskie	0,537	6	15,6	18,8	26,2	19,5	19,8	44,8	1,6
Lubuskie	0,402	15	17,8	21,1	8,1	25,7	27,2	49,3	3,4
Łódzkie	0,582	3	19,5	17,7	27,4	15,1	20,3	49,1	3,3
Małopolskie	0,561	4	21,1	20,3	17,5	18,2	22,9	32,6	3,0
Mazowieckie	0,683	1	23,3	21,7	23,5	16,5	15,1	145,3	3,1
Opolskie	0,436	14	16,8	20,8	17,4	16,3	28,7	31,3	3,0
Podkarpackie	0,484	11	17,0	19,3	21,4	18,3	24,0	23,9	2,6
Podlaskie	0,507	9	7,3	20,7	30,1	19,8	22,2	77,7	3,3
Pomorskie	0,536	7	18,6	22,0	16,3	24,4	18,7	59,3	4,1
Śląskie	0,552	5	18,3	18,1	17,4	17,9	28,4	57,0	3,4
Świętokrzyskie	0,513	8	19,6	15,8	30,7	14,7	19,3	47,4	4,9
Warmińsko-mazurskie	0,357	16	9,1	26,5	14,7	31,2	18,4	48,5	3,7
Wielkopolskie	0,591	2	19,2	18,1	19,4	20,1	23,1	43,0	1,5
Zachodniopomorskie	0,448	13	21,3	21,2	13,6	26,4	17,4	47,4	3,4
Podstawowe parametry statystyczne:									
wartość minimalna	0,357	x	7,3	15,8	8,1	14,7	15,1	23,9	1,5
wartość maksymalna	0,683	x	23,3	26,5	30,7	31,2	28,7	145,3	4,9
średnia arytmetyczna	0,510	x	17,6	20,2	20,1	20,3	21,7	51,3	3,1

TABL. 17. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW EDUKACJI I POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Edukacja		Struktura ludności według wykształcenia		Osiągnięcia edukacyjne osób w wieku 25-29 lat		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:								
bolesławiecki	0,240	10	0,185	14	0,296	10	7,3	2
dzierżoniowski	0,121	25	0,124	20	0,118	25	0,4	2,5
głogowski	0,503	5	0,423	5	0,583	3	16,0	1
górowski	0,066	27	0,012	28	0,119	24	5,7	2
jaworski	0,166	18	0,125	19	0,207	15	4,9	2
jeleniogórski	0,173	16	0,251	8	0,094	28	9,5	10
kamiennogórski	0,180	14	0,116	22	0,245	13	7,9	4,5
kłodzki	0,170	17	0,172	15	0,168	21	0,3	3
legnicki	0,056	28	0,000	29	0,111	27	5,9	1
lubański	0,228	11	0,191	11	0,266	11	4,9	0
lubiński	0,511	4	0,442	4	0,580	4	14,1	0
lwówecki	0,151	22	0,081	24	0,222	14	8,3	5
milicki	0,208	12	0,157	16	0,258	12	6,3	2
oleśnicki	0,269	8	0,230	10	0,307	9	5,3	0,5
oławski	0,352	6	0,311	6	0,394	6	6,4	0
polkowicki	0,162	19	0,118	21	0,206	16	5,3	2,5
strzeliński	0,130	24	0,077	25	0,184	19	6,1	3
średzki	0,038	29	0,051	27	0,025	29	1,3	1
świdnicki	0,304	7	0,264	7	0,345	7	5,8	0
trzebnicki	0,193	13	0,189	12	0,196	17	0,4	2,5
wałbrzyski	0,177	15	0,236	9	0,117	26	7,2	8,5
wołowski	0,261	9	0,186	13	0,337	8	10,2	2,5
wrocławski	0,156	20	0,141	17	0,172	20	1,8	1,5
ząbkowicki	0,154	21	0,116	23	0,191	18	4,5	2,5
zgorzelecki	0,147	23	0,139	18	0,154	22	0,9	2
złotoryjski	0,090	26	0,059	26	0,121	23	3,4	1,5
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	0,698	2	0,664	2	0,732	2	11,2	0
Legnica	0,540	3	0,534	3	0,546	5	1,3	1
Wrocław	1,000	1	1,000	1	1,000	1	0,0	0
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,038	x	0,000	x	0,025	x	0,0	0,0
wartość maksymalna	1,000	x	1,000	x	1,000	x	16,0	10,0
średnia arytmetyczna	0,257	x	0,227	x	0,286	x	5,6	2,2
zmienność (w %)	80,8	x	91,9	x	74,2	x	x	x

TABL. 18. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW RYNKU PRACY I POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rynek pracy		Aktywność ekonomiczna-pracujący		Aktywność ekonomiczna-bezrobotni		Sektorowość rynku pracy		Przedsiębiorczość		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:												
bolesławiecki	0,479	13	0,341	19	0,513	12	0,469	18	0,593	13	20,7	3,0
dzierżoniowski	0,447	21	0,335	20	0,208	25	0,688	11	0,558	17	22,2	4,3
głogowski	0,453	18	0,472	6	0,394	15	0,770	8	0,174	27	50,4	7,0
górowski	0,378	27	0,259	28	0,280	23	0,049	28	0,922	6	58,9	7,6
jaworski	0,475	14	0,375	13	0,350	19	0,240	26	0,935	5	57,6	6,8
jeleniogórski	0,580	5	0,465	7	0,450	14	0,827	6	0,579	16	28,4	4,3
kamiennogórski	0,361	28	0,231	29	0,130	26	0,720	10	0,363	22	28,7	5,9
kłodzki	0,474	15	0,445	8	0,112	27	0,745	9	0,593	14	37,8	6,3
legnicki	0,432	24	0,306	25	0,261	24	0,162	27	1,000	1	64,1	9,1
lubański	0,489	12	0,437	11	0,370	16	0,662	13	0,488	18	16,3	2,5
lubiński	0,527	8	0,536	4	0,618	6	0,796	7	0,156	28	72,4	8,4
lwówecki	0,345	29	0,268	27	0,000	29	0,430	19	0,680	10	30,8	6,8
milicki	0,522	9	0,269	26	0,661	5	0,394	20	0,765	8	51,3	8,3
oleśnicki	0,518	10	0,360	14	0,568	10	0,488	17	0,656	12	27,0	2,3
oławski	0,451	19	0,400	12	0,356	18	0,575	16	0,473	19	10,3	2,3
polkowicki	0,442	23	0,354	17	0,571	9	0,629	14	0,213	26	44,2	5,0
strzeliński	0,471	16	0,324	24	0,590	8	0,000	29	0,972	2	84,8	10,8
średzki	0,470	17	0,334	21	0,522	11	0,310	22	0,715	9	38,7	5,8
świdnicki	0,499	11	0,444	9	0,291	20	0,670	12	0,590	15	17,3	3,5
trzebnicki	0,541	6	0,326	23	0,593	7	0,306	23	0,941	4	67,6	8,8
wałbrzyski	0,443	22	0,442	10	0,111	28	0,926	4	0,293	24	57,1	9,5
wołowski	0,400	26	0,331	22	0,363	17	0,584	15	0,322	23	20,6	3,3
wrocławski	0,599	4	0,358	15	0,805	1	0,263	25	0,970	3	101,0	9,0
ząbkowicki	0,449	20	0,351	18	0,282	22	0,293	24	0,871	7	46,1	5,4
zgorzelecki	0,533	7	0,491	5	0,744	2	0,895	5	0,000	29	101,8	9,4
złotoryjski	0,404	25	0,355	16	0,285	21	0,320	21	0,656	11	24,5	3,8
Miasta na prawach powiatu:												
Jelenia Góra	0,700	2	0,739	2	0,672	4	0,989	2	0,400	21	115,6	6,9
Legnica	0,603	3	0,686	3	0,493	13	0,982	3	0,252	25	93,6	8,0
Wrocław	0,725	1	0,804	1	0,678	3	1,000	1	0,420	20	135,0	6,9
Podstawowe parametry statystyczne:												
wartość minimalna	0,345	x	0,231	x	0,000	x	0,000	x	0,000	x	10,3	2,3
wartość maksymalna	0,725	x	0,804	x	0,805	x	1,000	x	1,000	x	135,0	10,8
średnia arytmetyczna	0,490	x	0,408	x	0,423	x	0,558	x	0,571	x	52,6	6,2
zmienność (w %)	17,8	x	33,2	x	48,4	x	50,6	x	48,4	x	x	x

TABL. 19. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW ZDROWIA I POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zdrowie		Długość życia		Stan zdrowia		Współ-czynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:								
bolesławiecki	0,492	24	0,318	26	0,666	14	34,2	6
dzierżoniowski	0,736	9	0,829	9	0,643	15	35,1	3
głogowski	0,446	26	0,086	28	0,807	8	65,2	10
górowski	0,412	28	0,824	10	0,000	29	70,1	9,5
jaworski	0,657	16	0,736	16	0,578	19	23,1	1,5
jeleniogórski	0,625	18	0,736	17	0,514	23	29,6	3
kamiennogórski	0,621	19	0,660	19	0,581	18	10,3	0,5
kłodzki	0,531	23	0,771	15	0,291	26	51,2	5,5
legnicki	0,840	2	0,853	6	0,827	7	8,3	0,5
lubański	0,794	4	0,817	11	0,771	9	11,2	1
lubiński	0,418	27	0,000	29	0,837	5	71,9	12
lwówecki	0,725	13	1,000	1	0,449	25	100,0	12
milicki	0,756	6	0,923	3	0,590	17	68,4	7
oleśnicki	0,653	17	0,609	21	0,697	12	12,6	4,5
oławski	0,726	12	0,524	23	0,927	3	73,5	10
polkowicki	0,463	25	0,178	27	0,747	11	52,9	8
strzeliński	0,727	11	0,850	7	0,604	16	45,0	4,5
średzki	0,690	14	0,834	8	0,547	21	46,4	6,5
świdnicki	0,545	22	0,593	22	0,497	24	10,6	1
trzebnicki	0,744	7	0,816	12	0,671	13	28,2	0,5
wałbrzyski	0,351	29	0,681	18	0,021	28	50,9	5
wołowski	0,815	3	0,800	13	0,829	6	7,7	3,5
wrocławski	0,769	5	0,782	14	0,756	10	5,5	2
ząbkowicki	0,603	20	0,944	2	0,262	27	86,0	12,5
zgorzelecki	0,740	8	0,479	24	1,000	1	100,0	11,5
złotoryjski	0,583	21	0,644	20	0,523	22	14,5	1
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	0,728	10	0,904	5	0,552	20	64,6	7,5
Legnica	0,657	15	0,465	25	0,850	4	56,2	10,5
Wrocław	0,951	1	0,907	4	0,994	2	88,4	1
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,351	x	0,000	x	0,000	x	5,5	0,5
wartość maksymalna	0,951	x	1,000	x	1,000	x	100,0	12,5
średnia arytmetyczna	0,648	x	0,675	x	0,622	x	45,6	5,6
zmienność (w %)	21,9	x	37,5	x	39,3	x	x	x

TABL. 20. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO I POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Potencjał demograficzny		Stan i struktura ludności		Reprodukcja ludności		Migracje		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:										
bolesławiecki	0,528	11	0,540	9	0,615	9	0,428	24	24,5	6,7
dzierżoniowski	0,334	26	0,398	22	0,328	24	0,274	29	21,5	2,7
głogowski	0,556	8	0,793	1	0,487	16	0,388	25	70,7	8,7
górowski	0,689	2	0,545	7	1,000	1	0,522	15	75,2	4,9
jaworski	0,531	9	0,491	14	0,554	14	0,550	10	16,4	1,8
jeleniogórski	0,445	21	0,378	25	0,362	21	0,596	4	30,7	8,4
kamiennogórski	0,493	17	0,432	18	0,694	5	0,354	27	25,5	7,8
kłodzki	0,331	27	0,389	23	0,321	25	0,281	28	20,9	1,8
legnicki	0,506	15	0,411	19	0,545	15	0,561	7	12,2	4,4
lubański	0,530	10	0,462	15	0,603	10	0,524	13	7,6	1,8
lubiński	0,507	14	0,724	3	0,347	23	0,450	21	62,0	8,4
lwówecki	0,499	16	0,441	16	0,588	11	0,466	19	8,8	2,9
milicki	0,688	3	0,516	10	0,931	2	0,616	3	47,5	3,3
oleśnicki	0,594	6	0,620	6	0,643	7	0,519	16	30,8	4,2
oławski	0,576	7	0,634	5	0,569	13	0,524	14	36,5	3,8
polkowicki	0,720	1	0,770	2	0,794	3	0,595	5	65,8	1,1
strzeliński	0,515	13	0,334	29	0,657	6	0,554	9	14,0	9,6
średzki	0,521	12	0,378	26	0,631	8	0,555	8	7,6	8,0
świdnicki	0,439	22	0,497	13	0,354	22	0,468	18	31,5	3,1
trzebnicki	0,619	5	0,516	11	0,706	4	0,636	2	4,3	3,6
wałbrzyski	0,346	25	0,375	27	0,209	27	0,454	20	30,7	3,1
wołowski	0,412	23	0,434	17	0,440	17	0,360	26	18,7	4,0
wrocławski	0,632	4	0,409	20	0,586	12	0,901	1	70,9	6,7
ząbkowicki	0,401	24	0,364	28	0,401	19	0,437	23	14,8	3,1
zgorzelecki	0,475	18	0,540	8	0,413	18	0,471	17	32,3	4,2
złotoryjski	0,447	20	0,515	12	0,387	20	0,438	22	30,4	4,0
Miasta na prawach powiatu:										
Jelenia Góra	0,318	29	0,407	21	0,015	28	0,531	11	49,4	6,0
Legnica	0,473	19	0,634	4	0,260	26	0,524	12	56,5	8,0
Wrocław	0,318	28	0,381	24	0,000	29	0,574	6	51,6	9,1
Podstawowe parametry statystyczne:										
wartość minimalna	0,318	x	0,334	x	0,000	x	0,274	x	4,3	1,1
wartość maksymalna	0,720	x	0,793	x	1,000	x	0,901	x	75,2	9,6
średnia arytmetyczna	0,498	x	0,494	x	0,498	x	0,502	x	33,4	5,0
zmienność (w %)	22,0	x	24,7	x	45,7	x	23,5	x	x	x

TABL. 21. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ I POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Spójność społeczna i terytorialna		Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy		Niepełnosprawni		Zagrożenie ubóstwem		Zróżnicowanie terytorialne		Dystans wsi do miasta		Współczyn-nik zmien-ności dystan-sów w %	Odchy-lenie prze-ciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:														
bolesławiecki	0,583	8	0,535	12	0,598	7	0,680	8	0,469	16	0,634	10	59,2	2,7
dzierżoniowski	0,456	22	0,221	29	0,297	26	0,494	27	0,476	14	0,792	4	31,9	8,8
głogowski	0,555	12	0,594	9	0,591	8	0,750	2	0,509	12	0,330	27	81,7	6,3
górowski	0,477	18	0,447	16	0,368	22	0,548	22	0,634	5	0,390	25	34,7	6,0
jaworski	0,440	26	0,397	19	0,511	14	0,419	29	0,400	22	0,473	21	32,2	3,6
jeleniogórski	0,481	17	0,382	22	0,496	16	0,458	28	0,476	15	0,593	14	24,6	4,8
kamiennogórski	0,574	10	0,504	14	0,529	13	0,533	24	0,519	9	0,786	5	36,9	4,8
kłodzki	0,367	29	0,370	25	0,249	29	0,509	26	0,265	27	0,441	23	33,2	1,6
legnicki	0,467	21	0,391	21	0,569	11	0,602	17	0,221	29	0,554	15	57,8	5,1
lubański	0,447	25	0,313	26	0,322	25	0,568	18	0,411	20	0,624	13	29,8	4,1
lubiński	0,588	7	0,730	2	0,689	3	0,606	16	0,433	19	0,482	20	89,2	7,6
lwówecki	0,455	23	0,402	18	0,457	20	0,545	23	0,513	10	0,355	26	37,7	4,3
milicki	0,615	4	0,702	4	0,478	18	0,697	7	0,712	4	0,485	19	72,7	6,5
oleśnicki	0,540	13	0,590	10	0,583	10	0,616	14	0,408	21	0,501	17	62,0	3,7
oławski	0,578	9	0,532	13	0,691	2	0,780	1	0,446	17	0,443	22	87,5	7,6
polkowicki	0,438	27	0,412	17	0,509	15	0,711	6	0,295	26	0,260	28	63,9	6,9
strzeliński	0,536	14	0,634	7	0,363	23	0,720	5	0,335	25	0,628	11	69,9	7,8
średzki	0,563	11	0,460	15	0,462	19	0,670	10	0,600	6	0,624	12	35,4	3,7
świdnicki	0,476	20	0,397	20	0,427	21	0,526	25	0,504	13	0,525	16	24,9	3,6
trzebnicki	0,589	6	0,730	1	0,638	5	0,637	11	0,443	18	0,497	18	85,3	6,1
wałbrzyski	0,477	19	0,259	28	0,273	27	0,611	15	0,526	8	0,717	7	33,8	8,4
wołowski	0,525	16	0,599	8	0,630	6	0,740	3	0,511	11	0,142	29	94,0	7,0
wrocławski	0,600	5	0,678	6	0,651	4	0,551	21	0,370	23	0,750	6	80,9	8,0
ząbkowicki	0,533	15	0,574	11	0,267	28	0,557	19	0,589	7	0,677	8	37,2	7,1
zgorzelecki	0,454	24	0,377	23	0,486	17	0,619	13	0,364	24	0,425	24	45,7	4,2
złotoryjski	0,433	28	0,310	27	0,357	24	0,623	12	0,235	28	0,638	9	46,8	7,6
Miasta na prawach powiatu:														
Jelenia Góra	0,760	2	0,692	5	0,552	12	0,557	20	1,000	1	1,000	1	106,7	6,6
Legnica	0,728	3	0,375	24	0,586	9	0,679	9	1,000	1	1,000	1	106,3	6,2
Wrocław	0,838	1	0,715	3	0,748	1	0,726	4	1,000	1	1,000	1	150,0	1,2
Podstawowe parametry statystyczne:														
wartość minimalna	0,367	x	0,221	x	0,249	x	0,419	x	0,221	x	0,142	x	24,6	1,2
wartość maksymalna	0,838	x	0,730	x	0,748	x	0,780	x	1,000	x	1,000	x	150,0	8,8
średnia arytmetyczna	0,537	x	0,494	x	0,496	x	0,611	x	0,506	x	0,578	x	60,4	5,6
zmienność (w %)	19,1	x	30,0	x	27,5	x	14,8	x	39,9	x	35,7	x	x	x

TABL. 22. **MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO I JEGO STRUKTURA WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2002 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kapitał ludzki		Edukacja	Rynek pracy	Zdrowie	Potencjał demograficzny	Spójność społeczna i terytorialna	Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	w %						
Powiaty:									
bolesławiecki	0,465	15	10,4	20,6	21,2	22,7	25,1	54,8	4,3
dzierżoniowski	0,419	25	5,8	21,4	35,1	15,9	21,8	54,8	4,6
głogowski	0,503	10	20,0	18,0	17,8	22,1	22,1	39,0	6,6
górowski	0,404	26	3,2	18,7	20,4	34,1	23,6	66,8	8,3
jaworski	0,454	19	7,3	20,9	29,0	23,4	19,4	58,8	4,3
jeleniogórski	0,461	16	7,5	25,2	27,1	19,3	20,9	60,2	4,2
kamiennogórski	0,446	21	8,1	16,2	27,8	22,1	25,8	53,6	4,7
kłodzki	0,374	28	9,1	25,3	28,4	17,7	19,6	40,9	5,0
legnicki	0,460	17	2,4	18,8	36,5	22,0	20,3	75,5	7,6
lubański	0,498	11	9,2	19,7	31,9	21,3	18,0	64,8	5,0
lubiński	0,510	9	20,0	20,6	16,4	19,9	23,1	42,8	6,8
lwówecki	0,435	23	7,0	15,9	33,3	22,9	20,9	55,7	4,9
milicki	0,558	4	7,4	18,7	27,1	24,7	22,0	90,3	3,0
oleśnicki	0,515	8	10,4	20,1	25,4	23,1	21,0	63,1	3,4
oławski	0,537	7	13,1	16,8	27,0	21,5	21,6	56,3	3,9
polkowicki	0,445	22	7,3	19,9	20,8	32,4	19,7	68,0	7,2
strzeliński	0,476	13	5,5	19,8	30,6	21,6	22,5	67,9	3,5
średzki	0,457	18	1,7	20,6	30,2	22,8	24,7	73,6	5,1
świdnicki	0,453	20	13,4	22,0	24,1	19,4	21,0	41,4	5,9
trzebnicki	0,537	6	7,2	20,2	27,7	23,1	21,9	81,9	2,2
wałbrzyski	0,359	29	9,9	24,7	19,6	19,3	26,6	40,6	4,0
wołowski	0,482	12	10,8	16,6	33,8	17,1	21,7	54,8	7,5
wrocławski	0,551	5	5,7	21,7	27,9	22,9	21,8	94,3	5,0
ząbkowicki	0,428	24	7,2	21,0	28,2	18,7	24,9	51,4	2,0
zgorzelecki	0,470	14	6,2	22,7	31,5	20,2	19,3	65,6	6,8
złotoryjski	0,391	27	4,6	20,7	29,8	22,8	22,1	50,9	2,8
Miasta na prawach powiatu:									
Jelenia Góra	0,641	2	21,8	21,8	22,7	9,9	23,7	67,6	8,4
Legnica	0,600	3	18,0	20,1	21,9	15,7	24,3	51,9	6,7
Wrocław	0,766	1	26,1	18,9	24,8	8,3	21,9	200,0	8,6
Podstawowe parametry statystyczne:									
wartość minimalna	0,359	x	1,7	15,9	16,4	8,3	18,0	39,0	2,0
wartość maksymalna	0,766	x	26,1	25,3	36,5	34,1	26,6	200,0	8,6
średnia arytmetyczna	0,486	x	9,9	20,3	26,8	20,9	22,1	65,1	5,3

TABL. 23. **EDUKACJA - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Struktura ludności według wykształcenia (BAEL)[a]		Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata (BAEL)[a]	Kształcenie na wybranych poziomach edukacji				
	udział ludności z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie osób w wieku 15 lat i więcej	udział ludności z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym oraz podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego w ogólnej liczbie osób w wieku 15 lat i więcej	udział osób uczących się i dokształcających się w ogólnej liczbie osób w wieku 25-64 lata	liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego[b] na 100 dzieci w wieku 3-6 lat	współczynnik skolaryzacji brutto dla liceum ogólnokształcącego (bez szkół dla dorosłych)	uczniowie w szkołach gimnazjalnych powtarzający klasę na 1000 uczniów (bez szkół specjalnych)	liczba absolwentów szkół średnich zawodowych nieotrzymujących świadectwa dojrzałości na 100 absolwentów przystępujących do egzaminu dojrzałości	liczba studentów studiów stacjonarnych[c] na 100 osób w wieku 19-24 lata
	w %							
Dolnośląskie	**14,0**	**24,5**	**5,4**	**61,2**	**43,6**	**31,5**	**34,5**	**31,1**
Kujawsko-pomorskie	9,5	28,6	4,1	51,9	40,7	33,2	24,7	20,4
Lubelskie	12,9	31,6	5,3	53,0	51,4	17,3	18,4	26,7
Lubuskie	11,1	26,7	3,8	61,8	38,4	35,1	25,3	17,1
Łódzkie	13,5	29,4	4,5	61,0	48,8	25,1	17,2	21,9
Małopolskie	14,1	24,9	4,2	59,4	43,9	11,8	15,8	34,1
Mazowieckie	20,6	23,5	6,2	64,0	52,5	19,8	21,4	30,5
Opolskie	11,1	29,0	3,8	74,1	35,1	30,5	26,6	18,6
Podkarpackie	11,3	29,6	3,2	53,2	41,9	11,1	18,9	17,9
Podlaskie	13,6	34,3	4,1	54,5	44,3	16,0	18,0	19,3
Pomorskie	13,9	25,9	5,3	54,9	40,9	29,2	23,1	23,5
Śląskie	13,0	22,2	5,1	68,5	41,0	33,1	20,8	20,7
Świętokrzyskie	12,5	32,2	3,1	51,4	44,7	15,8	19,0	15,2
Warmińsko-mazurskie	11,1	33,6	4,1	52,0	38,5	43,4	25,3	20,1
Wielkopolskie	12,7	24,5	3,8	65,5	39,2	28,7	21,0	23,9
Zachodniopomorskie	13,8	28,4	5,1	56,5	42,6	40,5	23,2	25,0

a Dane średnioroczne. b Przedszkola i oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych (łącznie z przedszkolami specjalnymi). c Według faktycznego miejsca nauki; łącznie z cudzoziemcami.

TABL. 23. **EDUKACJA - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kierunki kształcenia		Komputeryzacja					
	odsetek uczniów kierunków matematycznych i technicznych w szkołach średnich zawodowych i zasadniczych zawodowych w ogólnej liczbie uczniów[a]	odsetek studentów kierunków matematycznych i technicznych w ogólnej liczbie studentów[bc]	liczba pracowni komputerowych na 100 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych)	liczba pracowni komputerowych na 100 szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych	udział komputerów przeznaczonych na użytek uczniów bez dostępu do Internetu		liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu	liczba uczniów liceów ogólnokształcących dla młodzieży (bez szkół specjalnych przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu
					w szkołach podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w ogólnej liczbie komputerów w %	w szkołach gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) w ogólnej liczbie komputerów w %		
Dolnośląskie	**40,5**	**22,8**	**106,2**	**106,6**	**14,9**	**3,4**	**18,5**	**13,4**
Kujawsko-pomorskie	39,9	11,7	100,9	95,2	18,2	5,4	19,0	13,3
Lubelskie	55,5	14,2	90,0	90,5	19,1	3,9	14,3	14,3
Lubuskie	39,2	15,8	101,2	105,3	18,7	6,8	19,9	13,4
Łódzkie	48,7	18,7	100,5	101,9	20,8	4,3	17,9	13,3
Małopolskie	45,9	23,1	86,7	85,3	15,6	3,5	15,9	17,1
Mazowieckie	39,0	16,0	94,1	102,6	21,5	5,8	17,7	13,4
Opolskie	44,2	17,1	97,7	118,2	21,0	3,3	16,0	12,7
Podkarpackie	48,0	15,7	87,7	88,1	15,2	4,6	14,1	16,3
Podlaskie	43,1	18,5	99,2	99,5	21,1	4,0	17,5	15,7
Pomorskie	40,2	19,6	94,2	94,3	13,8	3,6	20,7	13,7
Śląskie	51,5	17,9	99,8	106,2	15,4	4,9	21,5	14,5
Świętokrzyskie	44,1	14,7	88,5	106,2	23,3	8,8	16,5	14,6
Warmińsko-mazurskie	35,7	18,7	95,4	98,3	21,0	5,7	19,2	11,5
Wielkopolskie	41,2	15,1	95,4	98,1	17,5	3,5	17,8	15,0
Zachodniopomorskie	35,0	21,9	100,6	89,6	19,9	2,3	20,7	11,8

a Obejmuje następujące grupy kierunków kształcenia: informatyczne, inżynieryjno-techniczne, produkcji i przetwórstwa, architektury i budownictwa; bez szkół specjalnych. b Według faktycznego miejsca nauki; łącznie z cudzoziemcami. c Obejmuje następujące grupy kierunków studiów: matematyczno-statystyczne, informatyczne, inżynieryjno-techniczne, produkcji i przetwórstwa, architektury i budownictwa.

TABL. 23. **EDUKACJA - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nauka języków obcych			Warunki lokalowe nauczania		Kadra nauczycielska[a]	
	liczba uczniów szkół podstawowych (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	liczba uczniów gimnazjów (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	liczba uczniów szkół średnich ponadpodstawowych i ponadgimazjalnych[b] (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) mieszkających w odległości powyżej 5 km od szkoły na 1000 uczniów	liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) mieszkających w odległości powyżej 5 km od szkoły na 1000 uczniów	liczba studentów[c] przypadająca na 1 nauczyciela akademickiego	udział profesorów w ogólnej liczbie nauczycieli akademickich w %
Dolnośląskie	**51,6**	**36,6**	**3,4**	**49,7**	**15,5**	**19,3**	**20,7**
Kujawsko-pomorskie	52,4	49,8	3,0	44,2	16,3	19,8	25,0
Lubelskie	61,8	65,1	2,1	46,8	20,6	16,6	19,3
Lubuskie	50,8	32,3	1,7	67,3	18,5	22,0	20,0
Łódzkie	56,3	54,6	4,3	40,9	16,2	18,6	24,5
Małopolskie	49,9	53,6	1,9	5,9	11,2	16,8	20,2
Mazowieckie	53,6	60,1	2,8	29,5	14,7	21,4	26,7
Opolskie	49,0	47,9	2,2	48,5	23,0	22,7	24,8
Podkarpackie	54,2	54,7	3,5	13,1	12,9	23,5	21,7
Podlaskie	53,6	59,3	3,2	86,7	21,6	17,5	20,1
Pomorskie	51,9	34,4	3,5	50,2	14,5	17,5	20,4
Śląskie	42,4	51,2	2,4	5,1	4,9	20,4	20,3
Świętokrzyskie	52,2	56,4	5,5	35,3	22,8	30,1	26,9
Warmińsko-mazurskie	43,7	27,3	2,3	98,3	22,6	22,7	25,9
Wielkopolskie	52,7	49,8	2,5	40,6	15,5	19,1	23,5
Zachodniopomorskie	51,4	42,3	2,1	88,8	20,6	19,9	21,7

a Według faktycznego miejsca pracy. b Bez policealnych. c. Łącznie z cudzoziemcami.

TABL. 23. **EDUKACJA - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Otwartość systemu edukacji na świat	Inwestycje w edukację. Wydatki na oświatę i wychowanie			Nauka i postęp techniczny			
	liczba studentów zagranicznych na 1000 studentów	wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego[a] w zł			liczba zatrudnionych w działalności badawczo-rozwojowej na 1000 osób aktywnych zawodowo[b]	nakłady na działalność innowacyjną na 1 mieszkańca w zł	liczba zgłoszonych wynalazków na 1 mln mieszkańców	liczba nadanych stopni doktora i doktora habilitowanego na 1 mln mieszkańców
		na szkolnictwo podstawowe w przeliczeniu na 1 ucznia szkoły podstawowej podległej samorządowi terytorialnego	na szkolnictwo gimnazjalne w przeliczeniu na 1 ucznia gimnazjum podległego samorządowi terytorialnemu	na licea ogólnokształcące w przeliczeniu na 1ucznia liceów ogólnokształcących podległych samorządowi terytorialnemu				
Dolnośląskie	**5,8**	**5684**	**5299**	**4310**	**3,8**	**388**	**65,2**	**242,7**
Kujawsko-pomorskie	1,9	5430	4843	4004	3,4	418	39,7	126,8
Lubelskie	8,5	5847	4562	3857	3,3	245	29,4	288,2
Lubuskie	1,0	5626	4789	3992	1,6	225	18,8	38,7
Łódzkie	5,3	5425	4740	4093	3,4	166	46,3	176,2
Małopolskie	7,9	5786	5036	4040	5,4	382	62,4	238,1
Mazowieckie	8,7	6351	5510	4708	9,8	712	92,9	184,5
Opolskie	1,0	6290	5268	4212	2,4	274	52,7	67,0
Podkarpackie	7,3	5924	4663	3578	1,7	390	26,7	22,4
Podlaskie	8,4	5553	4865	3869	2,8	355	14,2	146,1
Pomorskie	5,7	5670	5200	4495	5,4	410	52,7	159,9
Śląskie	3,2	5494	5169	4271	3,5	763	80,0	164,6
Świętokrzyskie	0,5	6036	4842	3929	1,2	220	23,4	17,2
Warmińsko-mazurskie	2,1	5585	5024	4129	2,0	193	18,9	103,7
Wielkopolskie	7,6	5466	5280	4023	3,5	475	59,0	214,5
Zachodniopomorskie	5,1	5358	5142	4851	3,4	179	49,0	145,3

a Bez budżetu województwa. b Stan w dniu 31 XII.

TABL. 24. **RYNEK PRACY - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Aktywność ekonomiczna ludności - pracujący (BAEL)			Aktywność ekonomiczna ludności - bezrobotni				
	wskaźnik zatrudnienia w grupie osób w wieku 55 lat i więcej [a] w %	udział osób z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie pracujących [b] w %	różnica wskaźników: udział osób pracujących w ogólnej liczbie osób aktywnych zawodowo z wykształceniem wyższym i udział osób pracujących z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym ukończonym, nieukończonym i bez wykształcenia szkolnego [b]	stopa bezrobocia rejestrowanego ogółem [c] w %	stopa bezrobocia osób z wykształceniem wyższym (BAEL) [a] w %	różnica wskaźników: udział zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem wyższym i udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i wyższym [c]	liczba ofert pracy na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych [c]	różnica wskaźników: liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych (napływ) i liczba wyrejestrowanych - (odpływ) na 100 zarejestrowanych bezrobotnych
Dolnośląskie	**13,5**	**23,4**	**29,8**	**16,6**	**6,9**	**-29,9**	**24,6**	**-25,8**
Kujawsko-pomorskie	16,0	16,4	21,7	19,2	4,3	-32,8	12,1	-17,4
Lubelskie	18,9	18,8	5,1	15,5	6,7	-18,5	6,0	-10,6
Lubuskie	13,9	19,8	29,0	19,0	.	-30,0	8,0	-22,5
Łódzkie	13,7	22,0	16,0	14,7	2,9	-29,2	15,7	-23,5
Małopolskie	19,0	22,0	8,1	11,3	7,3	-17,6	26,0	-22,6
Mazowieckie	17,7	30,7	19,0	11,8	4,7	-25,3	9,4	-16,4
Opolskie	16,0	17,4	13,8	16,2	6,8	-30,4	19,6	-15,5
Podkarpackie	21,1	17,6	-0,1	16,4	10,7	-19,8	6,3	-12,9
Podlaskie	16,5	22,3	8,1	13,3	.	-23,8	5,1	-18,4
Pomorskie	14,5	22,6	20,8	15,3	3,3	-28,4	12,6	-26,9
Śląskie	10,8	22,2	31,1	12,7	7,2	-26,7	22,4	-22,4
Świętokrzyskie	18,0	19,0	2,1	17,7	12,9	-17,7	3,2	-18,4
Warmińsko-mazurskie	12,3	20,0	25,4	23,6	.	-33,5	3,0	-18,3
Wielkopolskie	15,6	20,3	12,6	11,7	5,1	-25,7	15,1	-25,0
Zachodniopomorskie	12,5	24,2	26,9	21,5	7,4	-33,8	10,1	-21,5

a IV kwartał 2006 r. b Dane średnioroczne. c Stan w dniu 31 XII.

TABL. 24. **RYNEK PRACY - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Absolwenci na rynku pracy. Ruch zatrudnionych					Zawody osób pracujących (BAEL)[a]	
	wskaźnik płynności rynku pracy	udział absolwentów z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie absolwentów podejmujących pierwszą pracę[b] w %	różnica wskaźników: udział absolwentów z wykształceniem wyższym i udział absolwentów z wykształceniem zasadniczym w ogólnej liczbie absolwentów podejmujących pierwszą pracę	współczynnik przyjęć do pracy	wskaźnik wykorzystania wolnych miejsc pracy[c]	udział specjalistów w ogólnej liczbie pracujących w %	udział pracowników przy pracach prostych w ogólnej liczbie pracujących w %
Dolnośląskie	**53,8**	**31,2**	**7,6**	**33,5**	**1,1**	**16,2**	**7,6**
Kujawsko-pomorskie	53,0	30,4	2,7	27,8	0,8	10,3	10,0
Lubelskie	45,3	36,5	17,1	19,7	0,5	12,5	8,3
Lubuskie	48,8	26,8	-4,9	30,6	1,1	11,8	10,9
Łódzkie	60,5	32,1	8,0	26,8	0,9	16,1	8,4
Małopolskie	52,4	31,9	8,9	26,4	0,7	16,1	6,1
Mazowieckie	52,2	36,9	19,0	28,2	1,1	19,7	7,9
Opolskie	47,6	27,9	-3,1	25,6	1,2	12,6	7,4
Podkarpackie	50,1	27,7	4,7	23,2	0,6	11,0	6,5
Podlaskie	44,8	33,0	11,3	23,1	0,8	14,5	7,6
Pomorskie	55,2	31,4	6,2	27,0	1,3	18,2	7,6
Śląskie	49,5	30,0	3,7	23,2	0,9	16,8	7,7
Świętokrzyskie	53,0	31,3	6,2	24,2	0,7	10,5	7,9
Warmińsko-mazurskie	53,4	28,4	2,5	30,1	0,7	12,5	9,5
Wielkopolskie	56,7	28,3	0,8	25,7	0,9	12,3	7,5
Zachodniopomorskie	54,5	31,6	6,7	30,8	1,1	17,3	6,9

a IV kwartał 2006 r., b Zatrudnieni na podstawie stosunku pracy; dane dotyczą pełnozatrudnionych, bez sezonowych i zatrudnionych dorywczo; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. c Przeciętny roczny.

TABL. 24. **RYNEK PRACY - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Sektorowość rynku pracy	Przedsiębiorczość			Wydajność	Wynagrodzenia[c]	
	udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących[a] w %	udział pracodawców i pracujących na własny rachunek w ogólnej liczbie pracujących (BAEL)[b] w %	liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności	udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON wśród ogółu zarejestrowanych w %	produkcja sprzedana przemysłu na 1 pracującego w przemyśle w tys. zł	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto osób na stanowiskach nierobotniczych w relacji do wynagrodzenia osób na stanowiskach robotniczych w %
Dolnośląskie	**10,5**	**16,0**	**105,1**	**8,6**	**272,8**	**2617,16**	**164,2**
Kujawsko-pomorskie	22,2	21,9	90,5	8,5	200,0	2268,87	174,5
Lubelskie	44,4	33,0	69,3	8,3	164,6	2290,60	163,6
Lubuskie	11,5	12,7	104,7	8,7	193,6	2235,01	178,3
Łódzkie	26,8	21,6	94,0	7,6	189,4	2287,90	171,5
Małopolskie	22,5	22,5	88,5	8,4	234,4	2443,91	182,9
Mazowieckie	19,5	17,4	117,9	7,7	465,5	3381,13	223,4
Opolskie	21,1	17,2	89,1	6,5	246,1	2367,74	170,8
Podkarpackie	28,8	25,4	67,1	8,1	171,9	2179,57	161,2
Podlaskie	42,0	29,0	74,4	8,6	208,3	2307,59	171,9
Pomorskie	11,6	14,5	103,9	9,3	289,3	2650,20	168,4
Śląskie	5,8	11,1	91,1	7,5	279,2	2729,63	138,5
Świętokrzyskie	40,0	33,6	83,1	7,3	216,2	2263,60	167,0
Warmińsko-mazurskie	20,1	15,9	78,0	9,7	162,7	2218,32	180,1
Wielkopolskie	21,1	17,7	102,3	8,5	263,2	2389,00	174,8
Zachodniopomorskie	12,0	17,3	123,7	8,7	206,1	2406,98	170,8

a W jednostkach o liczbie pracujących powyżej 9 osób; z uwzględnieniem pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (dane szacunkowe); według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. b IV kwartał 2006 r. c Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz jednostek sfery budżetowej nielazleżnie od liczby pracujących.

TABL. 25. **ZDROWIE - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Długość życia	Stan zdrowia						Praca w warunkach zagrożenia zdrowia		
	liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności[a]	przeciętna liczba osób, poza KRUS pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym	liczba zachorowań na grypę[b] na 100 tys. ludności	liczba zachorowań na gruźlicę na 100 tys. ludności	zarejestrowani w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu na 1000 ludności	liczba zgonów niemowląt na 1000 żywych urodzeń	liczba zgonów, których przyczyną były choroby układu krążenia na 100 tys. ludności	liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia na 1000 osób w wieku produkcyjnym[a]	liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym[c]	liczba wypadków śmiertelnych na 1000 wypadków przy pracy
Dolnośląskie	**29,0**	**65,6**	**436,5**	**20,4**	**42,6**	**6,9**	**485,4**	**26,4**	**5,1**	**3,0**
Kujawsko-pomorskie	26,2	62,9	231,1	25,6	43,4	5,7	429,6	21,4	4,1	3,5
Lubelskie	32,5	74,5	281,3	36,0	27,8	6,4	505,9	15,5	2,7	4,7
Lubuskie	24,3	85,1	120,9	17,1	40,0	6,5	407,5	26,7	4,7	5,4
Łódzkie	34,7	56,8	1470,0	30,3	32,5	5,5	548,4	14,5	3,5	5,2
Małopolskie	28,2	75,6	492,0	20,3	39,6	5,4	425,2	18,1	2,9	6,6
Mazowieckie	33,1	46,2	1649,2	23,8	33,4	5,0	429,3	15,1	3,5	5,9
Opolskie	25,1	37,2	1097,9	19,7	27,1	5,4	440,2	25,5	4,0	4,8
Podkarpackie	27,4	70,1	237,0	20,6	40,9	7,0	410,9	21,6	3,0	5,9
Podlaskie	32,4	41,3	687,2	17,9	33,1	6,2	425,4	10,8	3,2	5,5
Pomorskie	24,5	61,6	165,4	23,5	45,5	5,5	366,6	24,0	4,1	6,4
Śląskie	25,6	68,1	567,8	22,3	32,0	7,3	467,7	46,5	4,5	7,1
Świętokrzyskie	33,6	57,0	75,2	32,1	36,8	5,0	516,8	20,4	2,6	5,6
Warmińsko-mazurskie	23,3	63,9	730,4	20,3	31,8	5,0	335,4	23,5	4,2	4,2
Wielkopolskie	26,2	76,5	301,1	11,0	29,5	6,1	405,3	30,6	5,0	4,2
Zachodniopomorskie	24,4	68,1	331,3	21,4	26,1	6,6	414,5	24,5	4,3	2,9

a Stan w dniu 31 XII. b Łącznie z podejrzeniami zachorowań. c Liczeni tylko jeden raz w grupie czynnika przeważającego, tzn. mającego największe szkodliwe znaczenie na danym stanowisku pracy; dane dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

TABL. 25. **ZDROWIE - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dostępność usług w ramach ochrony zdrowia						Wydatki na ochronę zdrowia i pomoc społeczną w budżecie jednostek samorządu terytorialnego w zł	
	liczba lekarzy[ab] na 10 tys. ludności	liczba położnych[b] na 10 tys. kobiet w wieku 15-49 lat	liczba łóżek w szpitalach ogólnych[bc] na 10 tys. ludności	przeciętna liczba ludności przypadająca na 1 aptekę	liczba dzieci w żłobkach[d] na 1000 dzieci w wieku 0-3 lat	liczba miejsc w placówkach opieki społecznej[b] na 1000 osób w wieku powyżej 65 lat	na ochronę zdrowia - w przeliczeniu na 1 mieszkańca	na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca
Dolnośląskie	**23,0**	**18,8**	**47,1**	**3298**	**49,3**	**17,7**	**117,34**	**510,13**
Kujawsko-pomorskie	21,3	22,4	42,4	3834	27,9	21,6	93,93	616,65
Lubelskie	24,0	24,8	50,7	2761	25,4	17,8	57,31	540,21
Lubuskie	21,3	23,8	42,0	3442	44,6	22,4	65,04	627,01
Łódzkie	28,0	23,8	51,4	2946	61,1	19,5	64,00	518,22
Małopolskie	25,9	20,9	41,9	3465	32,5	19,7	58,21	475,34
Mazowieckie	25,5	19,2	44,7	4762	43,7	18,8	133,85	451,19
Opolskie	19,3	16,1	40,0	3831	50,4	25,7	66,67	471,77
Podkarpackie	22,7	26,9	42,7	3766	27,7	19,9	57,32	542,81
Podlaskie	26,0	25,7	49,8	3883	30,8	17,1	48,07	537,25
Pomorskie	22,3	18,6	38,1	3859	33,5	19,3	75,56	539,86
Śląskie	25,1	21,1	57,0	4043	27,9	15,5	76,56	437,39
Świętokrzyskie	23,0	22,5	44,8	3316	14,3	21,0	68,78	589,56
Warmińsko-mazurskie	18,6	20,7	41,6	4065	26,6	25,3	57,36	691,08
Wielkopolskie	18,4	20,9	45,8	3648	25,7	18,8	65,49	515,77
Zachodniopomorskie	24,2	20,5	46,3	4021	49,4	24,5	79,43	594,57

a Łącznie z lekarzami dentystami; z indywidualnymi praktykami lekarskimi zarejestrowanymi w izbach lekarskich; bez osób dla których miejscem pracy jest uczelnia, opieka społeczna, jednostka administracji państwowej lub samorządu terytorialnego albo NFZ. b Stan w dniu 31XII c Łącznie z filiami szpitali. d Przebywające w ciągu roku (łącznie z oddziałami żłobkowymi).

TABL. 26. **POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Stan i struktura ludności[a]			Reprodukcja ludności				
	współczynnik urbanizacji	udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności w %	obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym	współczynnik dynamiki demograficznej	udział matek z wykształceniem wyższym w ogólnej liczbie kobiet rodzących w %	udział matek niepracujących w ogólnej liczbie kobiet rodzących pierwsze dziecko w %	umieralność osób w wieku 15-59 lat[b] na 10 tys.	różnica wskaźników: udział zmarłych z wykształceniem wyższym w wieku 25-59 lat w ogólnej liczbie zmarłych z wykształceniem wyższym i udział zmarłych w wieku 25-59 lat w ogólnej liczbie zmarłych[b]
Dolnośląskie	**70,9**	**14,5**	**23,9**	**0,913**	**28,8**	**41,1**	**36,9**	**4,2**
Kujawsko-pomorskie	61,3	16,4	22,8	1,077	22,8	42,0	34,6	7,0
Lubelskie	46,6	16,4	26,8	0,948	30,2	45,1	34,3	10,8
Lubuskie	64,0	16,1	21,0	1,124	23,3	40,5	35,0	6,4
Łódzkie	64,6	14,5	27,6	0,746	30,1	30,8	46,1	-0,6
Małopolskie	49,5	16,8	24,9	1,138	27,5	33,1	26,6	1,2
Mazowieckie	64,7	15,4	26,6	1,013	40,7	30,2	34,1	-1,9
Opolskie	52,6	14,5	24,7	0,898	26,4	42,5	28,2	5,9
Podkarpackie	40,5	17,4	24,1	1,155	26,4	43,3	24,9	12,8
Podlaskie	59,5	16,2	27,0	0,930	30,4	39,6	31,9	10,1
Pomorskie	67,0	16,9	21,9	1,293	27,8	37,5	31,9	1,3
Śląskie	78,5	14,4	24,6	0,916	28,7	36,8	36,4	6,2
Świętokrzyskie	45,3	15,6	27,3	0,822	32,9	43,2	34,5	8,6
Warmińsko-mazurskie	60,0	17,2	21,1	1,198	23,1	46,3	35,3	9,5
Wielkopolskie	56,9	16,6	21,8	1,180	26,6	33,3	31,5	3,8
Zachodniopomorskie	69,0	15,7	21,7	1,048	19,8	43,1	35,0	4,0

a Stan w dniu 31XII. b Dotyczy ludności w wieku 13 lat i więcej.

TABL. 26. **POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Migracje			
	napływ ludności przybyłej z innych województw na 10 tys. ludności	obrót wewnętrznych migracji na 10 tys. ludności	saldo migracji międzywojewódzkich osób w wieku 20-44 lata na 10 tys. ludności w wieku 20-44 lata	liczba emigrantów zagranicznych na 10 tys. ludności
Dolnośląskie	**30,1**	**265,7**	**8,1**	**18,0**
Kujawsko-pomorskie	25,1	269,2	-17,8	11,4
Lubelskie	18,5	249,4	-51,4	7,8
Lubuskie	39,3	292,4	-13,0	14,8
Łódzkie	22,4	210,3	-16,5	5,7
Małopolskie	29,5	200,2	18,2	9,8
Mazowieckie	51,7	278,4	65,9	4,2
Opolskie	27,1	221,6	-16,5	45,9
Podkarpackie	17,9	206,8	-23,7	13,3
Podlaskie	21,1	245,5	-37,1	10,3
Pomorskie	38,3	299,8	20,0	18,3
Śląskie	19,3	207,6	-8,4	21,1
Świętokrzyskie	25,6	218,5	-54,6	7,0
Warmińsko-mazurskie	30,5	284,3	-41,4	16,4
Wielkopolskie	28,7	274,4	10,8	6,8
Zachodniopomorskie	32,8	281,3	-12,9	6,4

TABL. 27. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy				Niepełnosprawni		
	stopa bezrobocia osób w wieku 55 i więcej lat (BAEL)[a] w %	liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 24 lata i mniej w ogólnej liczbie osób w wieku 18-24 lata[b]	udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych[b] w %	udział bezrobotnych dotychczas niepracujących (bez stażu pracy) w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych[b] w %	liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności na 1000 osób aktywnych i biernych zawodowo (BAEL)[a]	udział osób niepełnosprawnych bezrobotnych w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych[b] w %	liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych niepełnosprawnych[b]
Dolnośląskie	**13,9**	**9,4**	**35,2**	**19,2**	**83,0**	**4,33**	**11,0**
Kujawsko-pomorskie	8,4	14,2	36,7	20,7	89,8	2,75	15,2
Lubelskie	8,0	13,7	27,4	35,0	111,4	2,05	13,7
Lubuskie	10,8	11,4	34,5	20,6	106,7	3,83	1,1
Łódzkie	5,7	10,5	35,5	18,9	73,1	5,26	6,3
Małopolskie	6,3	9,0	24,6	25,3	97,3	3,30	21,7
Mazowieckie	9,2	9,9	32,1	25,4	54,0	2,22	13,4
Opolskie	8,7	9,6	35,8	20,0	55,6	2,98	33,5
Podkarpackie	3,8	12,9	26,6	29,0	80,4	1,93	12,5
Podlaskie	4,2	9,7	31,8	27,1	61,5	3,83	2,5
Pomorskie	4,4	10,2	33,4	17,2	96,8	3,45	18,9
Śląskie	8,4	8,2	33,2	25,2	77,1	3,96	17,6
Świętokrzyskie	7,6	14,6	25,9	28,4	70,4	2,32	5,2
Warmińsko-mazurskie	4,5	14,9	37,8	22,1	106,9	2,95	7,2
Wielkopolskie	6,6	9,5	31,2	20,3	82,1	3,37	21,4
Zachodniopomorskie	12,5	12,7	38,8	22,2	117,0	1,95	8,9

a IV kwartał 2006 r. b Stan w dniu 31 XII.

TABL. 27. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Przestępstwa stwierdzone		Zagrożenie ubóstwem						
	przestępstwa stwierdzone w postępowaniu przygotowawczym na 10 tys. ludności	dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne na 10 tys. ludności	odsetek osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji[a]	liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. osób[b]	liczba osób korzystających ze schronienia w ramach świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. osób	liczba sierot i półsierot wychowujących się w placówkach socjalizacyjnych, rodzinnych i interwentcyjnych na 10 tys. ludności w wieku 0-20 lat[b]	odsetek matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet	udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań[b] w %
Dolnośląskie	**414**	**148**	**13,4**	**649,6**	**23,1**	**2,4**	**4,7**	**4,9**	**13,3**
Kujawsko-pomorskie	327	115	13,2	1074,4	24,9	5,2	3,4	6,3	13,7
Lubelskie	264	128	14,2	901,2	24,0	1,0	4,2	7,2	23,8
Lubuskie	384	180	8,8	1040,6	26,0	3,9	2,7	5,9	11,7
Łódzkie	309	111	10,0	734,8	28,7	0,4	6,5	4,4	20,5
Małopolskie	323	85	11,3	562,2	25,7	3,3	2,1	7,2	10,7
Mazowieckie	366	126	9,8	703,8	25,0	1,3	3,3	5,0	14,2
Opolskie	312	118	8,4	548,8	34,0	1,7	3,5	6,5	9,8
Podkarpackie	197	96	14,9	834,3	24,5	0,5	3,8	7,8	14,9
Podlaskie	232	116	13,6	928,7	24,1	0,5	1,4	8,5	17,9
Pomorskie	410	116	14,9	733,3	22,6	7,6	2,0	6,8	8,3
Śląskie	393	126	9,9	520,8	20,8	6,9	2,4	4,9	9,5
Świętokrzyskie	320	110	16,2	922,8	28,9	1,7	2,4	5,9	23,1
Warmińsko-mazurskie	343	162	18,8	1078,2	28,8	2,3	3,7	7,7	12,1
Wielkopolskie	309	111	13,0	616,1	21,7	1,6	2,4	5,5	10,7
Zachodniopomorskie	358	140	13,1	830,8	27,5	7,5	3,9	6,3	9,0

a Dane dotyczą 2005 r.. b Stan w dniu 31 XII.

TABL. 27. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zróżnicowanie terytorialne				
	współczynnik zmienności liczby dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat	współczynnik zmienności stopy bezrobocia	współczynnik zmienności liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1000 ludności	współczynnik zmienności liczby zgonów, których przyczyną były nowotwory na 100 tys. ludności[a]	współczynnik zmienności udziału bezrobotnych w wieku 15-24 lata w ogólnej liczbie bezrobotnych
	w %				
Dolnośląskie	**27,5**	**43,5**	**25,7**	**12,0**	**28,0**
Kujawsko-pomorskie	43,1	38,8	26,0	8,3	16,8
Lubelskie	56,3	23,8	34,0	14,6	19,6
Lubuskie	28,0	40,5	20,6	6,3	12,6
Łódzkie	38,0	24,5	25,3	11,8	33,1
Małopolskie	46,2	44,2	36,4	12,0	23,9
Mazowieckie	52,4	67,8	40,9	11,1	30,9
Opolskie	12,7	36,8	30,0	9,4	14,1
Podkarpackie	42,7	28,2	29,7	10,3	13,1
Podlaskie	57,0	26,9	28,9	21,1	21,9
Pomorskie	35,4	58,7	24,8	12,7	26,0
Śląskie	13,1	35,8	22,6	15,8	23,1
Świętokrzyskie	43,9	32,0	34,5	14,0	24,4
Warmińsko-mazurskie	41,0	36,3	24,7	8,4	13,4
Wielkopolskie	30,5	47,4	30,4	8,9	23,0
Zachodniopomorskie	33,4	38,8	26,4	7,9	19,4

a W 2005 r.

TABL. 27. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dystans wsi do miasta				
	różnica wskaźników: liczba dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat w miastach i na wsi	różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	różnica wskaźników: liczba ludności przypadająca na 1 aptekę na wsi i w miastach	różnica wskaźników: liczba osób biernych zawodowo z powodu choroby, niesprawności na 1000 osób aktywnych i biernych zawodowo na wsi i w miastach (BAEL)[a]	różnica wskaźników: udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet na wsi i w miastach
Dolnośląskie	**472**	**8,8**	**7374**	**54,6**	**2,9**
Kujawsko-pomorskie	472	12,3	7328	16,6	4,3
Lubelskie	562	32,6	3101	25,4	5,5
Lubuskie	519	9,4	17786	100,7	2,7
Łódzkie	509	21,6	3976	-41,9	3,0
Małopolskie	436	13,1	5408	79,6	5,8
Mazowieckie	503	27,1	5855	44,6	5,3
Opolskie	336	7,0	7220	7,7	3,5
Podkarpackie	524	17,5	6473	47,6	5,3
Podlaskie	574	31,9	9464	55,6	7,4
Pomorskie	378	9,9	5349	8,6	6,3
Śląskie	181	5,0	2651	-7,7	1,3
Świętokrzyskie	501	29,6	5819	5,9	4,4
Warmińsko-mazurskie	491	19,1	12277	-8,6	7,8
Wielkopolskie	478	10,2	6679	-1,8	3,4
Zachodniopomorskie	542	8,1	12846	-10,4	5,0

a IV kwartał 2006 r.

TABL. 28. **EDUKACJA - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kształcenie na wybranych poziomach edukacji				Kierunki kształcenia
	liczba dzieci uczęszczających do placówek wychowania przedszkolnego[a] na 100 dzieci w wieku 3-6 lat	współczynnik skolaryzacji brutto dla liceów ogólnokształcących (bez szkół dla dorosłych)	liczba absolwentów szkół średnich zawodowych nieotrzymujących świadectwa dojrzałości na 100 absolwentów przystępujących do egzaminu dojrzałości	liczba studentów[b] na 10 tys. ludności	odsetek uczniów kierunków matematycznych i technicznych w szkołach średnich zawodowych i zasadniczych zawodowych[c]
Powiaty:					
bolesławiecki	50,6	39,8	34,5	15,9	49,2
dzierżoniowski	65,4	42,6	25,1	3,8	42,4
głogowski	60,8	50,8	32,9	93,0	57,3
górowski	57,4	33,5	32,7	-	36,1
jaworski	49,0	34,7	39,9	-	40,3
jeleniogórski	54,2	15,8	44,8	-	62,7
kamiennogórski	42,9	32,9	37,1	-	32,6
kłodzki	59,4	42,5	35,0	77,9	27,1
legnicki	42,0	9,2	46,3	-	31,4
lubański	52,6	32,3	45,1	-	42,8
lubiński	65,1	60,0	38,3	106,9	64,3
lwówecki	56,3	35,1	36,8	-	52,2
milicki	44,7	37,8	40,9	33,1	22,2
oleśnicki	54,7	39,4	35,6	-	39,6
oławski	58,8	36,5	29,6	-	35,6
polkowicki	53,6	20,2	28,9	70,6	57,0
strzeliński	47,1	32,4	9,8	-	40,3
średzki	54,6	18,6	22,1	-	16,7
świdnicki	55,2	40,5	30,8	33,3	40,1
trzebnicki	46,1	24,2	31,2	.	27,6
wałbrzyski	61,2	42,6	29,6	409,7	45,0
wołowski	59,3	37,3	44,2	-	23,5
wrocławski	54,3	6,9	40,8	-	7,2
ząbkowicki	67,7	37,3	28,9	-	42,4
zgorzelecki	60,9	29,5	30,7	-	45,3
złotoryjski	41,1	31,6	28,1	-	48,9
Miasta na prawach powiatu:					
Jelenia Góra	82,9	55,9	31,0	880,9	29,0
Legnica	66,7	74,6	25,5	1076,9	48,6
Wrocław	78,6	72,2	31,9	2161,6	37,9

a Przedszkola i oddziały przedszkolne przy szkołach. b Według faktycznego miejsca nauki; bez cudzoziemców. c Obejmuje następujące grupy kierunków kształcenia: informatyczne, inżynieryjno-techniczne, produkcji i przetwórstwa, architektury i budownictwa; bez szkół specjalnych.

TABL. 28. **EDUKACJA - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Komputeryzacja					
	liczba pracowni komputerowych na 100 szkół podstawowych[a]	liczba pracowni komputerowych na 100 szkół gimnazjalnych[a]	udział komputerów bez dostępu do Internetu w %		liczba uczniów podstawowych[a] przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu	liczba uczniów szkół gimnazjalnych[a] przypadająca na 1 komputer przeznaczony na użytek uczniów z dostępem do Internetu
			w szkołach podstawowych[a]	w szkołach gimnazjalnych[a]		
Powiaty:						
bolesławiecki	92,1	92,3	19,3	1,8	16,8	17,9
dzierżoniowski	111,5	76,9	35,4	15,2	21,1	25,4
głogowski	115,8	140,0	25,4	8,2	24,8	18,3
górowski	93,3	87,5	10,6	7,4	15,7	20,2
jaworski	100,0	142,9	20,9	9,7	18,9	15,2
jeleniogórski	109,1	66,7	24,2	6,5	11,7	16,1
kamiennogórski	90,0	75,0	28,2	4,7	25,4	20,1
kłodzki	103,8	96,8	22,3	4,2	19,6	14,6
legnicki	95,7	100,0	25,3	1,3	17,9	18,3
lubański	95,2	122,2	27,4	5,6	17,2	14,5
lubiński	114,3	118,2	17,5	7,6	22,7	24,1
lwówecki	84,2	120,0	14,3	6,0	13,8	17,6
milicki	91,7	128,6	28,9	10,1	27,6	12,9
oleśnicki	108,3	150,0	17,5	1,4	16,1	17,7
oławski	100,0	130,0	30,4	12,2	17,1	17,7
polkowicki	131,3	142,9	15,8	10,2	19,0	16,0
strzeliński	100,0	100,0	22,9	3,7	19,0	15,6
średzki	66,7	88,9	20,7	9,4	23,9	17,5
świdnicki	111,1	136,8	14,6	3,6	17,0	15,3
trzebnicki	100,0	100,0	17,3	8,1	18,6	20,3
wałbrzyski	110,8	104,3	17,6	9,9	20,8	19,9
wołowski	100,0	133,3	15,0	0,8	15,4	19,2
wrocławski	97,8	77,8	10,4	9,9	13,8	17,5
ząbkowicki	117,4	108,3	14,2	5,3	13,8	17,3
zgorzelecki	126,1	107,1	17,1	9,2	17,3	17,1
złotoryjski	104,8	122,2	26,5	3,6	12,5	10,4
Miasta na prawach powiatu:						
Jelenia Góra	163,6	112,5	9,5	10,1	17,7	17,5
Legnica	121,4	69,2	27,3	16,7	28,4	27,8
Wrocław	116,1	110,2	13,2	11,2	21	18,8

a Dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych).

TABL. 28. **EDUKACJA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nauka języków obcych		Inwestycje w edukację .Wydatki na oświatę i wychowanie		
	liczba uczniów szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	liczba uczniów szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez szkół specjalnych) uczących się języka obcego jako przedmiotu dodatkowego na 100 uczniów	wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego[a] na szkolnictwo podstawowe w przeliczeniu na 1 ucznia szkoły podstawowej	wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego[a] na szkolnictwo gimnazjalne w przeliczeniu na 1 ucznia gimnazjum	wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego[a] na licea ogólnokształcące w przeliczeniu na 1 ucznia liceum ogólnokształcącego[b]
			w zł		
Powiaty:					
bolesławiecki	20,2	17,8	7066	5958	4337
dzierżoniowski	59,6	40,7	4545	3952	4050
głogowski	46,2	7,5	6215	6853	5087
górowski	44,8	26,8	5042	4646	3295
jaworski	50,9	24,3	4802	6167	4615
jeleniogórski	47,8	60,9	6149	6002	7983
kamiennogórski	40,7	56,4	4693	4980	4041
kłodzki	62,0	55,4	5603	4879	4253
legnicki	49,2	38,0	5531	5049	3245
lubański	26,0	19,3	5387	5288	3267
lubiński	59,8	20,9	7785	6665	3623
lwówecki	34,7	22,8	5600	5642	4589
milicki	58,2	38,4	5476	5087	3994
oleśnicki	42,7	17,2	5120	4641	3524
oławski	59,8	40,2	5807	4698	3694
polkowicki	36,0	31,4	7282	6609	7503
strzeliński	58,6	44,5	5159	4829	4106
średzki	67,5	79,3	6042	4886	4388
świdnicki	57,6	67,1	6002	5597	4044
trzebnicki	50,4	41,4	5567	4174	4517
wałbrzyski	47,9	28,3	5242	4916	4070
wołowski	74,1	80,1	6584	4755	4401
wrocławski	57,8	73,5	7111	5591	6286
ząbkowicki	57,0	61,2	5940	4398	3989
zgorzelecki	40,9	24,6	5994	5870	3571
złotoryjski	50,8	33,2	6478	4320	4265
Miasta na prawach powiatu:					
Jelenia Góra	49,0	26,3	4314	5203	4121
Legnica	54,7	14,7	4295	5181	4750
Wrocław	58,1	29,4	5231	5488	5091

a Bez budżetu województwa. b Bez liceów ogólnokształcących uzupełniających.

TABL. 29. **RYNEK PRACY - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Aktywność ekonomiczna ludności					Ruch zatrudnionych. Absolwenci na rynku pracy	
	pracujący	bezrobotni					
	liczba pracujących[ab] na 100 osób w wieku 15 i więcej lat	stopa bezrobocia rejestrowanego[b] w %	różnica wskaźników: udział zarejestrowanych bezrobotnych z wykształceniem wyższym[b] i udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym	liczba ofert pracy na 1000 zarejestrowanych bezrobotnych[b]	różnica wskaźników: liczba bezrobotnych nowo zarejestrowanych (napływ) i bezrobotnych wyrejestrowanych (odpływ) na 100 zarejestrowanych bezrobotnych	wskaźnik płynności rynku pracy	udział bezrobotnych zarejestrowanych w okresie 12 miesięcy od ukończenia nauki w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych[b] w %
Powiaty:							
bolesławiecki	25,5	17,7	-28,5	22,4	-33,1	51,8	3,1
dzierżoniowski	18,6	29,5	-32,3	8,4	-17,4	55,9	3,5
głogowski	26,2	18,0	-22,5	0,0	-26,0	53,7	5,1
górowski	21,8	28,2	-30,3	10,8	-16,8	54,5	3,4
jaworski	24,2	24,0	-32,2	4,3	-25,4	53,2	3,5
jeleniogórski	19,4	21,9	-39,7	3,6	-15,1	40,2	2,2
kamiennogórski	22,9	23,2	-24,8	29,4	-23,0	52,8	2,3
kłodzki	20,8	27,5	-32,1	15,6	-21,7	61,1	3,2
legnicki	21,0	23,3	-32,4	0,0	-33,1	55,3	2,9
lubański	20,5	25,8	-33,7	2,1	-17,4	43,3	3,3
lubiński	29,8	10,5	-17,7	28,4	-37,4	46,6	8,3
lwówecki	20,8	29,3	-33,8	7,3	-11,0	49,5	2,7
milicki	26,8	19,1	-27,1	18,5	-27,1	51,0	3,6
oleśnicki	27,6	16,2	-28,0	37,6	-32,0	57,6	5,3
oławski	30,2	12,6	-35,7	8,0	-50,5	55,2	3,8
polkowicki	55,7	11,4	-34,4	2,5	-25,4	53,8	5,9
strzeliński	24,9	24,9	-27,8	2,3	-18,2	63,0	4,6
średzki	27,6	15,8	-36,6	25,7	-26,3	54,7	3,7
świdnicki	24,5	20,0	-27,1	37,4	-21,8	55,8	4,1
trzebnicki	21,8	20,5	-25,2	7,8	-26,5	56,1	3,3
wałbrzyski	23,9	23,8	-32,3	7,4	-17,6	47,8	2,9
wołowski	27,8	18,3	-26,5	7,1	-23,6	52,2	4,8
wrocławski	29,4	10,8	-37,1	45,6	-57,3	72,9	2,6
ząbkowicki	22,9	26,1	-31,7	6,8	-18,2	52,2	3,3
zgorzelecki	29,9	17,2	-38,8	0,6	-34,0	54,3	2,9
złotoryjski	21,0	29,6	-33,2	3,8	-19,6	50,8	2,9
Miasta na prawach powiatu:							
Jelenia Góra	31,0	11,0	-27,5	1,5	-17,2	34,4	2,6
Legnica	33,4	13,5	-26,2	0,0	-36,2	48,8	2,7
Wrocław	35,9	8,0	-24,1	107,1	-35,0	65,1	2,6

a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez pracujących w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego; z rolnictwem indywidualnym; według faktycznego miejsca pracy. b Stan w dniu 31 XII.

TABL. 29. **RYNEK PRACY - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Sektorowość rynku pracy	Przedsiębiorczość		Wydajność	Wynagrodzenia			
						przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto[d]		
	udział pracujących w sektorze rolniczym w ogólnej liczbie pracujących[a] w %	liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 ludności[b]	udział nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON wśród ogółu zarejestrowanych[b] w %	produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca w zł	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w zł	osób z wykształceniem wyższym[c] w relacji do wynagrodzenia osób z wykształceniem podstawowym w %	pracujących powyżej 20 lat do przeciętnego wynagrodzenia brutto osób pracujących poniżej 1 roku w %	specjalistów w relacji do przeciętnego wynagrodzenia brutto osób pracujących przy pracach prostych w %
Powiaty:								
bolesławiecki	18,0	74,1	11,9	11172	2153,06	146,2	152,4	169,3
dzierżoniowski	12,3	99,7	9,7	11495	2028,86	198,0	147,2	155,3
głogowski	9,8	91,2	8,8	3872	2276,38	157,3	221,9	203,4
górowski	38,3	64,2	10,5	5363	1944,30	192,1	208,3	191,7
jaworski	28,8	84,6	8,9	10735	2009,38	164,8	166,6	177,3
jeleniogórski	10,0	115,3	11,3	7586	2012,25	216,3	152,8	181,2
kamiennogórski	12,8	79,2	8,4	11267	1995,80	182,2	205,3	214,1
kłodzki	12,6	113,2	7,0	6482	2102,68	180,7	142,9	185,7
legnicki	38,4	73,3	9,4	5144	1990,38	167,2	156,3	175,7
lubański	13,8	87,4	16,2	5596	1941,71	170,2	176,5	219,1
lubiński	8,5	89,3	6,7	#	4669,76	184,9	168,3	205,2
lwówecki	21,0	64,8	11,2	7195	2065,14	166,9	206,6	200,4
milicki	25,9	76,5	10,6	10006	1958,43	208,4	188,6	229,2
oleśnicki	19,8	79,7	9,6	16278	2007,27	168,2	179,8	172,8
oławski	11,8	88,6	8,3	32660	2282,90	242,3	130,8	193,5
polkowicki	8,4	65,8	6,8	#	2573,76	114,5	258,1	230,9
strzeliński	34,9	67,2	10,4	12628	2195,48	171,9	162,4	199,7
średzki	25,0	83,2	8,7	21373	2220,80	158,1	159,5	154,9
świdnicki	11,6	106,4	8,4	15509	2284,51	189,9	161,6	238,8
trzebnicki	32,8	84,7	11,2	7510	2198,96	207,0	149,8	167,4
wałbrzyski	3,6	111,7	6,9	35230	2427,25	166,8	129,7	179,5
wołowski	15,8	71,7	9,3	27919	2089,54	213,8	153,2	205,6
wrocławski	26,7	87,0	10,2	22883	2526,97	174,4	153,1	174,8
ząbkowicki	29,2	86,9	9,5	6984	2140,38	149,6	194,8	199,2
zgorzelecki	5,5	84,4	8,3	30740	3033,50	136,7	214,9	183,0
złotoryjski	29,2	85,1	7,9	6868	2240,46	142,9	176,9	189,7
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	0,8	136,1	8,9	11419	2398,28	255,2	179,4	270,2
Legnica	1,2	119,7	9,4	15725	2110,66	226,0	171,5	242,7
Wrocław	0,7	146,5	7,7	19673	2797,71	228,1	176,7	270,6

a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez pracujących w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego; z rolnictwem indywidualnym; według faktycznego miejsca pracy. b Stan w dniu 31 XII. c Wykształcenie wyższe ze stopniem inżyniera, licencjata. d Za październik 2006 r.

TABL. 30. **ZDROWIE - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Długość życia	Stan zdrowia			Praca w warunkach zagrożenia zdrowia		
	liczba osób w wieku 80 lat i więcej na 1000 ludności[a]	liczba zgonów niemowląt na 1000 żywych urodzeń	liczba zgonów, których przyczyną były nowotwory na 100 tys. ludności	liczba zgonów, których przyczyną były choroby układu krążenia na 100 tys. ludności	liczba zatrudnionych w warunkach zagrożenia[b] na 1000 osób w wieku produkcyjnym	liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy na 1000 osób w wieku produkcyjnym	liczba wypadków śmiertelnych na 1000 wypadków przy pracy
Powiaty:							
bolesławiecki	22,1	2,3	232,8	381,9	12,3	3,1	-
dzierżoniowski	34,2	7,1	264,8	542,9	16,0	3,9	7,5
głogowski	17,2	6,0	218,6	328,5	53,4	4,8	3,5
górowski	26,9	7,6	222,0	471,7	13,1	2,0	-
jaworski	31,0	4,4	261,5	523,4	27,6	4,5	6,5
jeleniogórski	32,1	7,0	290,1	481,9	19,1	3,1	-
kamiennogórski	31,6	2,3	217,3	499,6	18,8	1,6	21,3
kłodzki	30,9	5,7	289,2	572,8	14,3	3,3	2,8
legnicki	28,8	7,5	255,7	474,6	6,2	3,5	8,3
lubański	30,6	4,0	260,9	567,9	16,2	2,0	13,7
lubiński	16,4	10,1	231,1	316,6	68,8	7,1	2,0
lwówecki	30,9	9,0	255,1	582,4	12,2	1,7	-
milicki	28,2	9,7	189,9	472,4	31,4	5,1	8,3
oleśnicki	24,4	10,5	235,5	462,6	12,2	3,2	-
oławski	22,3	6,9	212,0	351,0	21,0	5,2	8,1
polkowicki	17,9	4,6	213,5	369,6	199,1	19,7	2,6
Strzeliński	30,6	9,6	263,9	539,3	8,3	3,3	-
średzki	28,6	5,9	262,0	551,1	11,1	2,5	12,8
świdnicki	28,4	4,8	280,2	481,8	23,2	4,8	8,0
trzebnicki	27,4	8,7	267,0	475,5	19,7	2,8	7,0
wałbrzyski	30,3	6,6	313,8	609,7	20,8	4,0	2,1
wołowski	27,7	2,3	279,0	524,8	12,3	3,1	10,8
wrocławski	27,1	7,8	191,7	412,4	13,2	4,9	6,1
ząbkowicki	33,3	6,8	271,5	562,9	8,2	2,3	-
zgorzelecki	25,6	9,3	273,2	531,2	39,5	4,1	-
złotoryjski	26,9	10,9	275,7	503,9	13,7	2,6	-
Miasta na prawach powiatu:							
Jelenia Góra	33,7	13,4	337,6	515,6	8,0	4,0	4,4
Legnica	25,8	5,4	265,7	405,9	28,3	6,5	-
Wrocław	34,7	6,6	268,5	489,9	25,7	7,7	1,2

a Stan w dniu 31 XII. b Dane dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

TABL. 30. **ZDROWIE - WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dostępność usług w ramach ochrony zdrowia						Wydatki na ochronę zdrowia i pomoc społeczną w budżecie jednostek samorządu terytorialnego[d]	
	liczba lekarzy[ab] na 10 tys ludności	liczba położnych na 10 tys. kobiet w wieku 15-49 lat	liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności	przeciętna liczba ludności przypadająca na 1 aptekę	dzieci w żłobkach[c] na 1000 dzieci w wieku 0-3 lat	liczba miejsc w placówkach opieki społecznej na 1000 osób w wieku powyżej 65 lat[c]	na ochronę zdrowia	na pomoc społeczną i pozostałe zadania w ramach polityki społecznej
							na 1 mieszkańca w zł	
Powiaty:								
bolesławiecki	14,9	12,2	25,0	3404	27,0	5,1	70,74	430,18
dzierżoniowski	15,4	16,7	22,7	3487	27,3	7,8	50,74	521,07
głogowski	17,0	21,2	32,3	2922	21,6	31,3	43,85	535,66
górowski	13,4	16,5	32,9	4558	-	13,3	45,71	725,93
jaworski	11,4	8,3	20,0	3057	-	26,4	148,74	616,62
jeleniogórski	19,0	8,7	116,3	4247	18,8	48,9	56,24	632,81
kamiennogórski	16,2	14,1	99,9	5779	56,5	21,3	28,81	583,00
kłodzki	21,0	15,9	48,1	3861	34,9	25,1	40,07	591,60
legnicki	7,2	5,1	-	6638	10,9	92,3	100,29	823,27
lubański	13,9	19,2	37,6	4740	30,3	25,0	75,68	526,37
lubiński	26,2	24,4	55,7	3403	98,7	6,5	38,09	402,77
lwówecki	12,3	19,2	59,1	5989	28,7	38,0	49,27	629,99
milicki	19,3	16,3	50,5	5262	-	59,8	105,66	714,26
oleśnicki	15,6	13,8	25,7	3691	21,5	34,8	107,77	474,39
oławski	18,8	15,7	33,1	3957	77,3	13,8	46,02	435,01
polkowicki	6,7	8,1	-	3597	68,7	3,1	64,88	486,15
strzeliński	15,4	15,5	23,8	6305	47,1	-	95,72	513,97
średzki	9,5	12,6	29,8	4935	10,6	5,4	65,09	433,11
świdnicki	14,1	15,0	27,5	3270	34,3	6,5	73,45	449,68
trzebnicki	16,0	14,9	65,2	4084	40,6	27,6	30,28	506,64
wałbrzyski	22,7	14,3	43,3	2963	28,1	3,6	42,93	599,38
wołowski	15,0	22,4	30,6	4313	37,9	-	26,95	481,37
wrocławski	8,1	5,1	-	3835	0,0	14,0	102,63	339,02
ząbkowicki	8,8	8,6	12,3	4936	31,8	56,5	53,05	673,31
zgorzelecki	18,1	14,2	55,8	3362	59,8	33,8	96,60	552,26
złotoryjski	17,1	20,9	57,0	5071	40,6	-	32,33	554,29
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	27,4	16,5	54,9	3089	49,4	15,4	22,73	416,97
Legnica	25,5	32,2	52,9	2566	-	12,0	28,66	614,66
Wrocław	44,4	30,2	75,6	2413	116,8	11,7	41,05	363,27

a Łącznie z lekarzami dentystami; z indywidualnymi praktykami lekarskimi zarejestrowanymi w izbach lekarskich; bez osób dla których miejscem pracy jest uczelnia, opieka społeczna, jednostka administracji państwowej lub samorządu terytorialnego albo NFZ. b Stan w dniu 31 XII. c Przebywających w ciągu roku (łącznie z oddziałami żłobkowymi). c Łącznie z filiami. d Dotyczy wydatków powiatów i gmin.

TABL. 31. **POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Stan i struktura ludności[a]			Reprodukcja ludności		
	współczynnik urbanizacji	udział dzieci w wieku 0-14 lat w ogólnej liczbie ludności w %	obciążenie ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku poprodukcyjnym	współczynnik dynamiki demograficznej	udział matek w wieku 24 lata i mniej w ogólnej liczbie rodzących kobiet w %	umieralność osób w wieku 15-59 lat na 10 tys. ludności
Powiaty:						
bolesławiecki	50,6	16,3	22,0	1,152	39,2	32,5
dzierżoniowski	81,3	14,0	27,2	0,744	30,7	39,8
głogowski	78,4	15,9	16,4	1,543	33,7	30,9
górowski	42,0	18,3	22,4	1,178	40,3	31,2
jaworski	57,0	15,3	22,5	0,822	40,5	37,4
jeleniogórski	47,6	14,7	22,8	0,834	34,6	41,9
kamiennogórski	60,0	15,9	24,7	0,895	36,9	39,9
kłodzki	65,0	14,3	25,9	0,744	33,1	40,0
legnicki	34,3	15,9	22,5	1,004	39,4	36,0
lubański	63,2	15,9	23,1	0,824	35,2	36,8
lubiński	77,9	15,3	18,8	1,313	27,4	30,4
lwówecki	51,2	15,9	23,2	0,735	37,5	45,8
milicki	32,6	17,5	21,0	1,303	35,8	27,4
oleśnicki	59,9	16,5	21,0	1,110	33,9	35,0
oławski	64,7	15,7	20,0	1,336	29,3	27,6
polkowicki	60,3	18,0	18,2	1,303	36,4	35,8
strzeliński	32,9	15,6	24,5	0,921	37,2	35,3
średzki	17,9	16,6	21,8	0,945	32,7	44,4
świdnicki	70,1	14,8	23,6	0,911	35,7	36,5
trzebnicki	37,9	16,7	20,4	1,082	36,7	37,3
wałbrzyski	89,1	13,2	28,0	0,644	38,6	50,6
wołowski	52,8	15,4	24,5	0,898	30,6	38,6
wrocławski	15,6	16,5	20,0	1,210	27,1	27,8
ząbkowicki	45,1	14,8	24,7	0,768	35,8	35,8
zgorzelecki	69,0	15,3	22,7	0,857	36,2	45,1
złotoryjski	50,1	15,6	20,5	0,931	38,2	44,1
Miasta na prawach powiatu:						
Jelenia Góra	100,0	12,3	27,9	0,659	26,3	40,7
Legnica	100,0	14,3	22,6	0,935	31,5	36,7
Wrocław	100,0	11,7	27,0	0,857	18,9	34,1

a Stan w dniu 31 XII.

TABL. 31. **POTENCJAŁ DEMOGRAFICZNY – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Migracje			
	napływ ludności przybyłej z innych powiatów na 10 tys. ludności	obrót migracji wewnętrznych na 10 tys. ludności	saldo migracji na 10 tys. ludności	liczba emigrantów na 10 tys. ludności
Powiaty:				
bolesławiecki	82,1	325,3	-4,7	10,2
dzierżoniowski	47,0	225,1	-22,3	20,0
głogowski	70,8	301,9	-44,7	16,6
górowski	63,3	309,9	-46,0	9,5
jaworski	58,4	249,1	-45,8	13,4
jeleniogórski	136,8	338,1	2,0	24,0
kamiennogórski	48,8	248,6	-53,5	24,9
kłodzki	46,3	264,3	-34,3	22,8
legnicki	128,4	318,4	5,1	12,0
lubański	68,5	290,2	-27,7	14,4
lubiński	71,3	318,6	-47,6	13,7
lwówecki	74,2	289,5	-37,9	21,2
milicki	63,5	271,0	-58,3	42,6
oleśnicki	77,9	280,5	-4,7	22,9
oławski	107,8	322,1	-5,6	34,5
polkowicki	108,5	321,2	-24,4	15,0
strzeliński	65,0	306,1	-27,7	14,9
średzki	154,1	318,2	65,0	17,9
świdnicki	48,8	221,0	-24,7	19,0
trzebnicki	119,1	317,4	38,8	19,8
wałbrzyski	34,4	192,2	-40,4	13,8
wołowski	77,0	280,1	-14,7	22,0
wrocławski	336,7	492,0	221,7	14,4
ząbkowicki	59,3	240,5	-33,3	26,9
zgorzelecki	41,7	295,5	-60,2	27,1
złotoryjski	65,1	244,7	-45,6	13,0
Miasta na prawach powiatu:				
Jelenia Góra	114,3	237,9	-29,4	24,7
Legnica	86,4	200,2	-39,5	14,8
Wrocław	109,2	216,5	-4,9	14,0

TABL. 32. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy[a]				Przestępstwa stwierdzone
	liczba zarejestrowanych bezrobotnych w wieku 24 lat i mniej na 100 osób w wieku 18-24 lata	udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w %	udział bezrobotnych dotychczas niepracujących (bez stażu pracy) w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych w %	udział bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych w %	przestępstwa stwierdzone w postępowaniu przygotowawczym na 10 tys. ludności
Powiaty:					
bolesławiecki	9,5	32,7	16,1	27,3	310
dzierżoniowski	15,1	36,0	14,9	32,0	373
głogowski	12,0	29,3	22,0	28,5	470
górowski	18,0	33,9	18,8	31,4	295
jaworski	13,6	36,4	14,9	30,6	369
jeleniogórski	8,7	43,5	16,4	25,8	348
kamiennogórski	11,2	29,1	12,6	21,0	243
kłodzki	16,0	35,4	19,7	34,5	323
legnicki	11,8	36,5	26,8	28,9	253
lubański	13,5	36,9	18,2	26,5	399
lubiński	8,4	27,8	50,7	17,9	416
lwówecki	13,1	36,3	19,6	29,4	265
milicki	12,0	30,2	17,4	31,3	279
oleśnicki	10,6	32,1	20,9	27,5	293
oławski	7,7	40,7	23,4	28,2	345
polkowicki	13,4	37,9	24,3	34,9	380
strzeliński	16,6	30,5	26,5	33,9	427
średzki	10,0	39,7	19,2	31,1	283
świdnicki	10,8	32,3	15,3	24,7	358
trzebnicki	11,3	28,7	21,0	32,8	331
wałbrzyski	12,0	37,1	14,8	26,7	543
wołowski	12,2	30,6	17,2	26,3	387
wrocławski	3,5	42,8	17,6	46,4	133
ząbkowicki	16,4	35,3	20,2	28,9	349
zgorzelecki	10,9	41,9	20,0	36,8	408
złotoryjski	15,3	36,5	18,1	34,3	346
Miasta na prawach powiatu:					
Jelenia Góra	5,6	35,0	15,7	18,3	554
Legnica	7,7	33,2	37,2	26,5	598
Wrocław	2,2	36,4	14,5	43,7	553

a Stan w dniu 31 XII.

TABL. 32. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R. (cd.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zagrożenie ubóstwem				Zróżnicowanie terytorialne			
					współczynnik zmienności liczby w %			
	liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 10 tys. ludności	liczba mieszkańców placówek pomocy społecznej na 10 tys. osób[ab]	udział mieszkań bez łazienki w ogólnej liczbie mieszkań[a] w %	odsetek matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet	liczby zarejestrowanych bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym	liczby dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat	liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1000 ludności	liczby zgonów na 1000 ludności
Powiaty:								
bolesławiecki	601,5	3,7	9,9	4,7	18,7	71,6	35,7	6,2
dzierżoniowski	661,1	11,9	18,0	5,2	7,7	31,7	25,1	5,9
głogowski	505,4	27,1	3,7	4,1	20,2	41,4	18,2	15,7
górowski	1328,9	15,9	18,3	9,1	11,7	38,0	14,7	6,0
jaworski	781,4	34,1	14,6	6,6	24,7	85,3	26,2	18,6
jeleniogórski	773,1	62,8	18,9	5,1	12,0	64,3	30,4	12,6
kamiennogórski	765,7	29,4	22,5	5,9	11,0	63,3	24,5	7,2
kłodzki	890,5	36,6	18,3	6,4	11,1	33,4	35,9	5,8
legnicki	1005,9	117,9	16,5	7,3	28,1	101,8	15,9	20,5
lubański	734,7	11,3	21,0	5,2	19,2	63,6	28,0	12,3
lubiński	549,4	6,7	4,5	4,0	23,3	31,5	15,6	19,3
lwówecki	914,3	44,5	20,6	4,5	12,1	26,4	7,9	20,2
milicki	934,2	69,2	13,4	7,5	17,6	12,1	18,8	2,9
oleśnicki	492,2	35,5	11,8	4,8	13,0	41,6	19,7	7,4
oławski	498,5	15,4	10,0	4,9	8,8	36,4	24,9	9,8
polkowicki	827,1	1,1	8,4	6,6	33,9	24,9	20,0	14,7
strzeliński	808,9	0,0	16,7	5,3	19,4	54,3	15,8	5,2
średzki	708,6	6,5	17,0	7,8	10,8	65,7	19,5	10,0
świdnicki	796,6	8,6	16,7	4,5	11,3	39,4	23,7	8,0
trzebnicki	715,3	31,7	14,3	6,3	24,5	58,8	19,5	6,1
wałbrzyski	782,9	5,8	25,4	5,2	12,8	31,1	17,6	12,3
wołowski	834,0	0,0	13,1	6,9	15,7	26,5	12,4	10,1
wrocławski	468,9	19,3	12,6	5,2	25,7	46,8	12,9	18,5
ząbkowicki	1074,9	78,6	19,2	6,5	10,5	27,4	18,6	8,2
zgorzelecki	863,9	39,6	12,6	6,3	18,5	49,7	30,1	10,1
złotoryjski	928,4	0,0	15,1	5,7	15,7	96,7	43,2	9,4
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	496,6	24,0	12,0	4,5	x	x	x	x
Legnica	883,1	17,7	13,6	4,0	x	x	x	x
Wrocław	308,0	18,0	7,1	2,8	x	x	x	x

a Stan w dniu 31 XII. b Domy i zakłady pomocy społecznej łącznie z filiami.

TABL. 32. **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I TERYTORIALNA – WARTOŚCI FINALNYCH WSKAŹNIKÓW DIAGNOSTYCZNYCH DLA POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Dystans wsi do miasta			
	różnica wskaźników: liczba dzieci w przedszkolach na 1000 dzieci w wieku 3-6 lat w miastach i na wsi	różnica wskaźników: udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań w miastach i na wsi	różnica wskaźników: liczba aptek przypadająca na 10 tys. ludności na wsi i miastach	różnica wskaźników: udział matek rodzących 4 i dalsze dziecko w ogólnej liczbie rodzących kobiet na wsi i w miastach
Powiaty:				
bolesławiecki	599,5	7,8	2,9	1,4
dzierżoniowski	453,7	-1,4	2,2	-0,9
głogowski	491,0	13,4	1,6	1,2
górowski	542,1	12,2	2,3	6,8
jaworski	583,0	9,5	4,1	5,4
jeleniogórski	325,4	5,4	2,6	2,7
kamiennogórski	395,4	1,5	1,8	0,7
kłodzki	271,7	11,1	2,9	1,4
legnicki	657,1	-1,2	3,2	4,4
lubański	554,9	7,9	2,7	0,5
lubiński	455,5	11	3,3	3,6
lwówecki	867,9	16,1	3,2	0,2
milicki	597,7	13,5	3,3	6,2
oleśnicki	526,8	14,3	2,1	2,4
oławski	305,0	11	3,7	3,4
polkowicki	272,7	7,5	1,4	2,9
strzeliński	774,4	10,8	2,6	3,3
średzki	961,0	7,5	2,8	0,8
świdnicki	394,3	7,5	5,8	1,3
trzebnicki	670,0	11,3	3,5	3,8
wałbrzyski	385,3	3,2	4,3	-1,5
wołowski	548,3	18	2,1	3,6
wrocławski	722,1	2,7	2,7	2,6
ząbkowicki	602,9	6,5	2,8	2,3
zgorzelecki	585,5	13	3,3	3,7
złotoryjski	625,4	9,8	2,8	2,8
Miasta na prawach powiatu:				
Jelenia Góra	x	x	x	x
Legnica	x	x	x	x
Wrocław	x	x	x	x

TABL. 33. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW EDUKACJI I WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Edukacja		Struktura ludności według wykształcenia (BAEL)		Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata (BAEL)		Kształcenie na wybranych poziomach edukacji		Kierunki kształcenia		Komputeryzacja		Nauka języków obcych	
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga
Dolnośląskie	**0,602**	**5**	**0,639**	**3**	**0,742**	**2**	**0,457**	**9**	**0,486**	**5**	**0,837**	**3**	**0,578**	**10**
Kujawsko-pomorskie	0,443	12	0,312	14	0,323	9	0,313	15	0,134	16	0,812	6	0,658	7
Lubelskie	0,605	4	0,363	11	0,710	3	0,627	3	0,581	3	0,781	12	0,778	3
Lubuskie	0,353	16	0,443	9	0,226	12	0,314	14	0,241	15	0,809	7	0,426	15
Łódzkie	0,588	6	0,458	8	0,452	7	0,575	4	0,556	4	0,886	1	0,805	2
Małopolskie	0,657	2	0,631	4	0,355	8	0,725	1	0,626	1	0,790	11	0,595	9
Mazowieckie	0,771	1	0,958	1	1,000	1	0,720	2	0,241	14	0,754	16	0,731	6
Opolskie	0,442	13	0,364	10	0,226	12	0,403	11	0,400	8	0,874	2	0,567	12
Podkarpackie	0,507	9	0,357	12	0,032	15	0,479	7	0,451	6	0,806	9	0,742	5
Podlaskie	0,503	10	0,305	15	0,323	9	0,504	5	0,419	7	0,807	8	0,747	4
Pomorskie	0,572	7	0,589	5	0,710	3	0,402	12	0,385	9	0,781	13	0,572	11
Śląskie	0,620	3	0,673	2	0,645	5	0,467	8	0,599	2	0,805	10	0,559	13
Świętokrzyskie	0,393	14	0,324	13	0,000	16	0,438	10	0,325	11	0,775	14	0,869	1
Warmińsko-mazurskie	0,359	15	0,219	16	0,323	9	0,227	16	0,249	13	0,826	5	0,383	16
Wielkopolskie	0,572	8	0,581	6	0,226	12	0,485	6	0,266	12	0,836	4	0,628	8
Zachodniopomorskie	0,492	11	0,504	7	0,645	5	0,380	13	0,330	10	0,759	15	0,534	14
Podstawowe parametry statystyczne:														
wartość minimalna	0,353	x	0,219	x	0,000	x	0,227	x	0,134	x	0,754	x	0,383	x
wartość maksymalna	0,771	x	0,958	x	1,000	x	0,725	x	0,626	x	0,886	x	0,869	x
średnia arytmetyczna	0,530	x	0,483	x	0,433	x	0,470	x	0,393	x	0,809	x	0,636	x
zmienność (w %)	21,0	x	37,8	x	62,6	x	28,7	x	36,6	x	4,4	x	20,6	x

TABL. 33. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW EDUKACJI I WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Warunki lokalowe nauczania		Kadra nauczycielska		Inwestycje w edukację. Wydatki na oświatę i wychowanie		Nauka i postęp techniczny		Otwartość systemu edukacji na świat		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,474**	**9**	**0,479**	**12**	**0,541**	**3**	**0,528**	**4**	**0,651**	**7**	**43,6**	**3,2**
Kujawsko-pomorskie	0,481	8	0,709	3	0,000	16	0,352	8	0,190	13	59,5	4,0
Lubelskie	0,352	11	0,489	11	0,263	11	0,396	7	0,974	2	79,2	3,7
Lubuskie	0,298	12	0,334	16	0,330	7	0,089	15	0,084	14	43,0	2,8
Łódzkie	0,501	6	0,721	2	0,511	5	0,315	9	0,590	9	74,1	2,2
Małopolskie	0,822	2	0,539	7	0,330	7	0,556	3	0,904	4	89,3	3,1
Mazowieckie	0,601	4	0,748	1	0,981	1	0,842	1	1,000	1	157,9	4,4
Opolskie	0,279	13	0,594	6	0,177	13	0,251	12	0,081	15	60,9	2,7
Podkarpackie	0,738	3	0,386	15	0,095	15	0,164	13	0,824	6	74,9	4,0
Podlaskie	0,113	15	0,507	10	0,512	4	0,255	11	0,961	3	71,2	3,2
Pomorskie	0,496	7	0,522	8	0,662	2	0,468	6	0,639	8	31,7	3,0
Śląskie	0,993	1	0,413	14	0,319	9	0,639	2	0,341	11	76,5	4,2
Świętokrzyskie	0,356	10	0,448	13	0,266	10	0,070	16	0,025	16	64,8	3,0
Warmińsko-mazurskie	0,023	16	0,656	4	0,237	12	0,147	14	0,219	12	50,6	3,7
Wielkopolskie	0,522	5	0,649	5	0,349	6	0,512	5	0,867	5	66,1	2,3
Zachodniopomorskie	0,128	14	0,516	9	0,177	13	0,301	10	0,567	10	52,0	2,8
Podstawowe parametry statystyczne:												
wartość minimalna	0,023	x	0,334	x	0,000	x	0,070	x	0,025	x	31,7	2,2
wartość maksymalna	0,993	x	0,748	x	0,981	x	0,842	x	1,000	x	157,9	4,4
średnia arytmetyczna	0,449	x	0,544	x	0,359	x	0,368	x	0,557	x	68,5	3,3
zmienność (w %)	56,3	x	22,1	x	64,5	x	56,1	x	61,3	x	x	x

TABL. 34. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW RYNKU PRACY I WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rynek pracy		Aktywność ekonomiczna-pracujący (BAE)		Aktywność ekonomiczna-bezrobotni		Absolwenci na rynku pracy. Ruch zatrudnionych		Zawody osób pracujących (BAEL)	
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga
Dolnośląskie	**0,569**	**3**	**0,595**	**2**	**0,484**	**10**	**0,588**	**2**	**0,656**	**6**
Kujawsko-pomorskie	0,375	13	0,338	13	0,441	13	0,427	8	0,145	15
Lubelskie	0,332	16	0,409	11	0,500	9	0,383	13	0,416	12
Lubuskie	0,427	9	0,452	6	0,547	8	0,406	10	0,129	16
Łódzkie	0,442	8	0,450	9	0,568	7	0,526	5	0,571	8
Małopolskie	0,529	5	0,452	7	0,685	1	0,445	6	0,804	1
Mazowieckie	0,748	1	0,803	1	0,573	6	0,622	1	0,795	2
Opolskie	0,394	11	0,316	15	0,410	14	0,371	14	0,504	10
Podkarpackie	0,347	14	0,305	16	0,452	12	0,331	16	0,522	9
Podlaskie	0,397	10	0,411	10	0,588	3	0,404	11	0,577	7
Pomorskie	0,587	2	0,490	4	0,582	4	0,541	4	0,751	4
Śląskie	0,510	6	0,472	5	0,578	5	0,365	15	0,670	5
Świętokrzyskie	0,347	15	0,336	14	0,469	11	0,401	12	0,360	13
Warmińsko-mazurskie	0,391	12	0,450	8	0,377	16	0,432	7	0,295	14
Wielkopolskie	0,482	7	0,395	12	0,632	2	0,423	9	0,483	11
Zachodniopomorskie	0,539	4	0,500	3	0,381	15	0,551	3	0,779	3
Podstawowe parametry statystyczne:										
wartość minimalna	0,332	x	0,305	x	0,377	x	0,331	x	0,129	x
wartość maksymalna	0,748	x	0,803	x	0,685	x	0,622	x	0,804	x
średnia arytmetyczna	0,463	x	0,448	x	0,517	x	0,451	x	0,529	x
zmienność (w %)	23,4	x	26,2	x	17,1	x	18,6	x	39,7	x

TABL. 34. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW RYNKU PRACY I WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Sektorowość rynku pracy		Przedsiębiorczość		Wydajność		Wynagrodzenia		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,882**	**2**	**0,523**	**7**	**0,432**	**4**	**0,395**	**4**	**77,5**	**2,1**
Kujawsko-pomorskie	0,587	10	0,516	8	0,217	11	0,332	10	48,6	2,0
Lubelskie	0,027	16	0,529	5	0,113	15	0,278	15	60,0	2,8
Lubuskie	0,858	3	0,482	11	0,198	12	0,342	9	62,6	2,6
Łódzkie	0,472	12	0,443	13	0,186	13	0,322	12	63,6	2,5
Małopolskie	0,579	11	0,504	10	0,319	7	0,442	2	78,4	2,9
Mazowieckie	0,657	6	0,531	4	1,000	1	1,000	1	165,5	1,9
Opolskie	0,615	8	0,237	16	0,353	6	0,346	8	33,7	3,0
Podkarpackie	0,420	13	0,384	14	0,134	14	0,226	16	46,6	1,6
Podlaskie	0,087	15	0,537	3	0,242	9	0,331	11	66,6	3,0
Pomorskie	0,856	4	0,565	2	0,480	2	0,431	3	81,2	0,9
Śląskie	1,000	1	0,260	15	0,451	3	0,288	13	69,7	4,5
Świętokrzyskie	0,139	14	0,515	9	0,265	8	0,288	14	51,3	2,0
Warmińsko-mazurskie	0,640	7	0,477	12	0,107	16	0,347	7	51,0	3,3
Wielkopolskie	0,615	9	0,525	6	0,404	5	0,376	5	55,1	2,6
Zachodniopomorskie	0,844	5	0,661	1	0,235	10	0,360	6	91,8	3,2
Podstawowe parametry statystyczne:										
wartość minimalna	0,027	x	0,237	x	0,107	x	0,226	x	33,7	0,9
wartość maksymalna	1,000	x	0,661	x	1,000	x	1,000	x	165,5	4,5
średnia arytmetyczna	0,580	x	0,480	x	0,321	x	0,382	x	69,0	2,6
zmienność (w %)	48,8	x	21,6	x	65,5	x	44,2	x	x	x

TABL. 35. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW ZDROWIA I WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zdrowie		Długość życia		Stan zdrowia		Praca w warunkach zagrożenia zdrowia		Dostępność usług w ramach ochrony zdrowia		Wydatki na służbę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,574**	**8**	**0,645**	**6**	**0,511**	**15**	**0,518**	**12**	**0,571**	**5**	**0,712**	**3**	**52,9**	**3,6**
Kujawsko-pomorskie	0,583	6	0,465	10	0,614	9	0,668	8	0,423	12	0,723	2	76,9	2,6
Lubelskie	0,644	5	0,865	4	0,585	12	0,839	1	0,676	2	0,440	12	71,5	4,0
Lubuskie	0,503	13	0,345	15	0,598	10	0,441	14	0,575	4	0,576	6	56,9	3,7
Łódzkie	0,683	1	1,000	1	0,549	13	0,720	4	0,829	1	0,453	10	110,0	4,3
Małopolskie	0,552	9	0,593	7	0,663	6	0,689	5	0,448	9	0,381	16	47,5	2,7
Mazowieckie	0,675	2	0,902	3	0,628	8	0,682	7	0,367	14	0,735	1	104,3	3,8
Opolskie	0,515	12	0,399	12	0,772	3	0,576	11	0,375	13	0,408	14	61,5	2,6
Podkarpackie	0,549	10	0,538	8	0,590	11	0,685	6	0,529	7	0,446	11	43,1	1,8
Podlaskie	0,672	3	0,858	5	0,778	2	0,782	2	0,592	3	0,382	15	92,4	3,3
Pomorskie	0,467	15	0,361	13	0,518	14	0,503	13	0,315	16	0,540	8	44,7	1,8
Śląskie	0,406	16	0,430	11	0,505	16	0,198	16	0,554	6	0,430	13	38,8	3,0
Świętokrzyskie	0,656	4	0,931	2	0,640	7	0,752	3	0,438	11	0,554	7	78,6	2,7
Warmińsko-mazurskie	0,533	11	0,284	16	0,736	4	0,603	10	0,347	15	0,606	5	78,4	3,8
Wielkopolskie	0,491	14	0,466	9	0,793	1	0,434	15	0,441	10	0,462	9	57,4	3,3
Zachodniopomorskie	0,577	7	0,352	14	0,734	5	0,640	9	0,521	8	0,613	4	82,8	2,5
Podstawowe parametry statystyczne:														
wartość minimalna	0,406	x	0,284	x	0,505	x	0,198	x	0,315	x	0,381	x	38,8	1,8
wartość maksymalna	0,683	x	1,000	x	0,793	x	0,839	x	0,829	x	0,735	x	110,0	4,3
średnia arytmetyczna	0,568	x	0,590	x	0,638	x	0,608	x	0,500	x	0,529	x	68,6	3,1
zmienność (w %)	14,0	x	40,0	x	14,9	x	25,5	x	26,0	x	22,3	x	x	x

TABL. 36. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO I WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Potencjał demograficzny		Stan i struktura ludności		Reprodukcja ludności		Migracje		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,498**	**9**	**0,457**	**8**	**0,500**	**11**	**0,550**	**6**	**27,8**	**1,8**
Kujawsko-pomorskie	0,523	8	0,553	6	0,492	12	0,507	7	46,8	2,4
Lubelskie	0,362	14	0,224	14	0,442	16	0,361	12	21,8	1,3
Lubuskie	0,614	4	0,648	3	0,527	6	0,659	3	68,0	1,3
Łódzkie	0,377	13	0,221	15	0,511	10	0,378	11	26,0	2,0
Małopolskie	0,525	7	0,373	9	0,765	2	0,453	9	64,3	3,1
Mazowieckie	0,666	2	0,325	11	0,816	1	0,946	1	154,5	4,4
Opolskie	0,342	15	0,261	13	0,527	7	0,197	16	39,1	3,3
Podkarpackie	0,416	12	0,372	10	0,566	5	0,273	14	45,5	3,1
Podlaskie	0,421	11	0,318	12	0,517	9	0,384	10	30,1	1,1
Pomorskie	0,698	1	0,676	2	0,731	3	0,720	2	117,6	0,4
Śląskie	0,432	10	0,479	7	0,523	8	0,272	15	52,0	3,3
Świętokrzyskie	0,331	16	0,132	16	0,459	15	0,336	13	23,4	1,1
Warmińsko-mazurskie	0,563	6	0,677	1	0,464	14	0,504	8	75,1	4,4
Wielkopolskie	0,630	3	0,579	5	0,698	4	0,636	4	64,0	0,4
Zachodniopomorskie	0,582	5	0,631	4	0,476	13	0,635	5	61,6	3,8
Podstawowe parametry statystyczne:										
wartość minimalna	0,331	x	0,132	x	0,442	x	0,197	x	21,8	0,4
wartość maksymalna	0,698	x	0,677	x	0,816	x	0,946	x	154,5	4,4
średnia arytmetyczna	0,499	x	0,433	x	0,563	x	0,488	x	57,4	2,3
zmienność (w %)	23,2	x	40,2	x	20,5	x	39,1	x	x	x

TABL. 37. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ ORAZ WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Spójność społeczna i terytorialna		Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy		Niepełnosprawni		Przestępstwa stwierdzone	
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga
Dolnośląskie	**0,462**	**12**	**0,621**	**12**	**0,393**	**13**	**0,493**	**15**
Kujawsko-pomorskie	0,517	8	0,569	14	0,538	6	0,715	9
Lubelskie	0,456	13	0,549	15	0,489	9	0,781	4
Lubuskie	0,428	15	0,621	11	0,234	16	0,455	16
Łódzkie	0,545	6	0,715	5	0,311	15	0,754	6
Małopolskie	0,566	5	0,839	1	0,526	7	0,801	3
Mazowieckie	0,489	11	0,649	10	0,717	2	0,627	10
Opolskie	0,656	1	0,672	8	0,849	1	0,732	8
Podkarpackie	0,635	2	0,721	4	0,619	3	0,971	1
Podlaskie	0,509	9	0,704	6	0,442	11	0,864	2
Pomorskie	0,520	7	0,802	2	0,487	10	0,583	13
Śląskie	0,631	3	0,673	7	0,516	8	0,586	12
Świętokrzyskie	0,508	10	0,656	9	0,556	5	0,740	7
Warmińsko-mazurskie	0,417	16	0,571	13	0,368	14	0,569	14
Wielkopolskie	0,628	4	0,781	3	0,583	4	0,756	5
Zachodniopomorskie	0,450	14	0,478	16	0,425	12	0,603	11
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,417	x	0,478	x	0,234	x	0,455	x
wartość maksymalna	0,656	x	0,839	x	0,849	x	0,971	x
średnia arytmetyczna	0,526	x	0,664	x	0,503	x	0,690	x
zmienność (w %)	14,3	x	14,1	x	29,0	x	19,4	x

TABL. 37. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ ORAZ WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zagrożenie ubóstwem		Zróżnicowanie terytorialne		Dystans wsi do miasta		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,679**	**6**	**0,540**	**9**	**0,613**	**7**	**42,6**	**2,8**
Kujawsko-pomorskie	0,511	13	0,623	7	0,631	6	28,1	2,6
Lubelskie	0,482	14	0,437	12	0,450	13	34,4	2,8
Lubuskie	0,631	7	0,797	1	0,362	15	67,2	4,5
Łódzkie	0,587	9	0,535	10	0,653	5	52,5	2,9
Małopolskie	0,721	4	0,380	14	0,509	10	77,1	3,5
Mazowieckie	0,737	3	0,174	16	0,450	14	67,9	4,0
Opolskie	0,705	5	0,732	2	0,776	2	81,6	2,7
Podkarpackie	0,568	11	0,630	6	0,493	11	86,2	3,3
Podlaskie	0,580	10	0,366	15	0,260	16	67,8	3,6
Pomorskie	0,627	8	0,461	11	0,689	4	49,6	3,0
Śląskie	0,800	1	0,652	4	0,998	1	97,1	3,3
Świętokrzyskie	0,476	15	0,426	13	0,530	9	35,7	2,5
Warmińsko-mazurskie	0,417	16	0,679	3	0,458	12	39,3	2,9
Wielkopolskie	0,782	2	0,546	8	0,706	3	69,6	1,3
Zachodniopomorskie	0,545	12	0,647	5	0,569	8	32,5	2,7
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,417	x	0,174	x	0,260	x	28,1	1,3
wartość maksymalna	0,800	x	0,797	x	0,998	x	97,1	4,5
średnia arytmetyczna	0,616	x	0,539	x	0,572	x	58,1	3,0
zmienność (w %)	18,0	x	28,6	x	29,8	x	x	x

TABL. 38. **MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kapitał ludzki		Edukacja		Rynek pracy		Zdrowie	
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga
Dolnośląskie	**0,425**	**6**	**0,602**	**5**	**0,569**	**3**	**0,574**	**8**
Kujawsko-pomorskie	0,400	10	0,443	12	0,375	13	0,583	6
Lubelskie	0,392	12	0,605	4	0,332	16	0,644	5
Lubuskie	0,392	13	0,353	16	0,427	9	0,503	13
Łódzkie	0,419	7	0,588	6	0,442	8	0,683	1
Małopolskie	0,475	2	0,657	2	0,529	5	0,552	9
Mazowieckie	0,550	1	0,771	1	0,748	1	0,675	2
Opolskie	0,382	14	0,442	13	0,394	11	0,515	12
Podkarpackie	0,395	11	0,507	9	0,347	14	0,549	10
Podlaskie	0,415	9	0,503	10	0,397	10	0,672	3
Pomorskie	0,469	3	0,572	7	0,587	2	0,467	15
Śląskie	0,450	5	0,620	3	0,510	6	0,406	16
Świętokrzyskie	0,370	15	0,393	14	0,347	15	0,656	4
Warmińsko-mazurskie	0,354	16	0,359	15	0,391	12	0,533	11
Wielkopolskie	0,459	4	0,572	8	0,482	7	0,491	14
Zachodniopomorskie	0,416	8	0,492	11	0,539	4	0,577	7
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,354	x	0,353	x	0,332	x	0,406	x
wartość maksymalna	0,550	x	0,771	x	0,748	x	0,683	x
średnia arytmetyczna	0,423	x	0,530	x	0,463	x	0,568	x

TABL. 38. **MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Potencjał demograficzny		Spójność społeczna i terytorialna		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga		
Dolnośląskie	**0,498**	**9**	**0,462**	**12**	**20,6**	**2,7**
Kujawsko-pomorskie	0,523	8	0,517	8	46,0	2,3
Lubelskie	0,362	14	0,456	13	54,2	4,1
Lubuskie	0,614	4	0,428	15	44,3	3,6
Łódzkie	0,377	13	0,545	6	62,5	2,5
Małopolskie	0,525	7	0,566	5	32,1	1,9
Mazowieckie	0,666	2	0,489	11	175,4	2,7
Opolskie	0,342	15	0,656	1	54,7	3,3
Podkarpackie	0,416	12	0,635	2	56,3	2,7
Podlaskie	0,421	11	0,509	9	54,1	1,9
Pomorskie	0,698	1	0,520	7	52,8	4,0
Śląskie	0,432	10	0,631	3	47,3	3,7
Świętokrzyskie	0,331	16	0,508	10	53,4	3,7
Warmińsko-mazurskie	0,563	6	0,417	16	40,5	2,8
Wielkopolskie	0,630	3	0,628	4	57,3	3,0
Zachodniopomorskie	0,582	5	0,450	14	34,7	3,1
Podstawowe parametry statystyczne:						
wartość minimalna	0,331	x	0,417	x	20,6	1,9
wartość maksymalna	0,698	x	0,656	x	175,4	4,1
średnia arytmetyczna	0,499	x	0,526	x	55,4	3,0

TABL. 39. **STRUKTURA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W 2003 I 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2003					2006					Współczynnik zmian strukturalnych
	Edukacja	Rynek pracy	Zdrowie	Potencjał demograficzny	Spójność społeczna i terytorialna	Edukacja	Rynek pracy	Zdrowie	Potencjał demograficzny	Spójność społemzna i terytorialna	
	w %										
Dolnośląskie	**19,4**	**19,1**	**17,6**	**21,1**	**22,8**	**22,3**	**21,0**	**21,2**	**18,4**	**17,1**	**3,4**
Kujawsko-pomorskie	15,4	14,7	19,4	26,6	23,9	18,2	15,4	23,9	21,4	21,2	3,1
Lubelskie	21,7	14,5	24,6	17,0	22,3	25,2	13,8	26,8	15,1	19,0	2,3
Lubuskie	11,9	19,3	17,3	28,2	23,3	15,2	18,4	21,6	26,4	18,4	3,1
Łódzkie	19,6	14,7	24,3	17,1	24,3	22,3	16,8	25,9	14,3	20,7	2,6
Małopolskie	22,0	14,8	17,3	23,0	22,9	23,2	18,7	19,5	18,6	20,0	2,9
Mazowieckie	21,8	21,1	15,7	22,1	19,3	23,0	22,3	20,2	19,9	14,6	2,8
Opolskie	14,7	17,1	18,2	16,3	33,7	18,8	16,8	21,9	14,5	27,9	3,1
Podkarpackie	16,7	16,1	18,1	22,0	27,1	20,7	14,1	22,4	17,0	25,9	3,3
Podlaskie	17,9	15,2	24,2	19,5	23,3	20,1	15,9	26,9	16,8	20,3	2,2
Pomorskie	15,9	18,7	13,6	30,3	21,6	20,1	20,6	16,4	24,5	18,3	3,6
Śląskie	19,8	17,0	13,1	20,0	30,1	23,9	19,6	15,6	16,6	24,3	3,7
Świętokrzyskie	14,6	15,6	24,6	16,9	28,4	17,6	15,5	29,3	14,8	22,7	3,1
Warmińsko-mazurskie	12,1	15,8	19,5	32,2	20,4	15,9	17,3	23,5	24,9	18,4	3,7
Wielkopolskie	17,2	15,6	15,7	26,8	24,8	20,4	17,2	17,5	22,5	22,4	2,7
Zachodniopomorskie	14,6	17,4	20,6	27,1	20,3	18,6	20,4	21,9	22,0	17,1	3,3
Podstawowe parametry statystyczne:											
wartość minimalna	11,9	14,5	13,1	16,3	19,3	15,2	13,8	15,6	14,3	14,6	2,2
wartość maksymalna	22,0	21,1	24,6	32,2	33,7	25,2	22,3	29,3	26,4	27,9	3,7
średnia arytmetyczna	17,2	16,7	19,0	22,9	24,3	20,3	17,7	22,2	19,2	20,5	3,1

TABL. 40. **DYNAMIKA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I WOJEWÓDZTW W LATACH 2003-2006**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kapitał ludzki		Edukacja		Rynek pracy		Zdrowie		Potencjał demograficzny		Spójność społeczna i terytorialna	
	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.
Dolnośląskie	**127,3**	**1**	**146,0**	**0**	**140,3**	**0**	**153,3**	**1**	**111,3**	**1**	**95,3**	**-2**
Kujawsko-pomorskie	122,0	-1	144,2	-1	127,3	0	150,0	2	98,2	0	108,4	1
Lubelskie	122,3	0	142,2	0	116,8	-1	133,8	-2	108,7	0	104,4	1
Lubuskie	118,6	-1	151,6	-1	112,7	-4	148,3	1	110,9	2	93,8	1
Łódzkie	125,7	0	143,3	0	143,8	4	133,9	0	105,0	0	107,0	0
Małopolskie	119,2	-1	126,0	0	150,9	3	134,1	-2	96,2	0	104,0	0
Mazowieckie	121,8	0	128,6	0	129,1	0	156,4	3	109,6	1	91,9	0
Opolskie	123,1	1	157,5	0	121,0	-2	148,0	0	109,7	1	102,0	0
Podkarpackie	124,1	1	153,5	1	109,0	-4	153,7	1	95,7	-1	118,5	0
Podlaskie	120,6	0	135,8	-1	126,0	1	133,9	-1	104,1	1	105,3	1
Pomorskie	121,3	1	153,7	1	133,7	0	147,0	0	98,3	0	102,9	0
Śląskie	115,4	-3	139,0	0	133,3	-2	137,3	0	96,0	-1	93,2	0
Świętokrzyskie	120,6	-1	145,5	0	120,1	-1	144,2	0	105,8	-1	96,6	0
Warmińsko-mazurskie	127,6	1	167,7	1	139,1	4	153,9	2	98,8	-2	115,4	1
Wielkopolskie	122,1	0	145,1	-1	134,3	0	136,4	-4	102,6	-1	110,4	0
Zachodniopomorskie	127,0	2	161,9	1	149,0	2	135,0	-1	103,2	0	106,7	1
Podstawowe parametry statystyczne:												
wartość minimalna	115,4	-3	126,0	-1	109,0	-4	133,8	-4	95,7	-2	91,9	-2
wartość maksymalna	127,6	2	167,7	1	150,9	4	156,4	3	111,3	2	118,5	1
średnia arytmetyczna	122,4	x	146,3	x	130,4	x	143,7	x	103,4	x	103,5	x

TABL. 41. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO W 2003 i 2006 ROKU WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH OBSZARÓW I ZAKRESÓW**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2003		2006		2003= =100	Różnica rang w stosunku do 2003
	miernik	ranga	miernik	ranga		
KAPITAŁ LUDZKI	**0,425**	**6**	**0,541**	**5**	**127,3**	**-1**
Edukacja	**0,413**	**5**	**0,602**	**5**	**146,0**	**0**
Struktura wg wykształcenia	0,318	6	0,639	3	200,9	-3
Kształcenie ustawiczne osób w wieku 25-64 lata	0,688	2	0,742	2	107,9	0
Kształcenie na wybranych poziomach edukacji	0,393	12	0,457	9	116,4	-3
Kierunki kształcenia	0,522	7	0,486	5	93,2	-2
Komputeryzacja	0,382	4	0,837	3	219,3	-1
Nauka języków obcych	0,098	15	0,578	10	591,2	-5
Warunki lokalowe nauczania	0,529	6	0,474	9	89,5	3
Kadra nauczycielska	0,439	11	0,479	12	109,1	1
Inwestycje w edukację. Wydatki na oświatę i wychowanie	0,490	4	0,541	3	110,3	-1
Nauka i postęp techniczny	0,588	2	0,528	4	89,8	2
Otwartość systemu edukacji na świat	0,392	6	0,651	7	165,8	1
Rynek pracy	**0,406**	**3**	**0,569**	**3**	**140,3**	**0**
Aktywność ekonomiczna-pracujący	0,446	4	0,595	2	133,4	-2
Aktywność ekonomiczna-bezrobotni	0,216	12	0,484	10	224,4	-2
Absolwenci na rynku pracy (Ruch zatrudnionych)	0,410	6	0,588	2	143,3	-4
Zawody osób pracujących	0,544	7	0,656	6	120,6	-1
Sektorowość rynku pracy	0,866	2	0,882	2	101,9	0
Przedsiębiorczość	0,387	10	0,523	7	135,3	-3
Wydajność	0,147	6	0,432	4	293,4	-2
Wynagrodzenia	0,250	5	0,395	4	158,3	-1
Zdrowie	**0,375**	**9**	**0,574**	**8**	**153,3**	**-1**
Długość życia	0,226	10	0,645	6	285,8	-4
Stan zdrowia	0,419	9	0,511	15	122,1	6
Praca w warunkach zagrożenia zdrowia	0,514	12	0,518	12	100,8	0
Dostępność usług służby zdrowia	0,555	3	0,571	5	102,9	2
Wydatki na służbę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego	0,219	4	0,712	3	324,5	-1
Potencjał demograficzny	**0,448**	**10**	**0,498**	**9**	**111,3**	**-1**
Stan i struktura ludności	0,547	8	0,457	8	83,6	0
Reprodukcja ludności	0,383	11	0,500	11	130,7	0
Migracje	0,331	9	0,550	6	166,0	-3
Spójność społeczna i terytorialna	**0,484**	**10**	**0,462**	**12**	**95,3**	**2**
Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy	0,376	14	0,621	12	165,3	-2
Niepełnosprawni	0,422	13	0,393	13	93,2	0
Przestępstwa stwierdzone	0,338	13	0,493	15	146,0	2
Zagrożenie ubóstwem	0,573	6	0,679	6	118,4	0
Dystans wsi do miasta	0,681	4	0,613	7	90,0	3
Zróżnicowanie terytorialne	0,666	5	0,540	9	81,2	4

TABL. 42. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW EDUKACJI I POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Edukacja		Kształcenie na wybranych poziomach edukacji		Kierunki kształcenia		Komputeryzacja	
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga
Powiaty:								
bolesławiecki	0,520	16	0,326	17	0,70	7	0,706	17
dzierżoniowski	0,490	21	0,458	6	0,55	13	0,536	28
głogowski	0,621	5	0,439	7	0,87	2	0,746	10
górowski	0,451	24	0,347	14	0,45	19	0,694	20
jaworski	0,503	19	0,273	21	0,49	17	0,760	8
jeleniogórski	0,639	3	0,212	27	0,84	4	0,665	25
kamiennogórski	0,431	26	0,245	26	0,34	21	0,597	27
kłodzki	0,507	17	0,390	9	0,24	24	0,716	15
legnicki	0,414	29	0,114	29	0,32	22	0,701	18
lubański	0,443	25	0,262	23	0,56	12	0,724	13
lubiński	0,689	1	0,474	4	1,00	1	0,720	14
lwówecki	0,548	11	0,329	16	0,79	5	0,743	11
milicki	0,425	28	0,261	24	0,13	27	0,683	24
oleśnicki	0,480	22	0,341	15	0,52	14	0,838	2
oławski	0,504	18	0,380	11	0,41	20	0,683	23
polkowicki	0,662	2	0,302	20	0,86	3	0,822	4
strzeliński	0,533	12	0,386	10	0,52	15	0,713	16
średzki	0,473	23	0,324	18	0,01	29	0,600	26
świdnicki	0,607	6	0,373	12	0,51	16	0,829	3
trzebnicki	0,429	27	0,257	25	0,23	25	0,690	21
wałbrzyski	0,530	14	0,462	5	0,60	10	0,701	19
wołowski	0,564	8	0,321	19	0,18	26	0,805	5
wrocławski	0,500	20	0,197	28	0,04	28	0,687	22
ząbkowicki	0,590	7	0,434	8	0,57	11	0,781	6
zgorzelecki	0,532	13	0,361	13	0,62	9	0,754	9
złotoryjski	0,549	10	0,270	22	0,71	6	0,780	7
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	0,526	15	0,680	3	0,27	23	0,843	1
Legnica	0,555	9	0,704	2	0,69	8	0,535	29
Wrocław	0,625	4	0,859	1	0,46	18	0,732	12
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,414	x	0,114	x	0,013	x	0,535	x
wartość maksymalna	0,689	x	0,859	x	1,000	x	0,843	x
średnia arytmetyczna	0,529	x	0,372	x	0,500	x	0,717	x
zmienność (w %)	13,7	x	41,5	x	50,1	x	10,9	x

TABL. 42. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW EDUKACJI I POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Nauka języków obcych		Inwestycje w edukację		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:						
bolesławiecki	0,213	29	0,654	6	62,6	5,9
dzierżoniowski	0,643	9	0,258	29	35,4	8,3
głogowski	0,334	27	0,714	5	81,5	6,1
górowski	0,448	22	0,318	28	39,8	3,5
jaworski	0,476	19	0,514	10	48,6	4,4
jeleniogórski	0,688	7	0,794	2	80,5	9,8
kamiennogórski	0,608	12	0,364	25	36,2	4,2
kłodzki	0,755	6	0,437	15	57,7	4,6
legnicki	0,551	15	0,390	22	45,2	4,3
lubański	0,265	28	0,402	20	46,9	5,2
lubiński	0,518	17	0,735	3	93,9	5,9
lwówecki	0,350	26	0,526	7	60,5	5,6
milicki	0,619	11	0,432	16	50,4	5,4
oleśnicki	0,371	25	0,336	27	55,1	7,2
oławski	0,642	10	0,404	17	42,5	4,0
polkowicki	0,414	23	0,911	1	113,4	8,4
strzeliński	0,661	8	0,390	23	44,8	4,0
średzki	0,947	2	0,479	13	73,1	7,5
świdnicki	0,800	4	0,522	8	68,2	3,9
trzebnicki	0,582	13	0,384	24	45,2	3,7
wałbrzyski	0,480	18	0,402	19	42,7	4,5
wołowski	1,000	1	0,510	12	92,1	7,2
wrocławski	0,840	3	0,734	4	81,8	9,3
ząbkowicki	0,756	5	0,404	18	57,9	3,6
zgorzelecki	0,406	24	0,520	9	50,5	3,8
złotoryjski	0,532	16	0,454	14	56,0	4,8
Miasta na prawach powiatu:						
Jelenia Góra	0,475	20	0,360	26	72,2	8,4
Legnica	0,453	21	0,392	21	48,4	8,7
Wrocław	0,560	14	0,512	11	80,0	5,0
Podstawowe parametry statystyczne:						
wartość minimalna	0,213	x	0,258	x	35,4	3,50
wartość maksymalna	1,000	x	0,911	x	113,4	9,8
średnia arytmetyczna	0,565	x	0,491	x	60,8	5,8
zmienność (w %)	33,4	x	31,4	x	x	x

TABL. 43. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW RYNKU PRACY I POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rynek pracy		Aktywność ekonomiczna-pracujący		Aktywność ekonomiczna-bezrobotni		Absolwenci na rynku pracy. Ruch zatrudnionych	
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga
Powiaty:								
bolesławiecki	0,365	15	0,185	14	0,507	6	0,654	13
dzierżoniowski	0,343	20	0,000	29	0,267	26	0,677	8
głogowski	0,388	12	0,204	13	0,488	9	0,512	26
górowski	0,251	28	0,086	21	0,302	23	0,668	10
jaworski	0,290	24	0,150	17	0,335	20	0,641	16
jeleniogórski	0,365	16	0,021	28	0,232	28	0,575	22
kamiennogórski	0,392	11	0,115	19	0,477	11	0,730	4
kłodzki	0,358	18	0,059	25	0,316	22	0,762	3
legnicki	0,241	29	0,064	24	0,361	17	0,719	5
lubański	0,363	17	0,051	27	0,272	25	0,526	24
lubiński	0,538	3	0,302	7	0,717	2	0,159	29
lwówecki	0,302	23	0,058	26	0,218	29	0,656	11
milicki	0,357	19	0,221	12	0,478	10	0,602	21
oleśnicki	0,365	14	0,241	11	0,552	4	0,551	23
oławski	0,446	7	0,311	5	0,503	7	0,640	18
polkowicki	0,584	2	1,000	1	0,422	15	0,446	28
strzeliński	0,281	26	0,169	15	0,337	19	0,673	9
średzki	0,333	21	0,242	10	0,409	16	0,640	17
świdnicki	0,418	9	0,159	16	0,489	8	0,626	19
trzebnicki	0,308	22	0,085	22	0,455	13	0,690	7
wałbrzyski	0,415	10	0,142	18	0,317	21	0,623	20
wołowski	0,382	13	0,248	9	0,448	14	0,520	25
wrocławski	0,437	8	0,291	8	0,619	3	0,969	1
ząbkowicki	0,289	25	0,115	20	0,300	24	0,644	15
zgorzelecki	0,450	6	0,305	6	0,353	18	0,700	6
złotoryjski	0,258	27	0,065	23	0,255	27	0,654	12
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	0,509	5	0,334	4	0,468	12	0,467	27
Legnica	0,528	4	0,398	3	0,527	5	0,652	14
Wrocław	0,648	1	0,465	2	0,845	1	0,870	2
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,241	x	0,000	x	0,218	x	0,159	x
wartość maksymalna	0,648	x	1,000	x	0,845	x	0,969	x
średnia arytmetyczna	0,386	x	0,210	x	0,423	x	0,629	x
zmienność (w %)	25,7	x	90,0	x	33,8	x	22,0	x

TABL. 43. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW RYNKU PRACY I POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Sektorowość rynku pracy		Przedsiębiorczość		Wydajność		Wynagrodzenia		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:										
bolesławiecki	0,550	17	0,361	9	0,078	17	0,143	15	49,4	2,9
dzierżoniowski	0,699	12	0,404	6	0,081	14	0,101	21	53,9	7,0
głogowski	0,762	8	0,316	14	0,012	29	0,185	10	51,6	6,2
górowski	0,021	28	0,237	24	0,025	27	0,072	28	40,6	4,2
jaworski	0,269	23	0,283	17	0,074	18	0,094	23	39,2	2,8
jeleniogórski	0,759	9	0,570	4	0,046	20	0,095	22	60,3	6,7
kamiennogórski	0,684	14	0,226	26	0,079	16	0,089	25	53,6	5,8
kłodzki	0,689	13	0,358	10	0,035	25	0,126	18	55,5	6,1
legnicki	0,018	29	0,241	23	0,023	28	0,087	26	43,4	5,8
lubański	0,658	15	0,641	1	0,027	26	0,071	29	60,0	7,1
lubiński	0,795	7	0,204	28	1,000	1	1,000	1	98,5	9,4
lwówecki	0,472	19	0,274	19	0,042	22	0,113	20	41,5	3,9
milicki	0,345	21	0,313	15	0,068	19	0,077	27	44,1	4,3
oleśnicki	0,504	18	0,285	16	0,125	10	0,093	24	44,3	5,3
oławski	0,710	11	0,277	18	0,274	4	0,187	9	46,6	4,3
polkowicki	0,799	6	0,072	29	0,874	2	0,286	4	75,4	9,8
strzeliński	0,109	27	0,249	22	0,091	13	0,157	14	39,0	5,4
średzki	0,368	20	0,264	20	0,171	8	0,166	12	37,3	4,1
świdnicki	0,716	10	0,384	8	0,118	12	0,188	8	54,0	3,3
trzebnicki	0,165	26	0,389	7	0,045	21	0,159	13	48,3	6,4
wałbrzyski	0,924	4	0,345	12	0,297	3	0,236	6	55,2	6,0
wołowski	0,607	16	0,224	27	0,231	6	0,121	19	38,9	5,7
wrocławski	0,322	22	0,357	11	0,185	7	0,270	5	63,2	4,2
ząbkowicki	0,259	24	0,323	13	0,040	23	0,139	16	40,4	4,0
zgorzelecki	0,874	5	0,251	21	0,256	5	0,443	2	49,0	5,4
złotoryjski	0,258	25	0,236	25	0,039	24	0,173	11	37,2	5,1
Miasta na prawach powiatu:										
Jelenia Góra	0,997	2	0,577	3	0,080	15	0,226	7	74,5	6,5
Legnica	0,986	3	0,506	5	0,120	11	0,128	17	77,9	4,7
Wrocław	1,000	1	0,581	2	0,156	9	0,362	3	118,2	1,7
Podstawowe parametry statystyczne:										
wartość minimalna	0,018	x	0,072	x	0,012	x	0,071	x	37,2	1,7
wartość maksymalna	1,000	x	0,641	x	1,000	x	1,000	x	118,2	9,8
średnia arytmetyczna	0,563	x	0,336	x	0,162	x	0,193	x	54,9	5,3
zmienność (w %)	51,7	x	38,3	x	139,4	x	91,0	x	x	x

TABL. 44. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW ZDROWIA I POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Zdrowie		Długość życia		Stan zdrowia	
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga
Powiaty:						
bolesławiecki	0,549	17	0,431	26	0,749	3
dzierżoniowski	0,573	10	0,977	2	0,416	21
głogowski	0,503	26	0,210	28	0,756	1
górowski	0,585	7	0,650	20	0,567	10
jaworski	0,609	3	0,831	7	0,500	12
jeleniogórski	0,622	2	0,882	5	0,428	20
kamiennogórski	0,572	11	0,858	6	0,661	6
kłodzki	0,570	12	0,829	8	0,364	24
legnicki	0,589	6	0,733	13	0,496	13
lubański	0,553	15	0,814	11	0,463	17
lubiński	0,469	28	0,176	29	0,653	7
lwówecki	0,580	8	0,828	9	0,353	26
milicki	0,602	5	0,707	16	0,587	9
oleśnicki	0,551	16	0,535	24	0,486	15
oławski	0,521	24	0,442	25	0,725	4
polkowicki	0,378	29	0,241	27	0,752	2
strzeliński	0,561	13	0,817	10	0,367	23
średzki	0,488	27	0,725	14	0,439	19
świdnicki	0,532	19	0,717	15	0,495	14
trzebnicki	0,525	22	0,672	18	0,445	18
wałbrzyski	0,539	18	0,803	12	0,255	28
wołowski	0,512	25	0,686	17	0,506	11
wrocławski	0,531	20	0,658	19	0,686	5
ząbkowicki	0,607	4	0,938	4	0,386	22
zgorzelecki	0,554	14	0,591	23	0,363	25
złotoryjski	0,523	23	0,649	21	0,351	27
Miasta na prawach powiatu:						
Jelenia Góra	0,528	21	0,956	3	0,159	29
Legnica	0,579	9	0,600	22	0,591	8
Wrocław	0,645	1	1,000	1	0,473	16
Podstawowe parametry statystyczne:						
wartość minimalna	0,378	x	0,176	x	0,159	x
wartość maksymalna	0,645	x	1,000	x	0,756	x
średnia arytmetyczna	0,550	x	0,688	x	0,499	x
zmienność (w %)	9,4	x	31,4	x	30,1	x

TABL. 44. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW ZDROWIA I POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Praca w warunkach zagrożenia zdrowia		Dostępność usług w ramach ochrony zdrowia		Wydatki na służbę zdrowia w budżecie jednostek samorządu terytorialnego		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:								
bolesławiecki	0,959	6	0,281	21	0,326	22	87,0	7,6
dzierżoniowski	0,819	18	0,308	20	0,347	17	65,1	5,8
głogowski	0,803	20	0,406	7	0,341	18	84,0	8,4
górowski	0,977	3	0,241	25	0,490	4	74,8	7,3
jaworski	0,804	19	0,254	23	0,657	2	76,1	7,0
jeleniogórski	0,946	8	0,411	6	0,445	9	69,7	4,1
kamiennogórski	0,642	28	0,359	11	0,341	19	55,5	6,7
kłodzki	0,907	9	0,377	10	0,375	13	55,7	3,9
legnicki	0,832	16	0,189	27	0,696	1	81,8	6,1
lubański	0,758	27	0,320	15	0,411	11	38,6	4,0
lubiński	0,759	26	0,528	2	0,227	27	75,0	10,2
lwówecki	0,983	1	0,311	19	0,426	10	71,0	6,9
milicki	0,759	25	0,333	13	0,626	3	60,7	6,2
oleśnicki	0,958	7	0,327	14	0,450	8	61,6	4,3
oławski	0,778	23	0,389	8	0,270	25	64,3	8,1
polkowicki	0,293	29	0,251	24	0,355	15	60,8	8,3
strzeliński	0,962	5	0,206	26	0,450	7	70,6	7,0
średzki	0,771	24	0,189	28	0,315	23	38,6	4,0
świdnicki	0,784	22	0,316	18	0,348	16	35,1	2,3
trzebnicki	0,841	14	0,379	9	0,287	24	38,6	4,0
wałbrzyski	0,895	10	0,356	12	0,387	12	56,0	5,1
wołowski	0,791	21	0,318	17	0,259	26	37,5	4,5
wrocławski	0,828	17	0,150	29	0,335	20	64,5	4,9
ząbkowicki	0,981	2	0,263	22	0,468	6	89,6	8,0
zgorzelecki	0,894	11	0,437	5	0,482	5	52,1	6,8
złotoryjski	0,966	4	0,320	16	0,328	21	54,3	5,8
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	0,881	12	0,443	4	0,200	29	76,5	10,0
Legnica	0,870	13	0,470	3	0,365	14	53,5	4,8
Wrocław	0,832	15	0,717	1	0,204	28	118,9	9,3
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,293	x	0,150	x	0,200	x	35,1	2,3
wartość maksymalna	0,983	x	0,717	x	0,696	x	118,9	10,2
średnia arytmetyczna	0,837	x	0,340	x	0,387	x	64,4	6,3
zmienność (w %)	16,0	x	33,2	x	31,2	x	x	x

TABL. 45. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW POTENCJAŁU DEMOGRAFICZNEGO I POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Potencjał demograficzny		Stan i struktura ludności		Reprodukcja ludności		Migracje		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:										
bolesławiecki	0,538	6	0,472	13	0,678	5	0,464	4	64,8	3,0
dzierżoniowski	0,323	27	0,371	22	0,325	25	0,272	23	31,2	1,8
głogowski	0,616	2	0,712	1	0,783	1	0,353	13	157,2	4,4
górowski	0,544	5	0,508	7	0,717	3	0,406	8	80,9	1,8
jaworski	0,426	14	0,450	15	0,499	13	0,328	17	45,9	1,3
jeleniogórski	0,391	19	0,380	21	0,373	21	0,420	7	26,0	5,0
kamiennogórski	0,367	21	0,424	17	0,451	15	0,226	28	45,4	4,3
kłodzki	0,323	26	0,352	26	0,350	24	0,269	24	30,9	1,0
legnicki	0,483	9	0,384	19	0,574	9	0,491	3	38,7	4,5
lubański	0,434	13	0,480	11	0,448	18	0,375	12	42,2	2,3
lubiński	0,549	4	0,626	3	0,635	7	0,386	9	86,7	2,3
lwówecki	0,353	23	0,429	16	0,311	27	0,319	18	33,8	4,0
milicki	0,454	11	0,476	12	0,768	2	0,117	29	95,5	7,8
oleśnicki	0,481	10	0,544	6	0,566	10	0,332	15	64,1	2,4
oławski	0,520	7	0,558	5	0,704	4	0,298	20	90,5	5,5
polkowicki	0,587	3	0,679	2	0,654	6	0,429	6	103,6	1,8
strzeliński	0,407	17	0,312	29	0,528	12	0,380	10	36,0	6,0
średzki	0,412	15	0,360	25	0,355	22	0,521	2	20,6	7,5
świdnicki	0,406	18	0,452	14	0,490	14	0,276	22	48,4	3,0
trzebnicki	0,497	8	0,482	10	0,554	11	0,454	5	46,8	2,0
wałbrzyski	0,280	29	0,351	27	0,222	29	0,269	25	27,3	1,5
wołowski	0,369	20	0,383	20	0,397	20	0,329	16	32,4	1,5
wrocławski	0,663	1	0,397	18	0,629	8	0,963	1	111,2	6,0
ząbkowicki	0,336	25	0,325	28	0,449	17	0,232	27	37,5	3,6
zgorzelecki	0,358	22	0,490	8	0,352	23	0,233	26	45,7	5,9
złotoryjski	0,411	16	0,484	9	0,417	19	0,333	14	43,1	3,0
Miasta na prawach powiatu:										
Jelenia Góra	0,296	28	0,363	23	0,230	28	0,295	21	27,4	3,0
Legnica	0,445	12	0,576	4	0,449	16	0,310	19	58,6	4,8
Wrocław	0,352	24	0,361	24	0,316	26	0,377	11	24,9	5,1
Podstawowe parametry statystyczne:										
wartość minimalna	0,280	x	0,312	x	0,222	x	0,117	x	20,6	1,0
wartość maksymalna	0,663	x	0,712	x	0,783	x	0,963	x	157,2	7,8
średnia arytmetyczna	0,435	x	0,455	x	0,490	x	0,361	x	55,1	3,6
zmienność (w %)	22,2	x	22,3	x	31,7	x	39,7	x	x	x

TABL. 46. **MIERNIKI KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG WYRÓŻNIONYCH ZAKRESÓW SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ ORAZ POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Spójność społeczna i terytorialna		Osoby w trudnej sytuacji na rynku pracy		Przestępstwa stwierdzone		Zagrożenie ubóstwem		Zróżnicowanie terytorialne		Dystans wsi do miasta		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga		
Powiaty:														
bolesławiecki	0,636	7	0,759	6	0,620	9	0,800	4	0,522	13	0,309	26	75,7	5,8
dzierżoniowski	0,643	6	0,633	13	0,484	18	0,634	13	0,748	4	0,630	10	46,7	4,0
głogowski	0,580	13	0,747	9	0,275	25	0,861	3	0,448	19	0,527	16	75,7	5,8
górowski	0,522	25	0,607	18	0,651	8	0,401	27	0,351	24	0,649	7	39,5	7,2
jaworski	0,487	28	0,645	12	0,492	17	0,586	18	0,473	16	0,278	27	43,7	5,2
jeleniogórski	0,559	17	0,550	27	0,536	14	0,443	25	0,684	6	0,440	21	34,0	6,0
kamiennogórski	0,686	3	0,841	1	0,763	2	0,484	23	0,669	7	0,498	19	71,3	7,9
kłodzki	0,565	16	0,593	19	0,591	10	0,486	22	0,518	14	0,508	18	32,3	3,2
legnicki	0,494	27	0,562	25	0,742	3	0,251	29	0,616	9	0,269	28	46,0	9,4
lubański	0,535	23	0,607	17	0,427	21	0,566	20	0,470	17	0,390	25	39,7	2,5
lubiński	0,586	12	0,575	24	0,390	23	0,891	2	0,454	18	0,548	14	63,7	6,2
lwówecki	0,571	15	0,612	16	0,715	4	0,421	26	0,215	28	0,735	4	57,1	7,8
milicki	0,591	11	0,768	4	0,686	5	0,457	24	0,427	20	0,644	8	53,4	6,7
oleśnicki	0,630	9	0,718	10	0,656	7	0,719	9	0,340	25	0,586	12	64,0	4,3
oławski	0,627	10	0,558	26	0,543	12	0,799	5	0,608	10	0,605	11	48,7	4,6
polkowicki	0,549	20	0,535	28	0,469	19	0,756	7	0,620	8	0,433	22	45,3	6,6
strzeliński	0,526	24	0,625	14	0,368	24	0,639	12	0,373	23	0,512	17	45,3	4,7
średzki	0,552	19	0,586	22	0,676	6	0,649	11	0,195	29	0,530	15	54,9	6,3
świdnicki	0,631	8	0,759	8	0,516	16	0,618	16	0,525	12	0,580	13	53,9	2,8
trzebnicki	0,555	18	0,776	3	0,573	11	0,618	15	0,318	27	0,418	24	58,7	6,7
wałbrzyski	0,542	21	0,651	11	0,118	26	0,499	21	0,687	5	0,638	9	59,9	7,2
wołowski	0,577	14	0,759	7	0,454	20	0,686	10	0,323	26	0,664	6	63,5	6,2
wrocławski	0,649	5	0,619	15	1,000	1	0,758	6	0,539	11	0,496	20	79,4	5,7
ząbkowicki	0,542	22	0,585	23	0,535	15	0,297	28	0,480	15	0,665	5	36,8	6,3
zgorzelecki	0,477	29	0,524	29	0,408	22	0,574	19	0,395	21	0,426	23	33,0	3,4
złotoryjski	0,498	26	0,592	20	0,542	13	0,624	14	0,376	22	0,200	29	48,1	5,0
Miasta na prawach powiatu:														
Jelenia Góra	0,735	1	0,768	5	0,094	28	0,746	8	1,000	1	1,000	1	172,5	7,1
Legnica	0,659	4	0,590	21	0,000	29	0,613	17	1,000	1	1,000	1	128,5	10,2
Wrocław	0,728	2	0,791	2	0,097	27	0,899	1	1,000	1	1,000	1	207,7	7,1
Podstawowe parametry statystyczne:														
wartość minimalna	0,477	x	0,524	x	-	x	0,251	x	0,195	x	0,200	x	32,3	2,5
wartość maksymalna	0,735	x	0,841	x	1,000	x	0,899	x	1,000	x	1,000	x	207,7	10,2
średnia arytmetyczna	0,584	x	0,653	x	0,497	x	0,613	x	0,530	x	0,558	x	64,8	5,9
zmienność (w %)	11,5	x	13,8	x	44,1	x	26,8	x	39,4	x	35,4	x	x	x

TABL. 47. **MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2006 R.**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kapitał ludzki		Edukacja		Rynek pracy		Zdrowie	
	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga	miernik	ranga
Powiaty:								
bolesławiecki	0,522	8	0,520	16	0,365	15	0,549	17
dzierżoniowski	0,475	16	0,490	21	0,343	20	0,573	10
głogowski	0,542	6	0,621	5	0,388	12	0,503	26
górowski	0,470	20	0,451	24	0,251	28	0,585	7
jaworski	0,463	23	0,503	19	0,290	24	0,609	3
jeleniogórski	0,515	11	0,639	3	0,365	16	0,622	2
kamiennogórski	0,490	13	0,431	26	0,392	11	0,572	11
kłodzki	0,465	22	0,507	17	0,358	18	0,570	12
legnicki	0,444	29	0,414	29	0,241	29	0,589	6
lubański	0,466	21	0,443	25	0,363	17	0,553	15
lubiński	0,566	2	0,689	1	0,538	3	0,469	28
lwówecki	0,471	19	0,548	11	0,302	23	0,580	8
milicki	0,486	14	0,425	28	0,357	19	0,602	5
oleśnicki	0,501	12	0,480	22	0,365	14	0,551	16
oławski	0,524	7	0,504	18	0,446	7	0,521	24
polkowicki	0,552	5	0,662	2	0,584	2	0,378	29
strzeliński	0,461	26	0,533	12	0,281	26	0,561	13
średzki	0,452	27	0,473	23	0,333	21	0,488	27
świdnicki	0,519	9	0,607	6	0,418	9	0,532	19
trzebnicki	0,463	24	0,429	27	0,308	22	0,525	22
wałbrzyski	0,461	25	0,530	14	0,415	10	0,539	18
wołowski	0,481	15	0,564	8	0,382	13	0,512	25
wrocławski	0,556	3	0,500	20	0,437	8	0,531	20
ząbkowicki	0,473	18	0,590	7	0,289	25	0,607	4
zgorzelecki	0,474	17	0,532	13	0,450	6	0,554	14
złotoryjski	0,448	28	0,549	10	0,258	27	0,523	23
Miasta na prawach powiatu:								
Jelenia Góra	0,519	10	0,526	15	0,509	5	0,528	21
Legnica	0,553	4	0,555	9	0,528	4	0,579	9
Wrocław	0,600	1	0,625	4	0,648	1	0,645	1
Podstawowe parametry statystyczne:								
wartość minimalna	0,444	x	0,414	x	0,241	x	0,378	x
wartość maksymalna	0,600	x	0,689	x	0,648	x	0,645	x
średnia arytmetyczna	0,497	x	0,529	x	0,386	x	0,550	x
zmienność (w %)	8,3	x	13,9	x	26,1	x	9,5	x

TABL. 47. **MIERNIK KAPITAŁU LUDZKIEGO I JEGO STRUKTURA WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W 2006 R. (dok.)**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Potencjał demograficzny		Spójność społeczna i terytorialna		Współczynnik zmienności dystansów w %	Odchylenie przeciętne rang
	miernik rozwoju	ranga	miernik rozwoju	ranga		
Powiaty:						
bolesławiecki	0,538	6	0,636	7	44,8	4,6
dzierżoniowski	0,323	27	0,643	6	53,8	7,0
głogowski	0,616	2	0,580	13	56,0	6,5
górowski	0,544	5	0,522	25	56,0	9,4
jaworski	0,426	14	0,487	28	49,2	7,3
jeleniogórski	0,391	19	0,559	17	67,5	7,1
kamiennogórski	0,367	21	0,686	3	55,5	7,3
kłodzki	0,323	26	0,565	16	44,2	3,4
legnicki	0,483	9	0,494	27	49,6	10,0
lubański	0,434	13	0,535	23	31,0	4,3
lubiński	0,549	4	0,586	12	54,7	8,3
lwówecki	0,353	23	0,571	15	51,7	5,6
milicki	0,454	11	0,591	11	46,9	7,0
oleśnicki	0,481	10	0,630	9	39,8	3,8
oławski	0,520	7	0,627	10	23,5	6,2
polkowicki	0,587	3	0,549	20	71,8	10,6
strzeliński	0,407	17	0,526	24	44,3	5,3
średzki	0,412	15	0,552	19	24,5	3,2
świdnicki	0,406	18	0,631	8	45,4	5,2
trzebnicki	0,497	8	0,555	18	36,4	5,1
wałbrzyski	0,280	29	0,542	21	43,5	5,3
wołowski	0,369	20	0,577	14	36,0	5,2
wrocławski	0,663	1	0,649	5	63,0	7,4
ząbkowicki	0,336	25	0,542	22	61,3	8,9
zgorzelecki	0,358	22	0,477	29	37,0	7,0
złotoryjski	0,411	16	0,498	26	42,0	5,9
Miasta na prawach powiatu:						
Jelenia Góra	0,296	28	0,735	1	75,5	8,8
Legnica	0,445	12	0,659	4	43,7	2,9
Wrocław	0,352	24	0,728	2	156,2	7,0
Podstawowe parametry statystyczne:						
wartość minimalna	0,280	x	0,477	x	23,5	2,9
wartość maksymalna	0,663	x	0,735	x	156,2	10,6
średnia arytmetyczna	0,435	x	0,584	x	51,9	6,4
zmienność (w %)	22,6	x	11,7	x	x	x

TABL. 48. **STRUKTURA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W LATACH 2003 I 2006**

WYSZCZEGÓLNIENIE	2003					2006					Współczynnik zmian strukturalnych
	Edukacja	Rynek pracy	Zdrowie	Potencjał demograficzny	Spójność społeczna i terytorialna	Edukacja	Rynek pracy	Zdrowie	Potencjał demograficzny	Spójność społeczna i terytorialna	
	w %										
Powiaty:											
bolesławiecki	17,3	11,1	20,6	24,9	26,1	19,9	14,0	21,1	20,6	24,4	2,4
dzierżoniowski	17,3	15,2	21,9	17,4	28,2	20,7	14,5	24,2	13,6	27,1	2,2
głogowski	19,2	12,3	19,5	26,7	22,3	22,9	14,3	18,6	22,7	21,4	2,3
górowski	17,3	9,2	19,4	26,4	27,8	19,2	10,7	24,9	23,1	22,2	3,5
jaworski	15,4	12,5	22,7	24,0	25,4	21,7	12,5	26,3	18,4	21,0	4,0
jeleniogórski	20,3	14,0	22,6	19,4	23,7	24,8	14,2	24,2	15,2	21,7	2,5
kamiennogórski	11,3	16,6	22,4	19,1	30,6	17,6	16,0	23,4	15,0	28,0	2,9
kłodzki	16,4	15,7	23,8	18,1	26,0	21,8	15,4	24,5	13,9	24,3	2,5
legnicki	11,1	10,7	27,0	23,7	27,6	18,6	10,9	26,5	21,7	22,2	3,1
lubański	19,6	13,2	22,9	20,5	23,8	19,0	15,6	23,8	18,7	23,0	1,3
lubiński	19,3	17,7	17,7	23,9	21,4	24,4	19,0	16,6	19,4	20,7	2,5
lwówecki	15,2	13,0	27,0	19,5	25,3	23,3	12,8	24,7	15,0	24,3	3,2
milicki	13,2	11,1	27,2	21,3	27,2	17,5	14,7	24,8	18,7	24,3	3,2
oleśnicki	13,9	13,6	20,2	25,3	26,9	19,2	14,6	22,0	19,2	25,1	3,2
oławski	10,5	15,5	20,9	23,3	29,9	19,3	17,0	19,9	19,9	24,0	4,1
polkowicki	16,8	21,3	14,3	25,6	22,0	24,0	21,2	13,7	21,3	19,9	2,9
strzeliński	15,5	10,7	24,1	22,5	27,2	23,1	12,2	24,3	17,6	22,8	3,7
średzki	9,2	12,1	24,3	24,5	29,9	20,9	14,8	21,6	18,3	24,5	5,8
świdnicki	16,6	14,3	22,7	19,7	26,7	23,4	16,1	20,5	15,7	24,3	3,4
trzebnicki	12,5	10,3	23,6	25,5	28,1	18,6	13,3	22,7	21,5	24,0	3,6
wałbrzyski	20,7	18,1	21,0	16,0	24,1	23,0	18,0	23,4	12,2	23,5	1,9
wołowski	12,6	16,0	21,2	20,4	29,8	23,4	15,9	21,3	15,4	24,0	4,4
wrocławski	13,3	12,1	19,7	24,2	30,8	18,0	15,7	19,1	23,8	23,3	3,3
ząbkowicki	22,2	11,3	21,6	18,3	26,5	24,9	12,2	25,7	14,2	22,9	3,1
zgorzelecki	16,0	20,3	21,3	21,3	21,1	22,4	19,0	23,4	15,1	20,1	3,4
złotoryjski	18,6	11,0	22,6	24,8	23,0	24,5	11,5	23,3	18,4	22,3	2,9
Miasta na prawach powiatu:											
Jelenia Góra	20,9	17,5	18,7	14,3	28,6	20,3	19,6	20,3	11,4	28,4	1,5
Legnica	21,9	16,7	18,1	18,6	24,6	20,1	19,1	20,9	16,1	23,8	2,1
Wrocław	29,1	16,4	17,8	12,7	24,1	20,9	21,6	21,5	11,7	24,3	3,7

TABL. 49. **DYNAMIKA MIERNIKA KAPITAŁU LUDZKIEGO WEDŁUG OBSZARÓW BADAWCZYCH I POWIATÓW W LATACH 2003-2006**

WYSZCZEGÓLNIENIE	Kapitał ludzki		Edukacja		Rynek pracy		Zdrowie		Potencjał demograficzny		Spójność społeczna i terytorialna	
	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.	2003 = = 100	różnica rang w stosunku do 2003 r.
Powiaty:												
bolesławiecki	118,4	2	136,5	-4	149,2	6	121,0	1	98,1	-1	110,5	7
dzierżoniowski	111,6	0	132,9	-7	106,3	-8	123,5	4	87,2	-1	107,4	2
głogowski	117,0	0	139,6	3	136,1	4	111,6	-6	99,5	-1	112,5	8
górowski	112,8	0	125,2	-9	131,4	1	144,3	21	98,9	-1	90,1	-13
jaworski	117,1	3	165,4	0	117,6	-4	135,8	18	89,8	-1	96,8	-1
jeleniogórski	111,6	-4	136,6	1	112,6	-5	119,3	3	87,1	-2	102,3	-1
kamiennogórski	114,1	0	178,6	0	110,2	-3	119,0	-2	89,4	1	104,5	1
kłodzki	119,2	6	158,9	0	117,0	-4	122,9	3	91,5	2	111,3	9
legnicki	112,8	-2	190,1	-1	114,7	-3	110,8	-3	103,3	5	91,0	-9
lubański	109,7	-3	106,2	-16	129,4	0	114,0	-8	100,0	6	105,9	3
lubiński	118,1	2	148,8	4	126,9	3	110,4	-1	95,7	-1	114,3	11
lwówecki	116,2	4	177,7	7	114,9	-4	106,0	-6	89,5	0	111,5	9
milicki	113,0	-2	149,8	-5	149,5	4	102,9	-4	99,0	4	101,1	0
oleśnicki	117,0	2	160,9	-2	125,3	1	127,4	9	88,6	-4	109,1	4
oławski	123,3	10	227,1	9	135,8	2	117,3	-1	105,3	3	98,7	-4
polkowicki	115,3	0	164,3	8	114,7	-1	110,4	0	96,0	-1	104,1	0
strzeliński	122,1	3	182,0	10	139,0	2	123,0	4	95,9	3	102,3	-2
średzki	113,7	-2	258,5	6	138,7	1	101,0	-19	84,7	-3	93,0	-9
świdnicki	116,4	-1	164,1	7	130,9	4	105,3	-13	92,5	0	106,1	1
trzebnicki	115,1	0	171,3	-2	148,9	5	110,6	-10	96,9	1	98,0	-3
wałbrzyski	105,3	-14	117,0	-7	104,6	-3	117,0	-2	79,9	0	102,4	-2
wołowski	118,4	7	219,8	16	117,3	-3	119,1	1	89,2	1	95,3	-7
wrocławski	126,1	6	170,7	1	163,3	10	122,5	4	124,5	6	95,7	-2
ząbkowicki	115,0	3	129,1	-1	124,5	-1	136,5	18	89,2	0	99,4	-5
zgorzelecki	111,2	-2	155,8	3	104,2	-1	122,2	5	78,8	-6	105,9	0
złotoryjski	107,2	-9	141,7	1	111,7	-2	110,8	-10	79,3	-8	103,8	2
Miasta na prawach powiatu:												
Jelenia Góra	101,8	-7	98,7	-12	114,5	-2	110,6	-10	81,1	-1	100,8	0
Legnica	105,1	-2	96,1	-7	120,2	0	121,3	1	90,7	-1	101,8	1
Wrocław	100,9	0	72,3	-3	133,4	1	122,2	3	93,2	0	101,7	0